

Δικαστική ανάλυση

Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης

*EASO Professional Development Series
for members of courts and tribunals*

Εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει
σύμβασης με την EASO

2018

Η EASO έχει σχεδιάσει σε συνεργασία με εκπροσώπους δικαστηρίων υλικό επαγγελματικής εξέλιξης στα ακόλουθα θέματα:

- Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου για τα δικαστήρια
- Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ)
- Διαδικασίες παροχής ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης
- Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου
- Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ)
- Αποκλεισμός: Άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ)
- Τερματισμός διεθνούς προστασίας: Άρθρα 11, 14, 16 και 19 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ)
- Δικαστικός πρακτικός οδηγός σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής
- Κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία στο πλαίσιο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου

Η σειρά εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης περιλαμβάνει δικαστικές αναλύσεις, σημειώσεις καθοδήγησης για εκπαιδευτές δικαστών και συλλογές νομολογίας για κάθε θέμα που καλύπτει, εκτός από τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής, που περιλαμβάνουν έναν δικαστικό πρακτικό οδηγό μαζί με μια συλλογή νομολογίας. Όλο το υλικό αναπτύσσεται στα αγγλικά. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εκδόσεις, συμπεριλαμβανομένων των διάφορων διαθέσιμων γλωσσικών εκδόσεων, ανατρέξτε στη διεύθυνση <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/courts-and-tribunals>

Δικαστική ανάλυση

Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης

*Σειρά εκδόσεων της EASO για την
επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών
λειτουργών*

2018

Ημερομηνία σύνταξης: Νοέμβριος 2017

Ούτε η EASO ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματος της EASO ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018

Print ISBN 978-92-9485-116-1 doi:10.2847/863283 BZ-04-17-012-EL-C
PDF ISBN 978-92-9485-115-4 doi:10.2847/721576 BZ-04-17-012-EL-N

Εικονογράφιση εξωφύλλου: baldyrgan/Shutterstock.com

© Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, 2018

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή.
Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού τα οποία δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της EASO πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η παρούσα μετάφραση δεν έχει ελεγχθεί ως προς την ποιότητά της από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Εάν διαπιστώσετε ότι η μετάφραση δε συμφωνεί με τη σχετική ορολογία σε εθνικό επίπεδο, παρακαλείστε να επικοινωνήσετε με την [EASO](#).

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) είναι οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διαδραματίζει καίριο ρόλο στην υλοποίηση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ). Συγκροτήθηκε με σκοπό την ενίσχυση της πρακτικής συνεργασίας σε θέματα ασύλου και την παροχή συνδρομής στα κράτη μέλη για την εκπλήρωση των ευρωπαϊκών και διεθνών υποχρεώσεών τους όσον αφορά τη χορήγηση προστασίας σε πρόσωπα που την έχουν ανάγκη.

Το άρθρο 6 του ιδρυτικού κανονισμού της EASO ⁽¹⁾ ορίζει ότι ο οργανισμός καταρτίζει και αναπτύσσει την κατάρτιση που διατίθεται για τα μέλη των δικαστηρίων στα κράτη μέλη. Για τον σκοπό αυτόν, η EASO επωφελείται της εμπειρογνώσιας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και άλλων συναφών οργανώσεων και λαμβάνει υπόψη την υφιστάμενη συνεργασία της Ένωσης στον τομέα αυτόν, με πλήρη σεβασμό στην ανεξαρτησία των εθνικών δικαστηρίων.

Η Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού Δικαίου

Η Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού Δικαίου (International Association of Refugee Law Judges, IARLJ) είναι μια διεθνική, μη κερδοσκοπική ένωση που επιδιώκει να αναγνωριστεί περαιτέρω αφενός ότι η προστασία από διώξεις λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας αποτελεί ατομικό δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνεται βάσει του διεθνούς δικαίου και, αφετέρου, ότι ο καθορισμός και η παύση του καθεστώτος πρόσφυγα υπάγεται στο κράτος δικαίου. Από την ίδρυσή της, το 1997, η ένωση δραστηριοποιείται ενεργά στην κατάρτιση των ανά τον κόσμο δικαστών που επιλαμβάνονται υποθέσεων ασύλου. Ο Ευρωπαϊκός Τομέας της IARLJ (IARLJ-Europe) είναι ο περιφερειακός φορέας εκπροσώπησης των δικαστών στην Ευρώπη. Ένας από τους ειδικούς στόχους της IARLJ-Europe βάσει του καταστατικού της είναι η «αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων, καθώς και η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μεταξύ των δικαστών σχετικά με όλα τα θέματα που αφορούν την εφαρμογή και τη λειτουργία του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ)».

⁽¹⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (ΕΕ L 132 της 29.5.2010, σ. 11).

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Η παρούσα ανάλυση εκπονήθηκε στο πλαίσιο μιας διαδικασίας με δύο σκέλη: μια ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από δικαστές με τη γενική ευθύνη του τελικού προϊόντος και μια συντακτική ομάδα απαρτιζόμενη από εμπειρογνώμονες.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας και η δικαστική καθοδήγηση για την κατάρτιση και δημοσίευση της σειράς εκδόσεων της EASO για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών, επιλέχθηκε, υπό την αιγίδα κοινής ομάδας παρακολούθησης, μια ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από εν ενεργεία δικαστές με εκτεταμένη πείρα και εμπειρογνώσια στον τομέα της νομοθεσίας για το άσυλο. Η ομάδα αποτελείται από εκπροσώπους των συμβαλλομένων μερών, ήτοι της EASO και της IARLJ-Europe. Η ομάδα επιμέλειας έλεγξε τα σχέδια, παρείχε αναλυτική καθοδήγηση στη συντακτική ομάδα, συνέταξε τροποποιήσεις και ήταν το όργανο λήψης των τελικών αποφάσεων σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, τη δομή, το περιεχόμενο και τον σχεδιασμό του έργου. Η ομάδα επιμέλειας εκτέλεσε τις εργασίες της συνδυάζοντας κατ' ιδίαν συναντήσεις στο Λονδίνο τον Μάιο του 2017 και στις Βρυξέλλες τον Οκτώβριο του 2017 και τακτικές ηλεκτρονικές/τηλεφωνικές επικοινωνίες.

Ομάδα επιμέλειας απαρτιζόμενη από δικαστές

Τα μέλη της ομάδας επιμέλειας ήταν οι δικαστές **Hugo Storey** (Ηνωμένο Βασίλειο, πρόεδρος), **Hilkka Becker** (Ιρλανδία), **Jakub Camrda** (Τσεχία), **Katelijne Declerck** (Βέλγιο), **Michael Hoppe** (Γερμανία), **Florence Malvasio** (Γαλλία), **Liesbeth Steendijk** (Κάτω Χώρες) και **Boštjan Zalar** (Σλοβενία). Η διαχειρίστρια συντονισμού έργου **Clara Odofin** υποστήριξε και συνέδραμε την ομάδα επιμέλειας στο έργο της.

Συντακτική ομάδα απαρτιζόμενη από εμπειρογνώμονες

Η συντακτική ομάδα απαρτιζόταν από τον επικεφαλής εμπειρογνώμονα **καθηγητή Jens Vedsted-Hansen** (Πανεπιστήμιο Aarhus, Δανία), τη **δρα Céline Bauloz** (Global Migration Centre, Graduate Institute of International and Development Studies, Γενεύη, Ελβετία), τον **δρα Constantin Hruschka** (Πανεπιστήμιο Bielefeld, Γερμανία), τη **Hana Lupačová** (δημόσια συνήγορο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Μπρνο, Τσεχία), τον **δρα Dirk Sander** (ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο, Λειψία, Γερμανία) και τη **δρα Louise Halleskov Storgaard** (Πανεπιστήμιο Aarhus, Δανία). Οι σύμβουλοι **Frances Nicholson** και **Claire Thomas** παρείχαν υποστήριξη στην επιμέλεια της έκδοσης.

Ευχαριστίες

Παρατηρήσεις επί του σχεδίου υποβλήθηκαν από τους δικαστές **Lars Bay Larsen** και **Yann Laurans** του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και τον δικαστή **Ledi Bianku** του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), υπό την προσωπική τους ιδιότητα.

Παρατηρήσεις λήφθηκαν επίσης από τους ακόλουθους συμμετέχοντες στο δίκτυο δικαστικών λειτουργών της EASO και στο συμβουλευτικό φόρουμ της EASO: Ana Celeste Carvalho, εφέτης του Διοικητικού Εφετείου Νότου και εκπαιδεύτρια δικαστικών του Κέντρου Δικαστικών

Σπουδών, Λισαβόνα, Πορτογαλία· Lars I. Magnusson, δικαστής του διοικητικού δικαστηρίου του Γκέτεμποργκ, Σουηδία, και εκπρόσωπος σε θέματα μεταναστευτικού δικαίου στην Ακαδημία Δικαστικής Επιμόρφωσης, Jönköping, Σουηδία· Αικατερίνη Κουτσοπούλου, πρωτοδίκης Δ.Δ. Αθηνών και μέλος της 3ης ανεξάρτητης επιτροπής προσφύγων, Αθήνα, Ελλάδα· Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους, Βρυξέλλες, Βέλγιο· Σπύρος Κουλοχέρης, επικεφαλής νομικής έρευνας, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Αθήνα, Ελλάδα· και Σπύρος-Βλαντ Οικονόμου, ειδικευόμενος σε νομικά ζητήματα και προγράμματα, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Αθήνα, Ελλάδα.

Όλες οι προαναφερόμενες παρατηρήσεις ελήφθησαν υπόψη από την ομάδα επιμέλειας κατά την οριστικοποίηση του προς δημοσίευση κειμένου. Τα μέλη της ομάδας επιμέλειας και η EASO εκφράζουν τις ευχαριστίες τους σε όλους όσους υπέβαλαν παρατηρήσεις, οι οποίες υπήρξαν ιδιαίτερα χρήσιμες για την οριστικοποίηση της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας ανάλυσης περιγράφεται στο προσάρτημα Β, σ. 242.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση θα επικαιροποιείται, ανάλογα με τις ανάγκες, από την EASO σύμφωνα με τη μεθοδολογία της σειράς εκδόσεων της EASO για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών.

Περιεχόμενα

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο	3
Η Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού Δικαίου	3
Συντελεστές	4
Κατάλογος συντομογραφιών	11
Πρόλογος	15
Βασικά ερωτήματα	17
Μέρος 1: Εισαγωγή	19
1.1. Νομικό πλαίσιο: η ΟΔΑ (αναδιατύπωση)	19
1.2. Ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σε σχέση με τον Χάρτη της ΕΕ και άλλες συναφείς συμβάσεις	22
1.3. Πεδίο και διάρθρωση της δικαστικής ανάλυσης	24
1.4. Σε τι συνίστανται οι «διαδικασίες»;	28
1.4.1. Διαφορετικά είδη διαδικασιών:	29
1.4.2. Είδη αποφάσεων	30
1.5. Η αρχή της μη επαναπρώτωσης	31
Μέρος 2: Υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας	38
2.1. Ορισμοί	38
2.2. Πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και πρόσβαση στις διαδικασίες	39
2.3. Υποβολή, καταχώριση και κατάθεση αίτησης	42
2.3.1. Αρμόδιες αρχές	42
2.3.2. Πρόσβαση στη διαδικασία	43
2.3.2.1. Ο γενικός κανόνας	43
2.3.2.2. Υποβολή αιτήσεων εξ ονόματος εξαρτώμενων προσώπων ή ανηλίκων και από ανηλίκους αυτοπροσώπως	46
2.3.2.3. Ενημέρωση και παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων	47
Μέρος 3: Κράτος μέλος υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο III	50
3.1. Σκοπός και πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III	51
3.1.1. Προσδιορισμός της ευθύνης	51
3.1.2. Πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας	52
3.1.3. Εδαφικό πεδίο εφαρμογής	53
3.1.4. Προσωπικό και καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής	54
3.1.4.1. «Αναδοχή» και «εκ νέου ανάληψη»	55
3.1.4.2. Υπήκοοι τρίτων χωρών	55
3.1.4.3. Αιτούντες που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας	56
3.1.4.4. Δικαιούχοι διεθνούς προστασίας	57
3.1.4.5. Συνέπειες της ανάκλησης αίτησης διεθνούς προστασίας	58
3.1.4.6. Προθεσμίες	58
3.1.4.7. Παύση ευθυνών	61

3.2.	Άλλες εφαρμοστέες νομοθετικές πράξεις οι οποίες σχετίζονται με τον κανονισμό Δουβλίνο III	62
3.3.	Δικαίωμα ενημέρωσης και προσωπική συνέντευξη	64
3.3.1.	Δικαίωμα ενημέρωσης	64
3.3.2.	Προσωπική συνέντευξη	66
3.4.	Διαδικαστικές εγγυήσεις που εφαρμόζονται σε ανηλίκους	67
3.5.	Υποχρεώσεις των αιτούντων	70
3.5.1.	(Μη) υποχρέωση υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας σε συγκεκριμένο κράτος μέλος	70
3.5.2.	Υποχρέωση λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων από τα κράτη μέλη βάσει του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση)	71
3.5.3.	Συνεργασία κατά τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους: παροχή πληροφοριών στην «προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου»	71
3.5.4.	Παρουσία και διαθεσιμότητα στις αρχές	72
3.5.5.	Υποχρέωση συμμόρφωσης με απόφαση μεταφοράς	73
3.6.	Νομιμότητα απόφασης μεταφοράς	73
3.6.1.	Δυνητικές παραβάσεις του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ	73
3.6.2.	Εφαρμογή των κριτηρίων του κεφαλαίου III για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους	76
3.6.3.	Εξαρτώμενα πρόσωπα και οι ρήτρες διακριτικής ευχέρειας	80
3.6.4.	Παύση ευθυνών σύμφωνα με το άρθρο 19	85
3.6.5.	Διαδικαστικά δικαιώματα	85
3.7.	Κοινοποίηση της απόφασης μεταφοράς	85
3.8.	Ένδικα μέσα	87
3.8.1.	(Τυπικό) πεδίο εφαρμογής της προσφυγής	87
3.8.2.	Ανασταλτικό αποτέλεσμα	88
3.8.3.	Πρόσβαση σε νομική συνδρομή και γλωσσική βοήθεια	89
Μέρος 4: ΟΔΑ (αναδιατύπωση): Βασικές αρχές, διασφαλίσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις		91
4.1.	Δικαίωμα παραμονής/μη επαναπρώθηση	91
4.1.1.	Υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας	91
4.1.2.	Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο	92
4.1.3.	Το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων	94
4.1.4.	Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου	96
4.2.	Βασικές αρχές και εγγυήσεις	96
4.2.1.	Απαιτήσεις για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας και τη λήψη απόφασης επ' αυτών	96
4.2.2.	Προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης	98
4.2.3.	Εγγυήσεις για τους αιτούντες	99
4.2.3.1.	Ενημέρωση	100
4.2.3.2.	Ερμηνεία	101
4.2.3.3.	Επικοινωνία με την UNHCR και/ή άλλες οργανώσεις	101
4.2.3.4.	Πρόσβαση σε γενικές πληροφορίες	102
4.2.4.	Προσωπική συνέντευξη	102
4.2.4.1.	Πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης διεξαγωγής συνεντεύξεων	102
4.2.4.2.	Διεξαγωγή και περιεχόμενο των συνεντεύξεων	105
4.2.4.3.	Έκθεση και καταγραφή των συνεντεύξεων	107
4.2.5.	Ιατρική εξέταση	109
4.2.6.	Παροχή νομικών πληροφοριών, νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης	111
4.2.6.1.	Νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες	112
4.2.6.2.	Νομική συνδρομή και εκπροσώπηση	113

4.2.7.	Αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων	116
4.2.8.	Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους	118
4.2.9.	Υποχρεώσεις των αιτούντων	120
4.2.10.	Διαδικασία ανάκλησης αίτησης και υπαναχώρησης από αίτηση	121
Μέρος 5: Διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο		123
5.1.	Επισκόπηση των διαδικασιών εξέτασης	123
5.1.1.	Τακτικές διαδικασίες	123
5.1.2.	Ταχείες διαδικασίες	124
5.1.3.	Διαδικασίες στα σύνορα	127
5.2.	Περιπτώσεις απαράδεκτων αιτήσεων	128
5.2.1.	Εισαγωγή και επισκόπηση	128
5.2.2.	Λόγοι απαραδέκτου	130
5.2.2.1.	Διεθνής προστασία χορηγηθείσα από άλλο κράτος μέλος	130
5.2.2.2.	Έννοια της πρώτης χώρας ασύλου	132
5.2.2.3.	Έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών	134
5.2.2.4.	Μεταγενέστερες αιτήσεις και παραδεκτό	137
5.2.2.5.	Νέα αίτηση από εξαρτώμενο πρόσωπο	143
5.3.	Έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας	143
5.4.	Έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής	145
Μέρος 6: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής		148
6.1.	Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στην ΟΔΑ (αναδιτύπωση)	148
6.1.1.	Γενικές αρχές	149
6.1.2.	Εισαγωγή στο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στην ΟΔΑ (αναδιτύπωση)	155
6.1.3.	Πραγματική προσφυγή «ενώπιον δικαστηρίου»	157
6.1.3.1.	Αποφάσεις κατά των οποίων πρέπει να προβλέπεται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής	157
6.1.3.2.	«Ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο» στη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ	159
6.1.3.3.	Βαθμοί δικαιοδοσίας	162
6.2.	Πλήρης και ex nunc εξέταση	162
6.2.1.	Διαδικασία εκατέρωθεν ακρόασης και εξεταστική διαδικασία	163
6.2.2.	Έκταση και ένταση του ελέγχου	163
6.2.3.	Κρίσιμος χρόνος ελέγχου	167
6.2.4.	Εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας	169
6.3.	Πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή	170
6.3.1.	Πρόσβαση στην αιτιολόγηση της απόφασης και σε πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα άσκησης ένδικου μέσου	172
6.3.2.	Προθεσμίες άσκησης ένδικου μέσου	173
6.3.3.	Πρόσβαση σε νομική συνδρομή και διερμηνεία	176
6.3.4.	Άλλοι κανόνες σχετικοί με την πρόσβαση σε δικαστήριο	179
6.3.5.	Σιωπηρή ανάκληση	179
6.4.	Δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου	180
6.4.1.	Γενικός κανόνας: αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα	180
6.4.2.	Τροποποιήσεις και εξαιρέσεις	181
6.4.2.1.	Αβάσιμες αιτήσεις κατόπιν εξέτασης σε ταχείες διαδικασίες ή διαδικασίες στα σύνορα	183
6.4.2.2.	Πρώτη χώρα ασύλου ή διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος	185
6.4.2.3.	Μεταγενέστερες αιτήσεις	185
6.4.2.4.	Αποφάσεις άρνησης επανεξέτασης αίτησης κατόπιν σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης ή υπαναχώρησης από αυτήν	186
6.4.2.5.	Ευρωπαϊκές ασφαλείς τρίτες χώρες	186

Μέρος 7: Σημασία των διαδικασιών που προβλέπονται στην οδηγία για την επιστροφή	187
7.1. Προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή	188
7.2. Σύντομη επισκόπηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή	189
7.3. Περιπτώσεις στις οποίες η οδηγία για την επιστροφή μπορεί να εφαρμόζεται σε πρόσωπα που αναζητούν διεθνή προστασία ή πρόσωπα που υπόκεινται σε επαναπρώθηση	192
7.3.1. Παρανόμως διαμένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών οι οποίοι δεν είναι αιτούντες	192
7.3.2. Αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις απορρίφθηκαν	193
7.3.3. Πρόσβαση υπηκόων τρίτων χωρών σε διαδικασία διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφής	193
Προσάρτημα Α: Πηγές πρωτογενούς δικαίου	195
Προσάρτημα Β: Μεθοδολογία	212
Προσάρτημα Γ: Επιλεγμένη βιβλιογραφία	214

Κατάλογος συντομογραφιών

EDAL	European Database of Asylum Law (Ευρωπαϊκή βάση δεδομένων της νομοθεσίας περί ασύλου)
EASO	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο
IARLJ	Διεθνής Ένωση Δικαστών Προσφυγικού Δικαίου
UNHCR	Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών
Κανονισμός EASO	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο
Κανονισμός Eurodac	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2725/2000 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης του Δουβλίνου
Κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση)	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων [...]
Κανονισμός Δουβλίνο II	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας
Κανονισμός Δουβλίνο III	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση)

Κανονισμός εφαρμογής του Δουβλίνου	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 της Επιτροπής, της 2ας Σεπτεμβρίου 2003, για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας, όπως τροποποιήθηκε με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 118/2014 της Επιτροπής της 30ής Ιανουαρίου 2014 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου [...]
ΚΕΣΑ	Κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου
ΟΔΑ	Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου — Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα
ΟΔΑ (αναδιατύπωση)	Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)
Οδηγία για την επιστροφή	Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών
ΟΕΑΑ	Οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου - Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους
ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)	Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)

ΟΣΥ	Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής – Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη
ΟΣΥ (αναδιατύπωση)	Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση)
ΣΔΠ	Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού
ΣΕΕΕ	Σειρά εκδόσεων της EASO για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Σύμβαση για τους πρόσφυγες	Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων (1951), όπως τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλό της (1967) [στη νομοθεσία της ΕΕ για το άσυλο αναφέρεται ως «σύμβαση της Γενεύης»]
Σύμβαση της Γενεύης	Βλέπε Σύμβαση για τους πρόσφυγες
Σύμβαση του Δουβλίνου	Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου, η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1990)
Χάρτης της ΕΕ	Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 18ης Δεκεμβρίου 2000

Πρόλογος

Σε στενή συνεργασία με τα δικαστήρια των κρατών μελών και άλλους βασικούς συντελεστές, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) δημιουργεί μια σειρά εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης με στόχο να παράσχει στα δικαστήρια πλήρη επισκόπηση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ) βήμα προς βήμα. Από διαβουλεύσεις με το δίκτυο δικαστικών λειτουργών της EASO, συμπεριλαμβανομένης της IARLJ-Europe, κατέστη εμφανής η επιτακτική ανάγκη να τεθεί στη διάθεση των δικαστηρίων υλικό κατάρτισης δικαστικών σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν κατά την καθημερινή διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αναγνωρίστηκε ότι η ενδεδειγμένη διαδικασία για τη σύνταξη του εν λόγω υλικού θα έπρεπε να διευκολύνει τη συμμετοχή δικαστικών και άλλων εμπειρογνομόνων κατά τρόπο ώστε, αφενός, να τηρείται πλήρως η αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστικών αρχών και, αφετέρου, να εξασφαλίζεται η ταχύτερη κατάρτιση της σειράς εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης συνολικά.

Η παρούσα δικαστική ανάλυση είναι το προϊόν ενός έργου που υλοποιήθηκε από κοινού από την IARLJ-Europe και την EASO και αποτελεί μέρος της σειράς εκδόσεων της EASO για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών.

Η ανάλυση προορίζεται να χρησιμοποιηθεί κυρίως από δικαστικούς λειτουργούς των κρατών μελών της ΕΕ οι οποίοι εκδικάζουν προσφυγές ή διενεργούν δικαστικό έλεγχο αποφάσεων σχετικά με αιτήσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας. Στόχος είναι η παροχή δικαστικής ανάλυσης σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου και τη μη επαναπροώθηση, όπως παρουσιάζονται πρωτίστως στο πλαίσιο της οδηγίας 2013/32/ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Η ανάλυση προορίζεται να είναι χρήσιμη τόσο για εκείνους που διαθέτουν ελάχιστη ή μηδενική πείρα στην εκδίκαση υποθέσεων στον τομέα της διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ όσο και για εκείνους που διαθέτουν πείρα ή εξειδίκευση στον συγκεκριμένο τομέα. Ως εκ τούτου, θα αποτελέσει χρήσιμο σημείο αναφοράς για όλους τους δικαστικούς που καλούνται να εξετάσουν ζητήματα που αφορούν τις διαδικασίες ασύλου και τη μη επαναπροώθηση. Κατά συνέπεια, η δομή, η μορφή και το περιεχόμενο της παρούσας ανάλυσης καταστρώθηκαν με γνώμονα αυτό το ευρύ κοινό. Επιπλέον, η EASO ευελπιστεί ότι θα συμβάλει στην ανάπτυξη «οριζόντιου δικαστικού διαλόγου». Η δικαστική ανάλυση περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- μια γενική εισαγωγή, η οποία παρουσιάζει το νομικό πλαίσιο της δικαστικής ανάλυσης [την ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], επισκόπηση των κανόνων ερμηνείας της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τον σκοπό και τη δομή της ανάλυσης, καθώς και τις έννοιες των διαδικασιών και της μη επαναπροώθησης,
- εξέταση των γενικών διατάξεων που αφορούν τους ορισμούς της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το πεδίο εφαρμογής της και τους κανόνες που διέπουν την εκκίνηση της διαδικασίας ασύλου,
- λεπτομερή ανάλυση των κανόνων που διέπουν τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου και τις προσφυγές κατά αποφάσεων μεταφοράς στο πλαίσιο του προσδιορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας δυνάμει του κανονισμού Δουβλίνο III αριθ. 604/2013,

- λεπτομερή ανάλυση των βασικών αρχών, των διασφαλίσεων και των διαδικαστικών εγγυήσεων για τους αιτούντες διεθνή προστασία που θεσπίζονται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση), συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος παραμονής (μη επαναπροώθηση),
- λεπτομερή ανάλυση των κανόνων της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) που διέπουν την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας σε πρώτο βαθμό και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής,
- εξέταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή 2008/115/EK σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες ασύλου.

Η ανάλυση υποστηρίζεται από συλλογή νομολογίας και προσαρτήματα στα οποία παρατίθενται όχι μόνο το συναφές πρωτογενές και παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και οι σχετικές διεθνείς συνθήκες οικουμενικής και περιφερειακής εφαρμογής, αλλά και βασική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και δικαστηρίων κρατών μελών της ΕΕ. Χρησιμοποιούνται δε σχετικοί υπερσύνδεσμοι, ώστε να διασφαλίζεται η ευχερής και άμεση πρόσβαση των αναγνωστών στη συναφή νομοθεσία και νομολογία. Άλλες δικαστικές αναλύσεις, οι οποίες έχουν ήδη εκπονηθεί ή βρίσκονται υπό εκπόνηση στο πλαίσιο της σειράς εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης, διερευνούν άλλους συγκεκριμένους τομείς του ΚΕΣΑ, ενώ παρέχεται επιπλέον μια γενική εισαγωγή στο ΚΕΣΑ ⁽²⁾.

Στόχος είναι να προσδιοριστεί με σαφήνεια και σε φιλική προς τον χρήστη μορφή η υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά τη νομοθεσία. Στην παρούσα δημοσίευση αναλύεται η νομοθεσία ως είχε στις 20 Οκτωβρίου 2017. Ωστόσο, ο αναγνώστης θα γνωρίζει ότι, κατά τη διάρκεια της σύνταξης της παρούσας ανάλυσης, τα συστήματα ασύλου διαφόρων κρατών μελών της ΕΕ δέχθηκαν εξαιρετικές πιέσεις λόγω των αφίξεων πρωτοφανών αριθμών προσώπων που αιτούνταν διεθνή προστασία. Αξίζει να επισημανθεί σε αυτό το πλαίσιο ότι, μαζί με άλλες δικαστικές αναλύσεις της σειράς εκδόσεων επαγγελματικής εξέλιξης, η παρούσα δικαστική ανάλυση θα επικαιροποιείται περιοδικά ανάλογα με τις ανάγκες. Ωστόσο, εναπόκειται στους αναγνώστες να ελέγχουν αν έχουν επέλθει τυχόν τροποποιήσεις στη νομοθεσία. Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη εν προκειμένω, η ανάλυση περιλαμβάνει παραπομπές σε πηγές.

⁽²⁾ Βλέπε: EASO, Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, Δεκέμβριος 2014· EASO, Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, Ιανουάριος 2016· EASO, End of protection — A judicial analysis (Τερματισμός προστασίας — Δικαστική ανάλυση), υπό έκδοση· EASO, Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση, Αύγουστος 2016, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την EASO· EASO, Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, 2018, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την EASO· EASO, Τερματισμός διεθνούς προστασίας: άρθρα 11, 14, 16 και 19 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση, Νοέμβριος 2016, και EASO, Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System (CEAS) — A judicial analysis (Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ) — Δικαστική ανάλυση), υπό έκδοση, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την EASO.

Βασικά ερωτήματα

Στόχος της παρούσας δικαστικής ανάλυσης είναι να παράσχει στα δικαστήρια των κρατών μελών της ΕΕ ανάλυση των προτύπων που αφορούν τις διαδικασίες ασύλου στο πλαίσιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και του κανονισμού Δουβλίνο III καθώς και την αρχή της μη επαναπροώθησης. Επιδιώκει να δώσει απαντήσεις στα ακόλουθα βασικά ερωτήματα:

1. **Σε τι συνίστανται οι διαδικασίες ασύλου και ποια είναι τα κύρια διαδικαστικά στάδια;** (ενότητα 1.4)
2. **Τι είναι η αρχή της μη επαναπροώθησης και πώς εφαρμόζεται** στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου; (ενότητα 1.5)
3. Πώς μπορεί ένα πρόσωπο να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας; Συναφώς εξετάζονται **το εδαφικό και το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής** της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)· η ευθύνη των κρατών μελών να ορίσουν **αρμόδιες εθνικές αρχές** για την καταχώριση και τη διεκπεραίωση της κατάθεσης αιτήσεων διεθνούς προστασίας· η διαφορά μεταξύ **«υποβολής», «καταχώρισης» και «κατάθεσης»** αίτησης· οι περιστάσεις υπό τις οποίες ο αιτών μπορεί να υποβάλει αίτηση εξ ονόματος των εξαρτώμενων από αυτόν προσώπων· οι τρόποι με τους οποίους ανήλικος μπορεί να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας· και η ενημέρωση και η παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων. (ενότητες 2.2 και 2.3)
4. **Ποιος είναι ο σκοπός και το πεδίο εφαρμογής του συστήματος του Δουβλίνου** για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη και ποιες άλλες ενωσιακές απαιτήσεις και ευρύτερες νομικές υποχρεώσεις ισχύουν; (ενότητες 3.1 και 3.2)
5. Ποια είναι **τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των αιτούντων διεθνή προστασία** βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, συμπεριλαμβανομένων των διαδικαστικών εγγυήσεων που εφαρμόζονται στους ανηλίκους; (ενότητες 3.3–3.5)
6. Ποια **ιεράρχηση των κριτηρίων** εφαρμόζεται για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III και πώς εφαρμόζονται οι **ρήτρες διακριτικής ευχέρειας**; (υποενότητες 3.6.2 και 3.6.3)
7. Ποιες εγγυήσεις πρέπει να υπάρχουν προκειμένου να διασφαλίζονται η **νομιμότητα των αποφάσεων μεταφοράς και αποτελεσματικά ένδικα μέσα** βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III; (ενότητες 3.6 και 3.8)
8. Ποιες **βασικές αρχές, διασφαλίσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις** ισχύουν βάσει της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), μεταξύ άλλων, όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος των αιτούντων να παραμένουν στο έδαφος του κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης και άλλες βασικές αρχές και διαδικαστικές εγγυήσεις που εφαρμόζονται στη διοικητική διαδικασία, όπως τα δικαιώματα των αιτούντων σε ενημέρωση, διερμηνεία, πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες, νομική συνδρομή και εκπροσώπηση, και τη διεξαγωγή της συνέντευξης και τη σχετική έκθεση, καθώς και τις υποχρεώσεις των αιτούντων; (ενότητες 4.1 και 4.2)
9. Ποιες είναι οι διαδικασίες εξέτασης (τακτικές, ταχείες και διαδικασίες στα σύνορα) **σε διοικητικό επίπεδο, για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας** και ποιες απαιτήσεις εφαρμόζονται; (ενότητα 5.1)

10. Για ποιους λόγους μπορούν τα κράτη μέλη να θεωρήσουν μια αίτηση **απαράδεκτη, αβάσιμη ή προδήλως αβάσιμη** και τι σημαίνουν, για παράδειγμα, οι έννοιες «πρώτη χώρα ασύλου», «ασφαλής τρίτη χώρα» και «ασφαλής χώρα καταγωγής»; (ενότητες 5.2–5.4)
11. Ποια στοιχεία απαιτούνται για να διασφαλίζεται ότι τα κράτη μέλη παρέχουν **πραγματική προσφυγή**, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την πρόσβαση σε ένδικα μέσα, το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια διαδικασίας άσκησης ένδικου μέσου και την απαίτηση διασφάλισης πλήρους και ex nunc εξέτασης της προσφυγής; (ενότητες 6.1–6.4)
12. Ποιο είναι το **πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή**, ποιες αρχές διέπουν την εφαρμογή της και σε ποιες καταστάσεις μπορεί να εφαρμοστεί σε πρόσωπα που ζητούν διεθνή προστασία; (ενότητες 7.1–7.3)

Μέρος 1: Εισαγωγή

Η παρούσα δικαστική ανάλυση αφορά τις διαδικασίες ασύλου και την αρχή της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ όπως ρυθμίζονται πρωτίστως βάσει της οδηγίας 2013/32/ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽³⁾. Παρέχει επίσης, στο μέρος 3, επισκόπηση των διαδικασιών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας, όπως ρυθμίζονται πρωτίστως βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III (604/2013) ⁽⁴⁾. Ωστόσο, η παρούσα εισαγωγή στο μέρος 1 επικεντρώνεται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Η διάρθρωση της παρούσας εισαγωγής παρουσιάζεται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Διάρθρωση του μέρους 1

Ενότητα 1.1.	Νομικό πλαίσιο: η ΟΔΑ (αναδιατύπωση)	σ. 15–17
Ενότητα 1.2.	Ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σε σχέση με τον Χάρτη της ΕΕ και άλλες συναφείς συμβάσεις	σ. 18–19
Ενότητα 1.3.	Πεδίο και διάρθρωση της δικαστικής ανάλυσης	σ. 19–22
Ενότητα 1.4.	Σε τι συνίστανται οι «διαδικασίες»;	σ. 22–25
Ενότητα 1.5.	Η αρχή της μη επαναπροώθησης	σ. 26–31

1.1. Νομικό πλαίσιο: η ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αποτελεί βασικό στοιχείο του κεκτημένου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στον τομέα του ασύλου και αντλεί τη νομική της βάση από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, και ειδικότερα το άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) ⁽⁵⁾, το οποίο προβλέπει τη λήψη μέτρων όσον αφορά ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο περιλαμβάνονται κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του ενιαίου καθεστώτος ασύλου ή επικουρικής προστασίας. Η σημασία του γεγονότος ότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχει τη μορφή οδηγίας αναλύεται περαιτέρω στην *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση* ⁽⁶⁾, αλλά δεδομένου ότι η ερμηνεία κάθε οδηγίας απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικοί στόχοι και σκοποί της, επιβάλλεται να διατυπωθούν ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις.

Από το 1999 η ΕΕ διεξάγει εργασίες για τη δημιουργία ενός ΚΕΣΑ ⁽⁷⁾, το οποίο πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων (1951), όπως τροποποιήθηκε με

⁽³⁾ Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 60) [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

⁽⁴⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 31) (κανονισμός Δουβλίνο III).

⁽⁵⁾ Νομοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 47).

⁽⁶⁾ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, σ. 75–77.

⁽⁷⁾ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα της Προεδρίας*, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, SN 200/99, Βρυξέλλες, σημείο 13 (συμπεράσματα του Τάμπερε). Η νομική βάση του ΚΕΣΑ εξετάζεται διεξοδικότερα στην *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, μέρος 1, σ. 15–27. Οι αρχές ερμηνείας των νομοθετικών διατάξεων του ΚΕΣΑ εξετάζονται επίσης στην ενότητα 1.2 της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

το πρωτόκολλο της (1967) (σύμβαση για τους πρόσφυγες) ⁽⁸⁾ και άλλες συναφείς συμβάσεις (άρθρο 78 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ). Ως νομική πράξη πρώτης φάσης του ΚΕΣΑ, η οδηγία 2005/85/ΕΚ για τις διαδικασίες ασύλου (ΟΔΑ), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 2 Ιανουαρίου 2006, θέσπισε τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα ⁽⁹⁾. Ωστόσο, οι ελάχιστες αυτές προδιαγραφές παρείχαν στα κράτη μέλη έναν βαθμό ευελιξίας για την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων ⁽¹⁰⁾.

Ως εκ τούτου, το 1999 συμφωνήθηκε ότι, κατά τη δεύτερη φάση της δημιουργίας του ΚΕΣΑ ⁽¹¹⁾, η νομοθεσία της ΕΕ θα πρέπει να οδηγήσει σε «κοινή διαδικασία για το άσυλο και μια ενιαία νομική κατάσταση για εκείνους στους οποίους χορηγείται άσυλο, ισχύουσα σε όλο το έδαφος της Ένωσης» ⁽¹²⁾.

Ως αποτέλεσμα, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ως νομική πράξη δεύτερης φάσης του ΚΕΣΑ, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 19 Ιουλίου 2013 ⁽¹³⁾, προβλέπει ότι το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης της διεθνούς προστασίας ενδείκνυται να βασίζεται στην έννοια ενιαίας διαδικασίας «[μ]ε σκοπό να διασφαλισθεί η σφαιρική και αποτελεσματική εκτίμηση των αναγκών διεθνούς προστασίας των αιτούντων κατά την έννοια της οδηγίας 2011/95/ΕΕ [για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου — ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]» ⁽¹⁴⁾ [αιτιολογική σκέψη 11 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Ο σκοπός αυτός είναι πρόδηλος στην επιλογή του νομοθέτη να αποφύγει τη φράση «ελάχιστες προδιαγραφές», όπως είναι εμφανές από τη διατύπωση του άρθρου 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το οποίο επιβεβαιώνει ότι: «Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση **κοινών διαδικασιών** για τη χορήγηση και ανάκληση της διεθνούς προστασίας δυνάμει της οδηγίας 2011/95/ΕΕ» ⁽¹⁵⁾.

Η αιτιολογική σκέψη 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εξηγεί ότι «εξακολουθούσαν να υφίστανται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή προστασίας», οι οποίες απαιτούσαν τη θέσπιση «ενιαίας διαδικασίας ασύλου που να συμπεριλαμβάνει κοινές εγγυήσεις». Ως εκ τούτου, ο στόχος της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) είναι «η περαιτέρω ανάπτυξη απαιτήσεων για τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης της διεθνούς προστασίας στα κράτη μέλη ενόψει της δημιουργίας κοινής διαδικασίας ασύλου στην Ένωση» [αιτιολογική σκέψη 12 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 13 «[η] προσέγγιση των κανόνων σχετικά με τις διαδικασίες [...] αναμένεται να συμβάλει στον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία μεταξύ των κρατών μελών, όταν αυτές οφείλονται στις διαφορές των νομικών πλαισίων, και να οδηγήσει στη δημιουργία ισοδύναμων συνθηκών για την εφαρμογή της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] στα κράτη μέλη».

⁽⁸⁾ Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 189 UNTS 150, 28 Ιουλίου 1951 (έναρξη ισχύος: 22 Απριλίου 1954)· και Πρωτόκολλο για το καθεστώς των προσφύγων, 606 UNTS 267 (έναρξη ισχύος: 4 Οκτωβρίου 1967).

⁽⁹⁾ Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΕΕ L 326 της 13.12.2005, σ. 13).

⁽¹⁰⁾ Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), *Comments on the European Commission's Amended Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on common procedures for granting and withdrawing international protection status (Recast) COM(2011) 319 final*, Ιανουάριος 2012.

⁽¹¹⁾ Βλέπε *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 1.4, σ. 19.

⁽¹²⁾ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα του Τάμπερε*, βλ. υποσημείωση 6, σημείο 15.

⁽¹³⁾ Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει δύο διαφορετικές προθεσμίες για τη μεταφορά των διατάξεων της στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Πρώτον, σύμφωνα με το άρθρο 51 παράγραφος 1, τα κράτη μέλη όφειλαν να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο «τα άρθρα 1 έως 30, το άρθρο 31 παράγραφοι 1, 2 και 6 έως 9, τα άρθρα 32 έως 46, τα άρθρα 49 και 50 και το παράρτημα I έως τις 20 Ιουλίου 2015 το αργότερο». Όπως προβλέπεται στο άρθρο 52, οι εν λόγω διατάξεις πρέπει να εφαρμόζονται σε «αιτήσεις διεθνούς προστασίας που κατατίθενται και στις διαδικασίες ανάκλησης διεθνούς προστασίας που κινούνται μετά την 20ή Ιουλίου 2015 ή σε προηγούμενη ημερομηνία»· οι αιτήσεις που κατατέθηκαν και οι διαδικασίες που κινήθηκαν πριν από την εν λόγω ημερομηνία εξακολουθούν να διέπονται από την ΟΔΑ. Δεύτερον, δυνάμει του άρθρου 51 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη πρέπει να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο «το άρθρο 31 παράγραφοι 3, 4 και 5 έως τις 20 Ιουλίου 2018». Όπως προβλέπεται στο άρθρο 52, στη συνέχεια οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται σε «αιτήσεις διεθνούς προστασίας που κατατίθενται μετά την 20ή Ιουλίου 2018 ή σε προηγούμενη ημερομηνία», ενώ όσες έχουν κατατεθεί πριν από την εν λόγω ημερομηνία εξακολουθούν να διέπονται από την ΟΔΑ.

⁽¹⁴⁾ Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 337 της 20.12.2011, σ. 9).

⁽¹⁵⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

Ενώ σκοπός της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) είναι η θέσπιση κοινών διαδικασιών για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 5 τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα «να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ περισσότερο ευνοϊκές απαιτήσεις». Ωστόσο, αυτό ισχύει με την επιφύλαξη ότι οι απαιτήσεις αυτές συνάδουν προς την ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ δεσμεύονται από την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εκτός της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως φαίνεται στον πίνακα 2 κατωτέρω. Η Δανία δεν συμμετέχει στη λήψη μέτρων βάσει του άρθρου 78 της ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, δεν δεσμεύεται από την ΟΔΑ ούτε από την ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹⁶⁾. Η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμμετείχαν επίσης στη θέσπιση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽¹⁷⁾ αλλά, δεδομένου ότι επέλεξαν να συμμετάσχουν στην ΟΔΑ, εξακολουθούν να δεσμεύονται από αυτήν (αιτιολογικές σκέψεις 32 και 33 της ΟΔΑ) ⁽¹⁸⁾.

Πίνακας 2: Συμμετοχή της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου στη θέσπιση της ΟΔΑ και της αναδιατύπωσής της

	ΟΔΑ	ΟΔΑ (αναδιατύπωση)
Δανία	x	x
Ιρλανδία	✓	x
Ηνωμένο Βασίλειο	✓	x

Υπενθυμίζεται ότι το ΚΕΣΑ είναι ένα εξελισσόμενο σύστημα. Όσον αφορά πιθανές μελλοντικές εξελίξεις, επισημαίνεται ότι, στις 13 Ιουλίου 2016, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για την αντικατάσταση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) με κανονισμό ⁽¹⁹⁾. Όπως επισήμανε η Επιτροπή στην πρότασή της:

«Ο βαθμός εναρμόνισης των εθνικών διαδικασιών για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας που επιτεύχθηκε μέσω της [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] δεν έχει αποδειχθεί επαρκής για την επίλυση διαφορών μεταξύ των εφαρμοζόμενων τύπων διαδικασίας, των προθεσμιών που ισχύουν για τις διαδικασίες, των δικαιωμάτων και των διαδικαστικών εγγυήσεων, των ποσοστών αναγνώρισης και των ειδών της παρεχόμενης προστασίας. Μόνο ένας κανονισμός που θα θεσπίζει κοινή διαδικασία χορήγησης ασύλου στην Ένωση, με διατάξεις άμεσα εφαρμοστέες, δύναται να παράσχει τον αναγκαίο βαθμό ομοιομορφίας και αποτελεσματικότητας που απαιτείται για την εφαρμογή των διαδικαστικών κανόνων του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του ασύλου.» ⁽²⁰⁾

Η πρόταση αντικατάστασης της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) με κανονισμό και οι προτεινόμενες σε αυτή τροποποιήσεις θα αποτελέσουν αντικείμενο διεξοδικού ελέγχου και διαπραγματεύσεως στο πλαίσιο του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η συμμετοχή της Ιρλανδίας στις ρυθμίσεις που περιγράφονται στην πρόταση της Επιτροπής για την κατάργηση της

⁽¹⁶⁾ Πρωτόκολλο αριθ. 22 σχετικά με τη θέση της Δανίας, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 299).

⁽¹⁷⁾ Πρωτόκολλο αριθ. 21 για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 295).

⁽¹⁸⁾ Επισημαίνεται ότι, στις 29 Μαρτίου 2017, το Ηνωμένο Βασίλειο κοινοποίησε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σύμφωνα με το άρθρο 50 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, την πρόθεσή του να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁽¹⁹⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας διεθνούς προστασίας στην Ένωση και την κατάργηση της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, 13 Ιουλίου 2016, COM(2016) 467 final.

⁽²⁰⁾ Ο.π., σ. 8.

ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα καθοριστεί στο πλαίσιο διαπραγματεύσεων σύμφωνα με τα πρωτόκολλα που προαναφέρθηκαν ⁽²¹⁾.

Κατά τον χρόνο σύνταξης του παρόντος εγγράφου, δεν ήταν γνωστό αν η πρόταση της Επιτροπής θα έχει ως αποτέλεσμα την έκδοση νέου κανονισμού ή ποιες ακριβώς θα είναι οι διατάξεις του. Ως εκ τούτου, ο αναγνώστης πρέπει απλώς να γνωρίζει ότι, σε κάποιο χρονικό σημείο στο μέλλον, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση), που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας δικαστικής ανάλυσης, ενδέχεται να καταργηθεί και να αντικατασταθεί από κανονισμό με ορισμένες τροποποιημένες διατάξεις.

1.2. Ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σε σχέση με τον Χάρτη της ΕΕ και άλλες συναφείς συμβάσεις

Καθώς πρόκειται για πράξη θεσπισθείσα βάσει του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ [άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΣΛΕΕ], η ορθή ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εναπόκειται, ως έσχατη λύση, στην κρίση του ΔΕΕ, του οποίου οι αποφάσεις έχουν δεσμευτική ισχύ για όλα τα κράτη μέλη. Τούτου λεχθέντος, κατά την ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ο δικαστικός λειτουργός εθνικού δικαστηρίου ⁽²²⁾, ανεξαρτήτως βαθμίδας, οφείλει να λαμβάνει υπόψη το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, περιλαμβανομένου του *Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (Χάρτης της ΕΕ) ⁽²³⁾, καθώς και τη σύμβαση για τους πρόσφυγες και «άλλες συναφείς συμβάσεις», οι οποίες μνημονεύονται στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Το θέμα αυτό εξετάζεται διεξοδικότερα στην *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση* ⁽²⁴⁾. Κατά το ΔΕΕ, η ερμηνεία της ΟΔΑ πρέπει να είναι σύμφωνη με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη της ΕΕ ⁽²⁵⁾. Στην αιτιολογική σκέψη 60 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) τονίζεται ότι η «οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται στον Χάρτη [της ΕΕ]. Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία σκοπεύει να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και να προωθήσει την εφαρμογή των άρθρων 1, 4 18, 19, 21, 23, 24 και 47 του Χάρτη και πρέπει να εφαρμοστεί αναλόγως».

Το δικαίωμα χρηστής διοίκησης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη της ΕΕ, δεν απευθύνεται στα κράτη μέλη, αλλά μόνο στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το δικαίωμα χρηστής διοίκησης αποτυπώνει γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης και, υπ' αυτή την έννοια, είναι επίσης λυσιτελής στις διαδικασίες ασύλου, στο μέτρο που τα κράτη μέλη εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ όταν εξετάζουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας ⁽²⁶⁾. Σύμφωνα με το προοίμιό του, ο Χάρτης της ΕΕ «επιβεβαιώνει [...] τα δικαιώματα που απορρέουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές

⁽²¹⁾ Βλέπε Πρωτόκολλο αριθ. 21 για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, βλ. υποσημειώσεις 16 και 17.

⁽²²⁾ Όταν τα εθνικά δικαστήρια καλούνται να εφαρμόσουν και να ερμηνεύσουν τις διατάξεις του δικαίου της ΕΕ, ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να ενεργεί ως «δικαστής της ΕΕ», όπως επεξηγείται στην *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, σ. 70.

⁽²³⁾ Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 18ης Δεκεμβρίου 2000, όπως εκδόθηκε το 2007 (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 391) (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 2009).

⁽²⁴⁾ Βλέπε *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 2.1.3, σ. 33-38.

⁽²⁵⁾ Βλέπε ειδικότερα ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, υπόθεση C239/14, *Abdoulaye Amadou Tall κατά Centre public d'action sociale de Huy*, EU:C:2015:824, σκέψη 50. Βλέπε επίσης, ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2014, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-148/13 έως C-150/13, *A, B και C κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, EU:C:2014:2406, σκέψη 53· ΔΕΕ, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, υπόθεση C-175/11, *HID και BA κατά Refugee Applications Commissioner, Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ιρλανδία, Attorney General*, EU:C:2013:45, σκέψη 58· και ΔΕΕ, απόφαση της 28ης Ιουλίου 2011, υπόθεση C-69/10, *Brahim Samba Diouf κατά Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, EU:C:2011:524, σκέψη 34.

⁽²⁶⁾ Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, C-604/12, *H.N. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, EU:C:2014:302, σκέψεις 49-50· ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-141/12 και C-372/12, *Y.S. κατά Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel και Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel κατά M., S.*, EU:C:2014:2081, σκέψεις 67-68.

παραδόσεις και τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών, την [ΕΣΔΑ], τους Κοινωνικούς Χάρτες που έχουν υιοθετηθεί από την Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και από τη νομολογία του [ΔΕΕ] και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ]».

Παρότι δεν εξετάζει διαδικασίες ασύλου, η σύμβαση για τους πρόσφυγες παραμένει συναφής στο πλαίσιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Από τη μία πλευρά, η αιτιολογική σκέψη 25 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) υπογραμμίζει ότι η πραγματική πρόσβαση στις διαδικασίες είναι κρίρια για τη διασφάλιση της «ορθής αναγνώρισης των ατόμων που χρήζουν προστασίας ως πρόσφυγες κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης [για τους πρόσφυγες]». Από την άλλη, η οδηγία παραπέμπει ρητώς στη σύμβαση για τους πρόσφυγες για την εφαρμογή των εννοιών της ασφαλούς τρίτης χώρας [άρθρο 38 παράγραφος 1 στοιχεία γ) και ε)], της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας [άρθρο 39 παράγραφος 2 στοιχείο α)] και των ασφαλών χωρών καταγωγής (παράρτημα Ι).

Πέραν της σύμβασης για τους πρόσφυγες, στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ δεν ορίζονται «άλλες συναφείς συμβάσεις» και το ΔΕΕ δεν έχει αποσαφηνίσει ακόμη ποιες είναι αυτές. Ωστόσο, η ΟΔΑ αναδιατύπωση αναφέρεται ρητώς στη σύμβαση των *Ηνωμένων Εθνών του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού* ⁽²⁷⁾ επισημαίνοντας ότι «[τ]ο μείζον συμφέρον του παιδιού [...] θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας» (αιτιολογική σκέψη 33). Η *ευρωπαϊκή σύμβαση του 1950 για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών* (ΕΣΔΑ) ⁽²⁸⁾ αναφέρεται επίσης στο άρθρο 39 παράγραφος 2 στοιχείο γ) σε σχέση με την έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας και στο παράρτημα Ι για τον χαρακτηρισμό των ασφαλών χωρών καταγωγής, σε συνδυασμό με το *Διεθνές Σύμφωνο του 1966 για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα* ⁽²⁹⁾ και τη σύμβαση των *Ηνωμένων Εθνών του 1984 κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας* ⁽³⁰⁾.

Η σχέση μεταξύ του δικαίου της ΕΕ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ καθώς και οι μέθοδοι ερμηνείας εξετάζονται διεξοδικότερα στην *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση* ⁽³¹⁾, αλλά εν προκειμένω πρέπει να δοθεί έμφαση σε δύο συγκεκριμένα σημεία. Πρώτον, το άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ προβλέπει ότι τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ έχουν την ίδια έννοια και εμβέλεια με εκείνες που τους αποδίδει η ΕΣΔΑ. Ταυτόχρονα, διευκρινίζεται ότι η διάταξη αυτή «δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία». Δεύτερον, βάσει του άρθρου 53, καμία διάταξη του Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της ΕΕ, τα συντάγματα των κρατών μελών και το διεθνές δίκαιο, περιλαμβανομένης της ΕΣΔΑ.

Μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι η ΕΣΔΑ ασκεί έναν βαθμό ερμηνευτικής επιρροής στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου, λαμβανομένων υπόψη των εγγυήσεων που διατύπωσε το ΕΔΔΑ βάσει, κυρίως, του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ για την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ για το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ⁽³²⁾. Από την άποψη αυτή, η σημασία των απαιτήσεων της ΕΣΔΑ είναι

⁽²⁷⁾ 1557 UNTS 3, 20 Νοεμβρίου 1989 (έναρξη ισχύος: 2 Σεπτεμβρίου 1990).

⁽²⁸⁾ 213 UNTS 222, ETS No 005, 4 Νοεμβρίου 1950 (έναρξη ισχύος: 3 Σεπτεμβρίου 1953).

⁽²⁹⁾ 999 UNTS 171, 16 Δεκεμβρίου 1966 (έναρξη ισχύος: 23 Μαρτίου 1976).

⁽³⁰⁾ 1465 UNTS 85, 10 Δεκεμβρίου 1984 (έναρξη ισχύος: 26 Ιουνίου 1987).

⁽³¹⁾ *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.4.1, σ. 81–86.

⁽³²⁾ Βλέπε επίσης προσάρτημα Α 3.2, νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

πιθανό να απορρέει από την επιρροή που ασκούν στην ερμηνεία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη της ΕΕ, καθώς και σε ορισμένες διατάξεις της ίδιας της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³³⁾.

1.3. Πεδίο και διάρθρωση της δικαστικής ανάλυσης

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θεσπίζει κοινές διαδικασίες τόσο για τη χορήγηση όσο και για την ανάκληση της διεθνούς προστασίας δυνάμει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (άρθρο 1). Στην παρούσα δικαστική ανάλυση εξετάζονται αποκλειστικά οι διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας και η σημασία της αρχής της μη επαναπροώθησης σε αυτές (βλ. ενότητες 1.4 και 1.5 κατωτέρω) ⁽³⁴⁾. Στο πλαίσιο αυτό, στον πίνακα 3 κατωτέρω συνοψίζεται η διάρθρωση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες τα στοιχεία που θα εξεταστούν στην παρούσα δικαστική ανάλυση.

⁽³³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-411/10 και 493/10, *N.S. κατά Secretary of State for the Home Department και M.E. και λουτοί κατά Refugee Applications Commissioner και Minister for Justice, Equality and Law Reform*, EU:C:2011:865, σκέψεις 87-91 (NS και λουτοί). ΔΕΕ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση C-578/16 PPU, *CK κ. λπ. κατά Republika Slovenija*, EU:C:2017:127 (CK και λουτοί), σκέψεις 67-68.

⁽³⁴⁾ Επομένως, η δικαστική ανάλυση δεν καλύπτει τον τερματισμό της διεθνούς προστασίας, ο οποίος εξετάζεται στο έγγραφο της EASO, *Ending international protection – A judicial analysis* (Τερματισμός της διεθνούς προστασίας – Δικαστική ανάλυση), βλ. υποσημείωση 2. Δεν καλύπτει επίσης την ανάκληση της προστασίας. Ωστόσο, η ανάκληση της προστασίας και η αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων εξετάζονται στο *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS – A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 5.6.

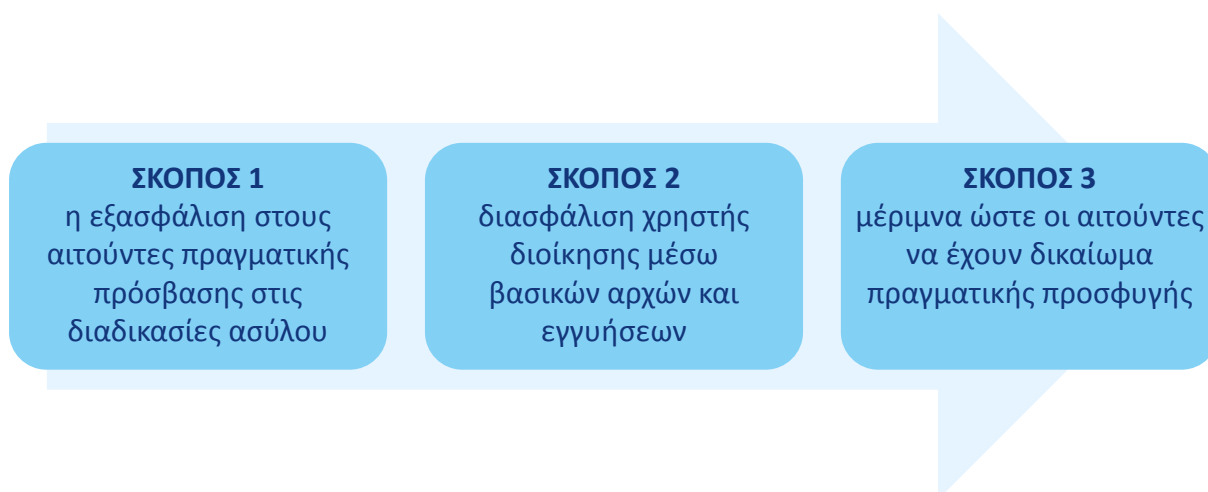
Πίνακας 3: Διάρθρωση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και πεδίο της παρούσας δικαστικής ανάλυσης

<p>Κεφάλαιο I: Γενικές διατάξεις</p>	<p>Άρθρο 1: Σκοπός Άρθρο 2: Ορισμοί Άρθρο 3: Πεδίο εφαρμογής Άρθρο 4: Υπεύθυνες αρχές Άρθρο 5: Ευνοϊκότερες διατάξεις</p>
<p>Κεφάλαιο II: Βασικές αρχές και εγγυήσεις</p>	<p>Άρθρο 6: Πρόσβαση στη διαδικασία Άρθρο 7: Υποβολή αιτήσεων εξ ονόματος εξαρτώμενων προσώπων ή ανηλίκων Άρθρο 8: Ενημέρωση και παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων Άρθρο 9: Δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος έως ότου εξετασθεί η αίτηση Άρθρο 10: Προϋποθέσεις για την εξέταση των αιτήσεων Άρθρο 11: Προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης από την αποφαινόμενη αρχή Άρθρο 12: Εγγυήσεις για τους αιτούντες Άρθρο 13: Υποχρεώσεις των αιτούντων Άρθρο 14: Προσωπική συνέντευξη Άρθρο 15: Προϋποθέσεις της προσωπικής συνέντευξης Άρθρο 16: Περιεχόμενο της προσωπικής συνέντευξης Άρθρο 17: Έκθεση και καταγραφή των προσωπικών συνεντεύξεων Άρθρο 18: Ιατρική εξέταση Άρθρο 19: Δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών Άρθρο 20: Δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου Άρθρο 21: Όροι για τη δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών και τη δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση Άρθρο 22: Δικαίωμα νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε όλα τα στάδια της διαδικασίας Άρθρο 23: Πεδίο εφαρμογής της νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης Άρθρο 24: Αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων Άρθρο 25: Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους Άρθρο 26: Κράτηση Άρθρο 27: Διαδικασία σε περίπτωση ανάκλησης της αίτησης Άρθρο 28: Διαδικασία σε περίπτωση σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης ή υπαναχώρησης από αυτήν Άρθρο 29: Ο ρόλος του UNHCR Άρθρο 30: Συλλογή πληροφοριών σχετικά με ατομικές περιπτώσεις</p>
<p>Κεφάλαιο III: Διαδικασίες σε πρώτο βαθμό</p>	<p>Άρθρο 31: Διαδικασία εξέτασης Άρθρο 32: Αβάσιμες αιτήσεις Άρθρο 33: Περιπτώσεις απαράδεκτων αιτήσεων Άρθρο 34: Ειδικοί κανόνες σχετικά με τη συνέντευξη για το παραδεκτό της αίτησης Άρθρο 35: Έννοια της πρώτης χώρας ασύλου Άρθρο 36: Έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής Άρθρο 37: Εθνικός χαρακτηρισμός τρίτων χωρών ως ασφαλών χωρών καταγωγής Άρθρο 38: Έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών Άρθρο 39: Έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας Άρθρο 40: Μεταγενέστερες αιτήσεις Άρθρο 41: Εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερης αίτησης Άρθρο 42: Διαδικαστικοί κανόνες Άρθρο 43: Διαδικασίες στα σύνορα</p>

Κεφάλαιο IV: Διαδικασίες ανάκλησης διεθνούς προστασίας	Άρθρο 44: Ανάκληση διεθνούς προστασίας Άρθρο 45: Διαδικαστικοί κανόνες
Κεφάλαιο V: Διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου	Άρθρο 46: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής
Κεφάλαιο VI: Γενικές και τελικές διατάξεις	Άρθρο 47: Προσβολή εκ μέρους των δημόσιων αρχών Άρθρο 48: Απόρρητο Άρθρο 49: Συνεργασία Άρθρο 50: Υποβολή εκθέσεων Άρθρο 51: Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο Άρθρο 52: Μεταβατικές διατάξεις Άρθρο 53: Κατάργηση Άρθρο 54: Έναρξη ισχύος και εφαρμογή Άρθρο 55: Αποδέκτες

Όπως προκύπτει από την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι διαδικασίες για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας επιδιώκουν τρεις κύριους σκοπούς, οι οποίοι αποτυπώνονται στο διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1: Οι τρεις κύριοι σκοποί των διαδικασιών ασύλου

Πρώτον, η εξασφάλιση στους αιτούντες πραγματικής πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλίζεται ότι τα πρόσωπα που αναζητούν διεθνή προστασία έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας η οποία θα τύχει πραγματικής εξέτασης, προκειμένου να καθοριστεί αν πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Από την άποψη αυτή, η πρόσβαση στις διαδικασίες περιλαμβάνει τόσο δικαιώματα όσο και υποχρεώσεις για τους αιτούντες (βλ. ενότητα 2.2 για το εδαφικό πεδίο εφαρμογής και υποενότητα 2.3.2 για την πρόσβαση στη διαδικασία), περιλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων κατά τα προβλεπόμενα στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 603/2013 [κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση)]⁽³⁵⁾. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τον προσδιορισμό του κρά-

⁽³⁵⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπαϊκή Αρχή για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ΕΔΠΔΧ) σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 1) [κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση)].

τους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III ⁽³⁶⁾.

Δεύτερον, αφού κατατεθεί η αίτηση και βρίσκεται στο στάδιο της εξέτασης, η χρηστή διοίκηση επιβάλλει την εφαρμογή βασικών αρχών και εγγυήσεων οι οποίες διασφαλίζουν ατομική και διεξοδική εξέταση της αίτησης. Οι αρχές και οι εγγυήσεις αυτές πρέπει να τηρούνται από τα κράτη μέλη ώστε να διαφυλάσσονται τα δικαιώματα των αιτούντων σε ολόκληρη τη διαδικασία καθώς και να διασφαλίζεται ο ορθός προσδιορισμός των αιτούντων που πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Τέλος, τρίτον, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μεριμνούν ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά αποφάσεων που λαμβάνονται επί της αίτησής τους [άρθρο 46 ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Επομένως, είναι σημαντικό οι δικαστικοί λειτουργοί των κρατών μελών να είναι πλήρως ενημερωμένοι για τις διατάξεις της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), καθώς ενδέχεται να κληθούν να ελέγξουν τη διαδικαστική νομιμότητα της ληφθείσας απόφασης. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής πρέπει να προβλέπεται επίσης σε σχέση με τις αποφάσεις μεταφοράς κατ' εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο III.

Με βάση τους τρεις αυτούς σκοπούς, η δικαστική ανάλυση περιλαμβάνει επτά μέρη, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 4 κατωτέρω. Στο μέρος 7 λαμβάνεται επίσης υπόψη η πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου και προστασία κατά της επαναπροώθησης στο πλαίσιο της **οδηγίας για την επιστροφή** ⁽³⁷⁾ η οποία, παρότι δεν εντάσσεται στο ΚΕΣΑ, καθορίζει σχετικές προϋποθέσεις και εγγυήσεις για την επιστροφή παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών.

Πίνακας 4: Διάρθρωση της παρούσας δικαστικής ανάλυσης

Μέρος 1	Εισαγωγή	σ. 15–31
Μέρος 2	Υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας	σ. 32–42
Μέρος 3	Κράτος μέλος υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο III	σ. 43–79
Μέρος 4	ΟΔΑ (αναδιατύπωση): βασικές αρχές, διασφαλίσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις	σ. 80–107
Μέρος 5	Διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο	σ. 108–129
Μέρος 6	Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής	σ. 130–163
Μέρος 7	Σημασία των διαδικασιών που προβλέπονται στην οδηγία για την επιστροφή	σ. 164–170

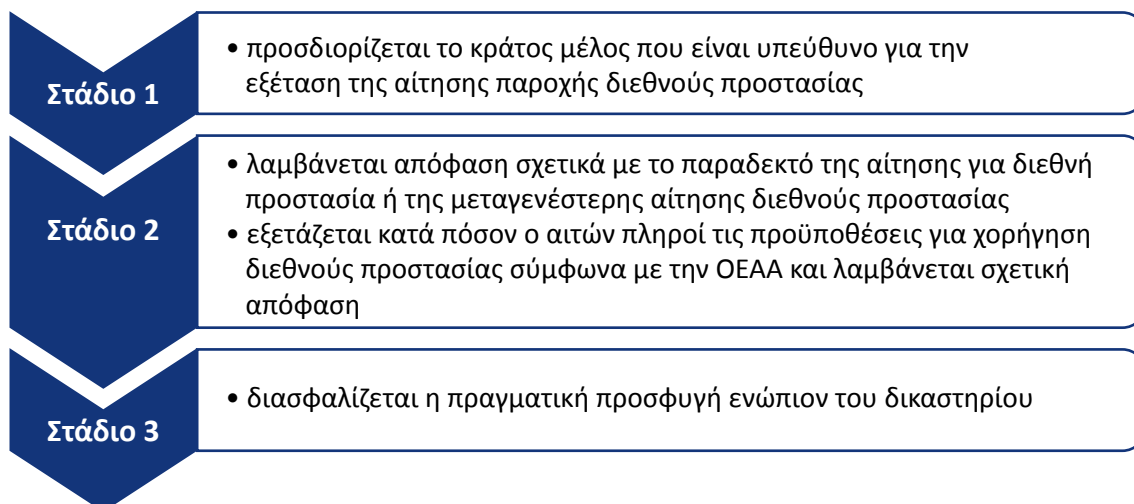
⁽³⁶⁾ Κανονισμός Δουβλίνο III, βλ. υποσημείωση 4.

⁽³⁷⁾ Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ L 348 της 24.12.2008, σ. 98).

1.4. Σε τι συνίστανται οι «διαδικασίες»;

Πρόκειται για διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη:

Διάγραμμα 2: Τι κάνουν οι «διαδικασίες»;

Γενικά, οι διαδικασίες μπορούν να υποδιαιρεθούν σε τρία διαφορετικά στάδια.

Το **πρώτο στάδιο** αφορά τη διαδικασία του Δουβλίνου για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης, ο οποίος ενδέχεται, κατά περίπτωση, να αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου σε διοικητικό επίπεδο (βλ. μέρος 3 κατωτέρω).

Το **δεύτερο στάδιο** αφορά τη διαδικασία εξέτασης αυτή καθαυτή, της οποίας μπορεί να προηγείται αρχική διαδικασία παραδεκτού, σε διοικητικό επίπεδο. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν δύο είδη διαδικασιών εξέτασης. Η διαδικασία εξέτασης μπορεί να έχει τη μορφή τακτικής διαδικασίας [άρθρο 31 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ή ταχείας διαδικασίας [άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Και οι δύο αυτές διαδικασίες μπορεί να περιλαμβάνουν μια αρχική διαδικασία παραδεκτού, βάσει των άρθρων 33 και 34 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), προκειμένου να καθοριστεί το παραδεκτό της αίτησης, δηλ. κατά πόσον το κράτος μέλος υποχρεούται να εξετάσει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας. Η ταχεία διαδικασία μπορεί να διεξάγεται στο έδαφος της χώρας ή στα σύνορα. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν διαδικασίες στα σύνορα, οι οποίες διενεργούνται είτε στα σύνορα ή σε ζώνες διέλευσης, προκειμένου να αποφασίζουν επί του παραδεκτού των αιτήσεων και/ή επί της ουσίας αίτησης στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας [άρθρο 43 σε συνδυασμό με το άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Επισημαίνεται ότι η αίτηση μπορεί να μεταφερθεί από τη μία διαδικασία στην άλλη. Για παράδειγμα, η αίτηση μπορεί να εξεταστεί αρχικά στο πλαίσιο διαδικασίας στα σύνορα προκειμένου να καθοριστεί το παραδεκτό της και, εφόσον κριθεί παραδεκτή, μπορεί στη συνέχεια να διαβιβαστεί προς εξέταση στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας στο έδαφος της χώρας για να εξεταστεί αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για χορήγηση διεθνούς προστασίας. Η αίτηση ενδέχεται επίσης να εξεταστεί αρχικά στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας στα σύνορα ή στο έδαφος της χώρας, αλλά στη συνέχεια να διαβιβαστεί προς εξέταση στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες εξέτασης σε διοικητικό επίπεδο, βλ. μέρη 4 και 5 κατωτέρω.

Τέλος, το **τρίτο στάδιο** αφορά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον δικαστηρίου (βλ. μέρος 6 κατωτέρω).

Συνήθως, τα στάδια αυτά έχουν διαδοχικό χαρακτήρα. Ωστόσο, ένα κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να εξετάσει το παραδεκτό της αίτησης βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), προτού προσδιορίσει το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο στη διαδικασία του Δουβλίνου (άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III). Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. υποενότητα 3.1.2 κατωτέρω. Τα διαφορετικά αυτά στάδια και είδη διαδικασιών αναλύονται περαιτέρω σε ολόκληρη τη δικαστική ανάλυση.

1.4.1. Διαφορετικά είδη διαδικασιών:

Στον πίνακα 5 που ακολουθεί περιγράφεται συνοπτικά ο σκοπός των διαφορετικών αυτών ειδών διαδικασιών και αναφέρονται τα διάφορα μέρη και οι υποενότητες της παρούσας δικαστικής ανάλυσης στα οποία αναλύονται.

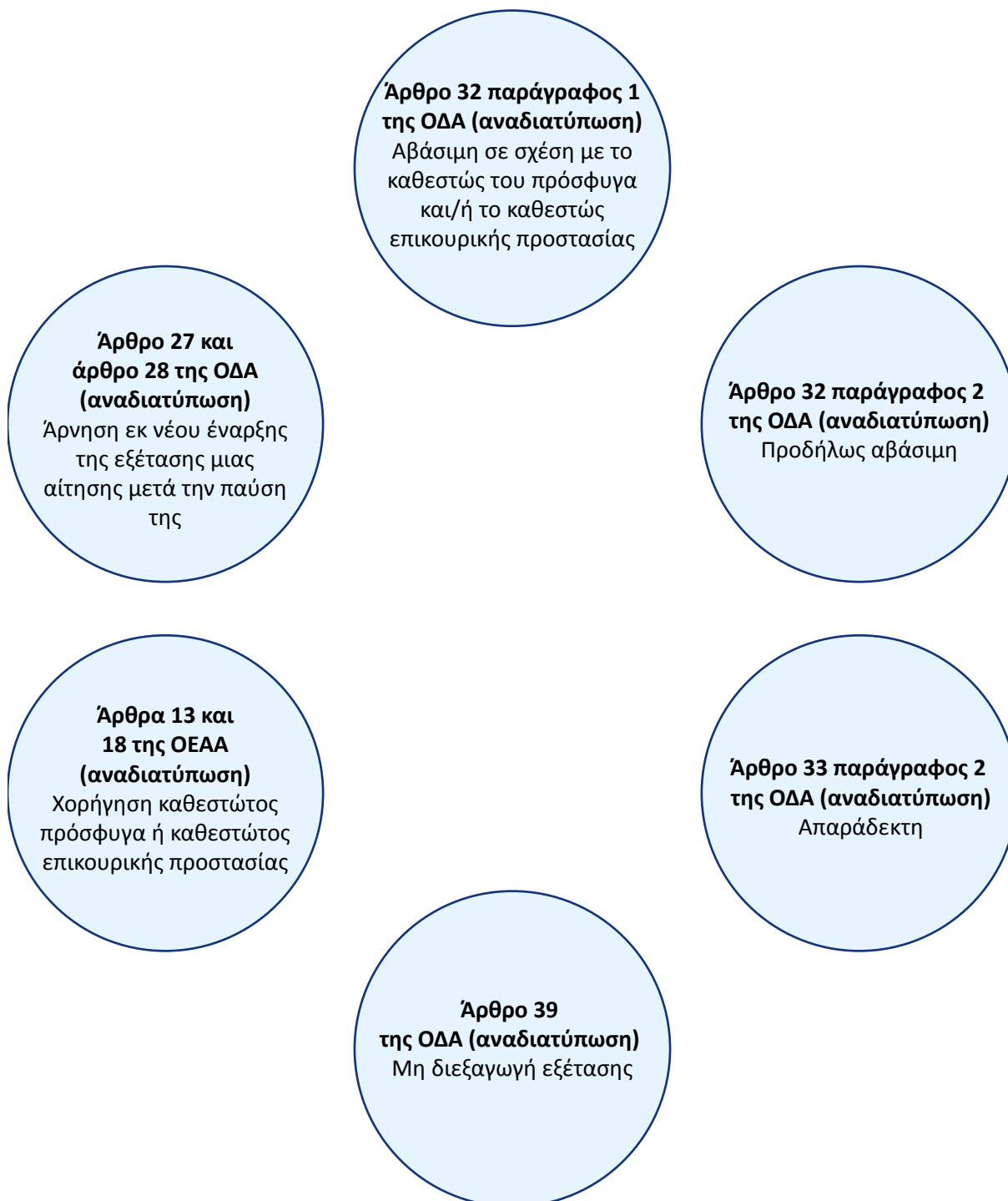
Πίνακας 5: Διαφορετικά είδη διαδικασιών

Διαδικασία	Σκοπός	Διαθέσιμη ανάλυση:
Διαδικασία του Δουβλίνου	Διαδικασία καθορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας.	Μέρος 3
Τακτική διαδικασία	Διαδικασία εξέτασης, σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), στο πλαίσιο της οποίας εξετάζεται και αποφασίζεται αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας.	Μέρος 4 και υποενότητα 5.1.1
Ταχεία διαδικασία	Ταχεία διαδικασία εξέτασης, σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), στο πλαίσιο της οποίας μπορούν να εξεταστούν αιτήσεις εάν συντρέχει τουλάχιστον ένας από τους λόγους που καθορίζονται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).	Μέρος 4 και υποενότητα 5.1.2
Διαδικασία στα σύνορα	Διαδικασία, σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνεται απόφαση, στα σύνορα ή σε ζώνη διέλευσης κράτους μέλους, επί του παραδεκτού και/ή επί της ουσίας αίτησης σε διαδικασία δυνάμει του άρθρου 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).	Μέρος 4 και υποενότητα 5.1.3
Διαδικασία εξέτασης του παραδεκτού	Διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας καθορίζεται αν η αίτηση μπορεί να κριθεί απαράδεκτη δυνάμει του άρθρου 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).	Μέρη 4 και 5
Διαδικασία προσφυγής	Διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου η οποία συνιστά πραγματική προσφυγή κατά απόφασης μεταφοράς βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III και κατά απόφασης ληφθείσας επί αίτησης διεθνούς προστασίας.	Ενότητα 3.8. και μέρος 6

1.4.2. Είδη αποφάσεων

Στο διάγραμμα 3 που ακολουθεί περιγράφονται τα διαφορετικά είδη αποφάσεων που αναφέρονται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση), καθώς και η χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή καθεστώτος επικουρικής προστασίας δυνάμει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). [Υπάρχουν άλλα είδη αποφάσεων τα οποία δεν εξετάζονται στην παρούσα δικαστική ανάλυση, π.χ. απόφαση ανάκλησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 14 ή το άρθρο 19 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).]

Διάγραμμα 3: Είδη αποφάσεων

1.5. Η αρχή της μη επαναπροώθησης

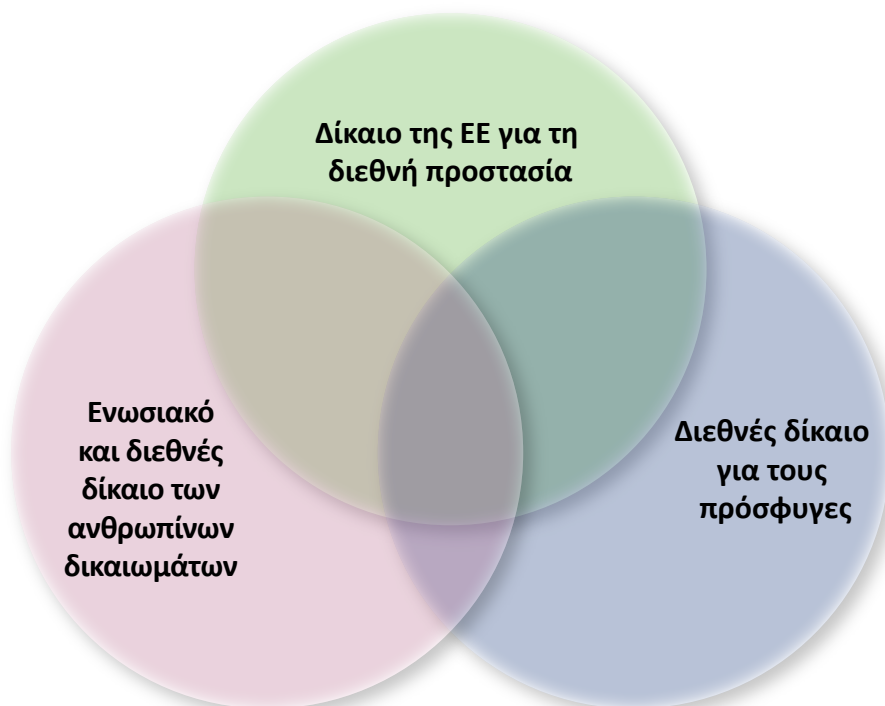
Ο όρος «αρχή της μη επαναπροώθησης», όπως χρησιμοποιείται στην παρούσα υποενότητα, περιγράφει τόσο την έννοια που απορρέει από το διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες όσο και την έννοια που απορρέει από το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και εξετάζει τη σημασία τους για τους **αιτούντες** διεθνή προστασία και για τα πρόσωπα που δεν είναι ακόμη αιτούντες σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αλλά επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας (βλ. ενότητα 2.3). Με άλλα λόγια, περιορίζεται στην ανάλυση της αρχής όπως εφαρμόζεται σε πρόσωπα για τα οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμη τελεσίδικη απόφαση σχετικά με το αν πληρούν ή όχι τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν πρόσφυγες ή δικαιούχοι επικουρικής προστασίας.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης συνιστά ουσιώδη και κρίσιμη σημασίας εγγύηση σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου και, επομένως, εξετάζεται σε ολόκληρη την παρούσα δικαστική ανάλυση. Διασφαλίζει ότι οι αιτούντες δεν αποστέλλονται σε χώρες στις οποίες απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους, λόγω της φυλής, της θρησκείας, της ιθαγένειας, της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή των πολιτικών πεποιθήσεών τους, ή σε χώρες στις οποίες διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, όπως αναλύεται κατωτέρω.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης εγγυάται επίσης το δικαίωμα των αιτούντων να παραμένουν στη χώρα υποδοχής όταν υποβάλλουν αίτηση διεθνούς προστασίας (βλ. μέρος 2), μεταξύ άλλων, κατά τη διάρκεια των διαδικασιών του Δουβλίνου (βλ. μέρος 3) και στη συνέχεια εν αναμονή της απόφασης της αποφαινόμενης αρχής σύμφωνα με τις διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο (βλ. μέρος 4 και μέρος 5). Αποτελεί επίσης τη βάση του γενικού κανόνα κατά τον οποίο τα κράτη μέλη οφείλουν να επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμένουν στο έδαφος τους προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα προσφυγής και, όταν το δικαίωμα αυτό έχει ασκηθεί, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής· η αρχή πρέπει να τηρείται από τα δικαστήρια όταν αποφασίζουν αν ο αιτών μπορεί να παραμείνει στο έδαφος του κράτους μέλους (βλ. μέρος 6). Περιορίζει επίσης τις επιστροφές παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους, περιλαμβανομένων δυνητικών αιτούντων και ορισμένων αιτούντων των οποίων οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας δεν ευδοκίμησαν (βλ. μέρος 7).

Η αρχή της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ που διέπει τις διαδικασίες ασύλου, όπως περιγράφεται κατωτέρω, πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των υποχρεώσεων διεθνούς δικαίου που υπέχουν όλα τα κράτη μέλη, στις οποίες γίνεται αναφορά στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.

Διάγραμμα 4: Το πεδίο εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης στο δίκαιο της ΕΕ για τη διεθνή προστασία, στο διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες και στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Στο διεθνές δίκαιο, η απαγόρευση της επαναπροώθησης απορρέει τόσο από το διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες όσο και από το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Θεσπίστηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες ως εξής.

Άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες

1. Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται διά λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.
2. Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθή δι' ιδιαίτερως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον δια την Χώραν.

Στο πλαίσιο της σύμβασης για τους πρόσφυγες, το πεδίο εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης περιορίζεται στους «πρόσφυγες» όπως ορίζονται στο άρθρο 1. Ωστόσο, δεδομένου ότι η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα από το κράτος υποδοχής έχει δηλωτικό και όχι συστατικό χαρακτήρα όσον αφορά το καθεστώς πρόσφυγα βάσει του διεθνούς δικαίου ⁽³⁸⁾, το άρθρο 33 εφαρμόζεται επίσης σε μη επισήμως αναγνωρισμένους πρόσφυγες, οι οποίοι μπορεί, για παράδειγμα, να έχουν υποβάλει αίτηση για καθεστώς πρόσφυγα και να αναμένουν την τελεσίδικη απόφαση επί της αίτησής τους.

⁽³⁸⁾ Βλέπε UNHCR, Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 1979, επανεκδόθηκε το 2011 (εγχειρίδιο UNHCR), σημείο 28· αιτιολογική σκέψη 21 ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Ωστόσο, σε αντίθεση με το άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες, η απαγόρευση επαναπροώθησης στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι απόλυτη. Όπως έχει υπενθυμίσει το ίδιο το ΔΕΕ σε σχέση με τον Χάρτη της ΕΕ ⁽³⁹⁾, η απαγόρευση της επαναπροώθησης στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι απόλυτη και προστατεύει κάθε πρόσωπο από την επιστροφή σε συνθήκες κακομεταχείρισης, ανεξαρτήτως από το ποινικό μητρώο του ή τον κίνδυνο που ενδέχεται να συνιστά το πρόσωπο αυτό για την ασφάλεια του κράτους υποδοχής. Απαγορεύει στα κράτη να αποστέλλουν οποιοδήποτε πρόσωπο, περιλαμβανομένων εκείνων που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας και εκείνων που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, σε άλλο κράτος στο οποίο υπάρχει πραγματικός κίνδυνος για τα δικαιώματά του στη ζωή, στην απαγόρευση των βασανιστηρίων και της βάνανσης, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή ποινής, καθώς και στην ελευθερία και την ασφάλεια του ατόμου ⁽⁴⁰⁾. Η επαναπροώθηση απαγορεύεται επίσης όταν το κράτος που πραγματοποιεί την επιστροφή όφειλε να γνωρίζει ότι το κράτος προορισμού ενδέχεται να αποστείλει στη συνέχεια το πρόσωπο σε άλλο κράτος στο οποίο υπάρχει κίνδυνος κακομεταχείρισης. Πρόκειται για την έμμεση ή αλυσιδωτή επαναπροώθηση ⁽⁴¹⁾.

Αυτή η ευρύτερη αρχή της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναπτύχθηκε παράλληλα με το άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες. Κατοχυρώνεται ρητώς σε διεθνείς πράξεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η σύμβαση του ΟΗΕ του 1984 κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Προβλέπεται επίσης έμμεσα σε άλλες πράξεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων του [Διεθνούς Συμφώνου του 1966 για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα](#) και, ειδικότερα για τους σκοπούς της παρούσας δικαστικής ανάλυσης, της ΕΣΔΑ. Τόσο η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όσο και το ΕΔΔΑ έχουν ερμηνεύσει την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή ποινής, καθώς και σοβαρών παραβάσεων άλλων διατάξεων ως διατάξεις που απαγορεύουν στα συμβαλλόμενα κράτη να επιστρέφουν πρόσωπα σε χώρες στις οποίες διατρέχουν τέτοιους κινδύνους ⁽⁴²⁾.

Επιπλέον των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ⁽⁴³⁾, η ΕΣΔΑ απαγορεύει ειδικότερα την επαναπροώθηση όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι το πρόσωπο θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο θανατικής ποινής (άρθρο 2 της

⁽³⁹⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες C-404/15 και C-695/15 PPU, *Pál Aranyosi και Robert Căldăraru*, EU:C:2016:198, σκέψεις 85-87 σχετικά με την εκτέλεση ενταλάτων σύλληψης σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταγμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (ΕΕ L 190 της 18.7.2002, σ. 1)· ΔΕΕ, *CK και Λουτοί*, βλ. υποσημείωση 32, σκέψη 59.

⁽⁴⁰⁾ Βλέπε π.χ., Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 28ης Απριλίου 1997, *Gorki Ernesto Típi Paez κατά Σουηδίας*, UN Doc CAT/C/18/D/39/1996, σημείο 14.5· Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 21ης Ιουνίου 1999, *MBB κατά Σουηδίας*, UN Doc CAT/C/22/D/104/1998, σημείο 6.4· ΕΔΔΑ, απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 22414/94, σκέψεις 79 και 80· ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Saadi κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 37201/06, σκέψη 127· και ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Omar Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 8139/09.

⁽⁴¹⁾ Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, *Γενικό σχόλιο Νο 1 σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης στο πλαίσιο του άρθρου 22*, βλ. υποσημείωση 48, σημείο 2. Βλέπε επίσης Ανώτερο Δικαστήριο Αγγλίας και Ουαλίας, τμήμα αστικού, εμπορικού και διοικητικού δικαίου [High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division] (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 5ης Αυγούστου 2016, *Ibrahimi & Abasi κατά Υπουργού Εσωτερικών*, EWHC 2049 (Admin), υποθέσεις αριθ. CO/5201/2015 και αριθ. CO/5067/2015, και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejnžší správní soud) (Τσεχία), απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2016, αριθ. 5 Azs 195/2016-22, *MO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, διατίθεται στην τσεχική γλώσσα στη διεύθυνση www.nssoud.cz.

⁽⁴²⁾ Σχετικά με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, βλ. ιδίως: Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, απόψεις της 11ης Νοεμβρίου 1993, *Kindler κατά Καναδά*, UN Doc CCPR/C/48/D/470/1991, σημείο 13.2· Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Γενικό Σχόλιο 20: Άρθρο 7 (Απαγόρευση των βασανιστηρίων ή άλλης θάνασης, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας)*, 10 Μαρτίου 1992, στο UN Doc HRI/GEN/1/Rev.1, σημείο 9· και Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *General Comment No 31: The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*, 26 Μαΐου 2004, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, σημείο 12.

⁽⁴³⁾ Από τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, βλ. π.χ. απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 14038/88 (σχετικά με το φαινόμενο της πτέρυγας μελλοθανάτων ως απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή)· απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και αριθ. 11449/07 (σε περίπτωση γενικευμένης βίας)· και απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, *Trabelsi κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 140/10 (σχετικά με την ισόβια κάθειρξη που δεν επιδέχεται μείωση de jure και de facto ως απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή).

ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το έκτο και το δέκατο τρίτο πρωτόκολλο)⁽⁴⁴⁾, δουλείας (άρθρο 4 της ΕΣΔΑ)⁽⁴⁵⁾, σοβαρών προσβολών του δικαιώματος στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 5 της ΕΣΔΑ)⁽⁴⁶⁾ και κατάφωρης αρνησιδικίας (άρθρο 6 ΕΣΔΑ)⁽⁴⁷⁾.

Επιπλέον, η κακομεταχείριση η οποία απαγορεύεται στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν περιορίζεται στη μεταχείριση λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή πολιτικών πεποιθήσεων. Επομένως, το πεδίο εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο του δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ευρύτερο από το πεδίο εφαρμογής της ίδιας αρχής στο πλαίσιο του δικαίου για τους πρόσφυγες (βλ. διάγραμμα 4 ανωτέρω). Ταυτόχρονα, παραμένει ανοικτό το ζήτημα του αν η δίωξη στο πλαίσιο της σύμβασης για τους πρόσφυγες έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από αυτό της απαγόρευσης των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο τόσο του δικαίου για τους πρόσφυγες όσο και του δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η προστασία κατά της επαναπροώθησης εφαρμόζεται σε κάθε είδους απομάκρυνση ή επιστροφή, περιλαμβανομένων περιπτώσεων απέλασης και έκδοσης⁽⁴⁸⁾.

Στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, η αρχή της μη επαναπροώθησης κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ, το οποίο προβλέπει τα εξής:

Άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

Επιπλέον, το ΔΕΕ έχει επίσης αποφανθεί ότι το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ σχετικά με την απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης έχει την έννοια ότι απαγορεύει την επαναπροώθηση σε χώρα στην οποία υπάρχει ουσιαστικός κίνδυνος τέτοιας μεταχείρισης⁽⁴⁹⁾. Το εν λόγω άρθρο ορίζει:

Άρθρο 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.

Οι διατάξεις αυτές έχουν απόλυτο χαρακτήρα και εφαρμόζονται σε κάθε πρόσωπο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, περιλαμβανομένων εκείνων που επιθυμούν να

⁽⁴⁴⁾ Έκτο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, ETS No 114, 28 Απριλίου 1983 (έναρξη ισχύος: 1 Μαρτίου 1985)· και Δέκατο Τρίτο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις, ETS No 187, 3 Μαΐου 2002 (έναρξη ισχύος: 1 Ιουλίου 2003). Βλέπε ειδικότερα ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Al-Saadoon και Mujdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 61498/08.

⁽⁴⁵⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση επί του παραδεκτού της 19ης Ιανουαρίου 1999, *Ould Barar κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 42367/98.

⁽⁴⁶⁾ Βλέπε π.χ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Απριλίου 2012, *Babar Ahmad και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 και 67354/09· ΕΔΔΑ, *Qatada κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 39, σκέψη 232.

⁽⁴⁷⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, *Qatada κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 39, σκέψεις 258-262· ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2014, *Al Nashri κατά Πολωνίας*, προσφυγή αριθ. 28761/11.

⁽⁴⁸⁾ Βλέπε π.χ. Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, *Γενικό σχόλιο No 1 σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης στο πλαίσιο του άρθρου 22*, 16 Σεπτεμβρίου 1998, το οποίο προσαρτάται στο έγγραφο UN Doc A/53/44, σημείο 2· ΕΔΔΑ, *Soering*, βλ. υποσημείωση 43, σκέψη 88· ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, *JK και λοιποί κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12, σκέψεις 77-79.

⁽⁴⁹⁾ ΔΕΕ, *Aranyosi*, βλ. υποσημείωση 38, σκέψεις 83-94 σχετικά με την εκτέλεση ενταλμάτων σύλληψης σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, βλ. υποσημείωση 38. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση C-578/16 PPU, *CK και λοιποί κατά Republika Slovenija*, EU:C:2017:127, σκέψεις 59-60.

υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας και εκείνων που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης αντικατοπτρίζεται επίσης στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ. Η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει τα ακόλουθα.

Άρθρο 21 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση)

1. Τα κράτη μέλη σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις.
2. Οσάκις δεν απαγορεύεται από τις διεθνείς υποχρεώσεις της παραγράφου 1, ένα κράτος μέλος δύναται να επαναπροωθήσει πρόσφυγα, ανεξαρτήτως του αν αναγνωρίζεται επισήμως ως τέτοιος, όταν:
 - 1) υφίστανται εύλογοι λόγοι για να θεωρείται ότι το εν λόγω πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται· ή
 - 2) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού.

Το άρθρο 21 περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο VII της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με το «περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας» και το κεφάλαιο αυτό εφαρμόζεται, δυνάμει του άρθρου 20 παράγραφος 2, στους πρόσφυγες και στα πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία, εκτός αν ορίζεται άλλως. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ καθώς και του αναγνωριστικού χαρακτήρα του καθεστώτος πρόσφυγα⁽⁵⁰⁾ και του γεγονότος ότι το άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ επιβάλλει τη συμμόρφωση του ΚΕΣΑ προς τη σύμβαση για τους πρόσφυγες και άλλες συναφείς συμβάσεις, η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται σε αιτούντες διεθνή προστασία εν αναμονή τελεσίδικης απόφασης επί της αίτησής τους⁽⁵¹⁾.

Στην αιτιολογική σκέψη 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) υπενθυμίζεται επίσης ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε να καταβληθεί προσπάθεια για τη θέσπιση ΚΕΣΑ με βάση την πλήρη και συνολική εφαρμογή της σύμβασης για τους πρόσφυγες, «επιβεβαιώνοντας έτσι την αρχή της μη επαναπροώθησης και διασφαλίζοντας ότι κανείς δεν αποστέλλεται πίσω σε μέρος όπου θα υφίστατο διώξεις».

Η αρχή σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κανένα πρόσωπο δεν απομακρύνεται από το έδαφός τους κατά τρόπο που παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης επιβεβαιώνεται σε αρκετά άρθρα της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και του κανονισμού Δουβλίνο III ως ακολούθως.

⁽⁵⁰⁾ Η αρχή αυτή έχει αναγνωρισθεί στο δίκαιο της ΕΕ, βλ. αιτιολογική σκέψη 21 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁵¹⁾ Το γεγονός ότι η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος προσφυγής κατά απόφασης επί μεταγενέστερης αίτησης συνάδει προς το άρθρο 19 παράγραφος 2 και το άρθρο 47 του Χάρτη, υπό περιστάσεις όπως εκείνες της υπόθεσης Tall, δεν θίγει τη δυνατότητα εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης σε διαδικασίες μεταγενέστερων αιτήσεων: ΔΕΕ, Tall, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 56.

Πίνακας 6: Διατάξεις οι οποίες επιβεβαιώνουν την υποχρέωση συμμόρφωσης προς την αρχή της μη επαναπροώθησης στην ΟΔΑ (αναδιאτύπωση) και στον κανονισμό Δουβλίνο III

ΟΔΑ (αναδιאτύπωση)		
Αιτιολογική σκέψη 3		«Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά την έκτακτη σύνοδο στο Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, συμφώνησε να καταβληθεί προσπάθεια για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος για το άσυλο, με βάση την πλήρη και συνολική εφαρμογή της σύμβασης της Γενεύης σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων της 28ης Ιουλίου 1951, όπως τροποποιήθηκε με το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης της 31ης Ιανουαρίου 1967 («σύμβαση της Γενεύης»), επιβεβαιώνοντας έτσι την αρχή της μη επαναπροώθησης και διασφαλίζοντας ότι κανείς δεν αποστέλλεται πίσω σε μέρος όπου θα υφίστατο διώξεις.»
Άρθρο 9 παράγραφος 3	Δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος έως ότου εξετασθεί η αίτηση	«Ένα κράτος μέλος δύναται να εκδώσει έναν αιτούντα σε τρίτη χώρα κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2 μόνο εφόσον οι αρμόδιες αρχές έχουν πεισθεί ότι η απόφαση για την έκδοση δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους.»
Άρθρο 28 παράγραφος 2	Διαδικασία σε περίπτωση σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης ή υπαναχώρησης από αυτήν	«[...] Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το πρόσωπο αυτό να μην απομακρυνθεί κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης. [...]»
Άρθρο 35	Έννοια της πρώτης χώρας ασύλου	«Μια χώρα μπορεί να θεωρηθεί ως πρώτη χώρα ασύλου για ένα συγκεκριμένο αιτούντα εάν: [...] β) απολαύει άλλης επαρκούς προστασίας στην εν λόγω χώρα, επωφελούμενος μεταξύ άλλων από την αρχή της μη επαναπροώθησης [...]».
Άρθρο 38 παράγραφος 1 στοιχείο γ)	Έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών	«Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν την έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών μόνο εφόσον οι αρμόδιες αρχές κρίνουν ότι η μεταχείριση του αιτούντος διεθνής προστασία στην οικεία τρίτη χώρα θα πληροί τα εξής κριτήρια: [...] γ) τηρείται η αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης [...]».
Άρθρο 39 παράγραφος 4	Έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας	«Τα οικεία κράτη μέλη θεσπίζουν στην εθνική νομοθεσία τους τις λεπτομερείς διατάξεις για την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 1 και ορίζουν τις συνέπειες των αποφάσεων δυνάμει των διατάξεων αυτών σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης [...]».
Άρθρο 41 παράγραφος 1	Εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερης αίτησης	«[...] Τα κράτη μέλη δύναται να προβαίνουν σε αυτήν την εξαίρεση, μόνο όταν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους.»
Παράρτημα 1	Χαρακτηρισμός των ασφαλών χωρών καταγωγής κατά την έννοια του άρθρου 37 παράγραφος 1	«[...] Κατά την εκτίμηση αυτή λαμβάνεται μεταξύ άλλων υπόψη ο βαθμός στον οποίο παρέχεται προστασία κατά της δίωξης ή της κακομεταχείρισης με τα εξής: [...] γ) τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης [...]».

Κανονισμός Δουβλίνο III		
Αιτιολογική σκέψη 3		<p>«Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά την ειδική σύνοδο που πραγματοποίησε στο Τάμπερε [...] [το] 1999, συμφώνησε να αρχίσουν οι εργασίες για την εγκαθίδρυση του ΚΕΣΑ, που θα βασίζεται στην πλήρη και συμπεριληπτική εφαρμογή της σύμβασης [...] [για τους πρόσφυγες] [...], ώστε να εξασφαλίζεται ότι κανείς δεν θα αποστέλλεται πίσω εκεί όπου θα υποστεί διώξεις, δηλαδή να διατηρηθεί η αρχή της μη επαναπροώθησης. Από την άποψη αυτή, και χωρίς να θίγονται τα κριτήρια ευθύνης που ορίζει ο παρών κανονισμός, τα κράτη μέλη, όλα εκ των οποίων σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης, θεωρούνται ασφαλείς χώρες για τους υπηκόους τρίτων χωρών.»</p>
Κεφάλαιο II Άρθρο 3 παράγραφος 2	Γενικές αρχές και εγγυήσεις Πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αίτησης διεθνούς προστασίας	<p>«Όταν είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος στο κράτος μέλος που έχει προσδιορισθεί πρωτίστως ως υπεύθυνο, εξαιτίας βάσιμων λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων στο εν λόγω κράτος μέλος, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της [ΕΕ], το προσδιορίζον κράτος μέλος εξακολουθεί να εξετάζει τα κριτήρια του κεφαλαίου III, ώστε να διαπιστώσει αν άλλο κράτος μέλος μπορεί να προσδιορισθεί ως υπεύθυνο.»</p>

Μέρος 2: Υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας

Στο παρόν μέρος εξετάζονται οι γενικές διατάξεις που αφορούν τους ορισμούς και το πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) καθώς και οι εφαρμοστέοι κανόνες στο μέτρο που η οδηγία διέπει την κίνηση της διαδικασίας ασύλου. Το παρόν μέρος αποτελείται από τρεις ενότητες, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 7 κατωτέρω.

Πίνακας 7: Διάρθρωση του μέρους 2

Ενότητα 2.1.	Ορισμοί	σ. 32–33
Ενότητα 2.2.	Πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) και πρόσβαση στις διαδικασίες	σ. 33–35
Ενότητα 2.3.	Υποβολή, καταχώριση και κατάθεση αίτησης	σ. 35–42

2.1. Ορισμοί

Οι βασικοί όροι της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) ορίζονται στο άρθρο 2. Οι ορισμοί αυτοί ευθυγραμμίζονται με τους ορισμούς που περιλαμβάνονται στις άλλες νομικές πράξεις δεύτερης φάσης του ΚΕΣΑ, συμπεριλαμβανομένων της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση), της οδηγίας 2013/33/ΕΕ [ΟΣΥ (αναδιатύπωση)]⁽⁵²⁾ και του κανονισμού Δουβλίνο III.

Οι βασικοί ορισμοί της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) αναπαράγονται, για τους σκοπούς της παρούσας δικαστικής ανάλυσης, στον πίνακα 8 κατωτέρω, στον οποίο οι όροι «διεθνής προστασία», «καθεστώς πρόσφυγα» και «καθεστώς επικουρικής προστασίας» ορίζονται βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

Πίνακας 8: Βασικοί ορισμοί στην ΟΔΑ (αναδιатύπωση)

«αίτηση διεθνούς προστασίας» ή «αίτηση»	«[...] νοείται ως η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας και ο οποίος δεν αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας μη εμπιπτούσα στο πεδίο εφαρμογής [της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)], δυναμένη να ζητηθεί αυτοτελώς»	Άρθρο 2 στοιχείο β)
«αιτών»	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας επί της οποίας δεν έχει εκδοθεί ακόμη τελεσίδικη απόφαση»	Άρθρο 2 στοιχείο γ)
«πρόσφυγας»	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 2 στοιχείο δ) της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)]»	Άρθρο 2 στοιχείο ζ)
«πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία»	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 2 στοιχείο δ) της [ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση)]»	Άρθρο 2 στοιχείο η)

⁽⁵²⁾ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιатύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96).

«διεθνής προστασία»	«[...] το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας, όπως ορίζονται στα στοιχεία ι) και ια)»	Άρθρο 2 στοιχείο θ)
«καθεστώς πρόσφυγα»	«[...] η αναγνώριση από ένα κράτος μέλος υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα»	Άρθρο 2 στοιχείο ι)
«καθεστώς επικουρικής προστασίας»	«[...] η αναγνώριση από ένα κράτος μέλος υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία»	Άρθρο 2, στοιχείο ια)

Στο δίκαιο της ΕΕ όλοι αυτοί οι όροι έχουν αυτοτελή έννοια. Αυτό συνεπάγεται, για παράδειγμα, ότι, εάν αίτηση προστασίας υποβληθείσα σε εθνικό επίπεδο είναι «αίτηση διεθνούς προστασίας» κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο β), η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το αν η αίτηση θεωρείται επισήμως ως τέτοια βάσει του εθνικού δικαίου.

2.2. Πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και πρόσβαση στις διαδικασίες

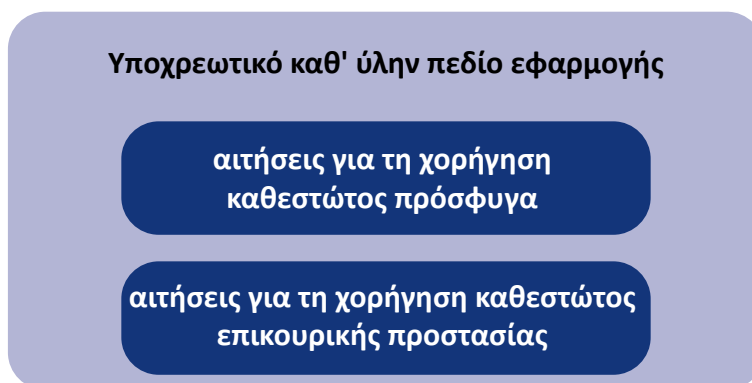
Σύμφωνα με τον σκοπό της διασφάλισης ενιαίας διαδικασίας για τη χορήγηση και την ανάκληση διεθνούς προστασίας δυνάμει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται στην εξέταση αιτήσεων χορήγησης τόσο καθεστώτος πρόσφυγα όσο και καθεστώτος επικουρικής προστασίας. Επομένως, το **καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής** του αναδιατυπωμένου κειμένου της οδηγίας περιλαμβάνει «όλες τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας» [άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12].

Ως εκ τούτου, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ενισχύει τα διαδικαστικά δικαιώματα των αιτούντων καθεστώς επικουρικής προστασίας σε σύγκριση με την ΟΔΑ, η οποία εφαρμοζόταν στην ομάδα αυτή μόνο όταν τα κράτη μέλη «χρησιμοποιούν ή εισάγουν» ενιαία διαδικασία στην οποία οι αιτήσεις ασύλου εξετάζονται τόσο ως αιτήσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα όσο και ως αιτήσεις για τη χορήγηση καθεστώτος επικουρικής προστασίας (άρθρο 3 παράγραφος 3 της ΟΔΑ). Η ΟΔΑ εξακολουθεί να εφαρμόζεται στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο (βλ. ενότητα 1.1 ανωτέρω), κράτη τα οποία εφαρμόζουν ενιαία διαδικασία για τη λήψη απόφασης επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας.

Βάσει του άρθρου 3 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη έχουν τη διακριτική ευχέρεια να εφαρμόζουν την οδηγία σε «αιτήσεις παροχής οποιασδήποτε μορφής προστασίας που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]». Εάν, βάσει της διάταξης αυτής, ένα κράτος μέλος αποφασίσει να εφαρμόσει την οδηγία σε διαδικασίες εξέτασης αιτήσεων για την παροχή μορφής εθνικής προστασίας η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, μπορεί να το πράξει σε επιλεκτική βάση (με την επιφύλαξη των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων) ⁽⁵³⁾.

⁽⁵³⁾ Για παράδειγμα, στην Τσεχία, εφαρμόζεται ενιαία διαδικασία, η οποία αντικατοπτρίζει τις διατάξεις της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας καθώς και αιτήσεων για την παροχή εθνικών μορφών προστασίας.

Διάγραμμα 5: Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (άρθρο 3 παράγραφος 1)

Το **εδαφικό πεδίο εφαρμογής** της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ενισχύει επίσης την πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου σε σύγκριση με την ΟΔΑ. Το άρθρο 3 παράγραφος 1 υπογραμμίζει ότι η οδηγία «εφαρμόζεται σε όλες τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται στο έδαφος, περιλαμβανομένων των συνόρων, στα χωρικά ύδατα ή στις ζώνες διέλευσης των κρατών μελών». Συνεπώς, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται όχι μόνον όταν οι αιτήσεις υποβάλλονται σε προσωπικό που εργάζεται στα σύνορα αλλά και όταν οι αιτήσεις υποβάλλονται, για παράδειγμα, σε ζώνες διέλευσης αερολιμένων, σε κέντρα κράτησης ή στο πλαίσιο συλλήψεων στη θάλασσα στα χωρικά ύδατα κράτους μέλους.

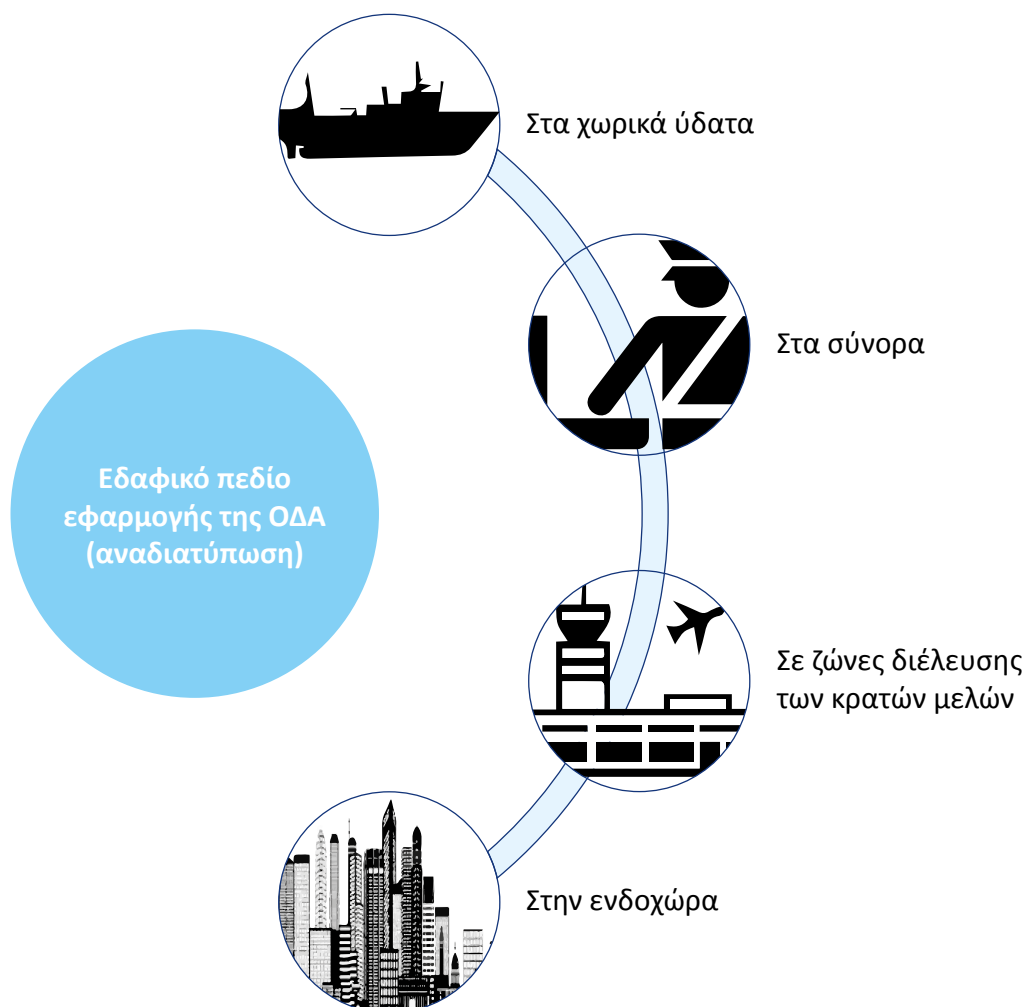
Παρότι εν γένει θεωρείται ότι τα κράτη ασκούν δικαιοδοσία στο πλαίσιο των διπλωματικών αντιπροσωπειών τους στο εξωτερικό, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εξαιρεί ρητώς από το πεδίο εφαρμογής της «αιτήσεις διπλωματικού ή εδαφικού ασύλου που υποβάλλονται σε αντιπροσωπείες των κρατών μελών» (άρθρο 3 παράγραφος 2). Αυτό επιβεβαιώθηκε στην υπόθεση *X και X* στην οποία το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της αιτήσεις διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται στις αντιπροσωπείες των κρατών μελών⁽⁵⁴⁾.

Όσον αφορά τα χωρικά ύδατα κράτους μέλους, στην αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπεται ότι, παρότι οι αιτούντες μπορούν να υποβάλλουν τις αιτήσεις τους στα χωρικά ύδατα κράτους μέλους, στη συνέχεια «θα πρέπει να αποβιβάζονται στην ξηρά και η εξέταση των αιτήσεών τους θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με την[ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]».

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο διάγραμμα 6 που ακολουθεί απεικονίζεται το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁵⁴ (ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, υπόθεση C-638/16 PPU, *X και X κατά État belge*, EU:C:2017:173, σκέψη 49.

Διάγραμμα 6: Το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (άρθρο 3 παράγραφος 1)

Επομένως, από τον ορισμό του εδαφικού πεδίου εφαρμογής στο άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι η οδηγία δεν εφαρμόζεται στην ανοικτή θάλασσα. Ωστόσο, ενέργειες στις οποίες προβαίνει το προσωπικό κράτους μέλους στην ανοικτή θάλασσα ενδέχεται να ενεργοποιούν το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.

Από την άποψη της αρχής της μη επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι το τμήμα ευρείας συνθέσεως του ΕΔΔΑ αποφάνθηκε στην υπόθεση *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας* ότι, όποτε το κράτος μέσω των εκπροσώπων του που ενεργούν εκτός της επικράτειάς του ασκεί έλεγχο και κυριαρχία πάνω σε ένα άτομο, και επομένως δικαιοδοσία, το κράτος υπόκειται στην υποχρέωση δυνάμει του άρθρου 1 να αναγνωρίσει στο εν λόγω άτομο τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που σχετίζονται με την κατάσταση του εν λόγω ατόμου σύμφωνα με τον τίτλο Ι της Σύμβασης⁽⁵⁵⁾.

Στην απόφαση *Hirsi*, το τμήμα ευρείας συνθέσεως του ΕΔΔΑ παρατήρησε ότι, στην υπόθεση της οποίας επιλήφθηκε, τα γεγονότα τα οποία κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες έλαβαν χώρα εξ ολοκλήρου επί πλοίων των ιταλικών ενόπλων δυνάμεων, και ότι κατά την περίοδο

⁽⁵⁵⁾ ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012, *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 27765/09, σκέψη 74. Βλέπε επίσης σκέψεις 133 και 202–205 της εν λόγω απόφασης.

μεταξύ της επιβίβασης στα πλοία των ιταλικών ενόπλων δυνάμεων και της παράδοσης στις αρχές της Λιβύης, «οι προσφεύγοντες βρίσκονταν υπό συνεχή και αποκλειστικό de jure και de facto έλεγχο των ιταλικών αρχών»⁽⁵⁶⁾. Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι, «[ε]πομένως, τα γεγονότα που οδηγούν στις εικαζόμενες παραβάσεις εμπίπτουν στη “δικαιοδοσία” της Ιταλίας υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης»⁽⁵⁷⁾. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν πρόσβαση σε διαδικασία ταυτοποίησής τους και αξιολόγησης της προσωπικής τους κατάστασης πριν επιστρέψουν στη Λιβύη, ότι δεν υπήρχαν ούτε διερμηνείς ούτε νομικοί σύμβουλοι μεταξύ του προσωπικού, και ότι στους αιτούντες δεν δόθηκε καμία πληροφορία από το ιταλικό στρατιωτικό προσωπικό⁽⁵⁸⁾. Το ΕΔΔΑ επισήμανε «τη σημασία της διασφάλισης σε οποιονδήποτε υπόκειται σε μέτρο απώθησης, οι συνέπειες του οποίου είναι δυνητικά μη αναστρέψιμες, του δικαιώματος να αποκτήσει επαρκείς πληροφορίες, ώστε να μπορέσει να αποκτήσει αποτελεσματική πρόσβαση στις σχετικές διαδικασίες και να τεκμηριώσει τις αιτιάσεις του»⁽⁵⁹⁾.

2.3. Υποβολή, καταχώριση και κατάθεση αίτησης

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θεσπίζει ορισμένες εγγυήσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση και τη βελτίωση της πραγματικής πρόσβασης σε διαδικασίες εξέτασης για τα πρόσωπα που υποβάλλουν αίτηση διεθνούς προστασίας. Οι εγγυήσεις αυτές αντικατοπτρίζουν τη συλλογιστική ότι η πρόσβαση σε διεθνή προστασία είναι βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης προς την αρχή της μη επαναπροώθησης⁽⁶⁰⁾.

2.3.1. Αρμόδιες αρχές

Στο άρθρο 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζονται οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών μελών να διασφαλίζουν την ύπαρξη αρμόδιων εθνικών αρχών για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την οδηγία. Ο βασικός κανόνας στο άρθρο 4 παράγραφος 1 ορίζει ότι «[γ]ια όλες τις διαδικασίες, τα κράτη μέλη ορίζουν αποφαινόμενη αρχή υπεύθυνη για τη δέουσα εξέταση των αιτήσεων» βάσει της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο στ), της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ως «αποφαινόμενη αρχή» νοείται κάθε οιονεί δικαστική ή διοικητική αρχή κράτους μέλους υπεύθυνη για την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας και αρμόδια για τη λήψη αποφάσεων πρωτοβαθμίας στις εν λόγω υποθέσεις».

Από την απαίτηση περί αρμοδιότητας που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι στην αποφαινόμενη αρχή παρέχονται «τα κατάλληλα μέσα, συμπεριλαμβανομένου επαρκούς και ικανού προσωπικού». Η απαίτηση αυτή αναπτύσσεται περαιτέρω στο άρθρο 4 παράγραφος 3 στο οποίο διευκρινίζεται ότι το προσωπικό πρέπει να είναι «καλά καταρτισμένο» και ότι η κατάρτιση περιλαμβάνει τα στοιχεία που παρατίθενται στο άρθρο 6 παράγραφος 4 στοιχεία α) έως ε) του **κανονισμού EASO**⁽⁶¹⁾. Περιλαμβάνει, για παράδειγμα, το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κεκτημένο της ΕΕ στον τομέα του ασύλου, τεχνικές συνέντευξης, θέματα που συνδέονται

⁽⁵⁶⁾ Ο.π., σκέψη 81.

⁽⁵⁷⁾ Ο.π., σκέψη 82.

⁽⁵⁸⁾ Ο.π., σκέψεις 202 και 203.

⁽⁵⁹⁾ Ο.π., σκέψη 204.

⁽⁶⁰⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (αναδιατύπωση), 21 Οκτωβρίου 2009, COM(2009) 554 τελικό, παράρτημα, σ. 4 [πρόταση ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] όσον αφορά το ΕΔΔΑ, απόφαση της 26ης Απριλίου 2007, *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 25389/05.

⁽⁶¹⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (ΕΕ L 132 της 29.5.2010, σ. 11).

με την εξέταση αιτήσεων ανηλίκων και ευάλωτων ατόμων με ειδικές ανάγκες και θέματα που συνδέονται με την παραγωγή και τη χρησιμοποίηση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής. Διευκρινίζεται επίσης ότι τα πρόσωπα τα οποία διενεργούν τη συνέντευξη του αιτούντος πρέπει να διαθέτουν γενική γνώση των προβλημάτων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητα του αιτούντος για συνέντευξη, όπως ενδείξεις ότι ο αιτών μπορεί να έχει υποστεί βασανισμό κατά το παρελθόν [άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Το άρθρο 4 παράγραφος 2 θεσπίζει εξαίρεση βάσει της οποίας τα κράτη μέλη μπορούν, σε δύο περιπτώσεις, να **αποκλίνουν από την αρχή της αποφαινόμενης αρχής** και να ορίσουν υπεύθυνη αρχή η οποία δεν είναι η αποφαινόμενη αρχή η οποία ορίζεται βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 1. Η πρώτη αφορά τη διεκπεραίωση υποθέσεων σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο III και η δεύτερη αφορά χορήγηση ή άρνηση εισόδου στο έδαφος της χώρας στο πλαίσιο των διαδικασιών στα σύνορα βάσει του άρθρου 43 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 5.1.3 κατωτέρω σχετικά με τις διαδικασίες στα σύνορα). Όταν επικαλείται το άρθρο 4 παράγραφος 2, το σχετικό κράτος μέλος πρέπει να διασφαλίζει ότι το προσωπικό της εναλλακτικής αρχής «έχει τις κατάλληλες γνώσεις ή λαμβάνει την απαιτούμενη κατάρτιση ώστε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του» κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας εξέτασης (άρθρο 4 παράγραφος 4).

Τέλος, όσον αφορά την ειδική περίπτωση των κοινών συνοριακών ελέγχων, το άρθρο 4 παράγραφος 5 ορίζει ότι «[ο]ι αιτήσεις παροχής διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται σε ένα κράτος μέλος προς τις αρχές άλλου κράτους μέλους, το οποίο διενεργεί εκεί συνοριακούς ελέγχους και ελέγχους μετανάστευσης, διεκπεραιώνονται από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου υποβάλλεται η αίτηση». Η εν λόγω διάταξη συνάδει με το άρθρο 20 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III που ορίζει ότι «[ό]ταν μια αίτηση διεθνούς προστασίας υποβάλλεται στις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους από αιτούντα που ευρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, ο προσδιορισμός του υπεύθυνου κράτους μέλους γίνεται από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου ευρίσκεται ο αιτών άσυλο».

2.3.2. Πρόσβαση στη διαδικασία

2.3.2.1. Ο γενικός κανόνας

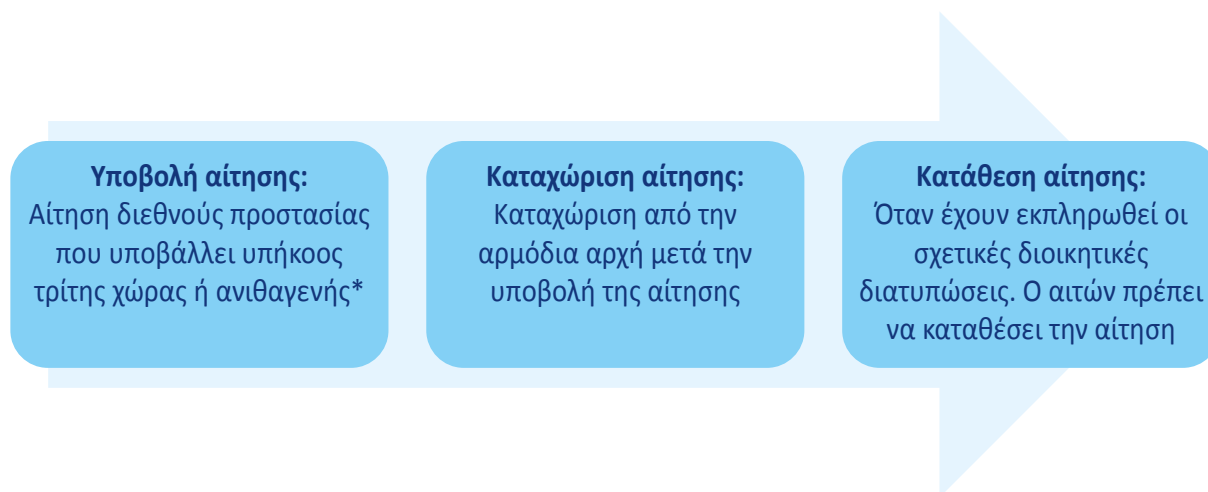
Το άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει τον τρόπο έναρξης της διαδικασίας ασύλου στην πράξη, καθώς υποχρεώνει τα κράτη μέλη να καταχωρίζουν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες υποβάλλονται στο έδαφός τους. Περιγράφει τις συνέπειες της γενικής αρχής της πραγματικής, ευχερούς και έγκαιρης πρόσβασης σε διαδικασίες ασύλου, και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό με τα άρθρα 7 και 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο 7 περιέχει ειδικούς κανόνες σχετικά με τις αιτήσεις που υποβάλλονται εξ ονόματος εξαρτώμενων προσώπων ή ανηλίκων ή από ανηλίκους αυτοπροσώπως. Το άρθρο 8 αφορά την ενημέρωση και παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων.

Στο άρθρο 6 χρησιμοποιούνται οι όροι «**υποβολή αίτησης**», «**καταχώριση αίτησης**» και «**κατάθεση αίτησης**»⁽⁶²⁾. Στο διάγραμμα 7 συνοψίζονται οι διαφορές μεταξύ των τριών

⁽⁶²⁾ Επισημαίνεται ότι η έννοια των όρων «υποβολή» και «κατάθεση» αίτησης στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση) μπορεί να διαφέρει από την έννοια των όρων αυτές σε άλλες πράξεις του ΚΕΣΑ, όπως στον κανονισμό Δουβλίνο III και στην ΟΣΥ (αναδιατύπωση). Αυτό έχει επισημανθεί από το ΔΕΕ στην απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, *Tsegezab Mengesteb κατά Bundesrepublik Deutschland*, EU:C:2017:587, σκέψεις 100–102. Βλέπε επίσης υποενότητα 3.1.4.3 της παρούσας δικαστικής ανάλυσης σχετικά με τους αιτούντες που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του κανονισμού Δουβλίνο III.

αυτών όρων, όπως χρησιμοποιούνται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι οποίες στη συνέχεια εξηγούνται περαιτέρω.

Διάγραμμα 7: Υποβολή, καταχώριση και κατάθεση αίτησης διεθνούς προστασίας

* Η υποβολή αίτησης γεννά δικαιώματα και υποχρεώσεις στο πλαίσιο τόσο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) όσο και της ΟΣΥ (αναδιατύπωση), όπως επισημαίνεται κατωτέρω.

Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. διάγραμμα 7 ανωτέρω), η αίτηση «**υποβάλλεται**» μόλις ένα πρόσωπο, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας, υποβάλλει αίτημα ή εκφράζει την επιθυμία να υποβάλει αίτηση παροχής προστασίας από ένα κράτος μέλος. Η EASO έχει προτείνει τα ακόλουθα.

Ως υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας νοείται η πράξη της έκφρασης, καθ' οιονδήποτε τρόπο και ενώπιον οιασδήποτε αρχής, της επιθυμίας ενός ατόμου να του χορηγηθεί διεθνής προστασία. Οιοσδήποτε έχει εκφράσει την πρόθεσή του να αιτηθεί διεθνή προστασία λογίζεται ως αιτών και καθίσταται φορέας όλων των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτό το καθεστώς ⁽⁶³⁾.

Επομένως, η πράξη αυτή, η οποία θέτει σε κίνηση τη διαδικασία ασύλου, δεν απαιτεί την εκπλήρωση οποιασδήποτε διοικητικής διατύπωσης ⁽⁶⁴⁾. Η αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει τα ακόλουθα.

Αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Δεδομένου ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών και οι ανιθαγενείς που έχουν εκφράσει την επιθυμία να αιτηθούν διεθνή προστασία είναι αιτούντες διεθνή προστασία, θα πρέπει να τηρούν τις υποχρεώσεις και να απολαύουν των δικαιωμάτων κατά την [οδηγία ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και την οδηγία ΟΣΥ (αναδιατύπωση)]. Προς τούτο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταχωρίζουν το γεγονός ότι τα εν λόγω πρόσωπα αποτελούν αιτούντες διεθνή προστασία το ταχύτερο δυνατό.

⁽⁶³⁾ EASO και Frontex, *Πρακτικός οδηγός: Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου*, 2016, σ. 4.

⁽⁶⁴⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λεπτομερής εξήγηση της τροποποιημένης πρότασης που συνοδεύει το έγγραφο Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) COM(2011) 319 τελικό, παράρτημα, σ. 3.

Η «**καταχώριση**» της αίτησης είναι διαδικαστικό βήμα το οποίο εκτελεί η αρμόδια αρχή μετά την «υποβολή» της αίτησης, η οποία συνιστά, επομένως, προαπαιτούμενο για την καταχώρισή της. Ωστόσο, η καταχώριση της αίτησης δεν σημαίνει ότι η αίτηση έχει «κατατεθεί». Η αίτηση έχει «κατατεθεί» μόνο όταν έχουν εκπληρωθεί οι σχετικές διοικητικές διατυπώσεις (βλ. κατωτέρω) ⁽⁶⁵⁾.

Όσον αφορά τις προθεσμίες καταχώρισης, το άρθρο 6 παράγραφος 1 προβλέπει ότι [ό]ταν ένα πρόσωπο υποβάλλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε αρχή αρμόδια για την καταχώριση των αιτήσεων αυτών δυνάμει του εθνικού δικαίου, η καταχώριση γίνεται «το αργότερο τρεις εργάσιμες ημέρες μετά την υποβολή της αίτησης». Εάν η αίτηση υποβάλλεται σε άλλες αρχές οι οποίες ενδεχομένως λαμβάνουν τέτοιες αιτήσεις αλλά δεν αναγνωρίζονται ως αρμόδιες για την καταχώριση δυνάμει του εθνικού δικαίου, η καταχώριση γίνεται το «αργότερο έξι εργάσιμες ημέρες μετά την υποβολή της αίτησης». Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι το προσωπικό των αρχών που ενδεχομένως λαμβάνουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας —όπως η αστυνομία, η συνοριοφυλακή, οι υπηρεσίες μεταναστευσης και το προσωπικό κέντρων κράτησης— διαθέτει τις σχετικές πληροφορίες και έχει λάβει κατάλληλη κατάρτιση και οδηγίες ώστε να ενημερώνει τους αιτούντες σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο κατάθεσης αιτήσεων διεθνούς προστασίας ⁽⁶⁶⁾. Το άρθρο 6 παράγραφος 5 προβλέπει ότι όταν «μεγάλος αριθμός ταυτόχρονων αιτήσεων διεθνούς προστασίας από υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς καθιστά πολύ δύσκολη στην πράξη την τήρηση της προθεσμίας» που προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1, τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν την προθεσμία σε 10 εργάσιμες ημέρες.

Η σημασία της διάκρισης μεταξύ του πότε «υποβάλλεται» αίτηση και πότε «κατατίθεται» αίτηση, για τον σκοπό της αρχής της πραγματικής πρόσβασης στις διαδικασίες, προκύπτει σαφώς από το άρθρο 6 παράγραφος 2. Σε αυτό διευκρινίζεται ότι τα κράτη μέλη παρέχουν στο πρόσωπο που υπέβαλε αίτηση «**πραγματική δυνατότητα να την καταθέσει το ταχύτερο δυνατό**» ⁽⁶⁷⁾. Όταν ο αιτών δεν προβαίνει στην κατάθεση, το κράτος μέλος μπορεί να εφαρμόσει τη διαδικασία σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης ή υπαναχώρησης από αυτήν που προβλέπεται στο άρθρο 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 4.2.10 κατωτέρω). Ειδικότεροι κανόνες σχετικά με την κατάθεση αιτήσεων προβλέπονται στο άρθρο 6 παράγραφος 3, το οποίο συνιστά προαιρετική διάταξη που επιτρέπει στα κράτη μέλη να «**απαιτούν οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας να κατατίθενται αυτοπροσώπως και/ή σε καθορισμένο χώρο**». Όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται τον κανόνα αυτόν και επιβάλλει να κατατίθενται οι αιτήσεις αυτοπροσώπως, ο νομικός σύμβουλος, ένα μέλος της οικογένειας ή άλλος εκπρόσωπος δεν μπορεί να προβεί στην κατάθεση εξ ονόματος του αιτούντος, εκτός εάν ο αιτών είναι ο ίδιος παρών κατά την κατάθεση της αίτησης.

Ανεξάρτητα από τις διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφος 3, «**θεωρείται ότι έχει κατατεθεί αίτηση διεθνούς προστασίας, όταν οι αρμόδιες αρχές του συγκεκριμένου κράτους μέλους λαμβάνουν έντυπο το οποίο έχει υποβάλει ο αιτών ή, όταν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, επίσημη έκθεση**» (άρθρο 6 παράγραφος 4).

⁽⁶⁵⁾ J. Vedsted-Hansen, «Article 6 APD (recast)», στο K. Hailbronner και D. Thym (επιμ.), *EU Immigration and Asylum Law: Commentary* (2η έκδοση, C.H. Beck, Hart and Nomos, 2016), σ. 1306, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Λεπτομερής επεξήγηση της τροποποιημένης πρότασης ΟΔΑ (αναδιατύπωση)*, βλ. υποσημείωση 64, παράρτημα, σ. 3.

⁽⁶⁶⁾ Άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και επίσης υποενότητα 2.3.2.3 κατωτέρω σχετικά με την ενημέρωση και την παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων.

⁽⁶⁷⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

2.3.2.2. Υποβολή αιτήσεων εξ ονόματος εξαρτώμενων προσώπων ή ανηλίκων και από ανηλίκους αυτοπροσώπως

Το άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να εφαρμόζεται σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Αυτό περιλαμβάνει κανόνες σχετικά με τις αιτήσεις που υποβάλλονται εξ ονόματος εξαρτώμενων προσώπων ή ανηλίκων (άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2), καθώς και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ανήλικοι μπορούν να υποβάλουν αίτηση αυτοπροσώπως (άρθρο 7 παράγραφοι 3 έως 5). Για τους σκοπούς της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ως «ανήλικος» νοείται υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών [άρθρο 2 στοιχείο β)]. Αντιθέτως, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν περιέχει ορισμό της έννοιας «εξαρτώμενο πρόσωπο».

Το άρθρο 7 ορίζει ως βασικό κανόνα ότι «κάθε ενήλικας που διαθέτει νομική ικανότητα έχει το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας αυτοπροσώπως» (άρθρο 7 παράγραφος 1) και επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν «ότι ο αιτών μπορεί να υποβάλει αίτηση εξ ονόματος των εξαρτώμενων από αυτόν προσώπων» (άρθρο 7 παράγραφος 2). Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι εξαρτώμενοι ενήλικοι συναινούν στην κατάθεση της αίτησης εξ ονόματός τους κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης ή, το αργότερο, όταν διενεργείται η προσωπική συνέντευξη με τον εξαρτώμενο ενήλικο. Πριν ζητηθεί η συναίνεση, ο εξαρτώμενος ενήλικας πρέπει να «ενημερώνεται κατ' ιδίαν σχετικά με τις συναφείς διαδικαστικές συνέπειες της αυτοπρόσωπης κατάθεσης αίτησης και σχετικά με το δικαίωμά του να υποβάλει αυτοτελή αίτηση» (άρθρο 7 παράγραφος 2). Εάν ο εξαρτώμενος ενήλικας συναινέσει, μεταγενέστερη αίτηση διεθνούς προστασίας η οποία κατατίθεται από τον συγκεκριμένο εξαρτώμενο ενήλικο μπορεί να κριθεί απαράδεκτη δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εάν «δεν υπάρχουν γεγονότα σχετικά με την κατάσταση του προσώπου αυτού τα οποία να δικαιολογούν την υποβολή χωριστής αίτησης» (βλ. υποενότητα 5.2.2.4 κατωτέρω). Εάν δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί συναίνεση, οι εξαρτώμενοι ενήλικες «μπορούν να υποβάλουν την αίτησή τους αυτοπροσώπως» (άρθρο 7 παράγραφος 2).

Οι ειδικοί κανόνες για την **άμεση πρόσβαση των ανηλίκων στη διαδικασία** προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγραφοι 3 έως 5. Οι κανόνες αυτοί συμπληρώνουν τις ειδικές εγγυήσεις για τους ασυνόδετους ανήλικους του άρθρου 25 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 4.2.8 κατωτέρω). Από το άρθρο 7 παράγραφος 3 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε ένας ανήλικος να έχει το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας με διάφορους τρόπους, ως ακολούθως.

Άρθρο 7 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ένας ανήλικος να έχει το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας είτε αυτοπροσώπως, εάν είναι νομικά ικανός να συμμετέχει στις διαδικασίες σύμφωνα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους, είτε μέσω των γονέων του ή άλλου ενήλικου μέλους της οικογένειάς του, ή ενήλικου ο οποίος είναι υπεύθυνος γι' αυτόν δυνάμει του δικαίου ή της πρακτικής του εν λόγω κράτους μέλους ή μέσω εκπροσώπου.

Το άρθρο 7 παράγραφος 4 παρέχει πρόσθετες διασφαλίσεις στους ασυνόδετους ανήλικους οι οποίοι υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής δυνάμει της οδηγίας για την επιστροφή⁽⁶⁸⁾, ήτοι ασυνόδετους ανήλικους οι οποίοι διαμένουν παράνομα σε κράτος μέλος. Η διάταξη

⁽⁶⁸⁾ Οδηγία για την επιστροφή, βλ. υποσημείωση 37.

επιβάλλει στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι οι κατάλληλοι (κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί) φορείς που παρέχουν βοήθεια σε ασυνόδευτους ανηλίκους, βάσει του άρθρου 10 της οδηγίας για την επιστροφή, μπορούν να καταθέσουν αίτηση διεθνούς προστασίας εξ ονόματος ασυνόδευτων ανηλίκων εφόσον, με βάση εξατομικευμένη εκτίμηση της προσωπικής κατάστασής του, οι εν λόγω φορείς θεωρούν ότι ο ανήλικος έχει ενδεχομένως ανάγκη προστασίας κατ' εφαρμογή» της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽⁶⁹⁾.

Το άρθρο 7 παράγραφος 5 επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν λεπτομερέστερες διατάξεις στο εθνικό δίκαιο σχετικά με ορισμένες περιπτώσεις, ως ακολούθως.

Άρθρο 7 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν στην εθνική τους νομοθεσία:

- 1) τις περιπτώσεις όπου ένας ανήλικος μπορεί να υποβάλει ο ίδιος αίτηση,
- 2) τις περιπτώσεις στις οποίες η αίτηση του ασυνόδευτου ανηλίκου πρέπει να κατατεθεί από εκπρόσωπο όπως προβλέπεται στο άρθρο 25 παράγραφος 1 στοιχείο α) [βλ. υποενότητα 4.2.8 κατωτέρω],
- 3) τις περιπτώσεις στις οποίες η κατάθεση αίτησης διεθνούς προστασίας κρίνεται ότι συνιστά επίσης κατάθεση αίτησης διεθνούς προστασίας για οποιονδήποτε άγαμο ενήλικο.

Από το άρθρο 25 παράγραφος 6 και την αιτιολογική σκέψη 33 προκύπτει ότι το μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί το κύριο μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της οδηγίας αυτής (βλ. υποενότητα 4.2.8 κατωτέρω). Στην περίπτωση του άρθρου 7 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), αυτό συνεπάγεται για παράδειγμα ότι, προκειμένου να διασφαλίζεται η πραγματική πρόσβαση των ασυνόδευτων ανηλίκων στις διαδικασίες, τα κράτη μέλη οφείλουν να βεβαιώνονται ότι το προσωπικό του (κυβερνητικού ή μη κυβερνητικού) φορέα που ορίζεται για να παρέχει βοήθεια στους ανηλίκους αυτούς, δυνάμει του άρθρου 10 της οδηγίας για την επιστροφή, είναι ικανό να προσδιορίζει τις ειδικές ανάγκες τους για προστασία.

2.3.2.3. Ενημέρωση και παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων

Το άρθρο 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει σαφείς διασφαλίσεις για τους υπηκόους τρίτων χωρών ή τους ανιθαγενείς οι οποίοι «βρίσκονται σε κέντρα κράτησης ή σημεία διέλευσης συνόρων, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών διέλευσης, στα εξωτερικά σύνορα». Όπως προαναφέρθηκε, οι διασφαλίσεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τον γενικό κανόνα για τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που περιλαμβάνεται στο άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 2.3.2.1 ανωτέρω).

Οι διασφαλίσεις του άρθρου 8 ενεργοποιούνται «[ό]ταν υπάρχουν ενδείξεις ότι υπήκοοι τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς οι οποίοι βρίσκονται σε κέντρα κράτησης ή σημεία διέλευσης συνόρων, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών διέλευσης, στα εξωτερικά σύνορα, επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας» (άρθρο 8 παράγραφος 1).

⁽⁶⁹⁾ Το άρθρο 10 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή ορίζει τα εξής: «Πριν αποφασισθεί η έκδοση απόφασης επιστροφής έναντι ασυνόδευτου ανηλίκου, παρέχεται βοήθεια από κατάλληλους φορείς άλλους από τις αρχές που διενεργούν την επιστροφή, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού.» Σχετικά με την εν λόγω διάταξη, βλ. F. Lutz στο Hailbronner και Thygn (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 706–707. Βλέπε επίσης υποενότητα 7.3.3 κατωτέρω.

Η έκφραση της επιθυμίας υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας παραμένει προϋπόθεση για τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας ⁽⁷⁰⁾, αλλά από το γράμμα του άρθρου 8 παράγραφος 1 («ενδείξεις») προκύπτει ότι δεν υπάρχουν τυπικές προϋποθέσεις όσον αφορά το περιεχόμενο ή τον τρόπο διατύπωσης της επιθυμίας αυτής ⁽⁷¹⁾. Αυτό υπογραμμίζεται από το γεγονός ότι, όπως εξήγησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τροποποιημένη πρότασή της για την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η διάταξη λαμβάνει υπόψη ότι η ικανότητα των προσώπων που δικαιούνται διεθνή προστασία να διατυπώσουν το αίτημά τους για την παροχή της προστασίας αυτής μπορεί να επηρεάζεται δυσμενώς από «διάφορους παράγοντες, όπως τραυματικές εμπειρίες, δύσκολο ταξίδι ή άγνοια κοινής γλώσσας» ⁽⁷²⁾. Για τον λόγο αυτόν, σκοπός της διάταξης είναι να παράσχει τη δυνατότητα στον «de facto αιτούντα άσυλο» να διατυπώσει το αίτημά του για παροχή διεθνούς προστασίας ⁽⁷³⁾.

Οι ειδικές διασφαλίσεις τις οποίες τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εφαρμόζουν είναι οι εξής:

- παροχή πληροφοριών σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας (άρθρο 8 παράγραφος 1),
- παροχή δυνατότητας διερμηνείας στο μέτρο που είναι αναγκαίο για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου (άρθρο 8 παράγραφος 1),
- πραγματική πρόσβαση στους αιτούντες που βρίσκονται στα σημεία διέλευσης των συνόρων, περιλαμβανομένων των ζωνών διέλευσης, στα εξωτερικά σύνορα για τις οργανώσεις και τα πρόσωπα που ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους αιτούντες (άρθρο 8 παράγραφος 2).

Η υποχρέωση **παροχής πληροφοριών** σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Αυτό σημαίνει ότι οι αρχές οι οποίες ενδέχεται να λάβουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας, παρότι δεν είναι οι αρμόδιες αρχές για τη λήψη των εν λόγω αιτήσεων βάσει του εθνικού δικαίου,

όπως η αστυνομία, η συνοριοφυλακή, οι υπηρεσίες μετανάστευσης και το προσωπικό κέντρων κράτησης, πρέπει να διαθέτουν τις σχετικές πληροφορίες και οι υπάλληλοί τους πρέπει να λαμβάνουν το επίπεδο κατάρτισης που απαιτείται για την εκτέλεση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων τους και τις οδηγίες ώστε να ενημερώνονται οι αιτούντες σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο κατάθεσης αιτήσεων διεθνούς προστασίας ⁽⁷⁴⁾.

Όσον αφορά την **παροχή δυνατότητας διερμηνείας**, από την αιτιολογική σκέψη 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι «[η] βασική επικοινωνία που είναι απαραίτητη προκειμένου να κατανοήσουν οι αρμόδιες αρχές εάν τα πρόσωπα δηλώνουν την επιθυμία τους να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσω της δυνατότητας διερμηνείας». Στην τροποποιημένη πρόταση για την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει ότι «η δυνατότητα αυτή πρέπει να παρέχεται στο μέτρο που είναι απολύτως αναγκαίο για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη διαδικασία. Κατ' ουσία, ο στόχος είναι να μπορούν τα πρόσωπα που επιθυμούν να ζητήσουν διεθνή προστασία να το πράξουν» ⁽⁷⁵⁾. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει επίσης «[ο] όρος “δυνατότητα” υποδηλώνει ότι τα κράτη μέλη έχουν μεγάλη διακριτική ευχέρεια να εξεύρουν τον κατάλληλο τρόπο» ⁽⁷⁶⁾.

⁽⁷⁰⁾ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με τον ορισμό της «αίτησης διεθνούς προστασίας» και άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (ενότητες 2.1 και 2.2 ανωτέρω).

⁽⁷¹⁾ Βλέπε επίσης αιτιολογική σκέψη 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁷²⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΟΔΑ (αναδιατύπωση), παράρτημα, ό.π. υποσημείωση 60, σ. 5.

⁽⁷³⁾ Ο.π.

⁽⁷⁴⁾ Βλέπε υποενότητα 2.3.2.1 ανωτέρω.

⁽⁷⁵⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λεπτομερής επεξήγηση της τροποποιημένης πρότασης ΟΔΑ (αναδιατύπωση), βλ. υποσημείωση 64, σ. 4.

⁽⁷⁶⁾ Ο.π.

Τέλος, όσον αφορά την πρόσβαση οργανώσεων και προσώπων που ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους αιτούντες στα σημεία διέλευσης των συνόρων, το άρθρο 8 παράγραφος 2 ορίζει τα εξής.

Άρθρο 8 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν κανόνες σχετικά με την παρουσία τέτοιων οργανώσεων και προσώπων στα εν λόγω σημεία διέλευσης των συνόρων και, συγκεκριμένα, να εξαρτούν την πρόσβαση από συμφωνία με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών. Περιορισμοί στην πρόσβαση αυτή μπορούν να επιβάλλονται μόνο όταν, δυνάμει του εθνικού δικαίου, είναι αντικειμενικά απαραίτητοι για την ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή τη διοικητική διαχείριση του συγκεκριμένου σημείου διέλευσης των συνόρων και εφόσον η πρόσβαση δεν περιορίζεται αυστηρά και δεν καθίσταται αδύνατη.

Εάν τα κράτη μέλη επικαλούνται το άρθρο 8 παράγραφος 2 για τη ρύθμιση της παρουσίας και της πρόσβασης των εν λόγω οργανώσεων και προσώπων, οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να συνάδουν προς την αρχή της πραγματικής πρόσβασης και δεν πρέπει, ως εκ τούτου, να περιορίζουν σημαντικά ή να καθιστούν αδύνατη την πρόσβαση σε αιτούντες στα σημεία διέλευσης των συνόρων.

Όπως αναλύθηκε στην ενότητα 2.2 ανωτέρω, παρότι δεν απαιτείται από τις πράξεις του ΚΕΣΑ, από την άποψη της αρχής της μη επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 4 του τέταρτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι το τμήμα ευρείας συνθέσεως του ΕΔΔΑ αποφάνθηκε στην υπόθεση *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας* ότι ήταν ευθύνη των εθνικών αρχών, που αντιμετώπιζαν μια κατάσταση κατά την οποία παραβιάζονταν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα στη χώρα καταγωγής των προσφευγόντων, να πληροφορηθούν για τη μεταχείριση την οποία θα ελάμβαναν οι προσφεύγοντες μετά την επιστροφή τους, ακόμη και αν τα εν λόγω άτομα δεν είχαν εκφράσει ρητό αίτημα ασύλου ⁽⁷⁷⁾.

⁽⁷⁷⁾ ΕΔΔΑ, *Hirsi κατά Ιταλίας*, βλ. υποσημείωση 55, σκέψεις 132–134. Βλέπε επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2017, *Kebe και λοιποί κατά Ουκρανίας*, προσφυγή αριθ. 12552/12, σκέψη 104, και, κατ' αναλογία, ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 23ης Μαρτίου 2016, *FG κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 43611/11, σκέψη 127. Βλέπε επίσης υποενότητα 7.3.1 κατωτέρω σχετικά με παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν είναι αιτούντες.

Μέρος 3: Κράτος μέλος υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο III

Στο παρόν μέρος εξετάζεται το «[σύστημα] προσδιορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως ασύλου υποβληθείσας σε κράτος μέλος (στο εξής: σύστημα του Δουβλίνου)»⁽⁷⁸⁾. Στόχος του συστήματος του Δουβλίνου είναι ο προσδιορισμός και ο καθορισμός του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας μόλις υποβληθεί για πρώτη φορά αίτηση διεθνούς προστασίας σε «κράτος που συμμετέχει στο σύστημα του Δουβλίνου»⁽⁷⁹⁾. Το σύστημα του Δουβλίνου περιλαμβάνει τον κανονισμό Δουβλίνο III⁽⁸⁰⁾, τον κανονισμό Eurodac (αναδιατύπωση)⁽⁸¹⁾ και τον κανονισμό εφαρμογής του Δουβλίνου⁽⁸²⁾.

Το παρόν τμήμα χωρίζεται σε οκτώ ενότητες, όπως φαίνεται στον πίνακα 9 κατωτέρω.

Πίνακας 9: Διάρθρωση του μέρους 3

Ενότητα 3.1.	Σκοπός και πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III	σ. 44–53
Ενότητα 3.2.	Άλλες εφαρμοστέες νομοθετικές πράξεις οι οποίες σχετίζονται με τον κανονισμό Δουβλίνο III	σ. 54–55
Ενότητα 3.3.	Δικαίωμα ενημέρωσης και προσωπική συνέντευξη	σ. 55–58
Ενότητα 3.4.	Διαδικαστικές εγγυήσεις που εφαρμόζονται σε ανηλίκους	σ. 58–60
Ενότητα 3.5.	Υποχρεώσεις των αιτούντων	σ. 61–63
Ενότητα 3.6.	Νομιμότητα απόφασης μεταφοράς	σ. 63–74
Ενότητα 3.7.	Κοινοποίηση της απόφασης μεταφοράς	σ. 74–76
Ενότητα 3.8.	Ένδικα μέσα	σ. 76–79

⁽⁷⁸⁾ Βλέπε τον ορισμό αυτόν στο ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, υπόθεση C-63/15, *Mehrdad Ghezalbash κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, EU:C:2016:409, σκέψη 45.

⁽⁷⁹⁾ Τα «κράτη που συμμετέχουν στο σύστημα του Δουβλίνου» είναι τα κράτη μέλη της ΕΕ 28 καθώς και η Ελβετία, η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και η Νορβηγία. Βλέπε επίσης υποενότητα 3.1.3 σχετικά με το εδαφικό πεδίο εφαρμογής.

⁽⁸⁰⁾ Κανονισμός Δουβλίνο III, βλ. υποσημείωση 4.

⁽⁸¹⁾ Κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση), βλ. υποσημείωση 35.

⁽⁸²⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 της Επιτροπής, της 2ας Σεπτεμβρίου 2003, για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 222 της 5.9.2003, σ. 3) όπως τροποποιήθηκε με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 118/2014 της Επιτροπής, της 30ής Ιανουαρίου 2014, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 39 της 8.2.2014, σ. 1). Στις 4 Μαΐου 2016 η Επιτροπή εξέδωσε πρόταση για την τροποποίηση του κανονισμού Δουβλίνο III, η οποία βρίσκεται σε στάδιο διαπραγμάτευσης, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση), COM(2016) 270 final της 4ης Μαΐου 2016 (πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο IV).

3.1. Σκοπός και πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III

3.1.1. Προσδιορισμός της ευθύνης

Ο στόχος του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζεται στο άρθρο 1 ⁽⁸³⁾.

Άρθρο 1 του κανονισμού Δουβλίνο III

Ο παρών κανονισμός θεσπίζει τα κριτήρια και τους μηχανισμούς προσδιορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας η οποία υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (εφεξής «υπεύθυνο κράτος μέλος»).

Το ΔΕΕ έχει υπογραμμίσει τον σκοπό αυτόν, ο οποίος καθορίζεται στο άρθρο 1 και στην αιτιολογική σκέψη 40, σε διάφορες υποθέσεις ⁽⁸⁴⁾. Το κύριο χαρακτηριστικό του κανονισμού είναι η διάταξη που προβλέπει ότι η αίτηση διεθνούς προστασίας εξετάζεται από ένα μόνο κράτος μέλος ⁽⁸⁵⁾. Στο άρθρο 3 παράγραφος 1 διευκρινίζεται ότι η αίτηση διεθνούς προστασίας «εξετάζεται από ένα μόνο κράτος μέλος, το οποίο είναι το οριζόμενο ως υπεύθυνο σύμφωνα με τα κριτήρια που αναφέρονται στο κεφάλαιο III» ⁽⁸⁶⁾.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 1 «[κ]ατά παρέκκλιση από το άρθρο 3 παράγραφος 1, κάθε κράτος μέλος δύναται να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει κατατεθεί [...], ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση δυνάμει των κριτηρίων που ορίζονται στον παρόντα κανονισμό». Στην αιτιολογική σκέψη 17 διευκρινίζεται ότι «[κ]άθε κράτος μέλος θα πρέπει να μπορεί να παρεκκλίνει από τα κριτήρια ευθύνης, ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους ευσπλαχνίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η επανένωση μελών της οικογένειας, συγγενών ή οποιωνδήποτε άλλων προσώπων έχουν σχέση μεταξύ τους, και να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας [...]» ⁽⁸⁷⁾.

Ο κανονισμός Δουβλίνο III διατηρεί τις ίδιες βασικές αρχές με τον προηγούμενο κανονισμό Δουβλίνο II, δηλαδή ότι η ευθύνη για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας βαρύνει κυρίως το κράτος μέλος που διαδραμάτισε τον σημαντικότερο ρόλο στην είσοδο ή διαμονή του αιτούντος στα εδάφη των κρατών μελών, εκτός από εξαιρέσεις που έχουν σχεδιαστεί για την προστασία της ενότητας της οικογένειας ⁽⁸⁸⁾. Ωστόσο, είναι εμφανές από την αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού Δουβλίνο III ότι, ενώ ο κανονισμός Δουβλίνο III επιβεβαιώνει τις αρχές που διέπουν τον προηγούμενο κανονισμό, διαφέρει σε ουσιώδεις πτυχές και «αποσκοπεί στο να επιφέρει τις απαιτούμενες βελτιώσεις, βάσει της αποκτηθείσας πείρας, όχι μόνο στην αποτελεσματικότητα του συστήματος του Δουβλίνου, αλλά και στην προστασία

⁽⁸³⁾ Κάθε άρθρο που αναφέρεται στο παρόν μέρος χωρίς άλλη διευκρίνιση είναι άρθρο του κανονισμού Δουβλίνο III.

⁽⁸⁴⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 3ης Μαΐου 2012, υπόθεση C-620/10, *Migrationsverket κατά Nurije Kastrati και λοιτών*, EU:C:2012:265, σκέψη 41· ΔΕΕ, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, υπόθεση C-4/11, *Bundesrepublik Deutschland κατά Kaveh Puid*, EU:C:2013:740, σκέψη 27· ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, υπόθεση C-528/11, *Zuheyr Frayeh Halaf κατά Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet*, EU:C:2013:342, σκέψη 34· ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, υπόθεση C-648/11, *The Queen, κατόπιν αιτήσεως των MA και λοιτών κατά Secretary of State for the Home Department*, EU:C:2013:367, σκέψη 43.

⁽⁸⁵⁾ Βλέπε επίσης *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 2.2.1, σ. 40.

⁽⁸⁶⁾ Βλέπε υποενότητα 3.6.2.

⁽⁸⁷⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2012, υπόθεση C-245/11, *K κατά Bundesasylamt*, EU:C:2012:685, σκέψεις 40, 38, 41· ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 55–97· και υποενότητα 3.6.3.

⁽⁸⁸⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού Δουβλίνο III και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιαιτύωση) COM(2008) 820 τελικό της 8ης Δεκεμβρίου 2008 (πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III).

που παρέχεται στους αιτούντες, η οποία διασφαλίζεται ιδίως από τη δικαστική προστασία τους»⁽⁸⁹⁾.

3.1.2. Πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας

Η εφαρμογή κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά θα πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο της ευρύτερης οπτικής του ΚΕΣΑ και του στόχου του να διασφαλίσει τον «απόλυτο σεβασμό του δικαιώματος αίτησης παροχής ασύλου»⁽⁹⁰⁾. Η αιτιολογική σκέψη 4 του κανονισμού Δουβλίνο III επαναλαμβάνει τον στόχο που διατύπωσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη σύνοδο του Τάμπερε το 1999 ότι το ΚΕΣΑ θα πρέπει να περιλαμβάνει «ένα σαφή και λειτουργικό καθορισμό» του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων ασύλου. Στην αιτιολογική σκέψη 5 διευκρινίζεται ότι «[μ]ια τέτοια μέθοδος θα πρέπει να θεμελιώνεται σε αντικειμενικά και δίκαια κριτήρια τόσο για τα κράτη μέλη όσο και για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα». Επίσης διευκρινίζεται ότι:

Θα πρέπει, ιδίως, να επιτρέπει τον ταχύ προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο, προκειμένου να κατοχυρώνεται η πραγματική πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας και να μην διακυβεύεται ο στόχος της ταχύτητας κατά την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας.

Το ΔΕΕ ανέδειξε τη σημασία του «σκοπού της ταχείας διεξαγωγής»⁽⁹¹⁾ στην απόφαση *C.K. και λοιποί*.

Το σύστημα του Δουβλίνου, μέρος του οποίου είναι ο εν λόγω κανονισμός, επιδιώκει, όπως συνάγεται από τις αιτιολογικές σκέψεις 4 και 5 του κανονισμού, να επιτρέπει τον ταχύ προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο, προκειμένου να κατοχυρώνεται η πραγματική πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας και να μην διακυβεύεται ο στόχος της ταχύτητας κατά την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας⁽⁹²⁾.

Το ΔΕΕ επανέλαβε επιπλέον ότι η αποτελεσματικότητα του συστήματος εξαρτάται από τον ταχύ προσδιορισμό της ευθύνης⁽⁹³⁾. Επομένως, η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας προσδιορισμού πρέπει να θεωρούνται τα κύρια σημεία στα οποία επικεντρώνεται ο κανονισμός Δουβλίνο III. Το άρθρο 3 σχετικά με την «Πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αίτησης διεθνούς προστασίας» πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με αυτόν τον πρωταρχικό στόχο. Ωστόσο, η δικαστική προστασία ορισμένων δικαιωμάτων των αιτούντων στο πλαίσιο

⁽⁸⁹⁾ ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 52. Βλέπε επίσης σκέψεις 36, 37, 46 και 51–53.

⁽⁹⁰⁾ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα του Τάμπερε*, βλ. υποσημείωση 7, σημείο 13.

⁽⁹¹⁾ Αυτή τη διατύπωση χρησιμοποίησε το ΔΕΕ στην απόφαση *K*, βλ. υποσημείωση 87, για να περιγράψει την ανάγκη ταχείας διαδικασίας προσδιορισμού της ευθύνης. Βλέπε ΔΕΕ, ό. π., υποσημείωση 87, σκέψη 49.

⁽⁹²⁾ Βλέπε σχετικά με τον κανονισμό Δουβλίνο III: ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 57, και ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 42. Βλέπε επίσης σχετικά με τον κανονισμό Δουβλίνο II: ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, υπόθεση C-394/12, *Shamso Abdullahi κατά Bundesasylamt*, EU:C:2013:813, σκέψη 59.

⁽⁹³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 42. Βλέπε επίσης σχετικά με τον κανονισμό Δουβλίνο II: ΔΕΕ, *Abdullahi*, βλ. υποσημείωση 92, σκέψη 59: «Τέλος, ένας εκ των κυρίων σκοπών του κανονισμού 343/2003, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 3 και 4, συνίσταται στη δημιουργία μιας σαφούς και λειτουργικής μεθόδου για τον ταχύ προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων ασύλου προκειμένου να κατοχυρώνεται η πραγματική πρόσβαση στις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και να μη διακυβεύεται ο στόχος της ταχύτητας κατά την εξέταση των αιτήσεων ασύλου.» Βλέπε επίσης σχετικά με τις διαδικασίες του Δουβλίνου «μη εύλογης χρονικής διάρκειας»: ΔΕΕ, *Puid*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 35 και ΔΕΕ *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 108: «Πάντως, το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται ο αιτών άσυλο πρέπει να μεριμνά ώστε να μην επιδεινώσει κατάσταση τυχόν προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτού του αιτούντος ακολουθώντας διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους μη εύλογης χρονικής διάρκειας. Εφόσον παρίσταται ανάγκη, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την αίτηση σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 343/2003.»

του συστήματος του Δουβλίνου, συμπεριλαμβανομένου του Χάρτη της ΕΕ, δεν θα πρέπει να «[θυσιαστεί] χάριν της επιταγής της ταχείας εξετάσεως των αιτήσεων ασύλου»⁽⁹⁴⁾.

Η πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με την ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει ότι «[έ]καστο κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμα να προωθεί τον αιτούντα προς ασφαλή τρίτη χώρα, σύμφωνα με τους κανόνες και τις εγγυήσεις που θεσπίζονται στην [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]». Αυτό σημαίνει ότι οποιοδήποτε κράτος μέλος μπορεί να χαρακτηρίσει μια αίτηση अपαράδεκτη βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και μπορεί να αποστείλει τον αιτούντα σε ασφαλή τρίτη χώρα όπως ορίζεται στο άρθρο 38 (και στο άρθρο 39) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)⁽⁹⁵⁾. Το ΔΕΕ διευκρίνισε στην υπόθεση *Mirza* ότι το άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III μπορεί να εφαρμοστεί από οποιοδήποτε κράτος μέλος ανεξαρτήτως του αν είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης βάσει των κανόνων του κανονισμού Δουβλίνο III⁽⁹⁶⁾. Επομένως, το άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III μπορεί να εφαρμοστεί πριν από ή μετά τον προσδιορισμό της ευθύνης βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III.

3.1.3. Εδαφικό πεδίο εφαρμογής

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και τα τέσσερα συνδεδεμένα κράτη (Ελβετία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία) δεσμεύονται από τον κανονισμό Δουβλίνο III. Τα τέσσερα συνδεδεμένα κράτη συμμετέχουν επίσης στην εφαρμογή του συστήματος του Δουβλίνου, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 10 κατωτέρω. Τρία κράτη μέλη (η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία) έχουν ειδική θέση όσον αφορά τα μέτρα του τίτλου V της ΣΛΕΕ η οποία τους χορηγείται βάσει πρωτοκόλλων⁽⁹⁷⁾. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία επέλεξαν να συμμετέχουν στην έκδοση και στην εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο III βάσει του άρθρου 3 του πρωτοκόλλου αριθ. 21⁽⁹⁸⁾ (αιτιολογική σκέψη 41). Παρότι δεν συμμετείχε στην έκδοση του κανονισμού Δουβλίνο III (αιτιολογική σκέψη 42), η Δανία αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 22⁽⁹⁹⁾, να εφαρμόσει τον κανονισμό Δουβλίνο III⁽¹⁰⁰⁾.

⁽⁹⁴⁾ Βλέπε σχετικά με τον κανονισμό Δουβλίνο II: ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2009, υπόθεση C-19/08, *Petrosian*, EU:C:2009:41, σκέψη 48. Στο ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψεις 56 και 57, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «[η] διαπίστωση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά τον κανονισμό [Δουβλίνο III], καθόσον ο νομοθέτης της Ένωσης ενίσχυσε σημαντικά τις διαδικαστικές εγγυήσεις που παρέχονται στους αιτούντες άσυλο στο πλαίσιο του συστήματος του Δουβλίνου».

⁽⁹⁵⁾ Βλέπε επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, υπόθεση C-695/15 PPU, *Shiraz Baig Mirza κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, EU:C:2016:188, σκέψη 68: Το σύστημα του Δουβλίνου επιδιώκει να διασφαλίσει μια απόφαση σε πρώτο βαθμό σύμφωνη προς την ΟΔΑ.

⁽⁹⁶⁾ ΔΕΕ, *Mirza*, βλ. υποσημείωση 95, σκέψη 42.

⁽⁹⁷⁾ Βλέπε ενότητα 1.1. ανωτέρω και *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 1.4., σ. 22 και 23.

⁽⁹⁸⁾ Πρωτόκολλο αριθ. 21 για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, βλ. υποσημείωση 17.

⁽⁹⁹⁾ Πρωτόκολλο αριθ. 22 σχετικά με τη θέση της Δανίας, βλ. υποσημείωση 16. Η συμμετοχή της Δανίας στο σύστημα του Δουβλίνου συνολικά βασίζεται σε συμφωνία του 2006: Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Βασιλείου της Δανίας σχετικά με τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται στη Δανία ή σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και με το «Eurodac», για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης του Δουβλίνου [ΕΕ L 66 της 8.3.2006, σ. 38].

⁽¹⁰⁰⁾ Στις 26 Δεκεμβρίου 2013, η Δανία εξέδωσε νόμο για την τροποποίηση του νόμου περί αλλοδαπών προκειμένου να εφαρμόσει τον κανονισμό Δουβλίνο III, LOV nr 1619 af 26/12/2013: Lov om ændring af udlændingeloven. Ο νόμος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014.

Πίνακας 10: Έγκριση του κανονισμού Δουβλίνο III από τη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τα συνδεδεμένα κράτη

	Δουβλίνο III	Νομική βάση
Δανία	✓	Ο εθνικός νόμος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014 — βασίζεται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 22
Ιρλανδία	✓	Αποφάσισε να συμμετάσχει (αιτιολογική σκέψη 41)
Ηνωμένο Βασίλειο	✓	Αποφάσισε να συμμετάσχει (αιτιολογική σκέψη 41)
Ισλανδία και Νορβηγία	✓	2014 – βάσει συμφωνίας που συνάφθηκε το 2001 ⁽¹⁰¹⁾
Λιχτενστάιν	✓	Ο εθνικός νόμος τροποποιήθηκε το 2015 (πλήρης μεταφορά στην εθνική έννομη τάξη από την 1η Μαρτίου 2015) — βασίζεται σε πρωτόκολλο του 2008 ⁽¹⁰²⁾
Ελβετία	✓	Ο εθνικός νόμος τροποποιήθηκε το 2015 (πλήρης μεταφορά στην εθνική έννομη τάξη από την 1η Ιουλίου 2015) — βασίζεται σε συμφωνία του 2004 ⁽¹⁰³⁾

3.1.4. Προσωπικό και καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής

Οι βασικοί όροι του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζονται στο άρθρο 2. Οι όροι αυτοί καθορίζουν επίσης το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Οι ορισμοί αυτοί ευθυγραμμίζονται με τους ορισμούς που περιλαμβάνονται στις άλλες νομικές πράξεις δεύτερης φάσης του ΚΕΣΑ, περιλαμβανομένων της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) και της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), καθώς και με τον κανονισμό Eurodac (αναδιατύπωση).

Πίνακας 11: Βασικοί ορισμοί σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III

«υπήκοος τρίτης χώρας»	«[...] κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 20 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ και που δεν είναι υπήκοος κράτους το οποίο συμμετέχει στον παρόντα κανονισμό δυνάμει συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση»	Άρθρο 2 στοιχείο α)
«αίτηση διεθνούς προστασίας»	«[...] η αίτηση διεθνούς προστασίας όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο η) της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]» «[...] η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας και ο οποίος δεν αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας, μη εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, δυναμένη να ζητηθεί αυτοτελώς»	Άρθρο 2 στοιχείο β) και άρθρο 2 στοιχείου η) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)
«αιτών»	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας επί της οποίας δεν έχει εκδοθεί ακόμη τελεσίδικη απόφαση»	Άρθρο 2 στοιχείο γ)
«δικαιούχος διεθνούς προστασίας»	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο άπατρις στον οποίο έχει χορηγηθεί το δικαίωμα διεθνούς προστασίας όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο α) της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]»	Άρθρο 2 στοιχείο στ)

⁽¹⁰¹⁾ Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Δημοκρατίας της Ισλανδίας και του Βασιλείου της Νορβηγίας για τα κριτήρια και τους μηχανισμούς καθορισμού του κράτους που είναι αρμόδιο για την εξέταση αίτησης παροχής ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος, ή στην Ισλανδία ή τη Νορβηγία - Δηλώσεις (ΕΕ L 93 της 3.4.2001, σ. 40).

⁽¹⁰²⁾ Πρωτόκολλο μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και του Πριγκιπάτου του Λιχτενστάιν για την προσχώρηση του Πριγκιπάτου του Λιχτενστάιν στη συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος ή στην Ελβετία (ΕΕ L 160 της 18.6.2011, σ. 39).

⁽¹⁰³⁾ Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος ή στην Ελβετία (ΕΕ L 53 της 27.2.2008, σ. 5).

Όλοι αυτοί οι όροι είναι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της ΕΕ.

Ο κανονισμός Δουβλίνο III διακρίνει μεταξύ καταστάσεων αναδοχής και εκ νέου ανάληψης (υποενότητα 3.1.4.1) και εφαρμόζεται μόλις ο υπήκοος τρίτης χώρας (υποενότητα 3.1.4.2) υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας (υποενότητα 3.1.4.3) η οποία δεν έχει οδηγήσει στη χορήγηση διεθνούς προστασίας (υποενότητα 3.1.4.4), ακόμη και αν η αίτηση ανακληθεί σε μεταγενέστερο στάδιο (υποενότητα 3.1.4.5), εφόσον συντρέχουν ακόμη οι προϋποθέσεις για την υποβολή της αίτησης (υποενότητα 3.1.4.6).

3.1.4.1. «Αναδοχή» και «εκ νέου ανάληψη»

Ο κανονισμός Δουβλίνο III διακρίνει μεταξύ διαδικασιών αναδοχής και εκ νέου ανάληψης, ανάλογα με το αν ο αιτών είχε υποβάλει προηγουμένως αίτηση διεθνούς προστασίας στο υπεύθυνο κράτος μέλος.

Εάν ο αιτών δεν είχε υποβάλει προηγουμένως αίτηση διεθνούς προστασίας στο υπεύθυνο κράτος μέλος, εφαρμόζονται οι κανόνες για τα αιτήματα αναδοχής (άρθρα 21 και 22) και «το υπεύθυνο κράτος μέλος εξετάζει [...] [την αίτηση] διεθνούς προστασίας που έκανε ο αιτών» (άρθρο 18 παράγραφος 2). Εάν ο αιτών είχε υποβάλει προηγουμένως αίτηση διεθνούς προστασίας στο υπεύθυνο κράτος μέλος, η κατάλληλη διαδικασία είναι η διαδικασία εκ νέου ανάληψης, ανεξάρτητα από το αν το πρόσωπο έχει επίσης υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας στο κράτος μέλος που διεξάγει τη διαδικασία του Δουβλίνου (βλ. άρθρα 23 έως 25).

Ανάλογα με το στάδιο της διαδικασίας προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την ευθύνη διαφέρουν. Σε καταστάσεις εκ νέου ανάληψης πρέπει επίσης να παρέχεται πρόσβαση σε διαδικασία ασύλου ή σε πραγματική προσφυγή κατά αρνητικής απόφασης της αποφαινόμενης αρχής δυνάμει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (βλ. άρθρο 18 παράγραφος 2) ⁽¹⁰⁴⁾.

3.1.4.2. Υπήκοοι τρίτων χωρών

Συνέπεια του ορισμού του όρου «υπήκοος τρίτης χώρας» για τους σκοπούς της εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III είναι ότι οι υπήκοοι των συνδεδεμένων κρατών δεν είναι «υπήκοοι τρίτων χωρών». Ο ορισμός αυτός διαφέρει από τη γενική έννοια του όρου «υπήκοος τρίτης χώρας» στο δίκαιο της ΕΕ, καθώς εξαιρεί από την έννοια των «υπηκόων τρίτων χωρών» συγκεκριμένους πολίτες τρίτων χωρών και ειδικότερα τους υπηκόους των συνδεδεμένων κρατών.

Από τη διατύπωση του ορισμού καθίσταται επίσης σαφές ότι οι απάτριδες περιλαμβάνονται στην έννοια των «υπηκόων τρίτων χωρών» δεδομένου ότι ο ορισμός προσδιορίζει τους «υπηκόους τρίτων χωρών» ως «κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της Ένωσης κατά την έννοια

⁽¹⁰⁴⁾ Εάν η αίτηση ασύλου απορρίφθηκε από το υπεύθυνο κράτος μέλος με τελεσίδικη απόφαση επί της ουσίας κατά της οποίας ο αιτών έχει ήδη ασκήσει πραγματική προσφυγή, το υπεύθυνο κράτος μέλος δεν υποχρεούται να παράσχει πρόσβαση σε νέα διαδικασία ασύλου ή σε πραγματική προσφυγή βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Η πρόσβαση σε επί της ουσίας εξέταση της αίτησης ασύλου μπορεί, στις περιπτώσεις αυτές, να υπόκειται στους ειδικούς κανόνες για τις μεταγενέστερες αιτήσεις σύμφωνα με τα άρθρα 40 και 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητες 4.1.3 και 5.2.2.4 κατωτέρω). Ωστόσο, εάν «το υπεύθυνο κράτος μέλος είχε διακόψει την εξέταση αίτησης μετά από ανάκλησή της από τον αιτούντα πριν από τη λήψη απόφασης επί της ουσίας πρωτοδικώς» κατά την έννοια του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του κανονισμού Δουβλίνο III, υποχρεούται να «εξασφαλίζει ότι ο αιτών έχει δικαίωμα να ζητήσει να ολοκληρωθεί η εξέταση της αίτησής του ή να υποβάλει νέα αίτηση διεθνούς προστασίας, η οποία δεν θα αντιμετωπισθεί ως μεταγενέστερη αίτηση, όπως προβλέπεται στην οδηγία 2013/32/ΕΕ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ολοκληρώνεται η εξέταση της αίτησης.» (άρθρο 18 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III).

του άρθρου 20 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ και που δεν είναι υπήκοος κράτους το οποίο συμμετέχει στον παρόντα κανονισμό δυνάμει συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση».

3.1.4.3. Αιτούντες που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας

Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο III περιλαμβάνει όλους τους αιτούντες διεθνή προστασία [άρθρο 2 στοιχείο β)]. Αυτό αντικατοπτρίζεται επίσης στα «κριτήρια που αφορούν την οικογένεια» για τον προσδιορισμό της ευθύνης, βάσει των οποίων τα μέλη της οικογένειας δικαιούχων διεθνούς προστασίας μπορούν να επανενωθούν με τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας ⁽¹⁰⁵⁾.

Το άρθρο 20 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζει ότι η υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας αποτελεί το σημείο αφετηρίας της διαδικασίας του Δουβλίνου, ενώ το άρθρο 20 παράγραφος 2 προσδιορίζει τη χρονική στιγμή κατά την οποία η αίτηση θεωρείται υποβληθείσα ως ακολούθως ⁽¹⁰⁶⁾.

Άρθρο 20 παράγραφοι 1 και 2 του κανονισμού Δουβλίνο III

1. Η διαδικασία προσδιορισμού του υπευθύνου κράτους μέλους κινείται μόλις υποβληθεί για πρώτη φορά αίτηση διεθνούς προστασίας σε ένα κράτος μέλος.
2. Μια αίτηση διεθνούς προστασίας θεωρείται υποβληθείσα από τη στιγμή κατά την οποία παραλαμβάνεται από τις αρμόδιες αρχές του συγκεκριμένου κράτους μέλους έντυπο που υποβάλλεται από τον αιτούντα ή πρακτικό που καταρτίζεται από τις αρχές.

Εάν δεν έχει υποβληθεί αίτηση διεθνούς προστασίας σε κανένα κράτος μέλος, ο κανονισμός Δουβλίνο III δεν εφαρμόζεται καθώς η εφαρμογή των κανόνων του Δουβλίνου «προϋποθέτ[ει] την ύπαρξη αιτήσεως ασύλου την οποία το υπεύθυνο κράτος μέλος πρέπει να εξετάσει, εξετάζει ή επί της οποίας έχει ήδη αποφανθεί» ⁽¹⁰⁷⁾. (Βλέπε επίσης γενικότερα την ενότητα 2.3. ανωτέρω.)

Η διαδικασία του Δουβλίνου ξεκινά μόλις υποβληθεί αίτηση ασύλου σε **ένα** κράτος μέλος. Αυτό σημαίνει ότι η έναρξη της διαδικασίας δεν εξαρτάται από την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας στο κράτος μέλος που διεξάγει τη διαδικασία του Δουβλίνου, εφόσον έχει υποβληθεί προηγουμένως αίτηση σε άλλο κράτος μέλος η οποία έχει ενεργοποιήσει την εφαρμογή της διαδικασίας του Δουβλίνου ⁽¹⁰⁸⁾. Στην ουσία αυτό σημαίνει ότι το σύστημα του Δουβλίνου μπορεί να εφαρμοστεί εάν ο αιτών υποβάλει αίτηση ασύλου σε (τουλάχιστον) ένα κράτος μέλος. Επιπλέον, το ΔΕΕ έχει αποσαφηνίσει ότι δεν είναι απαραίτητο να έχει υποβάλει ο αιτών επίσημη αίτηση διεθνούς προστασίας σε ένα κράτος μέλος προκειμένου να

⁽¹⁰⁵⁾ Βλέπε άρθρο 2 στοιχείο γ) και άρθρο 9. Το εν λόγω κριτήριο καθώς και το άρθρο 11 (πρώην άρθρο 14 του κανονισμού Δουβλίνο II) επαναδιατυπώθηκαν στον κανονισμό Δουβλίνο III «[γ]ια να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση όλων των αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, καθώς και η συνοχή με το ισχύον κεκτημένο της Ένωσης για το άσυλο, ιδίως με την οδηγία 2011/95/ΕΕ» (αιτιολογική σκέψη 10).

⁽¹⁰⁶⁾ Σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 20 παράγραφος 2, βλ. ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψη 75 και επ.

⁽¹⁰⁷⁾ ΔΕΕ, *Kastrati*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 45. Αυτή είναι η συνέπεια του γράμματος και του σκοπού του κανονισμού.

⁽¹⁰⁸⁾ Το άρθρο 24 προβλέπει ειδικά διαδικασία αιτήματος εκ νέου ανάληψης «όταν δεν έχει υποβληθεί νέα αίτηση στο αιτούν κράτος μέλος».

ενεργοποιηθεί η εφαρμογή του συστήματος του Δουβλίνου ⁽¹⁰⁹⁾. Στην υπόθεση *Mengesteab* ⁽¹¹⁰⁾, το ΔΕΕ αποφάνθηκε επί των περιστάσεων υπό τις οποίες η αίτηση θεωρείται υποβληθείσα κατά την έννοια του άρθρου 20 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III. Το δικαστήριο έκρινε τα εξής:

Το άρθρο 20 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III έχει την έννοια ότι αίτηση διεθνούς προστασίας λογίζεται υποβληθείσα όταν ένα έγγραφο, που έχει συνταχθεί από δημόσια αρχή και το οποίο πιστοποιεί ότι υπήκοος τρίτης χώρας ζήτησε διεθνή προστασία, περιέρχεται στην αρχή που είναι επιφορτισμένη με την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τον εν λόγω κανονισμό και, ενδεχομένως, όταν έχουν περιέλθει στην εν λόγω αρχή μόνον οι κυριότερες πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε ένα τέτοιο έγγραφο, όχι όμως το ίδιο το έγγραφο ή αντίγραφό του ⁽¹¹¹⁾.

Εάν η αίτηση θεωρείται υποβληθείσα, η ημερομηνία κατά την οποία το έγγραφο περιήλθε στην αρχή αποτελεί το σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό των προθεσμιών για την υποβολή αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης σε άλλο κράτος μέλος. Επομένως, η ημερομηνία αυτή καθορίζει επίσης το χρονικό σημείο κατά το οποίο δεν είναι (πλέον) δυνατόν να υποβληθεί το αίτημα ⁽¹¹²⁾.

3.1.4.4. Δικαιούχοι διεθνούς προστασίας

Όταν χορηγηθεί διεθνής προστασία σε ένα πρόσωπο, ο κανονισμός Δουβλίνο III δεν εφαρμόζεται πλέον στο πρόσωπο αυτό, καθόσον το πρόσωπο αυτό δεν είναι πλέον «αιτών» κατά την έννοια του ορισμού που παρέχεται στο άρθρο 2 στοιχείο γ) του κανονισμού Δουβλίνο III. Ως «αιτών» ορίζεται «ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο άπατρις που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί οριστική απόφαση» ⁽¹¹³⁾. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι οι κανόνες των διαδικασιών εκ νέου ανάληψης δεν εφαρμόζονται, ως εκ τούτου, σε περιπτώσεις στις οποίες δικαιούχος διεθνούς προστασίας χορηγηθείσας από ένα κράτος μέλος υποβάλλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος ⁽¹¹⁴⁾. Το ΔΕΕ άντλησε την κρίση αυτή κυρίως από το γράμμα του άρθρου 23 παράγραφος 1 και του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχεία β) έως δ) του κανονισμού Δουβλίνο III ⁽¹¹⁵⁾. Επιπλέον, το Δικαστήριο τονίζει ότι το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παραθέτει τη χορήγηση «διεθνούς προστασίας» από άλλο κράτος μέλος ως λόγο απαραδέκτου ο οποίος είναι ανεξάρτητος των «περιπτώσεων κατά τις οποίες μια αίτηση δεν εξετάζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του [κανονισμού Δουβλίνο III]» [άρθρο 33 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽¹¹⁶⁾. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι οι διατάξεις του (τότε) κανονισμού Δουβλίνο II «καθορίζουν, κατ' αρχήν εξαντλητικώς» τις περιπτώσεις στις οποίες παύουν οι υποχρεώσεις του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο ⁽¹¹⁷⁾. Όταν ο αιτών έχει υποβάλει άλλη αίτηση σε άλλο κράτος μέλος

⁽¹⁰⁹⁾ Σύμφωνα με το ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψη 97, δεν είναι απαραίτητη η υποβολή επίσημης αίτησης ασύλου για να προσδιοριστεί το σημείο έναρξης της διαδικασίας του Δουβλίνου καθώς «ένα έγγραφο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, που έχει συνταχθεί από δημόσια αρχή και το οποίο πιστοποιεί ότι υπήκοος τρίτης χώρας ζήτησε διεθνή προστασία, πρέπει να θεωρείται «πρακτικό», κατά την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 2». Βλέπε π.χ. ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State), απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, υπόθεση 201608443/1/V3, NL:RVS:2017:74. Στην υπόθεση αυτή, ο αιτών είχε υποστηρίξει ότι η Γερμανία δεν μπορούσε να είναι υπεύθυνη για την αίτηση ασύλου του, επειδή δεν είχε υποβάλει επίσημη αίτηση ασύλου στη χώρα αυτή, παρότι η Γερμανία είχε εκδώσει πιστοποιητικό καταχώρισης αυτού ως αιτούντος ασύλου.

⁽¹¹⁰⁾ ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψη 75 και επ. Βλέπε επίσης τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston, της 20ής Ιουνίου 2017, υπόθεση 670/16, *Mengesteab*, EU:C:2017:480, σημεία 130–151.

⁽¹¹¹⁾ ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψη 103.

⁽¹¹²⁾ Ο.π., σκέψεις 67, 74, 76 και 103.

⁽¹¹³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, διάταξη της 5ης Απριλίου 2017, υπόθεση C-36/17, *Daher Muse Ahmed*, EU:C:2017:273, σκέψη 36.

⁽¹¹⁴⁾ Ο.π., σκέψη 41.

⁽¹¹⁵⁾ Ο.π., σκέψεις 27–32.

⁽¹¹⁶⁾ Ο.π., σκέψεις 38 και 39.

⁽¹¹⁷⁾ ΔΕΕ, *Kastrati*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 45 και ΔΕΕ, *Daher Muse Ahmed*, βλ. υποσημείωση 113, σκέψη 41.

ή βρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους χωρίς τίτλο διαμονής, η υποχρέωση κράτους μέλους να αναλάβει εκ νέου τον αιτούντα ισχύει σε τρεις διαφορετικές περιπτώσεις:

- i) όταν η αίτηση του αιτούντος τελεί υπό εξέταση [άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο β)]·
- ii) όταν ο αιτών έχει ανακαλέσει την υπό εξέταση αίτηση [άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ)]·
- iii) όταν η αίτηση του αιτούντος έχει απορριφθεί [άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ)].

Ως εκ τούτου, δεν υφίσταται, βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, οποιαδήποτε υποχρέωση εκ νέου ανάληψης (πρώην) αιτούντος στον οποίο έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία. Το ίδιο ισχύει επίσης εάν η αίτηση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα απορρίφθηκε και στο πρόσωπο χορηγήθηκε «μόνο» επικουρική προστασία, καθώς η απόφαση άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως απόρριψη κατά την έννοια του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού Δουβλίνο III. Απόρριψη βάσει του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) πρέπει να ερμηνεύεται ως (πλήρης) απόρριψη αίτησης διεθνούς προστασίας ⁽¹¹⁸⁾. Αυτό σημαίνει επίσης ότι οι προθεσμίες του κανονισμού Δουβλίνο III δεν εφαρμόζονται σε διαδικασίες που αποσκοπούν στην επιστροφή δικαιούχου διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος ⁽¹¹⁹⁾.

3.1.4.5. Συνέπειες της ανάκλησης αίτησης διεθνούς προστασίας

Η ανάκληση ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε) του κανονισμού Δουβλίνο III ως «οι ενέργειες με τις οποίες ο αιτών θέτει τέρμα στις διαδικασίες που έχουν κινηθεί με την υποβολή της αίτησής του διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με την [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], είτε ρητώς είτε σιωπηρώς». Στην υπόθεση *Kastrati* ⁽¹²⁰⁾, το ΔΕΕ είχε αποφανθεί ότι, στο πλαίσιο του κανονισμού Δουβλίνο II, η ανάκληση «αίτησης ασύλου» —εάν πραγματοποιηθεί πριν από την αποδοχή αιτήματος αναδοχής— έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν πλέον να εφαρμοστούν οι κανόνες του Δουβλίνου. Ως αντίδραση στην απόφαση αυτή, ο κανονισμός Δουβλίνο III περιέχει, στο άρθρο 20 παράγραφος 5 και στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ), διατάξεις οι οποίες εξασφαλίζουν την εφαρμογή των κανόνων του Δουβλίνου ακόμη και μετά την ανάκληση αίτησης ασύλου από τον ενδιαφερόμενο.

3.1.4.6. Προθεσμίες

Η διαδικασία του Δουβλίνου διεξάγεται ουσιαστικά σε τρεις φάσεις.

Πρώτη φάση: αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης. Το κράτος μέλος τρέχουσας διαμονής ελέγχει την ευθύνη άλλου κράτους μέλους και στη συνέχεια απευθύνει δυνητικώς αίτημα στο κράτος μέλος το οποίο θεωρεί υπεύθυνο.

⁽¹¹⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Daher Muse Ahmed*, βλ. υποσημείωση 113, σκέψεις 30–33. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι στην πρόταση της Επιτροπής, της 4ης Μαΐου 2016, για τον κανονισμό Δουβλίνο IV προτείνεται η προσθήκη υποχρέωσης εκ νέου ανάληψης προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία, βλ. πρόταση της Επιτροπής για τον κανονισμό Δουβλίνο IV, βλ. υποσημείωση 82.

⁽¹¹⁹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Daher Muse Ahmed*, βλ. υποσημείωση 113, σκέψη 42.

⁽¹²⁰⁾ Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Δουβλίνο II κάλυπτε μόνο αιτήσεις προστασίας στο πλαίσιο της σύμβασης για τους πρόσφυγες.

Δεύτερη φάση: απάντηση στο αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης. Το κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα ελέγχει την ευθύνη του και στη συνέχεια απαντά στο αίτημα γνωστοποιώντας την απόφασή του.

Τρίτη φάση: μεταφορά στο υπεύθυνο κράτος μέλος. Εάν το κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα αποδεχθεί την ευθύνη, το κράτος μέλος τρέχουσας διαμονής ενημερώνει τον αιτούντα για την απόφαση μεταφοράς και μεταφέρει τον αιτούντα.

Και για τις τρεις φάσεις προβλέπονται προθεσμίες, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 12 που ακολουθεί.

Πίνακας 12: Προθεσμίες στις διαδικασίες του Δουβλίνου

	Αναδοχή	Εκ νέου ανάληψη
Πρώτη φάση: Αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης		
Στοιχεία Eurodac	2 μήνες (άρθρο 21 παράγραφος 1)	2 μήνες (άρθρο 23 παράγραφος 2 και άρθρο 24 παράγραφος 2)
Απουσία στοιχείων Eurodac	3 μήνες (άρθρο 21 παράγραφος 1)	3 μήνες (άρθρο 23 παράγραφος 2 και άρθρο 24 παράγραφος 2)
Δεύτερη φάση: Απάντηση στο αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης		
Στοιχεία Eurodac	2 μήνες (άρθρο 22 παράγραφος 1)	2 εβδομάδες (άρθρο 25 παράγραφος 1)
Απουσία στοιχείων Eurodac	2 μήνες (άρθρο 22 παράγραφος 1)	1 μήνας (άρθρο 25 παράγραφος 1)
Τρίτη φάση: Μεταφορά στο υπεύθυνο κράτος μέλος		
Κανονική προθεσμία μεταφοράς	6 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 1)	6 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 1)
Προθεσμία μεταφοράς φυλακισμένου	Έως 12 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 2)	Έως 12 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 2)
Προθεσμία μεταφοράς διαφεύγοντος	Έως 18 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 2)	Έως 18 μήνες (άρθρο 29 παράγραφος 2)

Όσον αφορά το χρονικό σημείο από το οποίο οι προθεσμίες αρχίζουν να τρέχουν, ο κανονισμός Δουβλίνο III προβλέπει διάφορα σημεία έναρξης.

Σε περίπτωση σύμπτωσης στο Eurodac ⁽¹²¹⁾, η προθεσμία υποβολής αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης πρέπει να υπολογίζεται από την ημερομηνία παραλαβής της σύμπτωσης στο Eurodac ⁽¹²²⁾. Εάν το αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία διαφορετικά από τα στοιχεία που ελήφθησαν από το σύστημα Eurodac, η προθεσμία υπολογίζεται από την ημερομηνία κατά την οποία υποβλήθηκε η αίτηση διεθνούς προστασίας κατά την έννοια του άρθρου 20 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III ⁽¹²³⁾. Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει περαιτέρω ότι το άρθρο 21 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III έχει την έννοια ότι αίτημα περί αναδοχής «δεν μπορεί εγκύρως να υποβληθεί μετά την παρέλευση πλέον των τριών μηνών από της υποβολής αιτήσεως διεθνούς προστασίας, έστω και αν το

⁽¹²¹⁾ Ο όρος «σύμπτωση» (θετικό αποτέλεσμα) ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) του κανονισμού Eurodac (αναδιτύπωση), βλ. υποσημείωση 35, ως εξής: «ένα ή περισσότερα συμπίπτοντα στοιχεία, τα οποία καθορίζονται από το κεντρικό σύστημα μετά από αντιστοίχιση των δεδομένων των δακτυλικών αποτυπωμάτων που έχουν καταχωρισθεί στην μηχανογραφημένη κεντρική βάση δεδομένων και εκείνων που διαβιβάζει το κράτος μέλος σχετικά με ένα πρόσωπο».

⁽¹²²⁾ Βλέπε άρθρο 21 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, άρθρο 23 παράγραφος 2 και άρθρο 24 παράγραφος 2.

⁽¹²³⁾ Βλέπε άρθρο 21 παράγραφος 1 και άρθρο 23 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο.

αίτημα αυτό υποβάλλεται εντός δύο μηνών από της παραλαβής θετικού αποτελέσματος Eurodac, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής»⁽¹²⁴⁾. Επομένως, η προθεσμία τριών μηνών από την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας είναι η μέγιστη προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να υποβληθεί το αίτημα αναδοχής⁽¹²⁵⁾.

Εάν δεν έχει υποβληθεί αίτηση διεθνούς προστασίας στο κράτος μέλος διαμονής, το άρθρο 24 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο προβλέπει ότι το αίτημα πρέπει να αποσταλεί στο κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται «εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία το αιτούν κράτος μέλος λαμβάνει γνώση ότι υπεύθυνο για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο μπορεί να είναι άλλο κράτος μέλος».

Οι προθεσμίες απάντησης σε αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης αρχίζουν να τρέχουν από την ημερομηνία παραλαβής του αιτήματος σύμφωνα με το Dublinet⁽¹²⁶⁾.

Σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό της προθεσμίας μεταφοράς από το αιτούν κράτος μέλος στο υπεύθυνο κράτος μέλος είναι η ημερομηνία αποδοχής του αιτήματος από το υπεύθυνο κράτος μέλος ή η ημερομηνία της τελεσίδικης απόφασης επί ενδίκου μέσου ή επανεξέτασης όταν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III⁽¹²⁷⁾.

Το αποτέλεσμα της εκπνοής προθεσμίας ορίζεται σαφώς στον κανονισμό Δουβλίνο III. Ο κανονισμός προβλέπει ότι την ευθύνη για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας έχει το κράτος μέλος το οποίο δεν ενήργησε εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας⁽¹²⁸⁾. Με άλλα λόγια, η μη συμμόρφωση με την ισχύουσα προθεσμία συνεπάγεται την ευθύνη του κράτους μέλους που δεν ενεργεί εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας⁽¹²⁹⁾. Ο δεσμευτικός χαρακτήρας των προθεσμιών είναι ένα από τα κύρια στοιχεία που προάγουν τον στόχο της αποφυγής «περιπλανώμενων αιτούντων άσυλο»⁽¹³⁰⁾ —δηλαδή αιτούντων άσυλο για τους οποίους κανένα κράτος μέλος δεν αναλαμβάνει ευθύνη— και την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας προσδιορισμού της ευθύνης⁽¹³¹⁾.

Παρότι το Δικαστήριο αποσαφήνισε τις σημαντικότερες νομικές συνέπειες της εκπνοής των προθεσμιών στην υπόθεση *Mengesteab*, υπάρχουν ακόμη ζητήματα τα οποία παραμένουν αδιευκρίνιστα⁽¹³²⁾. Το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι η μακρά διάρκεια της διαδικασίας του Δουβλίνου ενδέχεται να συνεπάγεται προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων του αιτούντος⁽¹³³⁾. Από την άλλη πλευρά, η αυτόματη μεταβίβαση ευθύνης μετά την εκπνοή προθεσμίας ενδέχεται να

⁽¹²⁴⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψη 74.

⁽¹²⁵⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψεις 67, 74, 76 και 103.

⁽¹²⁶⁾ Βλέπε άρθρο 22 παράγραφος 1 και άρθρο 25 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III. Το Dublinet είναι ένα υψηλής ασφάλειας ηλεκτρονικό δίκτυο διαύλων διαβίβασης στοιχείων μεταξύ των εθνικών αρχών που επιλαμβάνονται αιτήσεων ασύλου, βλ. άρθρο 18 του κανονισμού (ΕΚ) 1560/2003 (κανονισμός εφαρμογής του Δουβλίνου), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 118/2014 της Επιτροπής, βλ. υποσημείωση 82.

⁽¹²⁷⁾ Βλέπε άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III.

⁽¹²⁸⁾ Βλέπε άρθρο 21 παράγραφος 1 τρίτο εδάφιο, άρθρο 22 παράγραφος 7, άρθρο 23 παράγραφος 3, άρθρο 24 παράγραφος 3 και άρθρο 29 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III.

⁽¹²⁹⁾ Στο ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, υπόθεση η οποία αφορούσε τις προθεσμίες υποβολής αιτήματος αναδοχής, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι οι προθεσμίες που προβλέπονται στον κανονισμό είναι δεσμευτικές και ότι ο αιτών μπορεί να επικαλεστεί την εκπνοή τέτοιας προθεσμίας όταν ασκεί ένδικο μέσο κατά απόφασης που έχει ληφθεί βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III.

⁽¹³⁰⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ Ε 304 της 30.10.2001, σ. 192), COM(2001)0447 τελικό, (πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο II), σ. 19.

⁽¹³¹⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο II, βλ. υποσημείωση 88, σ. 7.

⁽¹³²⁾ Στις εκκρεμείς υποθέσεις που αφορούν τα ζητήματα των προθεσμιών περιλαμβάνονται η υπόθεση C-201/16, *Shiri κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*, στην οποία η γενική εισαγγελέας E. Sharpston ανέπτυξε τις προτάσεις της στις 20 Ιουλίου 2017· πρόσφατο αίτημα του Ανώτερου Διοικητικού Δικαστηρίου (Verwaltungsgerichtshof) Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 15ης Μαρτίου 2017, A 11 S 2151/16· και η υπόθεση C-163/17, *Abubacarr Jawo κατά Bundesrepublik Deutschland* κατόπιν προδικαστικής παραπομπής που υπέβαλε το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο Βάδης-Βιρτεμβέργης (Γερμανία) στις 3 Απριλίου 2017.

⁽¹³³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Puid*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 35 και ΔΕΕ *N.S. και Ιουπίο*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 108: «Πάντως, το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται ο αιτών άσυλο πρέπει να μεριμνά ώστε να μην επιδεινώσει κατάσταση τυχόν προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτού του αιτούντος ακολουθώντας διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους μη εύλογης χρονικής διάρκειας. Εφόσον παρίσταται ανάγκη, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την αίτηση σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 343/2003.»

συνιστά παράβαση του δικαιώματος στην ενότητα της οικογένειας ή να υπονομεύει το μείζον συμφέρον του παιδιού, εάν ένα άλλο κράτος μέλος θα ήταν υπεύθυνο βάσει των κριτηρίων που αφορούν την οικογένεια.

Εάν η προθεσμία απάντησης εκπνεύσει, πρέπει να εφαρμοστεί η διαδικασία του άρθρου 10 του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου προκειμένου να διευκολυνθεί η μεταφορά.

Το άρθρο 28 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει βραχύτερες προθεσμίες σε περίπτωση κράτησης για τον σκοπό της μεταφοράς. Δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη αν η εκπνοή των προθεσμιών συνεπάγεται επίσης μεταβίβαση των υποχρεώσεων, καθώς το άρθρο 28 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο προβλέπει ρητώς μεταβίβαση ευθύνης όταν το κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται το αίτημα δεν απαντήσει εντός δύο εβδομάδων. Το άρθρο 28 παράγραφος 3 τέταρτο εδάφιο ορίζει ότι «[τ]α άρθρα 21, 23, 24 και 29 εξακολουθούν να εφαρμόζονται σχετικά». Στην υπόθεση *Khir Amayry* ⁽¹³⁴⁾, το ΔΕΕ έκρινε ότι οι προθεσμίες που προβλέπονται στο άρθρο 28 παράγραφος 3 «έχουν [...] ως αντικείμενο τον καθορισμό του διαστήματος εντός του οποίου πρέπει να πραγματοποιείται η μεταφορά και ως εκ τούτου σε ορισμένες περιπτώσεις αντικαθιστούν τις προθεσμίες που προβλέπονται για τον ίδιο σκοπό από το άρθρο 29, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού». Ως εκ τούτου, είναι σαφές ότι, σε περιπτώσεις κράτησης, οι εφαρμοστέες προθεσμίες προβλέπονται στο άρθρο 28 παράγραφος 3. Ωστόσο, το ζήτημα των προθεσμιών που εφαρμόζονται εάν το πρόσωπο αφεθεί ελεύθερο πριν από την εκπνοή των προθεσμιών δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη.

3.1.4.7. Παύση ευθυνών

Οι ευθύνες ενός κράτους μέλους βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III παύουν σε τρεις περιπτώσεις:

- i) όταν ο ενδιαφερόμενος αιτών απέκτησε τίτλο διαμονής από άλλο κράτος μέλος (βλ. άρθρο 20 παράγραφος 5 δεύτερο εδάφιο και άρθρο 19 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III)·
- ii) όταν ο ενδιαφερόμενος αιτών εγκατέλειψε το έδαφος των κρατών μελών για περίοδο τουλάχιστον τριών μηνών (βλ. άρθρο 20 παράγραφος 5 δεύτερο εδάφιο και άρθρο 19 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III)· ή
- iii) όταν ο ενδιαφερόμενος αιτών εγκατέλειψε το έδαφος των κρατών μελών «σύμφωνα με απόφαση επιστροφής ή με μέτρο απομάκρυνσης που εξέδωσε [το υπεύθυνο κράτος μέλος] μετά την ανάκληση ή την απόρριψη της αίτησης» (άρθρο 19 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III).

Οι περιπτώσεις αυτές περιγράφονται στο διάγραμμα 8 κατωτέρω.

Διάγραμμα 8: Διατάξεις περί παύσης ευθυνών στο άρθρο 19 του κανονισμού Δουβλίνο III

Άρθρο 19 παράγραφος 1	Εάν κάποιο κράτος χορηγήσει τίτλο διαμονής στον αιτούντα, οι υποχρεώσεις που ορίζονται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 μεταβιβάζονται στο εν λόγω κράτος μέλος.
----------------------------------	---

⁽¹³⁴⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2017, υπόθεση C-60/16, *Mohammad Khir Amayry κατά Migrationsverket*, EU:C:2017:675, σκέψη 54.

<p>Άρθρο 19 παράγραφος 2</p>	<p>Οι υποχρεώσεις που ορίζονται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 εκλείπουν εάν το υπεύθυνο κράτος μέλος μπορεί να αποδείξει, όταν υποβάλλεται σε αυτό αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης αιτούντος ή άλλου προσώπου όπως αναφέρεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ) ή δ), ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο εγκατέλειψε το έδαφος των κρατών μελών για διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών, εκτός εάν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είναι κάτοχος εν ισχύ τίτλου διαμονής που έχει εκδοθεί από το υπεύθυνο κράτος μέλος. Αίτηση που υποβάλλεται μετά από το χρονικό διάστημα απουσίας του πρώτου εδαφίου θεωρείται νέα αίτηση που οδηγεί σε νέα διαδικασία για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους.</p>
<p>Άρθρο 19 παράγραφος 3</p>	<p>Οι υποχρεώσεις που καθορίζονται στο άρθρο 18 παράγραφος 1) στοιχεία γ) και δ) εκλείπουν όταν το υπεύθυνο κράτος μέλος δύναται να αποδείξει, όταν υποβάλλεται σε αυτό αίτημα εκ νέου ανάληψης αιτούντος ή άλλου προσώπου όπως αναφέρεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ) ή δ), ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο εγκατέλειψε το έδαφος των κρατών μελών σύμφωνα με απόφαση επιστροφής ή με μέτρο απομάκρυνσης που εξέδωσε μετά την ανάκληση ή την απόρριψη της αίτησης. Αίτηση που υποβάλλεται μετά από πραγματική απομάκρυνση θεωρείται νέα αίτηση που οδηγεί σε νέα διαδικασία για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους.</p>

3.2. Άλλες εφαρμοστέες νομοθετικές πράξεις οι οποίες σχετίζονται με τον κανονισμό Δουβλίνο III

Η σχέση μεταξύ του κανονισμού Δουβλίνο III και άλλων εφαρμοστέων πηγών δικαίου αναφέρεται διεξοδικά στις αιτιολογικές σκέψεις. Για τη λειτουργία του συστήματος του Δουβλίνου, ο κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση) και ο κανονισμός εφαρμογής του Δουβλίνου περιέχουν διατάξεις οι οποίες έχουν άμεση σημασία για κάθε διαδικασία του Δουβλίνου. Ο κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση) αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις 29 και 30 καθώς και στα άρθρα 4, 13, 17, 21, 23, 24, 34, 46 και 49. Ο κανονισμός εφαρμογής του Δουβλίνου αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις 24 και 37 καθώς και στα άρθρα 17, 31, 47, 48 και στον πίνακα αντιστοιχίας (παράρτημα II). Τροποποιήθηκε επίσης με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 118/2014 της Επιτροπής⁽¹³⁵⁾ προκειμένου να αποτυπώσει και να ενσωματώσει τις αλλαγές που επέφερε ο κανονισμός Δουβλίνο III. Η διαβίβαση πληροφοριών, η επεξεργασία δεδομένων και η προστασία δεδομένων πρέπει να είναι σύμφωνες προς τους πρόσφατα τροποποιηθέντες ευρωπαϊκούς κανόνες για την προστασία των δεδομένων [ήτοι τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων⁽¹³⁶⁾]. Ο κανονισμός Δουβλίνο III αναφέρει συναφώς την προηγούμενη οδηγία για την προστασία δεδομένων [οδηγία 95/46/ΕΚ]⁽¹³⁷⁾ στις αιτιολογικές σκέψεις 26 και 27 καθώς και στο άρθρο 34 (για τη διαβίβαση πληροφοριών) και στο άρθρο 38 (για την ασφάλεια και την προστασία των δεδομένων)]. Οι κανόνες αυτοί πρέπει να εφαρμόζονται επίσης σε σχέση με την εφαρμογή του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση) και του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου.

Σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις, η ΟΣΥ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να εφαρμόζεται στη διαδικασία του Δουβλίνου (αιτιολογική σκέψη 11 και άρθρο 49) και η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να εφαρμόζεται επιπλέον [αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 12 και στο άρθρο 2 στοιχεία δ) και ε), καθώς και στα άρθρα 3, 6, 18 και 49]. Η εφαρμογή και των δύο οδηγιών

⁽¹³⁵⁾ Εκτελεστικός κανονισμός της Επιτροπής, βλ. υποσημείωση 82.

⁽¹³⁶⁾ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 1), εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2016 και θα τεθεί σε πλήρη ισχύ τον Μάιο του 2018.

⁽¹³⁷⁾ Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31). Η οδηγία για την προστασία δεδομένων καταργήθηκε με το άρθρο 94 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων.

υπόκειται σε περιορισμούς. Στόχος της προσέγγισης αυτής είναι η καλύτερη εναρμόνιση της εφαρμογής της διαδικασίας του Δουβλίνου με το ΚΕΣΑ στο σύνολό του, και ο στόχος αυτός αντικατοπτρίζεται επίσης στο γεγονός ότι η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 10 και στο άρθρο 2 στοιχεία β), δ) και στ).

Όσον αφορά την κράτηση για τον σκοπό της μεταφοράς, τα άρθρα 9 έως 11 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) ενσωματώνονται στο άρθρο 28 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III. Επιπλέον, η απόφαση περί κράτησης πρέπει να είναι σύμφωνη με τον Χάρτη της ΕΕ, ιδίως τα άρθρα 4, 6 ⁽¹³⁸⁾ και 7, και τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ για τα αντίστοιχα δικαιώματα που περιέχονται στα άρθρα 3, 5 ⁽¹³⁹⁾ και 8 ⁽¹⁴⁰⁾ της ΕΣΔΑ ⁽¹⁴¹⁾.

Όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο III πρέπει –τουλάχιστον– να συνάδει πλήρως προς τον Χάρτη της ΕΕ. Ο Χάρτης αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις 13, 14, 19, 21 και 39 καθώς και στο άρθρο 3 παράγραφος 2 σε σχέση με την προστασία που παρέχεται βάσει του άρθρου 4 του Χάρτη. Ο κανονισμός Δουβλίνο III αναφέρεται επίσης στις υποχρεώσεις των κρατών μελών «που απορρέουν από πράξεις του διεθνούς δικαίου» στην αιτιολογική σκέψη 32 και παραπέμπει ρητώς στη σύμβαση για τους πρόσφυγες και στην αρχή της μη επαναπροώθησης στην αιτιολογική σκέψη 3, καθώς και στην ΕΣΔΑ και στη νομολογία του ΕΔΔΑ στις αιτιολογικές σκέψεις 14 και 32. Όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών, η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού μνημονεύεται ειδικά στην αιτιολογική σκέψη 13.

Από την ευρεία αυτή ενσωμάτωση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού Δουβλίνο III προκύπτει ότι σε όλες τις διαδικασίες του Δουβλίνου απαιτείται προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο σκοπός αυτός του κανονισμού Δουβλίνο III υπογραμμίζεται ρητώς στην αιτιολογική σκέψη 39 με πολύ ευρεία και περιεκτική διατύπωση.

Αιτιολογική σκέψη 39 του κανονισμού Δουβλίνο III

Ο παρών κανονισμός σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδιαίτερα, ο παρών κανονισμός αποσκοπεί να εξασφαλίσει την πλήρη τήρηση του δικαιώματος ασύλου που διασφαλίζεται από το άρθρο 18 του Χάρτη, καθώς και τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στα άρθρα 1, 4, 7, 24 και 47 αυτού. Ο παρών κανονισμός θα πρέπει κατά συνέπεια να εφαρμόζεται ανάλογα.

Τα άρθρα του Χάρτη της ΕΕ που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 39 είναι επίσης τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς για τη νομολογία σχετικά με τη διαδικασία του Δουβλίνου. Αρκετές αποφάσεις του ΔΕΕ σχετικά με ζητήματα της διαδικασίας του Δουβλίνου αναδεικνύουν τη σημασία του Χάρτη της ΕΕ, γενικώς, και επεξηγούν την ειδική σημασία του για τις διαδικασίες του Δουβλίνου ⁽¹⁴²⁾.

⁽¹³⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Μαρτίου 2017, υπόθεση C-528/15, *Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie κατά Salah Al Chodor και λουιτών*, EU:C:2017:213, σκέψεις 36 και 37, καθώς και ΔΕΕ, *Khír Amayry*, βλ. υποσημείωση 134, σκέψεις 43–49.

⁽¹³⁹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Al Chodor*, βλ. υποσημείωση 138, σκέψεις 37–39.

⁽¹⁴⁰⁾ Βλέπε σχετικά με παράβαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ από διαταγή κράτησης, με την οποία γονείς χωρίστηκαν από τα παιδιά τους: Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Bundesgericht/Tribunal fédéral) (Ελβετία), απόφαση της 26ης Απριλίου 2017, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 2C_1052/2016 και 2C_1053/2016, σκέψη 4.

⁽¹⁴¹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Al Chodor*, βλ. υποσημείωση 138, σκέψη 38.

⁽¹⁴²⁾ Βλέπε π.χ. ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψεις 32 και 37· ΔΕΕ, *Al Chodor*, βλ. υποσημείωση 138, σκέψεις 36–37· ΔΕΕ, *Khír Amayry*, βλ. υποσημείωση 134, σκέψεις 43 έως 49 και ΔΕΕ, *C.K. και λουιτοί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 65–69.

3.3. Δικαίωμα ενημέρωσης και προσωπική συνέντευξη

Τα άρθρα 4 και 5 καθώς και η αιτιολογική σκέψη 18 του κανονισμού Δουβλίνο III αναφέρουν το δικαίωμα ενημέρωσης και προσωπικής συνέντευξης. Τα δύο αυτά άρθρα δεν περιλαμβάνονταν στον κανονισμό Δουβλίνο II και θα πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με το δικαίωμα υπεράσπισης ⁽¹⁴³⁾ και το δικαίωμα χρηστής διοίκησης ⁽¹⁴⁴⁾, τα οποία αποτελούν αμφότερα γενικές αρχές του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ⁽¹⁴⁵⁾. Το δικαίωμα ακρόασης ενσωματώνεται και στις δύο γενικές αρχές ⁽¹⁴⁶⁾. Το ΔΕΕ αναφέρει ότι τόσο το άρθρο 4 όσο και το άρθρο 5 αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των ενισχυμένων δικαιωμάτων και μηχανισμών «που εγγυώνται τη συμμετοχή των αιτούντων άσυλο στη διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους» ⁽¹⁴⁷⁾.

3.3.1. Δικαίωμα ενημέρωσης

Το δικαίωμα ενημέρωσης του αιτούντος όπως προβλέπεται στο άρθρο 4 του κανονισμού Δουβλίνο III αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα των διαδικασιών. Το άρθρο προβλέπει ότι μόλις υποβληθεί σε κράτος μέλος αίτηση διεθνούς προστασίας κατά την έννοια του άρθρου 20 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, οι αρμόδιες αρχές του πρέπει να ενημερώνουν τον αιτούντα για την εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο β), ο αιτών απαιτείται να ενημερώνεται, μεταξύ άλλων, σχετικά με τα ακόλουθα.

Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο β) του κανονισμού Δουβλίνο III

[Τ]α κριτήρια για τον καθορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους, την ιεράρχηση των κριτηρίων αυτών, τα διαφορετικά στάδια της διαδικασίας και τη διάρκειά τους, καθώς και το ενδεχόμενο η αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει υποβληθεί σε ένα κράτος μέλος να έχει ως αποτέλεσμα το εν λόγω κράτος μέλος να προσδιορισθεί ως υπεύθυνο βάσει του παρόντος κανονισμού, ακόμη και αν τέτοιου είδους ευθύνη δεν προκύπτει από τα εν λόγω κριτήρια ⁽¹⁴⁸⁾.

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, προβλέπει περαιτέρω ότι ο αιτών απαιτείται να ενημερώνεται ειδικότερα για:

- τους στόχους του κανονισμού Δουβλίνο III,
- την προσωπική συνέντευξη,
- τη δυνατότητα προσβολής της απόφασης μεταφοράς (και, κατά περίπτωση, υποβολής αίτησης για αναστολή της μεταφοράς),
- το γεγονός ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μπορούν να ανταλλάσσουν δεδομένα για αυτόν, και

⁽¹⁴³⁾ Το δικαίωμα υπεράσπισης κατοχυρώνεται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, βλ. μεταξύ άλλων ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, υπόθεση C-277/11, *M. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ιρλανδία, Attorney General*, EU:C:2012:744, σκέψη 81, ΔΕΕ, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, υπόθεση C-166/13, *Sophie Mukarubega κατά Préfet de police και Préfet de la Seine-Saint-Denis*, EU:C:2014:2336, σκέψη 43 και παρατιθέμενη νομολογία σε αμφότερες τις υποθέσεις.

⁽¹⁴⁴⁾ Βλέπε άρθρο 41 παράγραφος 2 του Χάρτη. Το δικαίωμα χρηστής διοίκησης περιορίζεται, από τη διατύπωσή του, στα θεσμικά και λοιπά όργανα της ΕΕ (άρθρο 41 παράγραφος 1 του Χάρτη). Ωστόσο, το ΔΕΕ το έχει χρησιμοποιήσει επίσης στο πλαίσιο επιχειρήματος σχετικά με τους λόγους για τους οποίους το δικαίωμα ακρόασης έχει επίσης σημασία για τα κράτη μέλη, βλ. ΔΕΕ, *MM.*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψεις 82 και 83. Βλέπε επίσης ΔΕΕ, *Mukarubega*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψεις 44 και 45.

⁽¹⁴⁵⁾ Βλέπε επίσης *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.4.1, σ. 81 και επ.

⁽¹⁴⁶⁾ Βλέπε, ΔΕΕ, *Mukarubega*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψεις 42, 43 και 46.

⁽¹⁴⁷⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 46.

⁽¹⁴⁸⁾ Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο β), βλ. επίσης ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 47.

- το δικαίωμα πρόσβασης σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, το δικαίωμα να ζητά διόρθωση ή διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και τις διαδικασίες άσκησης αυτών των δικαιωμάτων.

Οι πληροφορίες παρέχονται γραπτώς «σε γλώσσα την οποία κατανοεί ή ευλόγως τεκμαίρεται ότι κατανοεί ο αιτών» και, εφόσον είναι απαραίτητο για την ορθή κατανόηση από μέρος του αιτούντος, οι πληροφορίες παρέχονται σε αυτόν και προφορικά (άρθρο 4 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III). οι πληροφορίες συμπληρώνονται με τα κοινά φυλλάδια που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα του εκτελεστικού κανονισμού της Επιτροπής, όπως προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III.

Οι διατάξεις του άρθρου 4 του κανονισμού Δουβλίνο III σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης παρατίθενται στον πίνακα 13 κατωτέρω.

Πίνακας 13: Δικαίωμα ενημέρωσης βάσει του άρθρου 4 του κανονισμού Δουβλίνο III

Υποβολή δεύτερης αίτησης ή μεταφορά σε άλλο κράτος μέλος	«[Τ]ους στόχους του παρόντος κανονισμού και τις συνέπειες της υποβολής άλλης αίτησης σε διαφορετικό κράτος μέλος, καθώς και τις συνέπειες της μεταφοράς από ένα κράτος μέλος σε άλλο κατά τη διάρκεια των σταδίων προσδιορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο βάσει του παρόντος κανονισμού και κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο α)
Προσδιορισμός του υπεύθυνου κράτους μέλους	«[Τ]α κριτήρια για τον καθορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους, την ιεράρχηση των κριτηρίων αυτών, τα διαφορετικά στάδια της διαδικασίας και τη διάρκειά τους, καθώς και το ενδεχόμενο η αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει υποβληθεί σε ένα κράτος μέλος να έχει ως αποτέλεσμα το εν λόγω κράτος μέλος να προσδιορισθεί ως υπεύθυνο βάσει του παρόντος κανονισμού, ακόμη και αν τέτοιου είδους ευθύνη δεν προκύπτει από τα εν λόγω κριτήρια».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο β)
Προσωπική συνέντευξη	«[Τ]ην προσωπική συνέντευξη σύμφωνα με το άρθρο 5 και τη δυνατότητα υποβολής πληροφοριών σχετικά με την παρουσία στα κράτη μέλη μελών της οικογένειας, συγγενών ή οποιωνδήποτε άλλων προσώπων με τα οποία έχει σχέση, συμπεριλαμβανομένων των μέσων με τα οποία ο αιτών μπορεί να υποβάλλει τις πληροφορίες αυτές».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο γ)
Προσβολή απόφασης	«[Τ]η δυνατότητα προσβολής της απόφασης μεταφοράς και, κατά περίπτωση, υποβολής αίτησης για αναστολή της μεταφοράς».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο δ)
Ανταλλαγή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	«[Τ]ο γεγονός ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μπορούν να ανταλλάσσουν δεδομένα για αυτόν με μόνο στόχο την εφαρμογή των υποχρεώσεών τους που ανακύπτουν από τον παρόντα κανονισμό».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο ε)
Το δικαίωμα πρόσβασης σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα	«[Τ]ο δικαίωμα πρόσβασης σε δεδομένα που τον αφορούν και το δικαίωμα να ζητά διόρθωση ανακριβών δεδομένων ή διαγραφή δεδομένων που τον αφορούν τα οποία υπέστησαν παράνομη επεξεργασία, καθώς και τις διαδικασίες άσκησης αυτών των δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων επικοινωνίας των αρχών του άρθρου 35 και των εθνικών αρχών προστασίας δεδομένων, οι οποίες εξετάζουν τις προσφυγές σχετικά με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».	Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο στ)

3.3.2. Προσωπική συνέντευξη

Επιπλέον του δικαιώματος ενημέρωσης που προβλέπεται στο άρθρο 4, το άρθρο 5 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III περιλαμβάνει την υποχρέωση του προσδιορίζοντος κράτους μέλους να διεξαγάγει προσωπική συνέντευξη με τον αιτούντα («προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου»). Σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1, ο στόχος της προσωπικής συνέντευξης για τη διαδικασία του Δουβλίνου είναι διττός. Από τη μια πλευρά, η συνέντευξη προορίζεται να «διευκολύνει τη διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους», καθώς οι πληροφορίες που συλλέγονται θα πρέπει να συμβάλλουν στην εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών που είναι σημαντικά για τον προσδιορισμό της ευθύνης. Από την άλλη πλευρά, η συνέντευξη «επιτρέπει επίσης την ορθή κατανόηση των πληροφοριών που παρέχονται στον αιτούντα σύμφωνα με το άρθρο 4». Με έμφαση στις πληροφορίες που έχουν σημασία για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους, η προσωπική συνέντευξη που προβλέπεται στον κανονισμό Δουβλίνο III διαφέρει, από άποψη πεδίου εφαρμογής και εστίασης, από την προσωπική συνέντευξη επί της ουσίας της αίτησης διεθνούς προστασίας η οποία προβλέπεται στο άρθρο 14 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Η προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου μπορεί να παραλείπεται μόνον εφόσον «ο αιτών έχει διαφύγει» ή «μετά την παραλαβή των πληροφοριών του άρθρου 4, ο αιτών έχει ήδη παράσχει τις πληροφορίες σχετικά με τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους με άλλο μέσο». (Άρθρο 5 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III).

Η προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου πρέπει:

- να «πραγματοποιείται εγκαίρως και, σε κάθε περίπτωση, πριν από τη λήψη απόφασης μεταφοράς του αιτούντος στο υπεύθυνο κράτος μέλος [...]» (άρθρο 5 παράγραφος 3),
- να «πραγματοποιείται σε γλώσσα την οποία κατανοεί ή ευλόγως θεωρείται ότι κατανοεί ο αιτών και στην οποία μπορεί αυτός να επικοινωνήσει» ⁽¹⁴⁹⁾, όπου απαιτείται με τη βοήθεια «διερμηνέα ο οποίος μπορεί να διασφαλίσει τη δέουσα επικοινωνία μεταξύ του αιτούντος και του προσώπου που διεξάγει την προσωπική συνέντευξη» (άρθρο 5 παράγραφος 4),
- να «πραγματοποιείται υπό όρους που διασφαλίζουν τη δέουσα εμπιστευτικότητα» (άρθρο 5 παράγραφος 5),
- να «διεξάγεται από πρόσωπο που διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο» (άρθρο 5 παράγραφος 5).

Το κράτος μέλος που διεξάγει την προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου πρέπει να συντάσσει γραπτή περίληψη η οποία περιλαμβάνει «τουλάχιστον τις κύριες πληροφορίες που παρασχέθηκαν από τον αιτούντα κατά τη συνέντευξη» και το κράτος μέλος «παρέχει εγκαίρως στον αιτούντα και/ή τον νομικό ή άλλο σύμβουλο που εκπροσωπεί τον αιτούντα έγκαιρη πρόσβαση στην περίληψη» (άρθρο 5 παράγραφος 6).

Το ΔΕΕ περιγράφει τη διαδικασία της προσωπικής συνέντευξης ως ακολούθως.

[Τ]ο άρθρο 5, παράγραφοι 1, 3 και 6, του κανονισμού [Δουβλίνο III], προβλέπει ότι το κράτος μέλος το οποίο προβαίνει στον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους, διεξάγει εγκαίρως και, σε κάθε περίπτωση, πριν από τη λήψη αποφάσεως μεταφοράς, προσωπική συνέντευξη με τον αιτούντα άσυλο, πρέπει δε να παρέχεται στον αιτούντα

⁽¹⁴⁹⁾ Η γλωσσική αυτή απαίτηση χρησιμοποιείται συνήθως σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης. Είναι λιγότερο ευνοϊκή από την απαίτηση που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), κατά την οποία τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η επικοινωνία διενεργείται «στη γλώσσα που προτιμά ο αιτών εκτός εάν υπάρχει άλλη γλώσσα την οποία κατανοεί και στην οποία είναι σε θέση να επικοινωνήσει με σαφήνεια».

ή στον νομικό σύμβουλο που τον εκπροσωπεί πρόσβαση στην περίληψη της συνέντευξης αυτής. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, η συνέντευξη μπορεί να παραλείπεται εφόσον ο αιτών έχει ήδη παράσχει τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους και, στην περίπτωση αυτή, το εν λόγω κράτος μέλος δίνει στον αιτούντα τη δυνατότητα να παράσχει όλες τις σχετικές περαιτέρω πληροφορίες για τον ορθό προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους, πριν από τη λήψη αποφάσεως μεταφοράς ⁽¹⁵⁰⁾.

Η εν λόγω υποχρέωση διεξαγωγής συνέντευξης συνδέεται στενά τόσο με το δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρο 4) όσο και με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής (άρθρο 27) ⁽¹⁵¹⁾. Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, το άρθρο 5 έχει την έννοια ότι παρέχει στους αιτούντες το δικαίωμα «να γνωστοποιούν λυσιτελώς την άποψή τους» κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ⁽¹⁵²⁾.

3.4. Διαδικαστικές εγγυήσεις που εφαρμόζονται σε ανηλίκους

Εάν ο αιτών είναι ανήλικος, το μείζον συμφέρον του πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως πρωταρχικό μέλημα όσον αφορά όλες τις διαδικασίες που προβλέπονται στον κανονισμό Δουβλίνο III (άρθρο 6 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III). Το ΔΕΕ αποφάνθηκε όσον αφορά τις μεταφορές ασυνόδευτων ανηλίκων δυνάμει του κανονισμού Δουβλίνο II ότι «το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη [της ΕΕ], σε συνδυασμό με το άρθρο 51, παράγραφος 1, αυτού, συνεπάγεται ότι σε όλες τις αποφάσεις που λαμβάνουν τα κράτη μέλη [...] πρέπει να προσδίδεται πρωταρχική σημασία στο μείζον συμφέρον του παιδιού» ⁽¹⁵³⁾. Η συνεκτίμηση του «μείζονος συμφέροντος του παιδιού» που αναφέρεται στο άρθρο 6 του κανονισμού Δουβλίνο III περιλαμβάνει επίσης το δικαίωμα ενημέρωσης και το δικαίωμα ακρόασης των ανηλίκων ⁽¹⁵⁴⁾. Το άρθρο 6 παράγραφος 3 καθορίζει τους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται «ιδίως» υπόψη:

Άρθρο 6 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III

Για την αξιολόγηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη συνεργάζονται στενά μεταξύ τους και, ιδίως, λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους ακόλουθους παράγοντες:

- 1) τις δυνατότητες επανένωσης της οικογένειας,
- 2) την ευζωία και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου,
- 3) τις παραμέτρους που σχετίζονται με την ασφάλεια και την προστασία, ιδίως όπου υπάρχει κίνδυνος το παιδί να είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων,
- 4) τις απόψεις του ανηλίκου σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά του.

⁽¹⁵⁰⁾ ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 48.

⁽¹⁵¹⁾ Ο.π., σκέψη 53.

⁽¹⁵²⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mukarubega*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψη 46: «Το δικαίωμα ακρόασης εγγυάται σε όλους τη δυνατότητα να γνωστοποιούν λυσιτελώς την άποψή τους κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και πριν την έκδοση οποιασδήποτε αποφάσεως που θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς τα συμφέροντά τους».

⁽¹⁵³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *ΜΑ και λουτοί*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 59.

⁽¹⁵⁴⁾ Το άρθρο 6 παράγραφος 1 προβλέπει ότι «[τ]ο μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών όσον αφορά όλες τις διαδικασίες που προβλέπονται στον παρόντα κανονισμό». Επίσης, το άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο δ) προβλέπει, σύμφωνα με το άρθρο 12 της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι «απόψεις του ανηλίκου σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά του». Το δικαίωμα ενημέρωσης διασφαλίζεται κυρίως με το υπόδειγμα που προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 5, βλ. παράρτημα VIII του κανονισμού εφαρμογής της Επιτροπής. Βλέπε επίσης υποενότητα 4.2.8 κατωτέρω σχετικά με τις εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανηλίκους στο πλαίσιο της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) και για τους ανηλίκους γενικά, Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, *General Comment No 12 — the right of the child to be heard*, UN Doc. CRC/C/GC/12, 1 Ιουλίου 2009.

Οι δικαστικοί λειτουργοί πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τους παράγοντες αυτούς όταν λαμβάνουν απόφαση σχετικά με τη νομιμότητα απόφασης μεταφοράς ανηλίκου.

Οι παράγοντες αυτοί ήταν επίσης καθοριστικοί όταν το ΕΔΔΑ εξέδωσε την απόφασή του στην υπόθεση *Tarakhel* η οποία αφορούσε οικογένεια Αφγανών με τέσσερα ανήλικα τέκνα. Στην υπόθεση αυτή, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι θα συνιστούσε παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ «η επιστροφή των προσφευγόντων στην Ιταλία χωρίς οι ελβετικές αρχές να έχουν λάβει προηγουμένως εξατομικευμένες εγγυήσεις από τις ιταλικές αρχές ότι οι προσφεύγοντες θα τύγχαναν μεταχείρισης κατά τρόπο που αρμόζει στην ηλικία των παιδιών και ότι η οικογένεια θα παρέμενε ενωμένη» ⁽¹⁵⁵⁾.

Επιπλέον, το άρθρο 6 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει διάφορες πρόσθετες εγγυήσεις και μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Οι εν λόγω εγγυήσεις περιλαμβάνονται στο άρθρο 6 παράγραφος 2, το οποίο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι ένας εκπρόσωπος εκπροσωπεί και/ή συνδράμει τον ασυνόδευτο ανήλικο «όσον αφορά όλες τις διαδικασίες που προβλέπονται στον παρόντα κανονισμό». Ο εκπρόσωπος πρέπει να διαθέτει «τα προσόντα και την πείρα ώστε να εξασφαλίζεται η συνεκτίμηση του μείζονος συμφέροντος του ανήλικου παιδιού κατά τις διαδικασίες που διεξάγονται βάσει του παρόντος κανονισμού». Ο εκπρόσωπος πρέπει να «έχει πρόσβαση στο περιεχόμενο των σχετικών εγγράφων του φακέλου του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένου του ειδικού φυλλαδίου για τους ασυνόδευτους ανηλίκους». Σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III, το κράτος μέλος που διεξάγει τη διαδικασία του Δουβλίνου απαιτείται, το ταχύτερο δυνατό να «προβαίνει στις ενδεδειγμένες ενέργειες [...] ώστε να εντοπίσει τα μέλη της οικογένειας, τους αδελφούς ή τους συγγενείς του ασυνόδευτου ανηλίκου στο έδαφος των κρατών μελών, προστατεύοντας το μείζον συμφέρον του παιδιού» προκειμένου να προσδιοριστεί το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.

Το άρθρο 8 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει το κριτήριο το οποίο ρυθμίζει, καταρχήν, τις περισσότερες περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων. Η αρχή που διατυπώνεται στο άρθρο 8 παράγραφος 1 είναι ότι το υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο «στο οποίο ευρίσκεται νομίμως ένα μέλος της οικογένειας ή αδελφός του ασυνόδευτου ανηλίκου». Το άρθρο 8 παράγραφος 1 ορίζει επίσης πώς εφαρμόζεται η εν λόγω αρχή στην περίπτωση έγγαμου ανηλίκου του οποίου ο σύζυγος δεν ευρίσκεται νομίμως στο έδαφος των κρατών μελών. Σε αυτή την περίπτωση, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο «στο οποίο ευρίσκεται νομίμως ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον ανήλικο, είτε βάσει νόμου είτε βάσει της πρακτικής του εν λόγω κράτους μέλους, ή αδελφός του». Το άρθρο 8 παράγραφος 2 προβλέπει ότι «[σ]την περίπτωση που ο αιτών είναι ασυνόδευτος ανήλικος ο οποίος έχει συγγενή που ευρίσκεται νομίμως σε άλλο κράτος μέλος και έχει αποδειχθεί βάσει ατομικής εξέτασης ότι ο συγγενής μπορεί να αναλάβει τη φροντίδα του, το εν λόγω κράτος μέλος επανενώνει τον ανήλικο με τον συγγενή του και είναι το υπεύθυνο κράτος μέλος». Η εφαρμογή και των δύο διατάξεων εξαρτάται από το μείζον συμφέρον του παιδιού, το οποίο είναι επίσης καθοριστικό εάν υπάρχουν περισσότερα του ενός πιθανά υπεύθυνα κράτη μέλη (άρθρο 8 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III).

Το άρθρο 8 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει ότι εάν δεν υπάρχει μέλος της οικογένειας, αδελφός ή συγγενής, όπως αναφέρεται στο άρθρο 8 παράγραφοι 1 και 2, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο «στο οποίο ο ασυνόδευτος ανήλικος υπέβαλε την

⁽¹⁵⁵⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2014, *Tarakhel κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 29217/12, σκέψη 122.

αίτησή του διεθνούς προστασίας, υπό τον όρο ότι αυτό είναι το μείζον συμφέρον του ανηλίκου». Στην υπόθεση *ΜΑ και λοιποί*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε, όσον αφορά το άρθρο 6 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο II, ότι «υπό περιστάσεις [...] κατά τις οποίες ασυνόδευτος ανήλικος του οποίου κανένα μέλος της οικογένειας δεν ευρίσκεται νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους υπέβαλε αιτήσεις ασύλου σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, “υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως ασύλου κράτος” είναι το κράτος μέλος στο οποίο ευρίσκεται ο εν λόγω ανήλικος μετά την υποβολή σε αυτό αιτήσεως ασύλου»⁽¹⁵⁶⁾. Σε δήλωση του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής που περιλαμβάνεται στον κανονισμό Δουβλίνο III⁽¹⁵⁷⁾, η Επιτροπή κλήθηκε να εξετάσει το ενδεχόμενο αναθεώρησης του άρθρου 8 παράγραφος 4 του κανονισμού του Δουβλίνο III υπό το φως της απόφασης στην υπόθεση *ΜΑ και λοιποί*⁽¹⁵⁸⁾. Αυτό σημαίνει επίσης ότι δεν είναι σαφές τι πρέπει να γίνεται εάν ο ασυνόδευτος ανήλικος έχει ήδη λάβει απόφαση απόρριψης της αίτησης ασύλου που υπέβαλε από κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος της τρέχουσας διαμονής του⁽¹⁵⁹⁾.

Σχετικά με το θέμα αυτό, το άρθρο 2 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει σειρά σχετικών ορισμών, όπως παρατίθενται στον πίνακα 14 κατωτέρω. (Οι ορισμοί αυτοί έχουν επίσης σημασία στο πλαίσιο της εφαρμογής της ιεράρχησης των κριτηρίων για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας, όπως αναφέρεται στην υποενότητα 3.6.2 κατωτέρω.)

Πίνακας 14: Ορισμοί σχετικά με τα μέλη της οικογένειας και άλλους

<p>«μέλη της οικογένειας»</p>	<p>«[...] εφόσον ή οικογένεια ήδη υπήρχε στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του αιτούντος τα οποία είναι παρόντα στο έδαφος των κρατών μελών:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ο ή η σύζυγος του αιτούντος ή ο σύντροφος ή η σύντροφός του που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιο ή η πρακτική του οικείου κράτους μέλους αντιμετωπίζει τα άγαμα ζεύγη κατά τρόπο παρόμοιο με τον ισχύοντα για τα έγγαμα ζεύγη βάσει του δικαίου περί υπηκόων τρίτων χωρών, - τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του αιτούντος, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από το εθνικό δίκαιο, - όταν ο αιτών είναι ανήλικος και άγαμος, ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον αιτούντα, είτε βάσει νόμου είτε βάσει της πρακτικής του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται ο ενήλικος, - όταν ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας είναι ανήλικος και άγαμος, ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον αιτούντα, είτε βάσει νόμου είτε βάσει της πρακτικής του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται ο δικαιούχος». 	<p>Άρθρο 2 στοιχείο ζ)</p>
--------------------------------------	--	----------------------------

⁽¹⁵⁶⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *ΜΑ και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 66.

⁽¹⁵⁷⁾ Βλέπε ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 59.

⁽¹⁵⁸⁾ Ωστόσο, η αντίστοιχη πρόταση της Επιτροπής (βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 όσον αφορά τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων των οποίων κανένα μέλος της οικογένειας, αδελφός ή συγγενής δεν ευρίσκεται νόμιμα σε κράτος μέλος, COM(2014) 382 final της 26ης Ιουνίου 2014) δεν έχει εγκριθεί ακόμη.

⁽¹⁵⁹⁾ Ως προς το σημείο αυτό, η απόφαση δεν είναι απολύτως σαφής καθώς απαγορεύει τις μεταφορές χωρίς να προσδιορίζει σαφώς το καθεστώς το οποίο θα πρέπει να αποδοθεί σε αυτούς τους ασυνόδευτους ανηλίκους (των οποίων η αίτηση ασύλου έχει απορριφθεί), βλ. ΔΕΕ, *Μ.Α. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψεις 63 και 64.

«συγγενείς»	[...] ο ενήλικος θείος ή θεία του αιτούντος ή ο πάππος/μάμμη του αιτούντος, οι οποίοι ευρίσκονται στο έδαφος των κρατών μελών, ανεξαρτήτως αν ο αιτών γεννήθηκε εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένος, όπως ορίζεται από το εθνικό δίκαιο».	Άρθρο 2 στοιχείο η)
«ανήλικος»:	«[...] ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο άπατρις κάτω των 18 ετών».	Άρθρο 2 στοιχείο θ)
«ασυνόδευτος ανήλικος»	«[...] ο ανήλικος ο οποίος εισέρχεται στο έδαφος των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικα υπεύθυνο για αυτόν, δυνάμει νόμου ή της πρακτικής του συγκεκριμένου κράτους μέλους, και για όσο χρονικό διάστημα δεν τελεί πραγματικά υπό τη μέριμνα υπευθύνου ενήλικα· συμπεριλαμβάνονται οι ανήλικοι οι οποίοι αφέθηκαν ασυνόδευτοι, αφού εισήλθαν στο έδαφος κρατών μελών».	Άρθρο 2 στοιχείο ι)

3.5. Υποχρεώσεις των αιτούντων

3.5.1. (Μη) υποχρέωση υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας σε συγκεκριμένο κράτος μέλος

Δεν υπάρχει νομική διάταξη η οποία υποχρεώνει τα πρόσωπα που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας να το πράξουν στο κράτος μέλος πρώτης εισόδου ή σε οποιοδήποτε άλλο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Ωστόσο, εάν ένα πρόσωπο επιλέξει να ζητήσει προστασία από ένα κράτος μέλος, η οποία θεωρείται αίτηση διεθνούς προστασίας δυνάμει του άρθρου 2 στοιχείο η) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), τότε, σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφοι 1 και 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, η διαδικασία του Δουβλίνου ξεκινά μόλις η αίτηση υποβληθεί ή λογίζεται υποβληθείσα ⁽¹⁶⁰⁾. Ενδέχεται να ανακύψει περίπτωση στην οποία ένα πρόσωπο το οποίο βρίσκεται παρανόμως στο έδαφος των κρατών μελών μέλους συλλαμβάνεται από τις αρχές ενός κράτους μέλους, αλλά επιλέγει να μην ζητήσει προστασία από το συγκεκριμένο κράτος μέλος διότι προτίθεται να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος. Σε μια τέτοια περίπτωση, τα κράτη μέλη μπορούν να εξακριβώνουν αν το πρόσωπο έχει ήδη υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος. Εάν το πρόσωπο δεν έχει ήδη υποβάλει αίτηση σε άλλο κράτος μέλος, μόνο η έκφραση της επιθυμίας υποβολής αίτησης σε άλλο κράτος μέλος δεν συνιστά υποβολή αίτησης σύμφωνα με το άρθρο 20 του κανονισμού Δουβλίνο III και, ως εκ τούτου, δεν ενεργοποιεί τη διαδικασία του Δουβλίνου. Ωστόσο, το σύστημα του Δουβλίνου δεν πρέπει να περιορίζει την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, δεδομένου ότι ένας από τους γενικούς στόχους του είναι η αποφυγή της δημιουργίας «περιπλανώμενων αιτούντων άσυλο», με άλλα λόγια, αιτούντων άσυλο για τους οποίους κανένα κράτος μέλος δεν αναλαμβάνει την ευθύνη. Ως εκ τούτου, μπορεί να συναχθεί ότι το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται το πρόσωπο υποχρεούται να ενημερώσει το πρόσωπο για την κατάστασή του, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας του συστήματος του Δουβλίνου, και θα πρέπει να παράσχει στο πρόσωπο τη δυνατότητα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας.

⁽¹⁶⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψεις 75-103.

3.5.2. Υποχρέωση λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων από τα κράτη μέλη βάσει του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση)

Το ζήτημα της λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων υπήρξε καθοριστικό από την αρχή της εφαρμογής του κανονισμού Eurodac. Η υποχρέωση λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων βάσει του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση) προβλέπεται σε δύο περιπτώσεις.

- 1) Εάν ένα πρόσωπο υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας [άρθρο 9 του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση)], ή
- 2) Εάν ένα πρόσωπο συλληφθεί κατά την παράτυπη είσοδο [άρθρο 14 του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση)].

Η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων είναι υποχρέωση που βαρύνει το κράτος μέλος. Η βάση δεδομένων Eurodac είναι εργαλείο για τη διευκόλυνση του προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους [άρθρο 1 του κανονισμού Eurodac (αναδιατύπωση)]. Ούτε ο κανονισμός Eurodac (αναδιατύπωση) ούτε ο κανονισμός Δουβλίνο III προβλέπουν ρητώς ότι ο αιτών υποχρεούται να παράσχει δακτυλικά αποτυπώματα. Ωστόσο, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχει ερμηνευθεί από ορισμένα εθνικά δικαστήρια ως ότι συνεπάγεται υποχρέωση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων. Προβλέπει ότι ο εάν αιτών αρνείται να συμμορφωθεί με την υποχρέωση λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων του, η εξέταση της αίτησης μπορεί να επιταχυνθεί ή να διενεργηθεί στα σύνορα [άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο θ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Τα δικαστήρια ορισμένων κρατών μελών θεώρησαν ότι η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με τους γενικούς κανόνες της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), παρέχει επαρκή βάση για τη διαπίστωση υποχρέωσης του αιτούντος να παράσχει δακτυλικά αποτυπώματα (τα οποία μπορούν να αναλυθούν) στη διαδικασία ασύλου⁽¹⁶¹⁾. Ορισμένες υποχρεώσεις των αιτούντων προβλέπονται επίσης στο άρθρο 13 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και η μη εκπλήρωσή τους ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τον τερματισμό της διαδικασίας χωρίς επί της ουσίας εξέταση [άρθρο 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ή την επιτάχυνση και/ή τη διενέργεια της διαδικασίας στα σύνορα ή σε ζώνη διέλευσης [άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Το ερώτημα αν η υποχρέωση των κρατών μελών να λαμβάνουν δακτυλικά αποτυπώματα ισχύει επίσης σε κατάσταση στην οποία το πρόσωπο δεν συλλαμβάνεται κατά την παράτυπη είσοδο (και δεν υποβάλλει αίτηση ασύλου) παραμένει ανοικτό.

3.5.3. Συνεργασία κατά τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους: παροχή πληροφοριών στην «προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου»

Το άρθρο 5 του κανονισμού Δουβλίνο III αφορά την «προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου». Το περιεχόμενο της συνέντευξης αυτής περιορίζεται σε πληροφορίες σχετικές με τις διαδικασίες του Δουβλίνου⁽¹⁶²⁾. Στην υπόθεση *Ghezelbash*⁽¹⁶³⁾, το ΔΕΕ έκρινε ότι

⁽¹⁶¹⁾ Βλέπε π.χ. Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht) (Γερμανία), απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2013, υπόθεση 10 C 1.13, DE:BVerg-2013:050913U10C1.13.0 Η απόφαση αφορά κυρίως τις υποχρεώσεις των αιτούντων στο πλαίσιο της ΟΔΑ. Βάσει του γερμανικού εθνικού δικαίου, εάν ένα πρόσωπο δεν δώσει συνέχεια στην αίτηση, οι αρχές έχουν τη δυνατότητα να τερματίσουν τη διαδικασία ασύλου χωρίς να εξετάσουν το αίτημα επί της ουσίας (άρθρα 32 και 33 του γερμανικού νόμου περί ασύλου). Η μη παροχή από το πρόσωπο δακτυλικών αποτυπωμάτων που μπορούν να αναλυθούν εκλαμβάνεται ως έλλειψη ενδιαφέροντος για τη διαδικασία. Από νομικής άποψης, η μη παροχή δακτυλικών αποτυπωμάτων θεωρείται υπαναχώρηση από τη διαδικασία. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2012, υπόθεση 201104630/1/V1, NL:RVS:2012:396. Η εν λόγω μη δημοσιευθείσα υπόθεση αφορούσε αιτούντα ο οποίος αλλοίωσε τις άκρες των δακτύλων του κατά τρόπο ώστε να μην είναι δυνατή η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων. Το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάνθηκε ότι με την αλλοίωση αυτή (επιπλέον της μη υποβολής οποιωνδήποτε εγγράφων κ.λπ.), ο αιτών κατέστησε αδύνατη την εκτίμηση της ανάγκης του για προστασία, από τον υπουργό, βάσει αντικειμενικών στοιχείων όπως είναι τα δακτυλικά αποτυπώματα και τα έγγραφα. Δεδομένου ότι η συμπεριφορά αυτή αποδόθηκε στον αιτούντα, ορθώς ο υπουργός απέρριψε την αίτηση προστασίας.

⁽¹⁶²⁾ Υποενότητα 3.3.2 ανωτέρω σχετικά με την προσωπική συνέντευξη.

⁽¹⁶³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 51.

η προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου, σύμφωνα με το άρθρο 5, προσφέρει στον αιτούντα τη δυνατότητα να παράσχει επίσης συναφείς πληροφορίες. Αποφάνθηκε ότι ο νομοθέτης της Ένωσης «αποφάσισε να περιλάβει τους αιτούντες άσυλο στη διαδικασία αυτή, υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να τους ενημερώνουν για τα κριτήρια ευθύνης και να τους προσφέρει τη δυνατότητα να παράσχουν πληροφορίες οι οποίες επιτρέπουν την ορθή εφαρμογή των κριτηρίων αυτών». Επιπλέον, η απόφαση *Ghezelbash* διευκρινίζει ότι οι **αρχές** υποχρεούνται να συνεκτιμούν τις πληροφορίες που παρέχονται από τον αιτούντα ⁽¹⁶⁴⁾. Δυνάμει του άρθρου 13 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν στους αιτούντες υποχρεώσεις συνεργασίας με τις αρμόδιες αρχές εάν «οι υποχρεώσεις αυτές είναι αναγκαίες για τη διεκπεραίωση της αίτησης» ⁽¹⁶⁵⁾.

3.5.4. Παρουσία και διαθεσιμότητα στις αρχές

Στον κανονισμό Δουβλίνο III δεν προβλέπεται ρητά η υποχρέωση του αιτούντος να είναι παρών και διαθέσιμος στις αρχές όταν το κράτος μέλος εκδώσει απόφαση για τη μεταφορά του. Είναι, ωστόσο, σαφές από τους κανόνες που διέπουν τις μεταφορές και τη διοικητική κράτηση ότι το κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να προβεί σε διοικητική κράτηση δυνάμει του άρθρου 28 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, εάν υπάρχει «σημαντικός κίνδυνος διαφυγής» ⁽¹⁶⁶⁾. Στο άρθρο 2 στοιχείο ιδ) ορίζεται ρητώς ότι ως «κίνδυνος διαφυγής» νοείται ως «η ύπαρξη λόγων σε μεμονωμένη περίπτωση, που βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια τα οποία καθορίζονται από τον νόμο, επί τη βάση των οποίων εικάζεται ότι ο αιτών ή ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο άπατρις που υπόκειται σε διαδικασία μεταφοράς μπορεί να διαφύγει». Δεδομένου ότι τα κριτήρια αυτά δεν καθορίστηκαν στον κανονισμό αυτό ούτε σε κάποια άλλη νομική πράξη της ΕΕ, πρέπει να θεσπιστούν από το εθνικό δίκαιο μέσω δεσμευτικής διάταξης γενικής ισχύος και να εφαρμόζονται κατά περίπτωση ⁽¹⁶⁷⁾. Ωστόσο, το άρθρο 28 του κανονισμού Δουβλίνο III παρέχει τη βάση για την επιβολή του μέτρου κράτησης μόνο εάν η απόφαση κράτησης «είναι αναλογική [και] εάν δεν μπορούν να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά λιγότερο αυστηρά εναλλακτικά μέτρα». Η διάταξη αυτή μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη θέσπιση από τα κράτη μέλη υποχρεώσεων αναφοράς ενώπιον αρχής ή περιορισμών στην ελευθερία κυκλοφορίας. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 28 παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 στοιχείο ιδ), του κανονισμού Δουβλίνο III, εισάγει περιορισμό στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος στην ελευθερία, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη της ΕΕ ⁽¹⁶⁸⁾. Εάν ο αιτών δεν έχει λάβει διαταγή περί αναφοράς ενώπιον των αρχών και δεν έχει ενημερωθεί για την ακριβή ημερομηνία και ώρα της προγραμματισμένης μεταφοράς, δεν υφίσταται νομική βάση η οποία να τον υποχρεώνει να είναι παρών και διαθέσιμος στον τόπο διαμονής του. Η επιβολή υποχρέωσης διαθεσιμότητας κατά τη φάση της μεταφοράς θα συνιστούσε περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας του αιτούντος που θα έπρεπε να

⁽¹⁶⁴⁾ Βλέπε ό.π., σκέψη 53. «Συνεπώς, οι κατά το άρθρο 5 του κανονισμού αυτού επιταγές, βάσει των οποίων προσφέρεται στους αιτούντες άσυλο η ευκαιρία να παράσχουν πληροφορίες που αποσκοπούν στην ορθή εφαρμογή των κριτηρίων ευθύνης του εν λόγω κανονισμού και διασφαλίζεται η πρόσβασή τους στις περιλήψεις των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν για τον σκοπό αυτό, θα στερούνταν ενδεχομένως της πρακτικής αποτελεσματικότητάς τους, αν η εσφαλμένη εφαρμογή των κριτηρίων αυτών δεν ήταν δυνατό να αποτελέσει αντικείμενο δικαστικού ελέγχου, όπως σε περίπτωση μη συνεκτιμώσεως των πληροφοριών που παρασχέθηκαν από τους αιτούντες.» (Η επισήμανση των συντακτών).

⁽¹⁶⁵⁾ Το άρθρο 13 παράγραφος 1 ορίζει τα εξής: «Τα κράτη μέλη επιβάλλουν στους αιτούντες την υποχρέωση να συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές με σκοπό την εξακρίβωση της ταυτότητάς τους και των λοιπών στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 [της ΟΔΑ: «οικείοι συγγενείς», «χώρα(-ες) και το (τα) μέρος(-η) προηγούμενης διαμονής», «προηγούμενες αιτήσεις ασύλου», «δρομολόγια», «ταξιδιωτικά έγγραφα»]. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν στους αιτούντες άλλες υποχρεώσεις συνεργασίας με τις αρμόδιες αρχές στο μέτρο που οι υποχρεώσεις αυτές είναι αναγκαίες για τη διεκπεραίωση της αίτησης».

⁽¹⁶⁶⁾ Άρθρο 28 παράγραφος 2, βλ. σχετικά με την απαίτηση αυτή π.χ. Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Ελβετία), απόφαση της 2ας Μαΐου 2016, υπόθεση 2C_207/2016, σκέψη 4, και Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Bundesgerichtshof) (Γερμανία), διάταξη της 7ης Ιουλίου 2016, υπόθεση V ZB 21/16, DE:BGH: 2016:070716BVZB21.16.0, σκέψη 5.

⁽¹⁶⁷⁾ ΔΕΕ, *Al Chodor*, βλ. υποσημείωση 138, σκέψεις 28, 34 και 45. Βλέπε επίσης Συμβούλιο ενδίκων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Raad Voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers) (Βέλγιο), απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση 182 277, σύμφωνα με την οποία για να επιβεβαιωθεί ότι ένα πρόσωπο έχει διαφύγει πρέπει να διενεργηθεί ατομική αξιολόγηση και η διαφυγή δεν είναι δυνατόν να συναχθεί από το γεγονός και μόνο ότι το πρόσωπο δεν ήταν παρών στο κατάλυμα ή έχει αλλάξει τόπο διαμονής.

⁽¹⁶⁸⁾ ΔΕΕ, *Al Chodor*, βλ. υποσημείωση 138, σκέψη 36.

δικαιολογηθεί λαμβανομένου υπόψη του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας που προβλέπεται στο άρθρο 2 του τέταρτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ ή του δικαιώματος στην ελευθερία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη της ΕΕ.

3.5.5. Υποχρέωση συμμόρφωσης με απόφαση μεταφοράς

Η βασική αρχή συνίσταται στο ότι ένα πρόσωπο οφείλει να συμμορφώνεται με διαταγή του κράτους το οποίο έχει δικαιοδοσία επί του προσώπου αυτού. Επομένως, το ενδιαφερόμενο πρόσωπο υποχρεούται να συμμορφωθεί με την απόφαση, όταν αυτή καταστεί τελεσίδικη και του κοινοποιηθεί δεόντως. Δεδομένου ότι δεν θα πρέπει να ζητείται από κανένα πρόσωπο να παραβεί τον νόμο προκειμένου να συμμορφωθεί με την απόφαση, θα πρέπει να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο η δυνατότητα να συμμορφωθεί με την απόφαση χωρίς να παραβεί τη μεταναστευτική νομοθεσία άλλων κρατών μελών εισερχόμενο παράτυπα στο έδαφός τους. Συναφώς, το άρθρο 7 παράγραφος 2 του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου προβλέπει την παροχή άδειας ελεύθερης διέλευσης ⁽¹⁶⁹⁾ στους αιτούντες, προκειμένου να διευκολυνθεί η μεταφορά, και το άρθρο 8 παράγραφος 1 του ίδιου κανονισμού υποχρεώνει το κράτος μέλος που προβαίνει στη μεταφορά να επιτρέψει τη μεταγωγή (μεταφορά) «το ταχύτερο δυνατόν» ⁽¹⁷⁰⁾. Εάν το πρόσωπο δεν συμμορφωθεί με την απόφαση μεταφοράς, το κράτος μέλος που προβαίνει στη μεταφορά δικαιούται να επιβάλει τη μεταφορά και να προβεί σε διοικητική κράτηση (άρθρο 28 του κανονισμού Δουβλίνο III). Οι ενέργειες του κράτους μέλους στο πλαίσιο αυτό πρέπει να είναι αναλογικές, το δε κράτος μέλος υποχρεούται, σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, να διασφαλίζει ότι οι μεταφορές «εκτελούνται λαμβάνοντας υπόψη τον ανθρώπινο παράγοντα και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας». Σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 30 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III, οι δαπάνες της μεταφοράς του αιτούντος «με δικά του μέσα» βαρύνουν το κράτος μέλος που προβαίνει στη μεταφορά.

3.6. Νομιμότητα απόφασης μεταφοράς

Σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, πρόσωπο για το οποίο έχει εκδοθεί απόφαση μεταφοράς «έχει το δικαίωμα άσκησης πραγματικής προσφυγής, με τη μορφή ένδικου μέσου ή επανεξέτασης, [...] τόσο για τα πραγματικά όσο και για τα νομικά στοιχεία, κατά απόφασης μεταφοράς». (Βλέπε επίσης ενότητα 3.8 κατωτέρω σχετικά με τα ένδικα μέσα.)

Στις υποενότητες που ακολουθούν εξετάζονται οι λόγοι για τους οποίους μπορεί να ασκηθεί προσφυγή κατά απόφασης μεταφοράς.

3.6.1. Δυνητικές παραβάσεις του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ

Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι κανόνες του παράγωγου δικαίου της ΕΕ, περιλαμβανομένων των διατάξεων του κανονισμού Δουβλίνο III, πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο σύμφωνο με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει ο Χάρτης ⁽¹⁷¹⁾.

⁽¹⁶⁹⁾ Υπόδειγμα της άδειας ελεύθερης διέλευσης παρέχεται στο παράρτημα IV του κανονισμού εφαρμογής της Επιτροπής (βλ. υποσημείωση 82).

⁽¹⁷⁰⁾ Το άρθρο 8 παράγραφος 1 του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου ορίζει τα εξής: «Το υπεύθυνο κράτος μέλος υποχρεούται να επιτρέψει την μεταγωγή του αιτούντος άσυλο το ταχύτερο δυνατόν και μεριμνά ώστε να μη τεθούν εμπόδια κατά την είσοδό του».

⁽¹⁷¹⁾ ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 59.

Η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 του Χάρτη απαγόρευση των βασανιστηρίων, των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή ανάλογης μεταχείρισης έχει εν προκειμένω θεμελιώδη σημασία στο μέτρο που είναι απόλυτη καθόσον συνδέεται ευθέως με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ο οποίος κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη ⁽¹⁷²⁾.

Το άρθρο 3 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζει τα ακόλουθα.

Άρθρο 3 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III

Όταν είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος στο κράτος μέλος που έχει προσδιορισθεί πρωτίστως ως υπεύθυνο, εξαιτίας βάσιμων λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων στο εν λόγω κράτος μέλος, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το προσδιορίζον κράτος μέλος εξακολουθεί να εξετάζει τα κριτήρια του κεφαλαίου III, ώστε να διαπιστώσει αν άλλο κράτος μέλος μπορεί να προσδιοριστεί ως υπεύθυνο.

Ωστόσο, η απαγόρευση μεταφορών βάσει του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ δεν περιορίζεται σε κινδύνους που απορρέουν από την ύπαρξη συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής για τους αιτούντες στα κράτη μέλη. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε, στην υπόθεση *C.K. και λοιποί* ότι «ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία δεν συντρέχουν βάσιμοι λόγοι που να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στο κράτος μέλος το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου, η μεταφορά αιτούντος άσυλο στο πλαίσιο του κανονισμού [Δουβλίνο III] μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον υπό συνθήκες που αποκλείουν το ενδεχόμενο η εν λόγω μεταφορά να συνεπάγεται πραγματικό και αποδεδειγμένο κίνδυνο ο ενδιαφερόμενος να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου [4 του Χάρτη της ΕΕ]» ⁽¹⁷³⁾. Η αρχή της μη επαναπροώθησης η οποία απορρέει από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ θεωρείται ότι συνιστά απόλυτο φραγμό στις μεταφορές σε άλλο κράτος μέλος εάν η μεταφορά αυτή θα συνεπάγεται κίνδυνο βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής ⁽¹⁷⁴⁾. Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ είναι αντίστοιχα και ότι, στο μέτρο αυτό, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη, ίδια ⁽¹⁷⁵⁾. Ως εκ τούτου, η «νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ [...] πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία του άρθρου 4 του Χάρτη» ⁽¹⁷⁶⁾. Ως εκ τούτου, απαγορεύεται κάθε μεταφορά βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III από την οποία μπορεί να ανακύψει «πραγματικός κίνδυνος ο ενδιαφερόμενος να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη» ⁽¹⁷⁷⁾.

Ο κίνδυνος παράβασης του άρθρου 4 του Χάρτη πρέπει να εκτιμάται πλήρως σε ατομική βάση σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ ⁽¹⁷⁸⁾. Περιλαμβάνει τον κίνδυνο τόσο άμεσης όσο

⁽¹⁷²⁾ ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 59 και ΔΕΕ, *Aranycsi*, βλ. υποσημείωση 39, σκέψεις 85–86.

⁽¹⁷³⁾ ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 65, 92 και 93.

⁽¹⁷⁴⁾ Βλέπε τις αποφάσεις-ορόσημα: ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 30696/09, και ΔΕΕ, *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33.

⁽¹⁷⁵⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 67: «Συγκεκριμένα, υπενθυμίζεται ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 του Χάρτη απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης αντιστοιχεί προς εκείνην του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και ότι, στο μέτρο αυτό, η έννοια και η εμβέλειά της είναι, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, ίδια με εκείνη που της αποδίδει η εν λόγω σύμβαση».

⁽¹⁷⁶⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *MA και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 68.

⁽¹⁷⁷⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *MA και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 65.

⁽¹⁷⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 65, όπου το Δικαστήριο αναφέρεται εκτενώς στην ισχύουσα νομολογία του ΕΔΔΑ.

και έμμεσης (αλυσιδωτής) επαναπροώθησης ⁽¹⁷⁹⁾, καθώς και τον κίνδυνο που απορρέει από την ίδια τη μεταφορά ⁽¹⁸⁰⁾. Στην απόφαση *C.K. και λοιποί*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η ιδιαίτερη κατάσταση της υγείας ενδέχεται επίσης να είναι λυσιτελής στην εκτίμηση αυτή. Συγκεκριμένα αποφάνθηκε ότι εάν «ιδιαιτέρως σοβαρή ψυχική ή σωματική πάθηση συνεπάγεται πραγματικό και αποδεδειγμένο κίνδυνο σημαντικής και μη αναστρέψιμης επιδείνωσης της κατάστασης της υγείας του [αιτούντος], η μεταφορά αυτή συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του» [άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ] ⁽¹⁸¹⁾.

Στο παρελθόν, τα αντίστοιχα αποδεικτικά πρότυπα και οι δυνητικές συνέπειες της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης είχαν συζητηθεί σε επίπεδο δικαστηρίων των κρατών μελών ⁽¹⁸²⁾. Στη νομολογία του ΔΕΕ του 2017 διευκρινίζεται ότι η αμοιβαία εμπιστοσύνη δεν δύναται να μεταβάλει τον απόλυτο χαρακτήρα της προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ή το άρθρο 4 του Χάρτη ⁽¹⁸³⁾.

Ενδέχεται επίσης να υπάρχει παράβαση του άρθρου 4 του Χάρτη (ή του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, αντίστοιχα), εάν δεν παρέχεται πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου στο υπεύθυνο κράτος μέλος. Στην υπόθεση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παράβαση από την Ελλάδα του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, διότι δεν υπήρχε πρόσβαση σε δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου ⁽¹⁸⁴⁾.

Στην απόφαση *Tarakhel*, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι απέκειτο στις ελβετικές αρχές να εξασφαλίσουν συγκεκριμένες ατομικές διαβεβαιώσεις από τους Ιταλούς ομολόγους τους προκειμένου να αποφευχθεί παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ λόγω της εκτέλεσης της μεταφοράς οκτώ Αφγανών υπηκόων από την Ελβετία στην Ιταλία ⁽¹⁸⁵⁾. Το Δικαστήριο στήριξε την απόφασή του στην τότε κατάσταση του συστήματος υποδοχής στην Ιταλία, με αποτέλεσμα να διαπιστώσει ότι «δεν είναι αβάσιμο το ενδεχόμενο σημαντικός αριθμός αιτούντων άσυλο στη χώρα αυτή να βρεθεί χωρίς στέγη ή να στεγαστεί σε υπερπλήρεις εγκαταστάσεις χωρίς κανέναν σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, ή ακόμη σε ανθυγιεινές ή βίαιες συνθήκες». Σε μια τέτοια κατάσταση, το Δικαστήριο τόνισε ότι οι ελβετικές αρχές υποχρεούνται «να εξασφαλίσουν διαβεβαιώσεις από τους Ιταλούς ομολόγους τους ότι, κατά την άφιξή τους στην Ιταλία, οι αιτούντες θα τύχουν υποδοχής σε εγκαταστάσεις και σε συνθήκες κατάλληλες για την ηλικία των παιδιών και ότι η οικογένεια θα παραμείνει μαζί» ⁽¹⁸⁶⁾. Το ελβετικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι τέτοιες διαβεβαιώσεις πρέπει να θεωρούνται προαπαιτούμενο για την έκδοση απόφασης μεταφοράς και ότι πρέπει, επομένως, να έχουν εξασφαλιστεί όταν εκδίδεται η απόφαση και να εξετάζονται από το αρμόδιο δικαστήριο σε εθνικό επίπεδο ⁽¹⁸⁷⁾. Ως εκ τούτου, η απουσία και μόνο των σχετικών διαβεβαιώσεων μπορεί να καταστήσει παράνομη την απόφαση μεταφοράς βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III και ο αιτών μπορεί να

⁽¹⁷⁹⁾ Βλέπε ειδικότερα ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, όπου επισημαίνονται και οι δύο πτυχές.

⁽¹⁸⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 96, όπου το ΔΕΕ διευκρινίζει ότι απαγορεύεται μεταφορά η οποία αυτή καθαυτή παραβιάζει το άρθρο 4 του Χάρτη.

⁽¹⁸¹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 74 και την παραπομπή της στο ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, *Paroshvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10, σκέψη 74.

⁽¹⁸²⁾ Βλέπε αποκλίνουσα ερμηνεία του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου (Γερμανία), απόφαση της 19ης Μαρτίου 2014, *10 B 6/14*, DE:BVVerwG:2014:190314B10B6.14.0 (η οποία αναφερόταν σε αυστηρή ερμηνεία της διατύπωσης της απόφασης του ΔΕΕ στην υπόθεση *Abdullahi*, βλ. υποσημείωση 92), και του Ανωτάτου Δικαστηρίου (Ηνωμένο Βασίλειο), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2014, *R (σχετικά με την αίτηση του EM (Eritrea)) κατά Secretary of State for the Home Department*, [2014] UKSC 12, η οποία προήγαγε τη γενική χρήση του «κριτηρίου Soering» (βλ. ΕΔΔΑ, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 43) ως κρίσιμου κριτηρίου. Το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο προήγαγε επίσης την αυστηρή τήρηση του κριτηρίου, όπως διατυπώθηκε από το ΕΔΔΑ, βλ. Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof) (Αυστρία), απόφαση της 16ης Ιουνίου 2014, *U2543/2013*, AT:VFGH:2014:U2543.2013, σκέψη 2 («*Erwägungen*»). Άλλα κράτη που συμμετέχουν στο σύστημα του Δουβλίνου έχουν αναπτύξει διαφορετικά κριτήρια, βλ. π.χ. Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht/Tribunal administratif fédéral) (Ελβετία), απόφαση της 16ης Αυγούστου 2011, *D-2076/2010 (BVGE 2011/35)* βάσει της οποίας απαιτείται η ύπαρξη «συγκεκριμένου κινδύνου και σοβαρών ενδείξεων» δυνητικής παράβασης.

⁽¹⁸³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 58-65 (σχετικά με το αποδεικτικό πρότυπο).

⁽¹⁸⁴⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 286 και επ.

⁽¹⁸⁵⁾ ΕΔΔΑ, *Tarakhel κατά Ελβετίας*, βλ. υποσημείωση 155.

⁽¹⁸⁶⁾ ΕΔΔΑ, *Tarakhel κατά Ελβετίας*, βλ. υποσημείωση 155, σκέψη 120.

⁽¹⁸⁷⁾ Βλέπε π.χ. Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Ελβετία), απόφαση της 12ης Μαρτίου 2015, υπόθεση E-6629/2014, *BVGE 2015/4*, E.4.3.

επικαλεστεί την απουσία των διαβεβαιώσεων αυτών. Αυτές οι διαβεβαιώσεις πρέπει να διαχωρίζονται από τις λεπτομέρειες της μεταφοράς καθώς και από άλλες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διαδικασία μεταφοράς.

Όταν, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III, είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος στο κράτος μέλος που έχει προσδιορισθεί πρωτίστως ως υπεύθυνο, «το προσδιορίζον κράτος μέλος εξακολουθεί να εξετάζει τα κριτήρια του κεφαλαίου III, ώστε να διαπιστώσει αν άλλο κράτος μέλος μπορεί να προσδιοριστεί ως υπεύθυνο»⁽¹⁸⁸⁾. Παρότι αυτό αναφέρεται ρητώς μόνο σε σχέση με περιπτώσεις στις οποίες η μεταφορά του αιτούντος είναι αδύνατη λόγω συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής στο κράτος μέλος που είναι πρωτίστως υπεύθυνο, όταν η μεταφορά δεν είναι δυνατή για άλλους λόγους που θα συνεπάγονταν ότι η μεταφορά θα δημιουργούσε κίνδυνο παράβασης του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ, δεν αποκλείεται το προσδιορίζον κράτος μέλος να πράξει το ίδιο. Θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να επιλέξει να εξετάσει το ίδιο την αίτηση διεθνούς προστασίας κάνοντας χρήση της «ρήτρας διακριτικής ευχέρειας» που προβλέπεται στο άρθρο 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III⁽¹⁸⁹⁾. Ωστόσο, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση *C.K. και λοιποί*, η οποία αφορούσε την κατάσταση της υγείας αιτούντος άσυλο, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το άρθρο 17 παράγραφος 1, εξεταζόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 4 του Χάρτη, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι συνεπάγεται **υποχρέωση** του εν λόγω κράτους μέλους να εφαρμόσει την ως άνω ρήτρα⁽¹⁹⁰⁾.

Όταν η μεταφορά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε κάποιο κράτος μέλος σύμφωνα με τα κριτήρια του κεφαλαίου III ή στο πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο, το προσδιορίζον κράτος μέλος καθίσταται το υπεύθυνο κράτος μέλος (άρθρο 3 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III)⁽¹⁹¹⁾.

3.6.2. Εφαρμογή των κριτηρίων του κεφαλαίου III για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους

Το κεφάλαιο III του κανονισμού Δουβλίνο III περιέχει τα εφαρμοστέα κριτήρια για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή άπατρις. Σύμφωνα με τα εν λόγω κριτήρια, ο προσδιορισμός του υπευθύνου κράτους μέλους «πραγματοποιείται βάσει της κατάστασης που υπήρχε τη στιγμή κατά την οποία ο αιτών υπέβαλε την αίτησή του διεθνούς προστασίας για πρώτη φορά σε ένα κράτος μέλος» (άρθρο 7 παράγραφος 2).

Υπάρχουν δύο σύνολα κριτηρίων: κριτήρια για την προστασία της ενότητας της οικογένειας (άρθρα 8 έως 11) και κριτήρια σχετικά με την ευθύνη που βαρύνει το «κράτος μέλος που διαδραμάτισε το μεγαλύτερο ρόλο στην είσοδο ή διαμονή του αιτούντος στα εδάφη των κρατών μελών»⁽¹⁹²⁾ (άρθρα 12 έως 15). Τα κριτήρια αυτά απαριθμούνται συνοπτικά στον πίνακα 15 κατωτέρω, μαζί με παραπομπές στη σχετική νομολογία. Πρέπει να «εφαρμόζονται με τη σειρά με την οποία παρατίθενται στο παρόν κεφάλαιο» (άρθρο 7 παράγραφος 1).

⁽¹⁸⁸⁾ Βλέπε επίσης ΔΕΕ *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 107: «το κράτος μέλος που όφειλε να προβεί στη μεταφορά αυτή [πρέπει] να συνεχίσει την εξέταση των κριτηρίων του ως άνω κεφαλαίου για να διακρίβώσει αν κάποιο από τα επόμενα κριτήρια καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό άλλου κράτους μέλους ως υπεύθυνου για την εξέταση της αιτήσεως ασύλου».

⁽¹⁸⁹⁾ Βλέπε υποενότητα 3.6.3 κατωτέρω.

⁽¹⁹⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 88 και υποενότητα 3.6.3 κατωτέρω. Για άλλες περιπτώσεις στις οποίες το ΔΕΕ επισήμανε ότι η χρήση της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας μπορεί να καταστεί υποχρεωτική, βλ. τις αποφάσεις επί προδικαστικών παραπομπών στις υποθέσεις ΔΕΕ, Κ, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 40, και ΔΕΕ, *Puid*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 35.

⁽¹⁹¹⁾ Βλέπε ακόλουθη υποενότητα 3.6.2.

⁽¹⁹²⁾ Βλέπε πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III, βλ. υποσημείωση 88, σ. 5–6.

Πίνακας 15: Συνοπτική παρουσίαση της ιεράρχησης των κριτηρίων ⁽¹⁹³⁾

Κριτήρια για την προστασία της ενότητας της οικογένειας

<p>Άρθρο 8</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εάν ο αιτών είναι ασυνόδευτος ανήλικος, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο στο οποίο ευρίσκεται νομίμως ένα μέλος της οικογένειας, αδελφός ή συγγενής που μπορεί να αναλάβει τη φροντίδα του ασυνόδευτου ανηλίκου, εφόσον αυτό είναι προς το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. Εάν δεν υπάρχει μέλος της οικογένειας, αδελφός ή συγγενής, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο στο οποίο ο ασυνόδευτος ανήλικος υπέβαλε την αίτησή του διεθνούς προστασίας, υπό τον όρο ότι αυτό είναι το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. • <i>ΜΑ και λοιποί</i>, 6 Ιουνίου 2013
<p>Άρθρο 9</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εάν ένα μέλος της οικογένειας του αιτούντος έλαβε άδεια διαμονής σε κράτος μέλος ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας, υπεύθυνο είναι το εν λόγω κράτος μέλος, υπό τον όρο ότι οι ενδιαφερόμενοι εξέφρασαν την επιθυμία τους γραπτώς.
<p>Άρθρο 10</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εάν ένα μέλος της οικογένειας του αιτούντος έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε κράτος μέλος για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί πρώτη απόφαση επί της ουσίας, υπεύθυνο είναι αυτό το κράτος μέλος, υπό τον όρο ότι οι ενδιαφερόμενοι εξέφρασαν την επιθυμία τους γραπτώς.
<p>Άρθρο 11</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Όταν πλείονα μέλη οικογένειας και/ή ανήλικοι άγαμοι αδελφοί υποβάλλουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας στο ίδιο κράτος μέλος ταυτόχρονα ή σε παραπλήσιες ημερομηνίες ώστε να μπορούν να διεξαχθούν από κοινού οι διαδικασίες προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους και η εφαρμογή των κριτηρίων του παρόντος κανονισμού μπορεί να οδηγήσει στον χωρισμό τους, υπεύθυνο είναι το κράτος μέλος το οποίο προσδιορίζεται βάσει των κριτηρίων ως υπεύθυνο για την αναδοχή του μεγαλύτερου αριθμού αυτών ή, στις λοιπές περιπτώσεις, το κράτος μέλος το οποίο προσδιορίζεται ως υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης του πλέον ηλικιωμένου μέλους της οικογένειας.

⁽¹⁹³⁾ Ο πίνακας αυτός περιέχει μόνο τους γενικούς κανόνες για σκοπούς επισκόπησης. Τα κριτήρια περιγράφονται αναλυτικότερα κατωτέρω.

Κριτήρια σχετικά με την ευθύνη εισόδου

Άρθρο 12(1)

- Εάν ο αιτών είναι κάτοχος εν ισχύ τίτλου διαμονής, το κράτος μέλος που εξέδωσε τον τίτλο είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Εάν υπάρχουν περισσότεροι του ενός τίτλοι διαμονής ή εάν ο τίτλος έχει ήδη λήξει, ισχύουν ειδικοί κανόνες σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφοι 3 και 4.
- *Ghezelbash*, 7 Ιουνίου 2016

Άρθρο 12(2)

- Εάν ο αιτών είναι κάτοχος έγκυρης θεώρησης, το κράτος μέλος που την εξέδωσε είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Εάν υπάρχουν περισσότερες από μία θεωρήσεις ή εάν η θεώρηση έχει ήδη λήξει, ισχύουν ειδικοί κανόνες σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφοι 3 και 4.

Άρθρο 13(1)

- Όταν διαπιστώνεται, βάσει αποδεικτικών στοιχείων ή έμμεσων αποδείξεων, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων που αναφέρονται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 603/2013, ότι ο αιτών διέβη παρανόμως, οδικώς, διά θαλάσσης ή δι' αέρος, τα σύνορα κράτους μέλους προερχόμενος από τρίτη χώρα, αυτό το κράτος μέλος στο οποίο εισήλθε παρανόμως είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.
- *Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου*, 6 Σεπτεμβρίου 2017· *Jafari*, 26 Ιουλίου 2017· AS 26 Ιουλίου 2017.

Άρθρο 13(2)

- Όταν ένα κράτος μέλος δεν μπορεί ή δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί υπεύθυνο σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και εφόσον διαπιστώνεται ότι ο αιτών —ο οποίος εισήλθε στο έδαφος των κρατών μελών παρανόμως ή υπό συνθήκες που δεν είναι δυνατόν να εξακριβωθούν— ζούσε για μια συνεχή περίοδο τουλάχιστον πέντε μηνών σε ένα κράτος μέλος, πριν από την υποβολή της αίτησης διεθνούς προστασίας, αυτό το κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.

Άρθρο 14

- Εάν ένας υπήκοος τρίτης χώρας ή άπατρις εισέρχεται στο έδαφος κράτους μέλους στο οποίο δεν υφίσταται η ανάγκη θεώρησης, αυτό το κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.

Άρθρο 15

- Όταν η αίτηση διεθνούς προστασίας γίνεται στον χώρο διεθνούς διέλευσης αερολιμένα κράτους μέλους από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα, αυτό το κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης.

Η εσφαλμένη εφαρμογή των κριτηρίων του κεφαλαίου III του κανονισμού Δουβλίνο III για τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής. Επ' αυτού, το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι «ο αιτών άσυλο μπορεί να επικαλεστεί, στο πλαίσιο προσφυγής ασκηθείσας κατά απόφασης μεταφοράς, την εσφαλμένη εφαρμογή των κριτηρίων περί ευθύνης που ορίζονται στο κεφάλαιο III του εν λόγω κανονισμού», και ότι δικαιούται επίσης να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για τον προσδιορισμό της ευθύνης⁽¹⁹⁴⁾. Το ΔΕΕ στην απόφαση *Ghezelbash* καθορίζει τις υποχρεώσεις του δικαστηρίου που αναλαμβάνει να εξετάσει προσφυγή με βάση την ορθή εφαρμογή των κριτηρίων ως εξής: το δικαστήριο καλείται «να ελέγξει εάν τα κριτήρια ευθύνης που τίθενται από τον νομοθέτη της Ένωσης εφαρμόστηκαν ορθά»⁽¹⁹⁵⁾.

Όσον αφορά τη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με τα συγκεκριμένα άρθρα του κανονισμού Δουβλίνο III, περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *M.A. και λοιποί* παρέχονται ανωτέρω στην ενότητα 3.4 για τις διαδικαστικές εγγυήσεις οι οποίες εφαρμόζονται σε ανηλίκους, και σχετικά με την απόφαση *Ghezelbash* στις ενότητες 3.1.1 για τον προσδιορισμό της ευθύνης· 3.1.2 για την πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας· 3.3 για το δικαίωμα ενημέρωσης και προσωπικής συνέντευξης· 3.5.3 για τη συνεργασία κατά τον προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους: παροχή πληροφοριών στην «προσωπική συνέντευξη για τη διαδικασία του Δουβλίνου»· και 3.8.1 για το (τυπικό) πεδίο εφαρμογής της προσφυγής.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ευρείας κλίμακας άφιξης αιτούντων άσυλο στον χώρο του Δουβλίνου το 2015 και το 2016, το ΔΕΕ αποφάνθηκε επί του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 13 παράγραφος 1 σε τρεις διαφορετικές αποφάσεις. Στην απόφαση *Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι παρέκκλιση από το άρθρο 13 παράγραφος 1 με απόφαση του Συμβουλίου, εκδοθείσα βάσει του άρθρου 78 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ, είναι νόμιμη, εάν η απόφαση του Συμβουλίου βασίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια και δεν συνιστά μέτρο «μέτρο προδήλως ακατάλληλο προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη του σκοπού αυτού»⁽¹⁹⁶⁾. Το ΔΕΕ υπογράμμισε επίσης ότι η προσβαλλόμενη απόφαση του Συμβουλίου περί μετεγκατάστασης⁽¹⁹⁷⁾ προέβλεπε προσωρινή μόνο παρέκκλιση από το άρθρο 13 παράγραφος 1 βάσει του άρθρου της 3 παράγραφος 1⁽¹⁹⁸⁾. Στην υπόθεση *Jafari* το ΔΕΕ αποφάνθηκε όσον αφορά το άρθρο 13 παράγραφος 1 ότι ένα πρόσωπο «πρέπει να θεωρείται ότι “διέβη παρανόμως” τα σύνορα του πρώτου κράτους μέλους κατά την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, του κανονισμού Δουβλίνο III, είτε η διάβαση αυτή έγινε ανεκτή ή επετράπη κατά παράβαση των εφαρμοστέων κανόνων είτε επετράπη για ανθρωπιστικούς λόγους και κατά παρέκκλιση από τις προϋποθέσεις εισόδου που καταρχήν επιβάλλονται στους υπηκόους τρίτων χωρών»⁽¹⁹⁹⁾. Το ΔΕΕ τόνισε ότι το κριτήριο του άρθρου 13 παράγραφος 1 εξακολουθεί να εφαρμόζεται ακόμη και «σε μια κατάσταση η οποία χαρακτηρίστηκε από την άφιξη εξαιρετικά μεγάλου αριθμού υπηκόων τρίτων χωρών που ζητούσαν να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία»⁽²⁰⁰⁾. Στο πλαίσιο αυτό, το ΔΕΕ διευκρίνισε επίσης ότι η ανοχή της «[εισόδου] στην επικράτεια τέτοιων υπηκόων, οι οποίοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εισόδου που καταρχήν απαιτούνται στο πρώτο αυτό κράτος μέλος, δεν μπορεί να εκληφθεί ως “θεώρηση” κατά την έννοια

⁽¹⁹⁴⁾ ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 61.

⁽¹⁹⁵⁾ ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78, σκέψη 54.

⁽¹⁹⁶⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2017, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-643/15 και C-647/15, *Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου*, ΕΥ:C:2017:631, σκέψεις 206–278.

⁽¹⁹⁷⁾ Συμβούλιο της ΕΕ, *Απόφαση (ΕΕ) 2015/1601 του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, για τη θέσπιση προσωρινών μέτρων στον τομέα της διεθνούς προστασίας υπέρ της Ιταλίας και της Ελλάδας* (ΕΕ L 248 της 24.9.2015, σ. 80).

⁽¹⁹⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου*, βλ. υποσημείωση 196, σκέψεις 69–79. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η παρέκκλιση ήταν σαφώς οριοθετημένη και προσωρινού χαρακτήρα και, επομένως, πληρούσε τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 78 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ.

⁽¹⁹⁹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, υπόθεση C-646/16, *Khadija Jafari και Zainab Jafari κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*, σκέψη 92 και (κατά την ίδια έννοια) ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, υπόθεση C-490/16, *A.S. κατά Republika Slovenija*, ΕΥ:C:2017:585, σκέψη 42. Για περισσότερα σχετικά με την απόφαση *Jafari*, βλ. επίσης ενότητα 3.8.1. κατωτέρω.

⁽²⁰⁰⁾ ΔΕΕ, *Jafari*, βλ. υποσημείωση 199, σκέψη 93 και ΔΕΕ, *A.S.*, ό.π., σκέψη 40.

του εν λόγω άρθρου 12 [του κανονισμού Δουβλίνο III]» ⁽²⁰¹⁾. Επομένως, η θεώρηση πρέπει να έχει εκδοθεί σύμφωνα με τον κώδικα θεωρήσεων της ΕΕ προκειμένου να εμπίπτει στον ορισμό της «θεώρησης» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 12 και στο άρθρο 2 στοιχείο ιγ). Επιπλέον, το ΔΕΕ διευκρίνισε στην υπόθεση AS ότι στο πλαίσιο διαδικασίας προσφυγής ο αιτών μπορεί να προβάλλει «εσφαλμένη εφαρμογή του κριτηρίου ευθύνης σχετικά με την παράνομη διάβαση των συνόρων κράτους μέλους» ⁽²⁰²⁾.

Στην υποενότητα 3.6.3 που ακολουθεί εξετάζονται οι διατάξεις των άρθρων 16 και 17 του κανονισμού Δουβλίνο III σχετικά με τα εξαρτώμενα πρόσωπα και τις ρήτρες διακριτικής ευχέρειας. Όπως αναφέρεται αναλυτικότερα στην υποενότητα αυτή, στο άρθρο 16 καθορίζονται οι περιστάσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη «συνήθως τοποθετούν μαζί ή επανενώνουν» τον αιτούντα με εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας και, επομένως, η διάταξη αυτή συνιστά οιοσδήποτε κριτήριο για τον προσδιορισμό της ευθύνης. Το άρθρο 17 επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από τα κριτήρια ευθύνης, ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους ευσπλαχνίας.

Στο άρθρο 3 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπεται ότι «[ε]άν δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί το υπεύθυνο κράτος μέλος βάσει των κριτηρίων που αναφέρονται στον παρόντα κανονισμό, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση διεθνούς προστασίας». Όταν η μεταφορά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε κάποιο κράτος μέλος που έχει προσδιοριστεί σύμφωνα με τα κριτήρια του κεφαλαίου III ή στο πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση, «το προσδιορίζον κράτος μέλος καθίσταται το υπεύθυνο κράτος μέλος» (άρθρο 3 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο). Με τον τρόπο αυτό, τα κριτήρια που καθορίζονται στο άρθρο 3 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III επιδιώκουν να διασφαλίσουν τον σαφή προσδιορισμό του υπεύθυνου κράτους μέλους για κάθε αίτηση ασύλου η οποία υποβάλλεται σε κράτος μέλος που συμμετέχει στο σύστημα του Δουβλίνου.

3.6.3. Εξαρτώμενα πρόσωπα και οι ρήτρες διακριτικής ευχέρειας

Στο κεφάλαιο IV του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζονται τα πρόσωπα που θεωρούνται «εξαρτώμενα πρόσωπα» και η λειτουργία των «ρητρών διακριτικής ευχέρειας».

Το άρθρο 16 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών «συνήθως [να] τοποθετούν μαζί ή [να] επανενώνουν» τον αιτούντα με τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας. Το άρθρο αυτό έχει ως εξής.

Άρθρο 16 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III

Όταν, λόγω εγκυμοσύνης, πρόσφατου τοκετού, σοβαρής ασθένειας, σοβαρής αναπηρίας ή προχωρημένης ηλικίας, ένας αιτών εξαρτάται από τη βοήθεια του τέκνου, του αδελφού ή του γονέα του που διαμένει νομίμως σε κράτος μέλος ή νομίμως διαμένον σε κράτος μέλος τέκνο, αδελφός ή γονέας αιτούντος εξαρτάται από τη βοήθεια του αιτούντος, τα κράτη μέλη συνήθως τοποθετούν μαζί ή επανενώνουν τον αιτούντα με το τέκνο, αδερφό ή γονέα, υπό την προϋπόθεση ότι οι οικογενειακοί δεσμοί υπήρχαν στη χώρα καταγωγής, ότι το τέκνο, ο αδερφός ή ο γονέας ή ο αιτών

⁽²⁰¹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Jafari*, βλ. υποσημείωση 199, σκέψη 58.

⁽²⁰²⁾ ΔΕΕ, *A.S.*, βλ. υποσημείωση 199, σκέψη 35.

μπορεί να φροντίσει το εξαρτώμενο πρόσωπο και ότι τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα εξέφρασαν την επιθυμία τους γραπτώς.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ στην υπόθεση *K* (σχετικά με το αντίστοιχο άρθρο 15 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο II), είναι σαφές από το γράμμα του άρθρου 16 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III ότι δεν έχει σημασία αν το εξαρτώμενο πρόσωπο είναι ο αιτών ή «τέκνο, αδελφός ή γονέας του» ⁽²⁰³⁾.

Το άρθρο 16 παράγραφος 2 μεταφράζει την υποχρέωση των κρατών μελών «συνήθως [να] τοποθετούν μαζί ή [να] επανενώνουν» τον αιτούντα με εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας σε πράξεις οι οποίες απαιτούνται από τα σχετικά κράτη μέλη ως ακολούθως.

Άρθρο 16 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III

Όταν το τέκνο, ο αδελφός ή ο γονέας της παραγράφου 1 διαμένει νομίμως σε κράτος μέλος άλλο από αυτό στο οποίο ευρίσκεται ο αιτών, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο στο οποίο διαμένει νομίμως το τέκνο, ο αδελφός ή ο γονέας, εκτός εάν η υγεία του αιτούντος δεν του επιτρέπει επί σημαντικό χρονικό διάστημα να μεταβεί στο εν λόγω κράτος μέλος. Σε μια τέτοια περίπτωση, υπεύθυνο κράτος μέλος είναι εκείνο στο οποίο ευρίσκεται ο αιτών. Το εν λόγω κράτος μέλος δεν υποχρεούται να φέρει το τέκνο, τον αδερφό ή τον γονέα του αιτούντος στην επικράτειά του.

Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι η «υποχρέωση να επιτραπεί “υπό κανονικές συνθήκες” στην αιτούσα άσυλο και στο “άλλο” μέλος της οικογένειάς της [...] να ζήσουν μαζί [...] πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το κράτος μέλος δεν μπορεί να μην τηρεί την υποχρέωση να επιτρέψει στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να ζήσουν μαζί εκτός εάν η μη τήρηση αυτή δικαιολογείται από τη συνδρομή εξαιρετικών περιστάσεων» ⁽²⁰⁴⁾. Επομένως, η υποχρέωση αυτή προσδιορίζει την ευθύνη βάσει της αρχής της ενότητας της οικογένειας, εάν δεν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ορισμός των δικαιούχων του άρθρου 16 περιορίζεται στον αιτούντα και σε «τέκνο, αδελφό ή γονέα του που διαμένει νομίμως σε κράτος μέλος». Από την άποψη αυτή, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 16 είναι πιο περιορισμένο από εκείνο του άρθρου 15 παράγραφος 2 του προηγούμενου κανονισμού Δουβλίνο II. Ζήτημα όπως το επίμαχο στην υπόθεση *K* (το οποίο ενέπιπτε στο άρθρο 15 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο II) δεν θα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 16, καθώς η σχέση πεθεράς και νύφης ⁽²⁰⁵⁾ δεν περιλαμβάνεται σε αυτές της δυνητικής ομάδας δικαιούχων του άρθρου 16. Μια τέτοια περίπτωση μπορεί πλέον να καταλήξει στο να τοποθετηθούν μαζί ή να επανενωθούν τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, μόνο εάν εφαρμοστούν οι ρήτρες διακριτικής ευχέρειας (στη συγκεκριμένη περίπτωση του άρθρου 17 παράγραφος 2).

Το άρθρο 17 παράγραφος 1, γνωστό ως «ρήτρα κυριαρχίας», και το άρθρο 17 παράγραφος 2, γνωστό ως «ανθρωπιστική ρήτρα», έχουν ως ακολούθως.

Άρθρο 17 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο και άρθρο 17 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III

1. Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 3 παράγραφος 1, κάθε κράτος μέλος δύναται να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει κατατεθεί από υπήκοο

⁽²⁰³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, Κ, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 36.

⁽²⁰⁴⁾ ΔΕΕ, Κ, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 46.

⁽²⁰⁵⁾ Βλέπε συναφώς για τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: ΔΕΕ, Κ, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 17.

τρίτης χώρας ή από απάτριδα, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση δυνάμει των κριτηρίων που ορίζονται στον παρόντα κανονισμό.

2. Το κράτος μέλος στο οποίο γίνεται αίτηση διεθνούς προστασίας και το οποίο διεξάγει τη διαδικασία του προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους ή το υπεύθυνο κράτος μέλος μπορεί, οποτεδήποτε πριν από τη λήψη πρώτης απόφασης επί της ουσίας, να υποβάλει σε άλλο κράτος μέλος αίτημα αναδοχής αιτούντος για να επανενώσει οποιαδήποτε πρόσωπα με τα οποία έχει σχέση, για ανθρωπιστικούς λόγους, βάσει ιδίως οικογενειακών ή πολιτισμικών κριτηρίων, ακόμα και όταν το άλλο κράτος μέλος δεν είναι υπεύθυνο κατ' εφαρμογή των κριτηρίων που θεσπίζονται στα άρθρα 8 έως 11 και στο άρθρο 16. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να εκφράσουν τη συναίνεσή τους γραπτώς.

Οι δύο αυτές ρήτρες του άρθρου 17, οι οποίες είναι αμφοτέρως ρήτρες διακριτικής ευχέρειας, περιλαμβάνονται στο σύστημα του Δουβλίνου από την απαρχή του ⁽²⁰⁶⁾. Η εφαρμογή των ρητρών διακριτικής ευχέρειας συνιστά εφαρμογή δικαίου της ΕΕ για τους σκοπούς του άρθρου 51 του Χάρτη της ΕΕ και, επομένως, διέπεται από τον Χάρτη ⁽²⁰⁷⁾. Στην αιτιολογική σκέψη 17 αναφέρεται ότι κάθε κράτος μέλος «θα πρέπει να μπορεί να παρεκκλίνει από τα κριτήρια ευθύνης, ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους ευσπλαχνίας, ώστε να καθίσταται δυνατή η επανένωση μελών της οικογένειας, συγγενών ή οποιωνδήποτε άλλων προσώπων έχουν σχέση μεταξύ τους, και να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας [...]».

Η ανθρωπιστική ρήτρα του άρθρου 17 παράγραφος 2 διαφέρει από τη ρήτρα κυριαρχίας από την άποψη τόσο του σκοπού όσο και της διαδικασίας. Σκοπός του άρθρου 17 παράγραφος 2 είναι, σύμφωνα με το γράμμα του, η επανένωση του αιτούντος με «οποιαδήποτε πρόσωπα με τα οποία έχει σχέση» τα οποία βρίσκονται σε άλλο κράτος μέλος. Η εφαρμογή του υπόκειται σε τρεις προϋποθέσεις:

- 1) το αποφαινόμενο κράτος ή το υπεύθυνο κράτος πρέπει να αποστείλει αίτημα πριν από «τη λήψη πρώτης απόφασης επί της ουσίας» της αίτησης προστασίας·
- 2) οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να εκφράσουν τη συναίνεσή τους γραπτώς· και
- 3) το κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα πρέπει να απαντήσει εντός 2 μηνών ⁽²⁰⁸⁾ και, σε περίπτωση απόρριψης του αιτήματος, να αναφέρει τους λόγους.

Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποσαφηνίσει πλήρως ούτε αποφανθεί ρητώς σχετικά με τις ιδιαίτερες περιστάσεις υπό τις οποίες η χρήση των ρητρών διακριτικής ευχέρειας από ένα κράτος μέλος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ⁽²⁰⁹⁾. Έως τώρα έχει επισημάνει μόνο το ενδεχόμενο να απαιτείται η υποχρεωτική χρήση της ρήτρας κυριαρχίας σε περίπτωση «προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτού του αιτούντος ακολουθώντας διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους μη εύλογης χρονικής διάρκειας» ⁽²¹⁰⁾. Στην απόφαση *C.K. και λοιποί κατά Σλοβενίας*, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, εξεταζόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 4 του Χάρτη, δεν μπορεί να

⁽²⁰⁶⁾ Βλέπε άρθρο 29 παράγραφος 4 και άρθρο 36, Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν της 14ης Ιουνίου 1985 (ΕΕ L 239 της 22.9.2000, σ. 19), (Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν)- άρθρο 3 παράγραφος 4 και άρθρο 9 της σύμβασης του Δουβλίνου- και άρθρο 3 παράγραφος 2 και άρθρο 15 του κανονισμού Δουβλίνο II.

⁽²⁰⁷⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 69 και ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 54.

⁽²⁰⁸⁾ Ωστόσο, δεδομένου ότι το άρθρο 17 παράγραφος 2 δεν συνιστά κριτήριο, η μη εμπρόθεσμη απάντηση δεν συνεπάγεται σιωπηρή αποδοχή.

⁽²⁰⁹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 69 και ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 54.

⁽²¹⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Puid*, βλ. υποσημείωση 84, σκέψη 35: «Πάντως, το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται ο αιτών άσυλο πρέπει να μεριμνά ώστε να μην επιδεινώσει κατάσταση τυχόν προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτού του αιτούντος ακολουθώντας διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους μη εύλογης χρονικής διάρκειας. Εφόσον παρίσταται ανάγκη, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την αίτηση σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού» και ΔΕΕ *N.S. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 108.

ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, υποχρεώνει το εν λόγω κράτος μέλος να εφαρμόσει την ως άνω ρήτρα ⁽²¹¹⁾. Λαμβανομένης υπόψη της ερμηνείας στο σύνολό της, αυτό σημαίνει ότι, «υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη», οι αρχές των κρατών μελών πρέπει να εξετάζουν πρώτα τη λήψη προληπτικών μέτρων ή την αναβολή ⁽²¹²⁾. Ωστόσο, κατά το ΔΕΕ, μπορεί να γίνει χρήση της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας εάν η κατάσταση της υγείας του προσώπου «δεν αναμένεται να βελτιωθεί στο εγγύς μέλλον» ή «υπάρχει κίνδυνος η μακροχρόνια αναβολή της διαδικασίας να επιβαρύνει την κατάστασή του». Το ΔΕΕ δεν έκρινε υποχρεωτική τη χρήση του άρθρου 17 παράγραφος 1 στην περίπτωση της C.K. και της οικογένειάς της ⁽²¹³⁾.

Σε εθνικό πλαίσιο, ορισμένα δικαστήρια κρατών μελών έχουν, ωστόσο, αποφανθεί ότι η χρήση των ρητρών διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών μπορεί να υπόκειται, παρ' όλα αυτά, σε δικαστικό έλεγχο, μεταξύ άλλων, όταν συντρέχουν επιτακτικοί ανθρωπιστικοί λόγοι ⁽²¹⁴⁾. Στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων στις οποίες η μεταφορά δεν είναι νόμιμη βάσει του άρθρου 3 παράγραφος 2 ή δεν είναι δυνατόν να εκτελεστεί για οποιονδήποτε άλλο λόγο, το κράτος μέλος τρέχουσας διαμονής θα καταστεί κράτος μέλος υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, αρκετά ανώτερα δικαστήρια κρατών μελών έχουν αναγνωρίσει την ύπαρξη υποχρέωσης χρήσης της ρήτρας κυριαρχίας υπό ορισμένες περιστάσεις καθώς και αντίστοιχο δικαίωμα προσφυγής ⁽²¹⁵⁾. Αντιθέτως, το Ανώτερο Δικαστήριο της Ιρλανδίας απέρριψε το επιχείρημα περί υπάρξεως τέτοιας υποχρέωσης και αποφάνθηκε ότι το άρθρο 17 «αναγνωρίζει ευρεία διακριτική ευχέρεια του κράτους, η οποία δεν επηρεάζεται από προϋποθέσεις ή πολιτικές» ⁽²¹⁶⁾.

Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να τονιστεί εκ νέου ότι η ρήτρα κυριαρχίας και η ανθρωπιστική ρήτρα προβλέφθηκαν, κυρίως, ως δυναμικές θεραπείες για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης προς την απαίτηση να «λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη» παράγοντες όπως ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής ή το μείζον συμφέρον του παιδιού που απορρέουν από τον κανονισμό Δουβλίνο III (αιτιολογικές 13 έως 16) ⁽²¹⁷⁾. Εφόσον διαπιστωθεί ότι το σκοπούμενο μέτρο θα

⁽²¹¹⁾ ΔΕΕ, C.K. και λοιποί, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 88 και 97.

⁽²¹²⁾ ΔΕΕ, C.K. και λοιποί, βλ. υποσημείωση 33, σκέψεις 77–87.

⁽²¹³⁾ ΔΕΕ, C.K. και λοιποί, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 88.

⁽²¹⁴⁾ Για παράδειγμα, το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο επιβάλλει να αναφέρει η διοικητική αρχή τους λόγους για τους οποίους δεν εφάρμοσε ρήτρες διακριτικής ευχέρειας σε περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται ότι συντρέχουν τέτοιες ιδιαίτερες περιστάσεις οι οποίες ενδέχεται να συνεπάγονται την εφαρμογή τους. Η εκτίμηση της διοικητικής αρχής υπόκειται, συναφώς, σε περιορισμένο δικαστικό έλεγχο από τα διοικητικά δικαστήρια, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η διοικητική αρχή δεν υπερβαίνει το περιθώριο εκτίμησής της (για την εφαρμογή ή μη ρητρών διακριτικής ευχέρειας) ή δεν κάνει κατάχρηση αυτού: Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2017, αριθ. 2 Azs 222/2016-24, *JDCV κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, και Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2017, αριθ. 5 Azs 229/2016-44, *OO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, διαθέσιμες αμφότερες στην τσεχική γλώσσα στη διεύθυνση www.nssoud.cz. Αυτό δεν σημαίνει ότι η έκβαση στις περιπτώσεις αυτές θα είναι πάντοτε η ακύρωση της απόφασης που λήφθηκε βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III. Βλέπε π.χ. Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2016, υπόθεση 201505706/1/V3, NL:RVS:2016:563. Ο υπουργός χρησιμοποιεί τη ρήτρα διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 περιοριστικά και το Συμβούλιο της Επικρατείας εγκρίνει γενικά την πρακτική αυτή στις περισσότερες περιπτώσεις. Στην εν λόγω υπόθεση, ο υπουργός μπορούσε εύλογα να κρίνει ότι οι περιστάσεις ότι η σύζυγος του αιτούντος είχε ολλανδική ιθαγένεια και ήταν έγκυος στο παιδί τους δεν τον υποχρέωναν να κάνει χρήση της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας. Το ελβετικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η απόφαση μη χρήσης της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας πρέπει να αιτιολογείται από την Υψηροσία Μετανάστευσης. Εάν δεν παρασχεθεί αιτιολογία ή αυτή είναι ανεπαρκής, η απόφαση θα ακυρωθεί και θα αναπεμφθεί στην Υψηροσία Μετανάστευσης, βλ. Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Ελβετία), απόφαση της 13ης Μαρτίου 2015, υπόθεση E-641/2014, *BVGE 2015/9*, σκέψη 8.

⁽²¹⁵⁾ Βλέπε π.χ. Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), *U2543/2013*, βλ. υποσημείωση 182, απόφαση η οποία παραπέμπει επίσης στη γενική νομολογία του κατά την οποία η μη χρήση της ρήτρας κυριαρχίας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου. Στο ίδιο πνεύμα, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Ελβετία), E-641/2014 (*BVGE 2015/9*), βλ. υποσημείωση 214, αποφάνθηκε ότι η μη εφαρμογή της εθνικής διάταξης που αφορά τη ρήτρα κυριαρχίας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου και ότι το κατώτερο δικαστήριο υποχρεούται να εκτιμά αν η χρήση της ρήτρας κυριαρχίας είναι απαραίτητη σε κάθε απόφαση που λαμβάνεται στο πλαίσιο του συστήματος του Δουβλίνου. Τα γερμανικά δικαστήρια έχουν επίσης αποφανθεί, σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων, ότι η χρήση της ρήτρας κυριαρχίας είναι υποχρεωτική και ότι η μη εφαρμογή της μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου (για επισκόπηση των υποθέσεων αυτών, βλ. βάση δεδομένων σχετικά με τη νομολογία που συνδέεται με το σύστημα του Δουβλίνου του asyl.net).

⁽²¹⁶⁾ Βλέπε High Court (Ανώτερο Δικαστήριο) (Ιρλανδία), απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, *U κατά Refugee Appeals Tribunal & ors* [2017] IEHC 490.

⁽²¹⁷⁾ Βλέπε πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο II, βλ. υποσημείωση 130, σ. 192 σχετικά με το σχέδιο του άρθρου 16: «Η παράγραφος 1 του άρθρου 16 επαναλαμβάνει χωρίς τροποποίηση στο άρθρο 9 της Σύμβασης του Δουβλίνου. Αυτή η διάταξη, η επονομαζόμενη “ανθρωπιστική ρήτρα”, χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να αποτρέψει ή να επανορθώσει το διασκορπισμό των μελών μιας οικογένειας που μπορεί ενίοτε να προκληθεί από την αυστηρή εφαρμογή των κριτηρίων αρμοδιότητας» και σχετικά με το σχέδιο του άρθρου 3: «Εν τούτοις, ένα κράτος μέλος μπορεί ασκώντας τα κυριαρχικά του δικαιώματα να αποφασίσει, σε συνάρτηση με πολιτικούς, ανθρωπιστικούς ή πρακτικούς προβληματισμούς, να δεχθεί να εξετάσει αίτηση ασύλου που του υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας ακόμα και αν δεν είναι υπεύθυνο κατ' εφαρμογή των κριτηρίων του κανονισμού.»

επιηρέασει δυσμενώς την οικογενειακή ζωή, ενεργοποιούνται το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 7 του Χάρτη της ΕΕ ⁽²¹⁸⁾. Οι αρχές έχουν δύο γενικές υποχρεώσεις:

- 1) να εξακριβώνουν δεόντως και να λαμβάνουν υπόψη τον αντίκτυπο του σκοπούμενου μέτρου στην οικογενειακή ζωή, και
- 2) να επιτυγχάνουν εύλογη ισορροπία μεταξύ του συμφέροντος του αιτούντος στην ενότητα της οικογένειας και του δημόσιου συμφέροντος στο οποίο ερείδεται το μέτρο ⁽²¹⁹⁾.

Στην αιτιολογική σκέψη 14 αναφέρεται ότι «τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να λαμβάνουν πρωτίστως υπόψη τον σεβασμό της προσωπικής και οικογενειακής ζωής». Αυτό επιβεβαιώνει και ενισχύει την ανάγκη εκπλήρωσης αμφοτέρων των υποχρεώσεων στις διαδικασίες του Δουβλίνου.

Στο πλαίσιο της προστασίας της οικογενειακής ζωής, και ανεξάρτητα από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 7 του Χάρτη, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε στην απόφαση *K* ότι το άρθρο 15 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 συνεπάγεται την «υποχρέωση να επιτραπεί “υπό κανονικές συνθήκες” στην αιτούσα άσυλο και στο “άλλο” μέλος της οικογένειάς της [...] να ζήσουν μαζί» ⁽²²⁰⁾. Αυτό μπορεί επίσης να έχει σημασία σε περιπτώσεις σχέσης εξάρτησης που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 16, καθώς σκοπός της ανθρωπιστικής ρήτρας είναι «να παράσχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να παρεκκλίνουν από τα κριτήρια της μεταξύ αυτών κατανομής αρμοδιοτήτων προκειμένου να διευκολύνεται η επανένωση των μελών της οικογένειας οσάκις αυτό καθίσταται αναγκαίο για ανθρωπιστικούς λόγους» ⁽²²¹⁾. Σε περιπτώσεις σχέσης εξάρτησης, το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι η «η υποχρέωση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το κράτος μέλος δεν μπορεί να μην τηρεί την υποχρέωση να επιτρέψει στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να ζήσουν μαζί εκτός εάν η μη τήρηση αυτή δικαιολογείται από τη συνδρομή εξαιρετικών περιστάσεων» ⁽²²²⁾.

Όσον αφορά άλλες περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζονται ανθρωπιστικοί λόγοι, το ΔΕΕ δεν έχει εκδώσει ακόμη απόφαση. Ωστόσο, είναι σαφές από την απόφαση *K* ότι, εάν συντρέχουν τέτοιοι ανθρωπιστικοί λόγοι, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να επιδιώκουν ενεργά την ταχεία επανένωση των μελών της οικογένειας ⁽²²³⁾. Συναφώς, θα είναι επίσης ενδεχομένως αναγκαία η υπέρβαση των τυπικών προϋποθέσεων του αιτήματος «αναδοχής», εάν υπερσχύουν ανθρωπιστικοί λόγοι. Το ΔΕΕ στην υπόθεση *K* έκρινε ότι «η εν λόγω απαίτηση έχει αμιγώς τυπικό χαρακτήρα» ⁽²²⁴⁾. Στο πλαίσιο αυτό, το ελβετικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε, σε υπόθεση στην οποία ο σύζυγος αιτούσας άσυλο στην Ελβετία διέμενε στην Ελλάδα, ότι η αποστολή αιτήματος βάσει του άρθρου 17 παράγραφος 2 ήταν υποχρεωτική προκειμένου να διευκολυνθεί η άφιξη του συζύγου στην Ελβετία ⁽²²⁵⁾.

⁽²¹⁸⁾ Βλέπε π.χ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2010, *Mengesha Kimfe κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 24404/05, σκέψεις 61–63.

⁽²¹⁹⁾ Βλέπε π.χ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Μαΐου 2013, *L.H. και V.S. κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 67429/10, σκέψεις 72–74 (καθήκον εξέτασης). ΕΔΔΑ, *Kimfe*, προσφυγή αριθ. 24404/05, σκέψη 7 (καθήκον επίτευξης εύλογης ισορροπίας).

⁽²²⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *K*, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 46.

⁽²²¹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *K*, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 40.

⁽²²²⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *K*, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 46.

⁽²²³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *K*, βλ. υποσημείωση 87, σκέψεις 48–53.

⁽²²⁴⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *K*, βλ. υποσημείωση 87, σκέψη 51.

⁽²²⁵⁾ Βλέπε Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Ελβετία), απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2013, *D-3349/2013*.

3.6.4. Παύση ευθυνών σύμφωνα με το άρθρο 19

Η προσφυγή ενδέχεται να αφορά όχι μόνο την ορθή εφαρμογή των κριτηρίων, αλλά και το αν έχει παύσει η ευθύνη συγκεκριμένου κράτους μέλους σύμφωνα με το άρθρο 19.

Στην υπόθεση *Karim*, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι ο αιτών έχει δικαίωμα να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία συναφώς ⁽²²⁶⁾ και ότι δικαστήριο που εξετάζει το ζήτημα αυτό πρέπει να εκτιμήσει τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε ο αιτών ⁽²²⁷⁾.

3.6.5. Διαδικαστικά δικαιώματα

Εάν το κράτος μέλος που εφαρμόζει τη διαδικασία του Δουβλίνου προσβάλλει διαδικαστικά δικαιώματα των αιτούντων, το ενδιαφερόμενο πρόσωπο μπορεί να θεμελιώσει την προσφυγή του στη συγκεκριμένη παράβαση των διαδικαστικών εγγυήσεων ή των διαδικαστικών κανόνων που προβλέπονται στον κανονισμό Δουβλίνο III ⁽²²⁸⁾.

Στο πλαίσιο της οδηγίας για την επιστροφή, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το αν η απόφαση που λήφθηκε κατόπιν προσβολής διαδικαστικών δικαιωμάτων πρέπει να θεωρηθεί παράνομη ενδέχεται να εξαρτάται από το αν η έκβαση της διαδικασίας θα ήταν διαφορετική χωρίς την προσβολή των δικαιωμάτων ⁽²²⁹⁾. Εάν η απόφαση κριθεί παράνομη, ανάλογα με την οργάνωση του εθνικού συστήματος ασύλου όσον αφορά τις προσφυγές, η κρίση αυτή ενδέχεται να οδηγήσει σε ακύρωση της απόφασης και αναπομπή στην αρμόδια σε διοικητικό επίπεδο αρχή για την εφαρμογή ορθής διαδικασίας λήψης απόφασης ή στην έκδοση δικαστικής απόφασης σχετικά με το ζήτημα της ευθύνης όταν δεν προβλέπεται τέτοια αναπομπή στη αρμόδια σε διοικητικό επίπεδο αρχή ⁽²³⁰⁾.

3.7. Κοινοποίηση της απόφασης μεταφοράς

Όπως το δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρο 4) και το δικαίωμα σε προσωπική συνέντευξη (άρθρο 5), το τμήμα IV του κανονισμού Δουβλίνο III σχετικά με τις διαδικαστικές εγγυήσεις, το οποίο περιέχει διατάξεις για την κοινοποίηση της απόφασης μεταφοράς (άρθρο 26) και για τις προσφυγές (άρθρο 27), αποτελεί νέο στοιχείο το οποίο προστέθηκε με τον κανονισμό Δουβλίνο III. Στην πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III διευκρινίζεται ότι στόχος του τμήματος IV είναι η εξασφάλιση δικαιώματος προσφυγής κατά απόφασης που λαμβάνεται στο πλαίσιο του συστήματος του Δουβλίνου σύμφωνα με τα διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά πρότυπα, ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή ⁽²³¹⁾. Η κοινοποίηση της απόφασης στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο είναι βασικό στοιχείο του δικαιώματος προσφυγής και βασίζεται στις θεμελιώδεις αρχές του δικαιώματος υπεράσπισης και χρηστής διοίκησης.

⁽²²⁶⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, υπόθεση C-155/15, *George Karim κατά Migrationsverket*, EU:C:2016:410, σκέψη 21.

⁽²²⁷⁾ Βλέπε ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, υπόθεση C-155/15, *George Karim κατά Migrationsverket*, EU:C:2016:410, σκέψη 26: «Συνεπώς, προκειμένου να βεβαιωθεί ότι η προσβαλλόμενη απόφαση μεταφοράς έχει ληφθεί κατόπιν ορθής εφαρμογής της διαδικασίας προσδιορισμού του υπευθύνου κράτους μέλους το οποίο προβλέπει ο κανονισμός αυτός, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται προσφυγής κατ' απόφασης περί μεταφοράς πρέπει να είναι σε θέση να εξετάσει τους ισχυρισμούς του αιτούντος ασύλο ο οποίος προβάλλει παράβαση του κανόνα που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού.»

⁽²²⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Shiri*, βλ. υποσημείωση 132· ΔΕΕ, *Mengesteab*, βλ. υποσημείωση 62, σκέψεις 45 και 49.

⁽²²⁹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2013, υπόθεση C-383/13 PPU, *M.G. και N.R. κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, EU:C:2013:533, σκέψη 38.

⁽²³⁰⁾ Βλέπε σχετικά με τις ιδιαιτερότητες των εθνικών δικαιοδοτικών συστημάτων και τις συνέπειές τους στην ερμηνεία του δικαίου, *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 3.6, σ. 97–103.

⁽²³¹⁾ Πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III, βλ. υποσημείωση 88, σ. 12.

Σύμφωνα με το άρθρο 26 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, η κοινοποίηση περιλαμβάνει τόσο την απόφαση μεταφοράς όσο και, κατά περίπτωση, την απόφαση μη εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας ⁽²³²⁾. Εάν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο εκπροσωπείται από νομικό ή άλλο σύμβουλο, «τα κράτη μέλη δύνανται να επιλέξουν να κοινοποιήσουν σε εκείνον την απόφαση και όχι στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο και, κατά περίπτωση, να ανακοινώσουν την απόφαση στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο» ⁽²³³⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 26 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, η απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες για τα διαθέσιμα ένδικα μέσα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος αίτησης αναστολής, κατά περίπτωση, και για τις προθεσμίες προσφυγής και μεταφοράς. Εφόσον είναι απαραίτητο, η απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει «πληροφορίες σχετικά με τον τόπο στον οποίο, και την ημερομηνία κατά την οποία, θα πρέπει να παρουσιασθεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, εφόσον το εν λόγω πρόσωπο μεταβαίνει στο υπεύθυνο κράτος μέλος με δικά του μέσα». Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα και τις οντότητες που μπορούν να παράσχουν νομική συνδρομή ανακοινώνονται στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο μαζί με την απόφαση, όταν οι εν λόγω πληροφορίες δεν έχουν ήδη ανακοινωθεί (άρθρο 26 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III). Συναφώς, στο τμήμα IV τονίζεται με έμφαση η σημασία της νομικής εκπροσώπησης και των νομικών συμβουλών.

Άρθρο 26 παράγραφος 3

Άρθρο 26 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III

Όταν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν επικουρείται ή δεν εκπροσωπείται από νομικό ή άλλο σύμβουλο, τα κράτη μέλη το ενημερώνουν σχετικά με τα κύρια στοιχεία της απόφασης· η ενημέρωση αυτή πάντοτε περιλαμβάνει πληροφορίες για τα διαθέσιμα ένδικα μέσα και τις προθεσμίες άσκησής τους, σε γλώσσα την οποία κατανοεί ή ευλόγως τεκμαίρεται ότι κατανοεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο.

Επιπλέον της ρητής αναφοράς στα «διαθέσιμα ένδικα μέσα και στις προθεσμίες», τα κύρια μέρη του σκεπτικού της απόφασης θα πρέπει να παρέχονται πάντοτε στον αιτούντα σε γλώσσα την οποία αυτός «κατανοεί ή ευλόγως τεκμαίρεται ότι κατανοεί». Αυτή η αναφορά σε «γλώσσα την οποία κατανοεί ή ευλόγως τεκμαίρεται ότι κατανοεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο» απαντά σε αρκετές άλλες διατάξεις της νομοθεσίας του ΚΕΣΑ στο πλαίσιο του δικαιώματος ενημέρωσης των αιτούντων ⁽²³⁴⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου, η μεταγωγή (μεταφορά) «πραγματοποιείται με έναν από τους ακόλουθους τρόπους»: 1) με πρωτοβουλία του αιτούντος ασύλου, ορίζεται συγκεκριμένη ημερομηνία· 2) με τη μορφή ελεγχόμενης αναχώρησης· ή 3) με συνοδεία. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του κανονισμού εφαρμογής του Δουβλίνου, ο τρόπος μεταφοράς και λοιπές λεπτομέρειες αποφασίζονται κατόπιν συζήτησης μεταξύ των κρατών μελών.

⁽²³²⁾ Στις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών έχει ανακαλέσει την αίτηση διεθνούς προστασίας ή η αίτηση αυτή έχει απορριφθεί, το υπεύθυνο κράτος μέλος δεν υποχρεούται να εξετάσει την αίτηση, βλ. άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχεία γ) και δ) και παράγραφος 2.

⁽²³³⁾ Σε ορισμένες εθνικές διαδικασίες, όπως στην ολλανδική «διαδικασία 8 ημερών», η απόφαση κοινοποιείται στον ορισμένο δικηγόρο, ο οποίος τη γνωστοποιεί στον πελάτη του και τη συζητεί μαζί του.

⁽²³⁴⁾ Βλέπε π.χ. αιτιολογική σκέψη 25 και άρθρα 12 και 25 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση)· άρθρα 5, 9 και 10 της ΟΣΥ (αναδιτύπωση)· άρθρο 22 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση), καθώς και άρθρο 29 του κανονισμού Eurodac (αναδιτύπωση), βλ. υποσημείωση 35.

Στην πράξη, η αναχώρηση του ενδιαφερόμενου προσώπου με δικά του μέσα σπανίως εφαρμόζεται ⁽²³⁵⁾. Αυτό έχει δημιουργήσει το ερώτημα αν η πρακτική αυτή συνάδει προς τις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτήσεις. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι οι όροι των μεταφορών είναι σε μεγάλο βαθμό ζήτημα το οποίο εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους που εκτελεί την απόφαση μεταφοράς ⁽²³⁶⁾. Στις αποφάσεις περί κράτησης, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι τυχόν αναγκαστικά μέτρα πρέπει να συνάδουν με τις γενικές αρχές του δικαίου, ιδίως με την αρχή της αναλογικότητας, και ότι, επομένως, η κράτηση δεν είναι νόμιμη εάν το πρόσωπο είναι διατεθειμένο να αναχωρήσει οικειοθελώς ⁽²³⁷⁾. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα αναγκαστικά μέτρα πρέπει να έχουν πάντοτε αναλογικό χαρακτήρα και να είναι αιτιολογημένα ⁽²³⁸⁾. Επιπλέον, η αιτιολογική σκέψη 24 αναφέρει επίσης ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει «να προάγουν τις εθελοντικές μεταφορές, παρέχοντας επαρκείς πληροφορίες στον αιτούντα». Παραμένει αναπάντητο το ερώτημα αν τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν άμεσα ελεγχόμενη μεταφορά ή μεταφορά με συνοδεία, για την εκτέλεση μεταφοράς στο πλαίσιο του κανονισμού Δουβλίνο III, χωρίς να παράσχουν στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο τη δυνατότητα να ζητήσει μεταφορά με δικά του μέσα.

3.8. Ένδικα μέσα

3.8.1. (Τυπικό) πεδίο εφαρμογής της προσφυγής

Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ ⁽²³⁹⁾. Στο πλαίσιο του κανονισμού Δουβλίνο III, το άρθρο 27 παράγραφος 1 επιβεβαιώνει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ως ακολούθως.

Άρθρο 27 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III

Ο αιτών ή άλλο πρόσωπο όπως αναφέρεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ) ή δ) έχει το δικαίωμα άσκησης πραγματικής προσφυγής, με τη μορφή ένδικου μέσου ή επανεξέτασης, ενώπιον δικαστηρίου, τόσο για τα πραγματικά όσο και για τα νομικά στοιχεία, κατά απόφασης μεταφοράς.

Το πεδίο εφαρμογής της προσφυγής κατά απόφασης μεταφοράς καθίσταται σαφές στην αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού Δουβλίνο III, στην οποία διευκρινίζεται ότι η άσκηση ένδικου μέσου εξυπηρετεί τον σκοπό της εξασφάλισης πραγματικής προσφυγής «σύμφωνα, ιδίως, με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο άρθρο 47 του Χάρτη» και ότι, «[π]ροκειμένου να τηρείται το διεθνές δίκαιο, η πραγματική προσφυγή κατά των ανωτέρω αποφάσεων θα πρέπει να καλύπτει την εξέταση της εφαρμογής του παρόντος κανονισμού και της νομικής και της πραγματικής κατάστασης στο κράτος μέλος στο οποίο μεταφέρεται ο αιτών». Το ΔΕΕ ανέδειξε τον σκοπό αυτόν σε τρεις αποφάσεις το 2016 και το 2017 ⁽²⁴⁰⁾. Το άρθρο 27 του κανονισμού Δουβλίνο III παρέχει, καταρχάς, πραγματική δυνατότητα άσκησης ένδικου μέσου

⁽²³⁵⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Commission staff working document accompanying document to the Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the evaluation of the Dublin system — Annex to the communication on the evaluation of the Dublin system*, COM(2007) 299 final, SEC(2007) 742, 6 Ιουνίου 2007, σ. 31.

⁽²³⁶⁾ Βλέπε Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Γερμανία), απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, υπόθεση 1 C 26.14, DE:BVVerwG:2015:170915U1C26.14.0, σκέψη 12 και επ.

⁽²³⁷⁾ Βλέπε π.χ. Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Γερμανία), απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, V ZB/13/10, σκέψη 17.

⁽²³⁸⁾ Βλέπε σχετικά με την αρχή της αναλογικότητας, μεταξύ άλλων, ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Μαρτίου 2002, υπόθεση C-476/99, *Lommers κατά Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*, EU:C:2002:183, σκέψη 39.

⁽²³⁹⁾ Βλέπε μέρος 6 κατωτέρω σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, συμπεριλαμβανομένης κυρίως της υποενοότητας 6.1.1 για το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ.

⁽²⁴⁰⁾ Βλέπε, ΔΕΕ, *Ghezelbash*, βλ. υποσημείωση 78· ΔΕΕ, *Karim*, βλ. υποσημείωση 226, σκέψεις 19–27· και ΔΕΕ, *C.K. και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 33, σκέψη 75.

κατά απόφασης μεταφοράς, ή επανεξέτασης τέτοιας απόφασης από δικαστήριο, χωρίς περιορισμό ως προς το πεδίο εφαρμογής ⁽²⁴¹⁾.

Το άρθρο 27 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III ορίζει ότι τα κράτη μέλη «παρέχουν στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο εύλογο χρονικό διάστημα εντός του οποίου μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής» σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 1. Οι διατάξεις αυτές οι οποίες εγγυώνται αποτελεσματική προσφυγή τόσο για τα πραγματικά όσο και για τα νομικά στοιχεία έχουν άμεση εφαρμογή καθώς περιλαμβάνονται σε κανονισμό. Οι διατάξεις αντικατοπτρίζουν τις απαιτήσεις τις οποίες καθιέρωσε η νομολογία του ΕΔΔΑ ⁽²⁴²⁾, όπως διευρύνθηκαν από το περιεχόμενο του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ (καθώς η προσφυγή σύμφωνα με το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ δεν είναι απαραίτητο να ασκείται ενώπιον δικαστηρίου). Από την αιτιολογική σκέψη 19 και το άρθρο 27 προκύπτει ότι το δικαστήριο πρέπει να μπορεί να εξετάσει τόσο τα πραγματικά περιστατικά όσο και τα νομικά ζητήματα. Ωστόσο, το γράμμα του άρθρου 27 δεν προβλέπει ρητώς *ex nunc* εξέταση. Στην υπόθεση *Jafari*, το ΔΕΕ αναφέρθηκε στην εκτίμηση πραγματικού κινδύνου παράβασης του άρθρου 4 του Χάρτη στο πλαίσιο μιας κατάστασης όπου «ελλόχευε τέτοιος κίνδυνος στο υπεύθυνο κράτος μέλος, λόγω της αφίξεως εξαιρετικά μεγάλου αριθμού υπηκόων τρίτων χωρών που ζητούν να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία»· ωστόσο, το ΔΕΕ δεν προσδιόρισε το χρονικό σημείο το οποίο είναι καθοριστικό για την απόφαση ⁽²⁴³⁾. Στη δικαστική πρακτική, το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής της εξέτασης προσφυγής σπανίως εξετάζεται άμεσα. Σε υπόθεση που αφορούσε «συστημικές ελλείψεις», το τσεχικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο συνήγαγε από τα άρθρα 4 και 19 του Χάρτη καθήκον πλήρους και *ex nunc* εξέτασης σε προσφυγές που αφορούν το άρθρο 3 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III ⁽²⁴⁴⁾.

3.8.2. Ανασταλτικό αποτέλεσμα

Για τους σκοπούς ενδίκων μέσων κατά αποφάσεων μεταφοράς ή επανεξετάσεων των αποφάσεων αυτών, το άρθρο 27 παράγραφος 3 στοιχεία α) έως γ) καθορίζει τρεις εναλλακτικές δυνατότητες όσον αφορά την πρόβλεψη στο εθνικό δίκαιο της αναστολής της εκτέλεσης της απόφασης μεταφοράς. Το άρθρο 27 παράγραφος 3 στοιχείο γ) μπορεί να θεωρηθεί κοινή ελάχιστη απαίτηση. Παρέχει στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο τη δυνατότητα να ζητήσει, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, από δικαστήριο να αναστείλει την εκτέλεση της απόφασης μεταφοράς εν αναμονή του αποτελέσματος του ενδίκου μέσου ή της επανεξέτασης που αιτήθηκε καθώς και τη δυνατότητα να παραμείνει στο έδαφος της χώρας έως ότου το δικαστήριο αποφασίσει αν θα αναστείλει την εκτέλεση της μεταφοράς. Οι δύο άλλες εναλλακτικές δυνατότητες προβλέπουν την αυτόματη αναστολή της μεταφοράς εν αναμονή του αποτελέσματος του ενδίκου μέσου ή της επανεξέτασης [άρθρο 27 παράγραφος 3 στοιχείο α)] ή για εύλογο χρονικό διάστημα εντός του οποίου θα έχει ληφθεί απόφαση για το ανασταλτικό αποτέλεσμα ή μη του ενδίκου μέσου ή της επανεξέτασης [άρθρο 27 παράγραφος 3 στοιχείο β)]. Και οι τρεις εναλλακτικές δυνατότητες συνάδουν προς τις νομικές απαιτήσεις που

⁽²⁴¹⁾ Το ζήτημα της διαθεσιμότητας της προσφυγής πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του αν η προσφυγή είναι πιθανό να γίνει δεκτή (το ζήτημα αυτό εξετάστηκε ανωτέρω στο 3.5). Όπως επιβεβαίωσε το ΕΔΔΑ στην απόφαση του τμήματος ευρείας συνθέσεως στην υπόθεση *Khlaifia*, η μη διαθεσιμότητα προσφυγής ενδέχεται να συνιστά παράβαση του άρθρου 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, έστω και αν δεν υφίσταται κατ' ουσίαν παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Βλέπε ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλία*, προσφυγή αριθ. 16483/12, σκέψη 268: Ο «πραγματικός» χαρακτήρας της «προσφυγής» κατά την έννοια του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ δεν εξαρτάται από τη βεβαιότητα ευνοϊκού αποτελέσματος για τον αιτούντα.

⁽²⁴²⁾ Βλέπε ειδικότερα τη νομολογία που έχει αναπτυχθεί και απαιτεί η προσφυγή να είναι «πραγματική από νομική και πρακτική άποψη» μετά τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 5ης Φεβρουαρίου 2002, *Čopka κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 51564/99· *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 60, σκέψη 53· καθώς και τις διαδικαστικές απαιτήσεις που περιέχονται στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Φεβρουαρίου 2012, *IM κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 9152/09· και, παλαιότερα, απόφαση του ΕΔΔΑ της 11ης Ιουλίου 2000, *Jafari κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 40035/98.

⁽²⁴³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Jafari*, βλ. υποσημείωση 199, σκέψη 101. Το ζήτημα αυτό ενδέχεται να έχει μεγάλη σημασία εάν η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου είναι μακροχρόνια.

⁽²⁴⁴⁾ Βλέπε Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), *MO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, βλ. υποσημείωση 41.

αφορούν το «αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα» των ενδίκων μέσων το οποίο απορρέει από το άρθρο 47 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ.

Οι τρεις αυτές εναλλακτικές δυνατότητες παρατίθενται στο άρθρο 27 παράγραφος 3 κατωτέρω.

Άρθρο 27 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III

1. Για τους σκοπούς ένδικων μέσων κατά αποφάσεων μεταφοράς ή επανεξετάσεων των αποφάσεων αυτών, τα κράτη μέλη προβλέπουν στο εθνικό δίκαιο:
 - 1) ότι το ένδικο μέσο ή η επανεξέταση παρέχει στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να παραμείνει στο συγκεκριμένο κράτος μέλος εν αναμονή του αποτελέσματος του ένδικου μέσου ή της επανεξέτασης ή
 - 2) η μεταφορά αναστέλλεται αυτόματα και παύει να ισχύει μετά την παρέλευση εύλογου χρονικού διαστήματος, κατά τη διάρκεια του οποίου το δικαστήριο, μετά από λεπτομερή και αυστηρή εξέταση του αιτήματος, λαμβάνει απόφαση για την αναστολή ή μη του ένδικου μέσου ή της επανεξέτασης ή
 - 3) το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να ζητήσει εντός εύλογου χρονικού διαστήματος από δικαστήριο να αναστείλει την εφαρμογή της απόφασης μεταφοράς εν αναμονή του ένδικου μέσου ή της επανεξέτασης που αιτήθηκε. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη δυνατότητα πραγματικής προσφυγής αναστέλλοντας τη μεταφορά έως ότου ληφθεί η απόφαση για το πρώτο αίτημα αναστολής. Η απόφαση για την αναστολή ή μη της εφαρμογής της απόφασης μεταφοράς λαμβάνεται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, επιτρέποντας, παράλληλα, τη λεπτομερή και αυστηρή εξέταση του αιτήματος αναστολής. Η απόφαση για τη μη αναστολή της εφαρμογής της απόφασης μεταφοράς αναφέρει τους λόγους στους οποίους βασίζεται.

Σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III «[τ]α κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι οι αρμόδιες αρχές μπορούν να αποφασίσουν αυτεπάγγελα να αναστείλουν την εφαρμογή της απόφασης μεταφοράς εν αναμονή του ένδικου μέσου ή της επανεξέτασης».

3.8.3. Πρόσβαση σε νομική συνδρομή και γλωσσική βοήθεια

Το άρθρο 27 παράγραφος 5 του κανονισμού Δουβλίνο III υποχρεώνει τα κράτη μέλη να «εξασφαλίζουν ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει πρόσβαση σε νομική συνδρομή και/ή εκπροσώπηση και, εάν απαιτείται, σε γλωσσική βοήθεια». Η πρόσβαση σε νομική συνδρομή και γλωσσική βοήθεια επαρκούς ποιότητας και εξειδίκευσης είναι βασικό στοιχείο για τη διασφάλιση του πραγματικού χαρακτήρα της προσφυγής και περιλαμβάνεται στην υποχρέωση των κρατών μελών να σέβονται το δικαίωμα ακρόασης κάθε προσώπου και το δικαίωμα κάθε προσώπου να γνωστοποιεί αποτελεσματικά την άποψή του ⁽²⁴⁵⁾. Επιπλέον, το άρθρο 27 παράγραφος 5 επιδιώκει να εξασφαλίσει την πρόσβαση σε νομική συνδρομή καθιστώντας

⁽²⁴⁵⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *M.M.*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψη 87: «Το δικαίωμα ακρόασης διασφαλίζει σε κάθε πρόσωπο τη δυνατότητα να γνωστοποιεί λυσιτελώς και αποτελεσματικώς την άποψή του, κατά τη διάρκεια διοικητικής διαδικασίας και πριν από την έκδοση οποιασδήποτε απόφασης δυνάμει της οποίας επηρεάσει δυσμενώς τα συμφέροντά του». ΔΕΕ, *M.*, βλ. υποσημείωση 273, σκέψη 31: «[Τ]ο δικαίωμα ακρόασης διασφαλίζει στον αιτούντα [...] τη δυνατότητα να γνωστοποιεί λυσιτελώς και αποτελεσματικώς, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, την άποψή του σχετικά με την αίτησή του [...] και τους λόγους που δύνανται να δικαιολογήσουν την εκ μέρους της αρμόδιας αρχής μη έκδοση απόφασης δυσμενούς για τον αιτούντα».

υποχρεωτική για τα κράτη μέλη την παροχή και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη συνδρομή αυτή.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 6 του κανονισμού Δουβλίνο III, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν τη χορήγηση, «κατόπιν αιτήματος, δωρεάν νομικής συνδρομής, όταν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν μπορεί να καταβάλει τις σχετικές δαπάνες». Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν «[ό]σον αφορά τα τέλη και άλλα έξοδα [...] ότι η μεταχείριση των αιτούντων δεν είναι ευνοϊκότερη από εκείνη που επιφυλάσσεται κατά γενικό κανόνα στους υπηκόους τους σε θέματα σχετικά με τη νομική συνδρομή» (άρθρο 27 παράγραφος 6 πρώτο εδάφιο) ⁽²⁴⁶⁾. «Οι διαδικασίες για την πρόσβαση στη νομική συνδρομή ορίζονται στο εθνικό δίκαιο» (άρθρο 27 παράγραφος 6 έκτο εδάφιο). Η ελάχιστη συνδρομή που πρέπει να χορηγείται περιλαμβάνει, «οπωσδήποτε, την κατάρτιση των αναγκαίων δικονομικών εγγράφων και την εκπροσώπηση ενώπιον δικαστηρίου και μπορεί να περιορίζεται στους νομικούς συμβούλους ή τους συνηγόρους που καθορίζονται ειδικά από το εθνικό δίκαιο για την παροχή συνδρομής και εκπροσώπησης» (άρθρο 27 παράγραφος 6 πέμπτο εδάφιο). Τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να εξασφαλίζουν «ότι η νομική συνδρομή και εκπροσώπηση δεν περιορίζονται αυθαίρετα και ότι δεν παρεμποδίζεται η πραγματική πρόσβαση του αιτούντος στη δικαιοσύνη» (άρθρο 27 παράγραφος 6 τέταρτο εδάφιο).

Σύμφωνα με τους κανόνες που εφαρμόζονται για τους υπηκόους του κράτους μέλους, η δωρεάν νομική συνδρομή μπορεί, ωστόσο, «[χ]ωρίς να περιορίζεται αυθαίρετα η πρόσβαση στη νομική συνδρομή», να παρέχεται μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν «πραγματικές πιθανότητες επιτυχίας» (άρθρο 27 παράγραφος 6 δεύτερο εδάφιο) ⁽²⁴⁷⁾. Καθώς αυτός είναι ο μόνος ενδεχόμενος περιορισμός, το δικαίωμα σε δωρεάν νομική συνδρομή βάσει του άρθρου 27 παράγραφος 6 έχει σε κάποιο βαθμό ευνοϊκότερο περιεχόμενο από τους κανόνες που προβλέπονται στα άρθρα 20 και 21 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁴⁸⁾. Όταν η απόφαση για τη μη χορήγηση δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο λαμβάνεται από αρχή η οποία δεν είναι δικαστήριο, «τα κράτη μέλη προβλέπουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά της εν λόγω απόφασης ενώπιον δικαστηρίου» (άρθρο 27 παράγραφος 6 τρίτο εδάφιο).

⁽²⁴⁶⁾ Βλέπε επίσης σχετικά ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, υπόθεση C-279/09, *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH κατά Bundesrepublik Deutschland*, EU:C:2010:811.

⁽²⁴⁷⁾ Σε περίπτωση άρνησης παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής από διοικητική αρχή, τα κράτη μέλη προβλέπουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά της εν λόγω απόφασης, βλ. άρθρο 27 παράγραφος 6 τρίτο εδάφιο.

⁽²⁴⁸⁾ Βλέπε υποενότητα 6.3.3 κατωτέρω και J. Vedsted-Hansen, «Arts. 21 and 20 APD (recast)», στο Hailbronner and Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65. Για παράδειγμα, οι δυνατότητες περιορισμού της δωρεάν νομικής συνδρομής σε προσφυγές ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ή επιβολής απόλυτων χρηματικών ή χρονικών ορίων δεν προβλέπονται στο άρθρο 27 παράγραφος 6.

Μέρος 4: ΟΔΑ (αναδιατύπωση): Βασικές αρχές, διασφαλίσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις

Στο παρόν μέρος της δικαστικής ανάλυσης εξετάζονται οι βασικές αρχές, οι διασφαλίσεις και οι διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπονται στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Οι απαιτήσεις αυτές διέπουν την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας από το κράτος μέλος που προσδιορίστηκε ως υπεύθυνο, ή ανέλαβε την ευθύνη, σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο III ⁽²⁴⁹⁾ (βλ. μέρος 3 ανωτέρω).

Καταρχάς, στην ενότητα 4.1 αναλύεται το δικαίωμα των αιτούντων να παραμείνουν στο έδαφος του κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης, καθώς και οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα αυτό. Εν συνεχεία, στην ενότητα 4.2 αναλύονται οι άλλες βασικές αρχές και διαδικαστικές εγγυήσεις οι οποίες διέπουν την εξέταση και αφορούν ιδιαίτερα, αλλά όχι αποκλειστικά, τις διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο σύμφωνα με το κεφάλαιο III της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Η ανωτέρω διάρθρωση απεικονίζεται στον πίνακα 16 κατωτέρω.

Πίνακας 16: Διάρθρωση του μέρους 4

Ενότητα 4.1.	Δικαίωμα παραμονής/μη επαναπροώθηση	σ. 80-84
Ενότητα 4.2.	Βασικές αρχές και εγγυήσεις	σ. 84-107

4.1. Δικαίωμα παραμονής/μη επαναπροώθηση

Όπως προαναφέρθηκε στην ενότητα 1.5 ανωτέρω, το δικαίωμα των αιτούντων να παραμείνουν στη χώρα υποδοχής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησής τους για διεθνή προστασία απορρέει από την αρχή της μη επαναπροώθησης. Στην παρούσα ενότητα αναλύεται ειδικότερα το εν λόγω δικαίωμα παραμονής κατά την υποβολή αίτησης χορήγησης διεθνούς προστασίας (υποενότητα 4.1.1), κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο (υποενότητα 4.1.2), σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων (υποενότητα 4.1.3) και κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου (υποενότητα 4.1.4). Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου εξετάζεται διεξοδικότερα στην ενότητα 6.4 κατωτέρω.

4.1.1. Υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας

Παρότι (όπως εξηγείται στην υποενότητα 2.3.2.1 ανωτέρω) το άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) συνεπάγεται διάκριση μεταξύ των διαφόρων τυπικών σταδίων υποβολής της αίτησης διεθνούς προστασίας, η αίτηση πρέπει να θεωρείται «υποβληθείσα» για τους σκοπούς της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ανεξαρτήτως της συμμόρφωσης προς τυχόν τυπικές απαιτήσεις. Εν προκειμένω, στο άρθρο 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζεται ότι ως αίτηση διεθνούς προστασίας νοείται «η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς

⁽²⁴⁹⁾ Κατ' εξαίρεση, βλ. υποενότητες 3.1.2 και 5.2.2.4 σε σχέση με το άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III.

πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας και ο οποίος δεν αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας μη εμπόπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], δυναμένη να ζητηθεί αυτοτελώς». Ομοίως, στο προοίμιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται ότι «οι υπήκοοι τρίτων χωρών και οι ανιθαγενείς που έχουν εκφράσει την επιθυμία να αιτηθούν διεθνή προστασία είναι αιτούντες διεθνή προστασία» (αιτιολογική σκέψη 27). Από το γεγονός ότι η «δήλωση βούλησης υποβολής αίτησης» εξομοιώνεται με τον τρόπο αυτόν με την «υποβολή» αίτησης προκύπτει ότι το κράτος μέλος υποχρεούται να εξετάσει την αίτηση διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την οδηγία καθώς και τις σχετικές απαιτήσεις του διεθνούς δικαίου, και ιδίως την απαγόρευση της επαναπροώθησης, μόλις η αίτηση προστασίας υποβληθεί σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ανεξαρτήτως τυχόν διοικητικών διατυπώσεων. Η αρχή της μη επαναπροώθησης πρέπει να τηρείται ακόμη και σε περιπτώσεις στις οποίες το άρθρο 9 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής του αιτούντος (βλ. υποενότητα 4.1.2 κατωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο).

Λαμβανομένης υπόψη της υποχρεωτικής ενιαίας διαδικασίας που θεσπίζεται με την ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. αιτιολογική σκέψη 11), κάθε αίτηση διεθνούς προστασίας πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως αίτηση για τη χορήγηση είτε καθεστώτος πρόσφυγα είτε καθεστώτος επικουρικής προστασίας, εκτός εάν αφορά ρητώς προστασία η οποία δεν εμπόπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) σε σχέση με την οποία είναι δυνατόν να υποβληθεί χωριστή αίτηση βάσει του εθνικού δικαίου. Επομένως, αυτές οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες εμπόπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να κριθούν σύμφωνα με τη σειρά που προβλέπεται στο άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). (Βλ. κατωτέρω υποενότητα 4.2.1 σχετικά με τις απαιτήσεις για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας και τη λήψη απόφασης επ' αυτών.)

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καταχωρίζουν την αίτηση εντός 3 εργάσιμων ημερών από την υποβολή της ⁽²⁵⁰⁾. Επιπλέον, στο άρθρο 6 παράγραφος 2 ορίζεται ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το πρόσωπο το οποίο έχει «υποβάλει» αίτηση διεθνούς προστασίας να έχει πραγματική δυνατότητα να την «καταθέσει» το ταχύτερο δυνατό. (Βλ. ανωτέρω ενότητα 2.3. σχετικά με την υποβολή, καταχώριση και κατάθεση αίτησης.)

4.1.2. Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[σ]τους αιτούντες επιτρέπεται να παραμείνουν στο κράτος μέλος, αποκλειστικά για το σκοπό της διαδικασίας, μέχρις ότου η αποφαινόμενη αρχή λάβει την απόφασή της σύμφωνα με τις πρωτοβάθμιες διαδικασίες που ορίζονται στο κεφάλαιο III» της οδηγίας. Ο γενικός κανόνας είναι ότι το δικαίωμα παραμονής έχει απόλυτο χαρακτήρα και είναι δυνατόν να περιοριστεί μόνο σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι οποίες περιγράφονται κατωτέρω. Ωστόσο, εν αντιθέσει προς την έννοια που έχει ο όρος «δικαίωμα παραμονής» σε ορισμένα νομικά συστήματα, το δικαίωμα αυτό δεν θεμελιώνει δικαίωμα για χορήγηση άδειας διαμονής (άρθρο 9 παράγραφος 1 in

⁽²⁵⁰⁾ Βλέπε άρθρο 6 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, το οποίο παρατείνει την προθεσμία σε έξι εργάσιμες ημέρες, και το άρθρο 6 παράγραφος 5, το οποίο παρατείνει την προθεσμία σε δέκα εργάσιμες ημέρες σε περίπτωση μεγάλου αριθμού ταυτόχρονων αιτήσεων. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. υποενότητα 2.3.2.1 κατωτέρω.

fine). Επομένως, το δικαίωμα παραμονής μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται μόνο το δικαίωμα μη αναγκαστικής απομάκρυνσης από το έδαφος του κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας ⁽²⁵¹⁾.

Η μνεία στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στην «αποφαινόμενη αρχή» και στις διαδικασίες που προβλέπονται στο κεφάλαιο III της οδηγίας καθιστά σαφές ότι το δικαίωμα παραμονής εκτείνεται έως την έκδοση απόφασης επί της ουσίας της αίτησης διεθνούς προστασίας από την αποφαινόμενη αρχή που ορίστηκε ως υπεύθυνη σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). (βλ. υποενότητα 2.3.1. ανωτέρω.)

Εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην προαιρετική διάταξη του άρθρου 9 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

- 1) Όταν ένα πρόσωπο υποβάλλει **μεταγενέστερη αίτηση** η οποία εμπίπτει στις εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής που προσδιορίζονται στο άρθρο 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 4.1.3 κατωτέρω), ή
- 2) όταν ένα κράτος μέλος θα **παραδώσει ή θα εκδώσει** ένα πρόσωπο:
 - σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με υποχρεώσεις που απορρέουν από ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης ⁽²⁵²⁾ ή άλλως, ή
 - σε τρίτη χώρα, ή
 - σε διεθνές ποινικό δικαστήριο.

Όσον αφορά την **έκδοση σε τρίτη χώρα**, αυτή δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί στη χώρα καταγωγής του αιτούντος διεθνή προστασία χωρίς προηγούμενη επί της ουσίας εξέταση της αίτησής του. Η ερμηνεία αυτή προκύπτει από το ιστορικό κατάρτισης του άρθρου 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁵³⁾. Επιβεβαιώνεται από το άρθρο 9 παράγραφος 3, το οποίο προβλέπει ρητώς ότι ένα κράτος μέλος δύναται να εκδώσει έναν αιτούντα σε τρίτη χώρα κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2 μόνο εφόσον οι αρμόδιες αρχές έχουν πεισθεί ότι η απόφαση για την έκδοση δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους μέλους. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το δικαίωμα του αιτούντος να μην εκδοθεί χωρίς επί της ουσίας εξέταση του προβαλλόμενου κινδύνου δίωξης ή σοβαρής βλάβης στο αιτούν κράτος κατοχυρώνεται γενικά από το άρθρο 19 του Χάρτη της ΕΕ, καθώς και από το άρθρο 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και από το άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες (βλ. ενότητα 1.5 ανωτέρω) ⁽²⁵⁴⁾.

⁽²⁵¹⁾ βλ. επίσης άρθρο 2 στοιχείο ιστ) για τον ορισμό της «παραμονής στο κράτος μέλος». Το δικαίωμα παραμονής βάσει του άρθρου 9 δεν επηρεάζεται από την κράτηση του αιτούντος δυνάμει του άρθρου 8 παράγραφος 3 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση), πρβλ. ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2016, υπόθεση C-601/15 PPU, *J.N. κατά Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie*, EU:C:2016:84, σκέψη 74.

⁽²⁵²⁾ Βλέπε απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, βλ. υποσημείωση 39.

⁽²⁵³⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 9 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 1310–1311.

⁽²⁵⁴⁾ Βλέπε E. Guild, «Article 19 — Protection in the Event of Removal, Expulsion or Extradition», στο S. Peers et al. (επιμ.), *The EU charter of Fundamental Rights. A commentary* (Hart, 2014), σ. 548–553. Στα άρθρα 13 και 3 της ΕΣΔΑ, βλ. ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψεις 286–293 και 321· ΕΔΔΑ, απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, *Mohammed κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 2283/12, σκέψη 81. Βλέπε επίσης M. Reneman, *EU asylum procedures and the right to an effective remedy* (Hart Publishing, 2014), σ. 118–122; B. Rainey, E. Wicks και C. Ovey, *Jacobs, White & Ovey, The European Convention on Human Rights* (6η έκδοση, OUP, 2014), σ. 176–180; W. Schabas, *The European Convention on Human Rights. A commentary* (OUP, 2015), σ. 194–196. Βλέπε επίσης J.C. Hathaway, *The rights of refugees under international law* (CUP, 2005), σ. 319–322.

4.1.3. Το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων

Το άρθρο 40 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει δύο στάδια στην εξέταση των μεταγενέστερων αιτήσεων. (Βλ. τον ορισμό στο άρθρο 2 στοιχείο ιζ) και περισσότερες λεπτομέρειες στην υποενότητα 5.2.2.4 κατωτέρω σχετικά με τις μεταγενέστερες αιτήσεις και το παραδεκτό.)

Σε πρώτο στάδιο, η αίτηση πρέπει να υποβληθεί σε **προκαταρκτική εξέταση** προκειμένου να καθοριστεί αν προέκυψαν ή υποβλήθηκαν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό του ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας δυνάμει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁵⁵⁾. Σε δεύτερο στάδιο, εάν η προκαταρκτική εξέταση καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έχουν προκύψει ή υποβληθεί από τον αιτούντα τέτοιους είδους νέα στοιχεία ή πορίσματα τα οποία αυξάνουν σημαντικά τις πιθανότητες χαρακτηρισμού του αιτούντος ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας, η αίτηση **εξετάζεται περαιτέρω** σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο II της οδηγίας ⁽²⁵⁶⁾.

Εάν, αντιθέτως, δεν προκύψει από την προκαταρκτική εξέταση ότι ανέκυψαν ή υποβλήθηκαν τέτοια νέα στοιχεία ή πορίσματα, ή σε περιπτώσεις στις οποίες ανέκυψαν ή υποβλήθηκαν νέα στοιχεία ή πορίσματα αλλά αυτά δεν αυξάνουν σημαντικά τις πιθανότητες χαρακτηρισμού του αιτούντος ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας, το κράτος μέλος δύναται να αποφασίσει να μην εξετάσει περαιτέρω τη μεταγενέστερη αίτηση. Στις περιπτώσεις αυτές, η αίτηση μπορεί να θεωρηθεί **απαράδεκτη** σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁵⁷⁾. Εάν η μεταγενέστερη αίτηση δεν θεωρηθεί **απαράδεκτη** βάσει της διάταξης αυτής, μπορεί εναλλακτικώς να εξεταστεί στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας βάσει του άρθρου 31 παράγραφος 8 στοιχείο στ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Η προσέγγιση δύο σταδίων όσον αφορά τις μεταγενέστερες αιτήσεις αντικατοπτρίζει την άποψη ότι, αφενός, ακόμη και μετά την απόρριψη αίτησης διεθνούς προστασίας, ο αιτών πρέπει να είναι σε θέση να υποβάλει νέα αίτηση, εάν οι περιστάσεις του μεταβλήθηκαν σημαντικά, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η δυνατότητα υποβολής αιτήσεων επιτόπου σύμφωνα με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (άρθρο 5). Αφετέρου, με βάση την επίγνωση της ανάγκης να αποφευχθεί η δυνητική κατάχρηση των κανόνων για τις μεταγενέστερες αιτήσεις, αποφασίστηκε οι αιτήσεις αυτές να υπόκεινται σε ταχεία και αποτελεσματική προκαταρκτική διαδικασία ώστε να αξιολογείται η ύπαρξη νέων στοιχείων και να θεωρείται η αίτηση **απαράδεκτη** εάν δεν υπάρχουν τέτοια στοιχεία [βλ. αιτιολογική σκέψη 36 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽²⁵⁸⁾.

Σύμφωνα με αυτή τη διάρθρωση της εξέτασης των μεταγενέστερων αιτήσεων, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 40, το άρθρο 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προσδιορίζει τις περιπτώσεις στις οποίες ένα κράτος μέλος μπορεί να προβεί σε **εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής** στο έδαφός του σε σχέση με μεταγενέστερες αιτήσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 41 παράγραφος 1, τέτοια εξαίρεση μπορεί να εφαρμοστεί όταν ο αιτών:

Άρθρο 41 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) έχει καταθέσει **πρώτη μεταγενέστερη αίτηση**, η οποία δεν εξετάζεται περαιτέρω βάσει του άρθρου 40 παράγραφος 5, απλώς για να καθυστερήσει ή να παρεμποδίσει

⁽²⁵⁵⁾ Άρθρο 40 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽²⁵⁶⁾ Άρθρο 40 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Βλέπε επίσης άρθρο 40 παράγραφος 4 σχετικά με τον προαιρετικό περιορισμό των νέων στοιχείων ή πορισμάτων που μπορούν να θεμελιώσουν την ανάγκη διεθνούς προστασίας.

⁽²⁵⁷⁾ Άρθρο 40 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽²⁵⁸⁾ Βλέπε επίσης J. Vedsted-Hansen, «Article 40 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 1368.

την εκτέλεση απόφασης, η οποία θα οδηγούσε στην άμεση απομάκρυνσή του από το συγκεκριμένο κράτος μέλος, ή

- 2) υποβάλλει **άλλη μεταγενέστερη αίτηση** στο ίδιο κράτος μέλος, μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία η πρώτη μεταγενέστερη αίτηση κρίνεται απαράδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 40 παράγραφος 5, ή μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία απορρίπτεται η [προηγούμενη] αίτηση ως αβάσιμη ⁽²⁵⁹⁾.

Δεδομένου ότι το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους είναι ο γενικός κανόνας ο οποίος αναγνωρίζεται στο άρθρο 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι εξαιρέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 41 έχουν εξαντλητικό χαρακτήρα και θα πρέπει να ερμηνεύονται περιοριστικά και να εφαρμόζονται με περίσκεψη. Αυτό τονίζεται περαιτέρω στο άρθρο 41 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη δύνανται να προβαίνουν σε εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων «μόνο όταν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους».

Επομένως, το άρθρο 41 παράγραφος 1 στοιχείο α) μπορεί να αποτελέσει τη νομική βάση για την εξαίρεση του αιτούντος από το δικαίωμα παραμονής μόνον όταν η απόφαση να μην εξεταστεί περαιτέρω η μεταγενέστερη αίτηση και να θεωρηθεί απαράδεκτη έχει ληφθεί βάσει του άρθρου 40 παράγραφος 5 και του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) και έχει διαπιστωθεί ότι ο αιτών υπέβαλε την αίτηση αυτή «απλώς για να καθυστερήσει ή να παρεμποδίσει την εκτέλεση απόφασης» απομάκρυνσης ⁽²⁶⁰⁾.

Το άρθρο 41 παράγραφος 2 προβλέπει τη δυνατότητα παρέκκλισης από τις προθεσμίες που εφαρμόζονται κανονικά στις ταχείες διαδικασίες βάσει του άρθρου 31 ⁽²⁶¹⁾ και στις διαδικασίες παραδεκτού βάσει των άρθρων 33 και 34, καθώς και παρέκκλισης από το άρθρο 46 παράγραφος 8 σχετικά με το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους εν αναμονή της έκβασης της διαδικασίας προσωρινών μέτρων η οποία προβλέπεται στο άρθρο 46 παράγραφοι 6 και 7 (βλ. υποενότητα 4.1.4 κατωτέρω). Περαιτέρω διαδικαστικοί κανόνες σχετικά με την προκαταρκτική εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων προβλέπονται στο άρθρο 42, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας των κρατών μελών να θεσπίσουν εθνικούς κανόνες που υποχρεώνουν τον συγκεκριμένο αιτούντα να αναφέρει τα γεγονότα και να παρέχει αποδεικτικά στοιχεία που να δικαιολογούν τη νέα διαδικασία εξέτασης της μεταγενέστερης αίτησης. Ειδικότερα, οι εν λόγω εθνικοί κανόνες δεν πρέπει να καθιστούν αδύνατη την πρόσβαση των αιτούντων σε νέα διαδικασία ούτε να οδηγούν πρακτικώς στη ματαίωση ή στον σοβαρό περιορισμό της πρόσβασης αυτής, βλ. άρθρο 42 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) *in fine*.

Οι τελευταίες αυτές διατάξεις θα πρέπει να ερμηνεύονται σε συνάρτηση με τη γενική αρχή ότι η εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων, και ειδικότερα όταν οδηγούν σε αποφάσεις που ισοδυναμούν με εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης, πρέπει να διεξάγεται με τη δέουσα τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ,

⁽²⁵⁹⁾ Άρθρο 41 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁶⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Tail*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 48, σύμφωνα με την οποία τα άρθρα 7 και 32 της ΟΔΑ έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν την εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής «εάν [...] δεν συνεχισθεί περαιτέρω η εξέταση της μεταγενέστερης αιτήσεως κατόπιν της προμνησθείσας προκαταρκτικής εξετάσεως».

⁽²⁶¹⁾ Άρθρο 41 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, η διάταξη αυτή παραπέμπει μόνο στο άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο ζ) σχετικά με τις αιτήσεις που υποβάλλονται απλώς και μόνο για να καθυστερήσουν ή να εμποδίσουν την εκτέλεση προγενέστερης ή επικείμενης απόφασης που θα οδηγούσε στην απομάκρυνση του αιτούντος, σύμφωνα με την εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής που προβλέπεται στο άρθρο 41 παράγραφος 1 στοιχείο α).

πρβλ. άρθρο 41 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), όπως παρατίθεται ανωτέρω. Η θέση αυτή υποστηρίζεται περαιτέρω από τις υποχρεώσεις των κρατών μελών βάσει του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 33 της σύμβασης για τους πρόσφυγες ⁽²⁶²⁾.

4.1.4. Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου

Το δικαίωμα των αιτούντων διεθνή προστασία να παραμείνουν στο έδαφος του κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της εξέτασης της προσφυγής τους διέπεται από τον γενικό κανόνα σχετικά με το **ανασταλτικό αποτέλεσμα των ένδικων μέσων** το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμείνουν στο έδαφός τους μέχρι να λήξει η προθεσμία άσκησης προσφυγής και, σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή εντός της προθεσμίας, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής. Βλέπε ενότητα 6.4 κατωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον γενικό κανόνα καθώς και τις επιτρεπόμενες εξαιρέσεις.

4.2. Βασικές αρχές και εγγυήσεις

4.2.1. Απαιτήσεις για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας και τη λήψη απόφασης επ' αυτών

Το άρθρο 10 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αναγνωρίζει καταρχάς τη βασική αρχή ότι «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας να μην απορρίπτονται ούτε να αποκλείεται η εξέτασή τους εκ μόνου του γεγονότος ότι δεν υποβλήθηκαν το ταχύτερο δυνατόν». Συναφώς, η διάταξη του άρθρου 10 παράγραφος 1 θα πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με το άρθρο 6 σχετικά με τους όρους υποβολής αίτησης (βλ. ανωτέρω ενότητες 2.3 σχετικά με την υποβολή, την καταχώριση και την κατάθεση αίτησης και 4.1.1 σχετικά με την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας).

Συνεπεία του γεγονότος ότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θεσπίζει υποχρεωτική ενιαία διαδικασία η οποία περιλαμβάνει την αξιολόγηση της ανάγκης για διεθνή προστασία όλων των αιτούντων (βλ. αιτιολογική σκέψη 11), το άρθρο 10 παράγραφος 2 προβλέπει τη σειρά εξέτασης και λήψης απόφασης σύμφωνα με τους ορισμούς του καθεστώτος πρόσφυγα και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας που προβλέπονται στην ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) [βλ. αιτιολογική σκέψη 33 και άρθρο 2 στοιχείο στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. Επομένως, το κράτος μέλος υποχρεούται να καθορίσει (να εξετάσει και να αποφασίσει) πρώτα αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα. Μόνον εάν και όταν η αποφαινόμενη αρχή εκδώσει αρνητική απάντηση όσον αφορά το καθεστώς πρόσφυγα, η αποφαινόμενη αρχή καθορίζει (εξετάζει και αποφασίζει) αν ο αιτών δικαιούται επικουρική προστασία ⁽²⁶³⁾.

⁽²⁶²⁾ Βλέπε παραπομπές στην υποσημείωση 63.

⁽²⁶³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *H.N. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform*, βλ. υποσημείωση 26, σκέψεις 30–36, σχετικά με τη σειρά εξέτασης δυνάμει της πρώην ΟΕΑΑ. Βλέπε επίσης *Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας – Δικαστική ανάλυση*, ό.π. υποσημείωση 1, σ. 99.

Οι απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 10 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) για την κατάλληλη εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας μπορούν να θεωρηθούν ότι εμπνέονται από τις απαιτήσεις ανεξάρτητου και αυστηρού ελέγχου που διατυπώθηκαν στη νομολογία του ΕΔΔΑ σε σχέση με τα άρθρα 3 και 13 της ΕΣΔΑ ⁽²⁶⁴⁾. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η αποφαινόμενη αρχή να εξετάζει και να λαμβάνει αποφάσεις επί των αιτήσεων «σε ατομική βάση, αντικειμενικά και αμερόληπτα» και το προσωπικό που εξετάζει αιτήσεις και λαμβάνει αποφάσεις «να γνωρίζει τις συναφείς απαιτήσεις που εφαρμόζονται στον τομέα της νομοθεσίας περί ασύλου και προσφύγων» [άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχεία α) και γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Το άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε «το προσωπικό που εξετάζει αιτήσεις και λαμβάνει αποφάσεις να μπορεί να ζητήσει συμβουλές, εφόσον είναι αναγκαίο, από εμπειρογνώμονες επί ειδικών ζητημάτων, π.χ. επί ιατρικών, πολιτιστικών ή θρησκευτικών ζητημάτων ή ζητημάτων που άπτονται των παιδιών ή του φύλου». Η διάταξη αυτή συμπεριλήφθηκε στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση) με σκοπό να διασφαλιστεί ποιοτική λήψη αποφάσεων, η οποία αντικατοπτρίζει τη στρατηγική της επικέντρωσης στην αρχή της διαδικασίας κατά τη διαδικασία εξέτασης ⁽²⁶⁵⁾.

Η διαθεσιμότητα ακριβών και επικαιροποιημένων πληροφοριών σχετικά με τη γενική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες καταγωγής ή διέλευσης των αιτούντων διεθνή προστασία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάλληλη αξιολόγηση της ανάγκης τους για τέτοιου είδους προστασία και, επομένως, για την εξασφάλιση της ποιότητας των αποφάσεων επί των αιτήσεων αυτών ⁽²⁶⁶⁾. Αυτό αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε «το προσωπικό [της αποφαινόμενης αρχής] που είναι υπεύθυνο για την εξέταση των αιτήσεων και τη λήψη των αποφάσεων [σχετικά με την προστασία να] έχει πρόσβαση στις εν λόγω πληροφορίες [για τις χώρες καταγωγής]».

Το άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο β) συμπληρώνεται από το άρθρο 10 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο τα δικαστήρια τα οποία επιλαμβάνονται διαδικασιών άσκησης ένδικων μέσων βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχουν πρόσβαση στις γενικές πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής οι οποίες ήταν διαθέσιμες στην αποφαινόμενη αρχή σε διοικητικό επίπεδο. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να επιλέξουν αν η πρόσβαση αυτή παρέχεται στα όργανα που επιλαμβάνονται των ένδικων μέσων «μέσω της αποφαινόμενης αρχής ή του αιτούντος ή άλλως». Η πρόσβαση του αιτούντος στις πληροφορίες αυτές συγκαταλέγεται στις εγγυήσεις που επιβάλλονται από το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 4.2.3.4 κατωτέρω).

Στο άρθρο 10 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζεται ότι «[τ]α κράτη μέλη προβλέπουν κανόνες όσον αφορά τη μετάφραση εγγράφων σχετικών με την εξέταση των αιτήσεων» διεθνούς προστασίας. Στόχος της υποχρεωτικής αυτής διάταξης είναι η βελτίωση της ποιότητας της λήψης αποφάσεων σε διοικητικό επίπεδο ⁽²⁶⁷⁾ και μπορεί να θεωρηθεί γενικά προαπαιτούμενο για τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις πραγματικής προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ (βλ. ενότητα 6.2 κατωτέρω σχετικά με την πλήρη και ex nunc εξέταση).

⁽²⁶⁴⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 50· ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 293.

⁽²⁶⁵⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΔΑ (αναδιατύπωση)*, ό.π., υποσημείωση 60, παράρτημα, σ. 6.

⁽²⁶⁶⁾ Βλέπε *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 4.2.5.

⁽²⁶⁷⁾ Βλέπε έγγραφο του Συμβουλίου 8958/12, 24 Απριλίου 2012, σ. 45.

4.2.2. Προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης

Σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αποφάσεις για τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας να δίδονται γραπτώς». Η απαίτηση αυτή ισχύει είτε η απόφαση είναι θετική είτε αρνητική.

Σύμφωνα με την ενιαία διαδικασία την οποία προβλέπει η ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το άρθρο 11 παράγραφος 2 ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν επίσης ώστε, όταν απορρίπτεται αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα και/ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας, να αναφέρονται στην απόφαση οι πραγματικοί και νομικοί λόγοι και να δίδονται γραπτώς πληροφορίες για τις δυνατότητες προσβολής αρνητικής απόφασης». Η υποχρέωση να αναφέρονται οι **λόγοι αρνητικής απόφασης γραπτώς** αφορά τις περιπτώσεις απόρριψης αιτήσεων όσον αφορά «το καθεστώς του πρόσφυγα και/ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας». Επομένως, πρέπει επίσης να αναφέρονται οι λόγοι σε περίπτωση που χορηγηθεί στον αιτούντα καθεστώς επικουρικής προστασίας στην απόφαση με την οποία απορρίπτεται ταυτοχρόνως η χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα. Συγκεκριμένα, εάν χορηγηθεί στον αιτούντα καθεστώς επικουρικής προστασίας, πρέπει να εξηγηθούν εγγράφως οι πραγματικοί και/ή νομικοί λόγοι στους οποίους στηρίζεται η απόρριψη της αίτησης χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα, η οποία πρέπει να καθορίζεται (εξετάζεται και αποφασίζεται) πρώτα [πρβλ. άρθρο 10 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)· βλ. υποενότητα 4.2.1 ανωτέρω σχετικά με τις απαιτήσεις για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας και τη λήψη απόφασης επ' αυτών]. Η υποχρέωση αναφοράς των λόγων μη χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα στην περίπτωση αυτή θα παράσχει στον αιτούντα τη δυνατότητα να εξετάσει αν θα κάνει χρήση της δυνατότητας άσκησης προσφυγής κατά της εν λόγω απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 46 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 6.3.1 σχετικά με την πρόσβαση στην αιτιολογία της απόφασης και σε πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα άσκησης ένδικου μέσου).

Οι εθνικοί κανόνες ενδέχεται να επηρεάζουν κατ' ανάγκη τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η αιτιολογία στις γραπτές αποφάσεις. Επιπλέον, το ΔΕΕ δεν έχει καθορίσει ακόμη τις ακριβείς συνέπειες της απαίτησης του δικαίου της ΕΕ περί αναφοράς των «πραγματικών και νομικών λόγων».

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η απαίτηση του άρθρου 11 παράγραφος 2 περιλαμβάνει την αξιολόγηση των **γεγονότων και των περιστάσεων** η οποία διενεργήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁶⁸⁾. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι λόγοι τους οποίους παρέχει η αποφαινόμενη αρχή σε διοικητικό επίπεδο θα έχουν σημασία στο πλαίσιο των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). (Βλέπε μέρος 6 κατωτέρω σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, και ειδικότερα την ενότητα 6.4 σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου.)

Ενώ οι πληροφορίες για τις δυνατότητες προσβολής αρνητικής απόφασης πρέπει, καταρχήν, να δίδονται γραπτώς, από το άρθρο 11 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) συνάγεται ότι «[τ]α κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να παρέχουν γραπτώς [τέτοιου είδους] πληροφορίες για τις δυνατότητες προσβολής αρνητικής απόφασης όταν ο αιτών έχει ενημερωθεί σχετικά σε προηγούμενο στάδιο γραπτώς ή με ηλεκτρονικό μέσο στο οποίο ο αιτών έχει πρόσβαση. Σε κάθε περίπτωση, η υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 11

⁽²⁶⁸⁾ Βλέπε, για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις αρχές που διέπουν την αξιολόγηση αυτή, *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητες 4.1-4.4.

παράγραφος 2 πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ), το οποίο ορίζει ότι οι αιτούντες ενημερώνονται σχετικά με το αποτέλεσμα της απόφασης, περιλαμβανομένων των πληροφοριών για τη δυνατότητα προσβολής αρνητικής απόφασης, σε «γλώσσα που κατανοούν ή ευλόγως θεωρείται ότι κατανοούν εάν δεν τους παρέχει συνδρομή ή εκπροσώπηση νομικός ή άλλος σύμβουλος» στις διαδικασίες διοικητικού επιπέδου. (Βλέπε επίσης υποενότητα 4.2.3.2 κατωτέρω σχετικά με τη διερμηνεία.)

Στις περιπτώσεις στις οποίες η αίτηση έχει υποβληθεί εξ ονόματος του αιτούντος, για παράδειγμα από τον/τη σύζυγο ή γονέα του, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 (βλ. υποενότητα 2.3.2.2 ανωτέρω), και όταν η αίτηση βασίζεται στους ίδιους λόγους με εκείνους τους οποίους προέβαλε το πρόσωπο που υπέβαλε την αίτηση εξ ονόματος των εξαρτώμενων προσώπων του, το άρθρο 11 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να λάβουν **μία μόνο απόφαση** η οποία καλύπτει όλα τα εξαρτώμενα πρόσωπα ⁽²⁶⁹⁾. Επιπλέον του πρακτικού διοικητικού πλεονεκτήματος της εν λόγω ενέργειας, αυτή μπορεί να αντικατοπτρίζει επίσης την αρχή της ενότητας της οικογένειας στο πλαίσιο της χορήγησης διεθνούς προστασίας ⁽²⁷⁰⁾. Ταυτόχρονα, ωστόσο, η δυνατότητα αυτή δεν συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν να μην εξετάσουν, και να μην λάβουν υπόψη, τα όσα εκθέτουν ο/η σύζυγος ή άλλα εξαρτώμενα μέλη σε περιπτώσεις στις οποίες οι λόγοι της αίτησής τους δεν είναι ίδιοι με εκείνους του κύριου αιτούντος, για παράδειγμα, εάν ο/η σύζυγος υποστηρίζει ότι υπέστη ατομικές διώξεις.

Κατ' εξαίρεση από την επιτρεπόμενη πρακτική της λήψης μίας μόνο απόφασης η οποία καλύπτει όλα τα εξαρτώμενα πρόσωπα του αιτούντος, το άρθρο 11 παράγραφος 3 επιβάλλει την έκδοση **χωριστής απόφασης** για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα εάν η μία μόνο απόφαση θα «οδηγούσε σε κοινολόγηση της ιδιαίτερης κατάστασης αιτούντος που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τα συμφέροντά του, ιδίως σε περιπτώσεις διώξεων με βάση το φύλο, τον γενετήσιο προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου και/ή την ηλικία».

4.2.3. Εγγυήσεις για τους αιτούντες

Το άρθρο 12 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει ορισμένες εγγυήσεις για τους αιτούντες οι οποίες εφαρμόζονται στις διαδικασίες εξέτασης **σε διοικητικό επίπεδο**, όπως προβλέπεται στο κεφάλαιο III της οδηγίας. Ταυτόχρονα, το άρθρο 12 παράγραφος 2 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι όλοι οι αιτούντες διεθνή προστασία απολαμβάνουν «εγγυήσεων ισοδύναμων» σε σχέση με τις **διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου** βάσει του άρθρου 46, εξαιρουμένων εκείνων που προβλέπονται στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχεία α) και στ), οι οποίες φαίνεται να έχουν μικρότερη σημασία στο στάδιο της προσφυγής. Καθώς οι πληροφορίες που αναφέρονται σε αυτό αφορούν ειδικότερα τις διαδικασίες εξέτασης σε διοικητικό επίπεδο, ο σκοπός του άρθρου 12 παράγραφος 1 στοιχεία α) και στ) θα επιτυγχάνεται κανονικά εάν οι διατάξεις αυτές τηρήθηκαν ήδη στο στάδιο εκείνο.

Μπορεί να θεωρηθεί ότι οι εγγυήσεις για τους αιτούντες οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 12 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αντικατοπτρίζουν, και σε κάποιον βαθμό αναπτύσσουν, τις διαδικαστικές απαιτήσεις για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου όπως είχαν προταθεί σε προηγούμενες συστάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής UNHCR και της Επιτροπής

⁽²⁶⁹⁾ Παρότι ο όρος «εξαρτώμενο πρόσωπο» στο άρθρο 11 παράγραφος 3 έχει την ίδια έννοια με εκείνη που έχει στο άρθρο 7 παράγραφος 2, θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν περιλαμβάνεται γενικός ορισμός του «εξαρτώμενου προσώπου».

⁽²⁷⁰⁾ Βλέπε UNHCR, Εγχειρίδιο, βλ. υποσημείωση 38, σημεία 181–186.

Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (271). Οι γενικές διατάξεις του άρθρου 12 συμπληρώνονται από άλλες ειδικότερες απαιτήσεις της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), και συγκεκριμένα εκείνες που προβλέπονται στα άρθρα 14-17 σχετικά με τις προσωπικές συνεντεύξεις των αιτούντων διεθνή προστασία, στο άρθρο 18 σχετικά με την ιατρική εξέταση, στο άρθρο 19 σχετικά με τη δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών (διοικητικό επίπεδο), στα άρθρα 20-23 σχετικά με την παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών, νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης, και στο άρθρο 29 σχετικά με τον ρόλο της UNHCR (βλ. κατωτέρω ενότητες 4.2.4 σχετικά με την προσωπική συνέντευξη έως 4.2.7 σχετικά με τους αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων).

4.2.3.1. Ενημέρωση

Πρώτον, όσον αφορά τη **γλώσσα** επικοινωνίας μεταξύ των αρχών των κρατών μελών και των αιτούντων διεθνή προστασία, το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχεία α) και στ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) υποχρεώνει τις αρχές να ενημερώνουν τους αιτούντες σε γλώσσα «την οποία κατανοούν ή ευλόγως θεωρείται ότι κατανοούν» (272). Αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως απαίτηση να βασίζεται η χρησιμοποιούμενη γλώσσα σε συγκεκριμένες ενδείξεις ότι πράγματι είναι κατανοητή από τον αιτούντα.

Η υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται όταν οι αρχές ενημερώνουν τους αιτούντες για τη διαδικασία εξέτασης που ακολουθείται και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους κατά τη διαδικασία καθώς και για τις τυχόν συνέπειες της μη συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις τους και της μη συνεργασίας με τις αρχές. Αυτό περιλαμβάνει το δικαίωμα των αιτούντων να ενημερώνονται για τις προθεσμίες και τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους προκειμένου να εκπληρώσουν την υποχρέωση βάσει του άρθρου 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) για την υποβολή στοιχείων σχετικά με γεγονότα και αποδείξεις, καθώς και το δικαίωμα να ενημερώνονται για τις συνέπειες της ρητής ή σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης [βλ. άρθρα 27 και 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και υποενότητα 4.2.10 κατωτέρω]. Το πεδίο εφαρμογής και το περιεχόμενο της απαίτησης ενημέρωσης πρέπει να γίνονται αντιληπτά σε συνάρτηση με την οδηγία στο σύνολό της στο μέτρο που οι σχετικές πληροφορίες παρέχονται εγκαίρως ώστε οι αιτούντες να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματα τα οποία εγγυάται η οδηγία και να συμμορφωθούν προς τις υποχρεώσεις τους βάσει του άρθρου 13 (βλ. υποενότητα 4.2.9 κατωτέρω).

Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) μπορούν να αφορούν **όλες τις αρχές** του κράτους μέλους που εμπλέκονται στη διαδικασία εξέτασης. Επιπλέον, το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ) επιβάλλει να ενημερώνεται ο αιτών για το αποτέλεσμα της απόφασης που έλαβε η **αποφαινόμενη αρχή**, καθώς και για τις δυνατότητες προσβολής αρνητικής απόφασης (πρβλ. άρθρο 11 παράγραφος 2 και υποενότητα 4.2.2 ανωτέρω). Ομοίως, το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο ε) επιβάλλει να «κοινοποιείται [στον αιτούντα] σε εύλογο χρόνο η απόφαση» που έλαβε η αποφαινόμενη αρχή σχετικά με την αίτηση προστασίας. Η υποχρέωση **προηγούμενης κοινοποίησης** δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται χωριστή υποχρέωση κοινοποίησης στον αιτούντα των επιχειρημάτων στα οποία η αποφαινόμενη αρχή προτίθεται να στηρίξει ενδεχόμενη αρνητική απόφαση προκειμένου να μπορέσει ο αιτών να υποβάλει παρατηρήσεις επί των

(271) Βλέπε, ιδίως, Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 8 (XXVIII): Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα*, 12 Οκτωβρίου 1977· Συμβούλιο της Ευρώπης, Επιτροπή Υπουργών, *Σύσταση αριθ. R (81) 16 για την εναρμόνιση των εθνικών διαδικασιών σχετικά με το άσυλο*, 5 Νοεμβρίου 1981.

(272) Έχει υποστηριχθεί ότι η διατύπωση αυτή, τουλάχιστον σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις, φαίνεται να απηχεί μια κάπως υψηλότερη απαίτηση από εκείνη της διάταξης του άρθρου 10 της προηγούμενης ΟΔΑ («γλώσσα που ευλόγως θεωρείται ότι κατανοούν»), βλ. J. Vedsted-Hansen, «Article 12 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 1315.

επιχειρημάτων αυτών, εφόσον το γενικό δικαίωμα ακρόασης βάσει του δικαίου της ΕΕ έχει γίνει δεόντως σεβαστό κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης ⁽²⁷³⁾. Ωστόσο, παρότι δεν υφίσταται υποχρέωση κοινοποίησης των επιχειρημάτων στα οποία η αποφαινόμενη αρχή προτίθεται να στηρίξει ενδεχόμενη αρνητική απόφαση, αυτό πρέπει να διακρίνεται από την υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ) περί κοινοποίησης «γενικών πληροφοριών», όπως εξηγείται στην υποενότητα 4.2.3.4.

Τόσο η υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης όσο και η υποχρέωση ενημέρωσης σχετικά με το αποτέλεσμα της απόφασης, σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχεία ε) και στ), τροποποιούνται σε περιπτώσεις όπου «ένας νομικός ή άλλος σύμβουλος εκπροσωπεί νομίμως τον αιτούντα» ή όταν στον αιτούντα «παρέχει συνδρομή ή εκπροσώπηση νομικός ή άλλος σύμβουλος» αντίστοιχα.

4.2.3.2. Ερμηνεία

Το δικαίωμα των αιτούντων δυνάμει του άρθρου 12 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «να τους παρέχονται **υπηρεσίες διερμηνείας**, [...] για να εκθέσουν την περίπτωση τους στις αρμόδιες αρχές» εφαρμόζεται «όταν αυτό είναι απαραίτητο». Αυτό θεωρείται απαραίτητο τουλάχιστον σε σχέση με τις συνεντεύξεις, όπως αναφέρεται στα άρθρα 14 έως 17 και 34 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, η απαίτηση παροχής διερμηνείας περιορίζεται στις περιπτώσεις στις οποίες «δεν μπορεί να εξασφαλισθεί η δέουσα επικοινωνία χωρίς διερμηνεία», ήτοι σε καταστάσεις στις οποίες ο αιτών δεν γνωρίζει επαρκώς τη γλώσσα που ομιλούν οι υπάλληλοι των αρχών του κράτους μέλους.

Είναι πρόδηλο από τη διάταξη ότι, επιπλέον της **αποφαινόμενης αρχής** η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), άλλες **αρχές με επίσημα καθήκοντα** σε σχέση με αιτήσεις διεθνούς προστασίας μπορούν επίσης να επικοινωνούν με τον αιτούντα σε συνθήκες που ενδέχεται να απαιτούν τη συνδρομή διερμηνείας, για παράδειγμα οι αρχές που είναι αρμόδιες για ζητήματα παραδεκτού (βλ. άρθρο 4 παράγραφος 2 και υποενότητα 2.3.1 ανωτέρω σχετικά με τις αρμόδιες αρχές).

4.2.3.3. Επικοινωνία με την UNHCR και/ή άλλες οργανώσεις

Την ευκαιρία του αιτούντος να επικοινωνεί με την UNHCR βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) συμπληρώνει το παρόμοιο δικαίωμα επικοινωνίας με κάθε άλλη οργάνωση που παρέχει νομικές ή άλλες συμβουλές σε αιτούντες. Η τελευταία αυτή πτυχή του δικαιώματος δεν περιορίζεται πλέον σε οργανώσεις που εργάζονται εξ ονόματος της UNHCR (βλ. άρθρο 10 της αρχικής ΟΔΑ).

Το δικαίωμα των αιτούντων διεθνή προστασία να επικοινωνούν με τέτοιες οργανώσεις, και ενδεχομένως επίσης με την UNHCR, διέπεται από το εθνικό δίκαιο του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Ωστόσο, τυχόν περιορισμοί στο εθνικό δίκαιο πρέπει να σέβονται το πραγματικό δικαίωμα επικοινωνίας και, επομένως, δεν επιτρέπεται να καθιστούν την ευκαιρία του αιτούντος πρακτικά αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο γ), εν αντιθέσει προς το άρθρο 21 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

⁽²⁷³⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Μ.*, βλ. υποσημείωση 143, σκέψη 74, όσον αφορά τον σχετικό διαδικαστικό αντίκτυπο του άρθρου 4 της ΟΕΑΑ· βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση C-560/14, *Μ κατά Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, EU:C:2017:101, σχετικά με τον αντίκτυπο του δικαιώματος ακρόασης βάσει του δικαίου της ΕΕ σε παρόμοιες περιπτώσεις.

σχετικά με τη δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση που αναφέρεται στο άρθρο 20, δεν παρέχει στα κράτη μέλη ρητή άδεια να «κάνουν δεκτά» ή να «αναγνωρίζουν» ορισμένα πρόσωπα για την παροχή νομικών ή άλλων συμβουλών σε αιτούντες.

4.2.3.4. Πρόσβαση σε γενικές πληροφορίες

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι αιτούντες και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, οι νομικοί ή άλλοι σύμβουλοί τους, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 1, έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής που διατέθηκαν στο προσωπικό που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας και τη λήψη απόφασης επ' αυτών, καθώς και σε πληροφορίες που παρέχουν εμπειρογνώμονες επί ιατρικών, πολιτιστικών ή θρησκευτικών ζητημάτων ή ζητημάτων που άπτονται των παιδιών ή του φύλου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχεία β) και δ), αντιστοίχως. Η πρόσβαση αυτή περιορίζεται στις πληροφορίες τις οποίες «συνεκτιμά» η αποφαινόμενη αρχή «για να λάβει απόφαση επί της αίτησής τους». Προκειμένου να διασφαλίζεται πραγματική πρόσβαση σε ενημέρωση, η τελευταία αυτή οριοθέτηση δεν πρέπει να εφαρμόζεται περιοριστικά.

Επιπλέον των συγκεκριμένων απαιτήσεων του άρθρου 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ), θα πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με τη γενική αρχή του δικαίου της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ακρόασης, θα πρέπει να παρέχεται στον αιτούντα η ευκαιρία να διατυπώσει πραγματικά, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, τις απόψεις του σχετικά με την αίτησή του. Ανάλογα με τις περιστάσεις, αυτό μπορεί να περιλαμβάνει λόγους οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν την αρμόδια αρχή να μην εκδώσει δυσμενή απόφαση, έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία ο αιτών επιθυμεί να επισυνάψει στην αίτηση ή λεπτομερείς παρατηρήσεις σχετικά με τα στοιχεία που πρέπει να λάβει υπόψη η αρμόδια αρχή και, εφόσον είναι σκόπιμο, πληροφορίες ή εκτιμήσεις διαφορετικές από εκείνες που έχει ήδη υποβάλει στην αρμόδια αρχή⁽²⁷⁴⁾. [Βλέπε επίσης υποενότητα 4.2.4.2 κατωτέρω σχετικά με τη διεξαγωγή και το περιεχόμενο των συνεντεύξεων σε σχέση με τις απαιτήσεις του άρθρου 15 παράγραφος 3 και του άρθρου 16 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).]

Αξίζει να σημειωθεί ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες περιορίζεται στους νομικούς ή άλλους συμβούλους που έχουν γίνει δεκτοί ή αναγνωρίζονται ως τέτοιοι βάσει της εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Η παραπομπή στη διάταξη αυτή, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ), καθιστά σαφές ότι η πρόσβαση των νομικών και άλλων συμβούλων σε πληροφορίες μπορεί να υπόκειται στους περιορισμούς που προβλέπονται στο άρθρο 23 παράγραφος 1. Ταυτόχρονα, ωστόσο, το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο δ) δεν επιτρέπει ρητώς τυχόν περιορισμούς στην πρόσβαση του αιτούντος στο υλικό που αναφέρεται στη διάταξη αυτή.

4.2.4. Προσωπική συνέντευξη

4.2.4.1. Πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης διεξαγωγής συνεντεύξεων

Τα άρθρα 14 έως 17 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπουν αρκετά λεπτομερείς απαιτήσεις σχετικά με τις συνεντεύξεις των αιτούντων διεθνή προστασία, υποχρεώνοντας συναφώς τα

⁽²⁷⁴⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *M κατά Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, ό.π., σκέψεις 31, 39 και 40.

κράτη μέλη να παρέχουν υψηλότερο επίπεδο διαδικαστικών εγγυήσεων από εκείνο που προέβλεπαν οι παρόμοιες διατάξεις της προηγούμενης ΟΔΑ. Οι διατάξεις της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) για τις συνεντεύξεις ορίζουν, πρώτον, το πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης διεξαγωγής προσωπικής συνέντευξης, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων στις οποίες αυτή μπορεί να παραλειφθεί από τις αρχές των κρατών μελών και των συνεπειών της έλλειψης τέτοιας συνέντευξης, καθώς και την αρμόδια αρχή για τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων (άρθρο 14). Δεύτερον, καθορίζουν τις προϋποθέσεις της προσωπικής συνέντευξης από την άποψη των πρακτικών ζητημάτων, της οργάνωσης και των επαγγελματικών προσόντων σε σχέση με τη διεξαγωγή και το περιεχόμενο των συνεντεύξεων (άρθρα 15 και 16). Τέλος, οι υποχρεώσεις των κρατών μελών όσον αφορά την έκθεση και άλλες μορφές καταγραφής των προσωπικών συνεντεύξεων με τους αιτούντες προσδιορίζονται μαζί με το δικαίωμα του αιτούντος να διατυπώσει παρατηρήσεις επί της έκθεσης και να έχει πρόσβαση σε αυτήν (άρθρο 17).

Ο γενικός κανόνας στο άρθρο 14 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι «πρέπει να παρέχεται στον αιτούντα [διεθνούς προστασίας] η **ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης** σχετικά με την αίτησή [...] του με πρόσωπο αρμόδιο, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, για τη διεξαγωγή ανάλογων συνεντεύξεων» ⁽²⁷⁵⁾. Παρότι το γράμμα της διάταξης αυτής δεν αναφέρει καμία υποχρέωση του αιτούντος να εμφανιστεί για την προσωπική συνέντευξη, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν τέτοια υποχρέωση στο εθνικό δίκαιο σύμφωνα με άλλες διατάξεις της οδηγίας ⁽²⁷⁶⁾.

Στο μέτρο που η προσωπική συνέντευξη αφορά την ουσία της αίτησης διεθνούς προστασίας, και όχι ορισμένα ζητήματα παραδεκτού τυπικού χαρακτήρα, αυτή διεξάγεται από προσωπικό της **αποφαινώμενης αρχής** το οποίο έχει οριστεί σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, το άρθρο 14 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο επιτρέπει εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν σε καταστάσεις στις οποίες μεγάλος αριθμός ταυτόχρονων αιτήσεων διεθνούς προστασίας «καθιστούν αδύνατη στην πράξη την έγκαιρη διεξαγωγή συνεντεύξεων επί της ουσίας κάθε αίτησης από την αποφαινώμενη αρχή». Σε τέτοιες περιπτώσεις, η συνέντευξη μπορεί να διεξαχθεί από προσωπικό διαφορετικής αρχής, το οποίο πρέπει να έχει λάβει τη σχετική κατάρτιση και να διαθέτει «γενική γνώση των προβλημάτων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητα του αιτούντος για συνέντευξη» [βλ. άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) το οποίο προβλέπει απαιτήσεις για το προσωπικό της αποφαινώμενης αρχής· βλ. επίσης υποενότητα 2.3.1 ανωτέρω σχετικά με τις αρμόδιες αρχές].

Επιπλέον, το άρθρο 34 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αναθέτουν στο προσωπικό αρχών διαφορετικών της αποφαινώμενης αρχής τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων σχετικά με το παραδεκτό των αιτήσεων διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 33.

Στις περιπτώσεις όπου ένας αιτών έχει καταθέσει αίτηση διεθνούς προστασίας εξ ονόματος των εξαρτώμενων από αυτόν προσώπων, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «παρέχεται **σε κάθε εξαρτώμενο ενήλικο** η ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης» (άρθρο 14 παράγραφος 1 τρίτο εδάφιο) ⁽²⁷⁷⁾. Οι συνεντεύξεις αυτές με εξαρτώμενους ενήλικους πρέπει να διεξάγονται υπό συνθήκες που σέβονται την ιδιωτική ζωή

⁽²⁷⁵⁾ Άρθρο 14 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁷⁶⁾ Βλέπε άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχείο α), άρθρο 14 παράγραφος 5, άρθρο 23 παράγραφος 4 και άρθρο 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

⁽²⁷⁷⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

του εξαρτώμενου αιτούντος προκειμένου να διασφαλίζεται εμπιστευτικότητα σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 2 ⁽²⁷⁸⁾. Αντιθέτως, όσον αφορά αιτήσεις που υποβάλλονται από ανήλικο, το άρθρο 14 παράγραφος 1 τέταρτο εδάφιο επιτρέπει στα κράτη μέλη «να καθορίσουν στην εθνική νομοθεσία τις περιπτώσεις στις οποίες παρέχεται σε ανήλικο η ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης».

Το άρθρο 14 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει τρεις προαιρετικές εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα του δικαιώματος των αιτούντων να έχουν την ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης. Οι εξαιρέσεις αυτές ορίζονται πιο στενά από ό,τι στις παρόμοιες διατάξεις του άρθρου 12 της προηγούμενης ΟΔΑ.

Η πρώτη και η δεύτερη εξαίρεση από τον γενικό κανόνα βασίζονται στις ιδιαίτερες περιστάσεις του αιτούντος. Το άρθρο 14 παράγραφος 2 στοιχείο α) ορίζει ότι η προσωπική συνέντευξη επί της ουσίας της αίτησης μπορεί να παραλειφθεί όταν «η αποφαινόμενη αρχή δύναται να λάβει **θετική απόφαση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα** βάσει των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων» ⁽²⁷⁹⁾. Η απαίτηση «θετικής απόφασης όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα» δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να παραλείπουν τη συνέντευξη σε περιπτώσεις στις οποίες τα αποδεικτικά στοιχεία παρέχουν τη δυνατότητα στην αρχή να χορηγήσει μόνο καθεστώς επικουρικής προστασίας. Επιπλέον, το άρθρο 14 παράγραφος 2 στοιχείο β) επιτρέπει να παραλειφθεί η προσωπική συνέντευξη όταν «η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι ο αιτών είναι **ανίκανος ή δεν μπορεί να συμμετάσχει σε συνέντευξη**, για λόγους που οφείλονται σε μόνιμες καταστάσεις ανεξάρτητες από τη θέλησή του» ⁽²⁸⁰⁾. Από το γράμμα του άρθρου 14 παράγραφος 2 προκύπτει ότι οι αποφάσεις αυτές πρέπει να λαμβάνονται πάντοτε από την αποφαινόμενη αρχή, στην τελευταία περίπτωση αφού συμβουλευτεί επαγγελματία του τομέα της υγείας σχετικά με τον προσωρινό ή μόνιμο χαρακτήρα της κατάστασης του αιτούντος, εάν η αποφαινόμενη αρχή τρέφει αμφιβολίες.

Τρίτον, στην περίπτωση **μεταγενέστερης αίτησης** διεθνούς προστασίας, από το άρθρο 14 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο in fine προκύπτει ότι ο διαδικαστικός κανόνας του άρθρου 42 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) υπερισχύει, παρέχοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να καθορίσουν στο εθνικό δίκαιο ότι προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται μόνο βάσει γραπτών παρατηρήσεων χωρίς προσωπική συνέντευξη, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που αφορούν εξαρτώμενους αιτούντες βάσει του άρθρου 40 παράγραφος 6.

Σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 3, «[η] **έλλειψη προσωπικής συνέντευξης** [...] δεν εμποδίζει την αποφαινόμενη αρχή να λαμβάνει απόφαση επί αιτήσεως διεθνούς προστασίας» ⁽²⁸¹⁾, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω έλλειψη συνάδει με τους προαναφερθέντες κανόνες του άρθρου 14. Στις περιπτώσεις όπου η προσωπική συνέντευξη έχει παραλειφθεί βάσει του άρθρου 14 παράγραφος 2 στοιχείο β) για αιτούντες που είναι ανίκανοι ή δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε συνέντευξη, «[η] έλλειψη προσωπικής συνέντευξης [...] δεν επιδρά δυσμενώς στην απόφαση της αποφαινόμενης αρχής» (άρθρο 14 παράγραφος 4).

Εκτός των ανωτέρω περιπτώσεων, «τα κράτη μέλη, όταν αποφασίζουν επί αιτήσεως διεθνούς προστασίας, μπορούν να λάβουν υπόψη το γεγονός ότι ο αιτών δεν παρουσιάσθηκε για την προσωπική συνέντευξη, εκτός εάν είχε σοβαρούς λόγους να απουσιάσει» (άρθρο 14 παράγραφος 5).

⁽²⁷⁸⁾ Βλέπε υποενότητα 4.2.4.2 κατωτέρω σχετικά με τη διεξαγωγή και το περιεχόμενο των συνεντεύξεων.

⁽²⁷⁹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁸⁰⁾ Η επισήμανση των συντακτών. Ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση «πρέπει να καταβάλλονται εύλογες προσπάθειες ώστε να δίνεται η δυνατότητα στον αιτούντα ή στον εξαρτώμενο να υποβάλλουν συμπληρωματικά στοιχεία», βλ. άρθρο 14 παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο.

⁽²⁸¹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

4.2.4.2. Διεξαγωγή και περιεχόμενο των συνεντεύξεων

Ως κύριο κανόνα, το άρθρο 15 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι η «προσωπική συνέντευξη [αιτούντος διεθνή προστασία] κατά κανόνα γίνεται **χωρίς την παρουσία μελών της οικογένειας**»⁽²⁸²⁾. Αυτό ισχύει ακόμη και αν η αίτηση διεθνούς προστασίας κατατέθηκε από άλλον αιτούντα εξ ονόματος του εξαρτώμενου από αυτόν προσώπου, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2. Εξαιρέση από τον βασικό κανόνα επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες «η αποφαινόμενη αρχή κρίνει ότι η παρουσία [μελών της οικογένειας] είναι απαραίτητη προκειμένου να διενεργηθεί η δέουσα εξέταση» (άρθρο 15 παράγραφος 1).

Όταν αξιολογεί την αναγκαιότητα της παρουσίας μελών της οικογένειας κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, η αποφαινόμενη αρχή πρέπει να λαμβάνει υπόψη το άρθρο 15 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σύμφωνα με το οποίο «[η] προσωπική συνέντευξη πρέπει να διεξάγεται υπό συνθήκες που να εξασφαλίζουν τη **δέουσα εμπιστευτικότητα**»⁽²⁸³⁾. Αυτή η απαίτηση για τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων βασίζεται στη γενικότερη αρχή της εμπιστευτικότητας σε σχέση με τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας και εξυπηρετεί τον σκοπό της διασφάλισης της ακεραιότητας των πληροφοριών του αιτούντος, όπως αποτυπώνεται επίσης στο άρθρο 11 παράγραφος 3 (βλ. υποενότητα 4.2.2 ανωτέρω σχετικά με τις προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης). Ως εκ τούτου, αποφάσεις με τις οποίες επιτρέπεται η παρουσία μελών της οικογένειας κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων μπορούν να ληφθούν μόνο στο μέτρο που η παρουσία αυτή είναι όντως αναγκαία σε κάθε επιμέρους περίπτωση.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν επίσης υπόψη την αρχή της εμπιστευτικότητας εάν και όταν εφαρμόζουν το άρθρο 15 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το οποίο επιτρέπει τη θέσπιση διατάξεων στην εθνική νομοθεσία σχετικά με την **παρουσία τρίτων** στην προσωπική συνέντευξη. Η δυνατότητα αυτή κανονικά θα έχει σημασία όταν επιτρέπεται σε τρίτους να είναι παρόντες προκειμένου να συνδράμουν ή να προστατεύσουν τον αιτούντα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφοι 3 και 4 σχετικά με την παρουσία νομικών ή άλλων συμβούλων και το άρθρο 25 παράγραφος 1 στοιχείο β) σχετικά με εκπροσώπους ή άλλους συμβούλους ασυνόδευτων ανήλικων αιτούντων (βλ. υποενότητα 4.2.8 κατωτέρω σχετικά με τις εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους), ή όταν η παρουσία των τρίτων είναι επιβεβλημένη για εκπαιδευτικούς ή παρόμοιους σκοπούς προς το συμφέρον της αποφαινόμενης αρχής ή για λόγους ασφάλειας.

Το άρθρο 15 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει τις **προϋποθέσεις των προσωπικών συνεντεύξεων**, θέτοντας τις ακόλουθες απαιτήσεις.

Άρθρο 15 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι οι προσωπικές συνεντεύξεις διεξάγονται σε συνθήκες που επιτρέπουν στους αιτούντες να εκθέσουν διεξοδικά τους λόγους των αιτήσεών τους. Για αυτό το σκοπό, τα κράτη μέλη:

- 1) μεριμνούν ώστε το πρόσωπο που διεξάγει τη συνέντευξη να διαθέτει τα προσόντα για να συνεκτιμήσει τις προσωπικές και γενικές συνθήκες που περιβάλλουν την αίτηση, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής καταγωγής, του φύλου, του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της ευαισθησίας του αιτούντος·

⁽²⁸²⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁸³⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

- 2) οσάκις είναι εφικτό, προβλέπουν ότι η συνέντευξη με τον αιτούντα διεξάγεται από πρόσωπο του ίδιου φύλου, εφόσον το ζητήσει ο αιτών [...].
- 3) επιλέγουν διερμηνέα δυνάμενο να εξασφαλίσει τη δέουσα επικοινωνία μεταξύ του αιτούντος και του προσώπου που διεξάγει τη συνέντευξη. Η επικοινωνία διενεργείται στη γλώσσα που προτιμά ο αιτών εκτός εάν υπάρχει άλλη γλώσσα την οποία κατανοεί και στην οποία είναι σε θέση να επικοινωνήσει με σαφήνεια. Οσάκις είναι εφικτό, τα κράτη μέλη παρέχουν διερμηνέα του ίδιου φύλου εφόσον το ζητήσει ο αιτών [...].
- 4) μεριμνούν ώστε το πρόσωπο που διεξάγει τη συνέντευξη επί της ουσίας της αίτησης διεθνούς προστασίας να μη φοράει στρατιωτική στολή ή στολή των δυνάμεων επιβολής του νόμου.
- 5) μεριμνούν ώστε οι συνεντεύξεις με ανηλίκους να διεξάγονται με τρόπο κατάλληλο για παιδιά.

Το ΔΕΕ αποσαφήνισε τις συνέπειες του άρθρου 15 παράγραφος 3 στοιχείο α) για τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων, ιδίως όσον αφορά τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, σε απόφαση στην οποία ερμήνευσε τη σε μεγάλο βαθμό παρόμοια διάταξη του άρθρου 13 παράγραφος 3 στοιχείο α) της ΟΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΟΕΑΑ ⁽²⁸⁴⁾.

Όσον αφορά τα κεντρικά ζητήματα της **υποβολής ερωτήσεων ή της παροχής αποδείξεων σχετικά με συγκεκριμένες σεξουαλικές πρακτικές**, το Δικαστήριο έκρινε ότι «μολονότι οι εθνικές αρχές βασιμώς προβαίνουν, κατά περίπτωση, σε υποβολή ερωτήσεων προκειμένου να εκτιμήσουν τα γεγονότα και τις περιστάσεις σχετικά με τον προβαλλόμενο γενετήσιο προσανατολισμό των αιτούντων άσυλο, εντούτοις οι ερωτήσεις που αφορούν τις λεπτομέρειες των σεξουαλικών πρακτικών του οικείου αιτούντος άσυλο προσβάλλουν τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει ο Χάρτης [της ΕΕ] και, ειδικότερα, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής που προβλέπει το άρθρο του 7» ⁽²⁸⁵⁾.

Η απαίτηση να είναι ο υπεύθυνος για τη διεξαγωγή της συνέντευξης και ο διερμηνέας του **ίδιου φύλου με τον αιτούντα**, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 3 στοιχεία β) και γ), αντικατοπτρίζει διάφορες διεθνείς συστάσεις ⁽²⁸⁶⁾. Συνοδεύεται από τρεις διαφορετικές επιφυλάξεις:

- 1) η απαίτηση αυτή εφαρμόζεται «οσάκις είναι εφικτό», ήτοι μόνο στο μέτρο που είναι δυνατόν να παρασχεθούν υπεύθυνοι για τη διεξαγωγή της συνέντευξης και διερμηνείς του αντίστοιχου φύλου.
- 2) η σχετική υποχρέωση ανακύπτει μόνο κατόπιν αιτήματος του αιτούντος, και
- 3) το σχετικό αίτημα του αιτούντος μπορεί να μην ληφθεί υπόψη εάν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ευλόγως ότι «βασίζεται σε λόγους που δεν συνδέονται με τη δυσκολία του αιτούντος να παρουσιάσει τους λόγους της αίτησής του [για διεθνή προστασία] κατά τρόπο περιεκτικό».

⁽²⁸⁴⁾ ΔΕΕ, Α, Β και C, βλ. υποσημείωση 25, σκέψεις 62–63· εξετάζονται επίσης στο τεύχος *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System (CEAS) — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 4.2.6.

⁽²⁸⁵⁾ ΔΕΕ, Α, Β και C, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 64· το ζήτημα εξετάζεται επίσης στο τεύχος *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System (CEAS) — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 4.2.6.

⁽²⁸⁶⁾ Βλ. Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπεράσματα αριθ. 64: Γυναίκες πρόσφυγες και διεθνής προστασία*, 5 Οκτωβρίου 1990, στοιχείο α) σημεία ii) και iii)· αριθ. 73: *Προστασία προσφύγων και σεξουαλική βία*, 8 Οκτωβρίου 1993· αριθ. 77 (XLVI): *Διεθνής προστασία*, 20 Οκτωβρίου 1995· αριθ. 79 (XLVII): *Διεθνής προστασία*, 11 Οκτωβρίου 1996· αριθ. 81 (XLVIII): *Διεθνής προστασία*, 17 Οκτωβρίου 1997· αριθ. 105 (LVII): *Conclusion on women and girls at risk*, 6 Οκτωβρίου 2006, στοιχείο (η) σημείο (iv). Βλέπε επίσης επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, *General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women*, 14 Νοεμβρίου 2014, UN Doc CEDAW/C/GC/32, σημεία 16 και 50.

Η μνεία της φράσης «θεωρεί ευλόγως» στην οδηγία πρέπει να θεωρηθεί ότι επιβάλλει να παρέχονται συγκεκριμένοι λόγοι για να μην ληφθεί υπόψη το αίτημα του αιτούντος σχετικά με το φύλο του υπευθύνου για τη διεξαγωγή της συνέντευξης ή του διερμηνέα σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 στοιχεία β) και γ), αντιστοίχως.

Όσον αφορά το **περιεχόμενο των προσωπικών συνεντεύξεων**, το άρθρο 16 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αντικατοπτρίζει τη θεμελιώδη λειτουργία της προσωπικής συνέντευξης σε σχέση με την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας και την αναγκαιότητα να είναι αυτή αρκούντως περιεκτική. Προβλέπει τα ακόλουθα.

Άρθρο 16 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Κατά τη διεξαγωγή προσωπικής συνέντευξης επί της ουσίας της αίτησης διεθνούς προστασίας, η αποφαινόμενη αρχή μεριμνά ώστε να παραχωρείται στον αιτούντα κατάλληλη ευκαιρία για να παρουσιάσει τα στοιχεία που απαιτούνται για την, κατά το δυνατόν, πλήρη τεκμηρίωση της αίτησης σύμφωνα με το άρθρο 4 της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]. [...]

Επομένως, οι ερωτήσεις που υποβάλλονται στον αιτούντα πρέπει να είναι σχετικές με την αξιολόγηση της ανάγκης διεθνούς προστασίας σε συνάρτηση με τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό του ως πρόσφυγα ή ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας. Σύμφωνα με τις διεθνείς απαιτήσεις για την αξιολόγηση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, στο άρθρο 16 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζεται περαιτέρω ότι το απαιτούμενο περιεχόμενο της συνέντευξης «περιλαμβάνει την ευκαιρία [για τον αιτούντα] να παράσχει εξηγήσεις σχετικά με στοιχεία τα οποία ενδεχομένως λείπουν και/ή σχετικά με τυχόν **ασυνέπειες ή αντιφάσεις** στο πλαίσιο των δηλώσεων του αιτούντος» ⁽²⁸⁷⁾.

4.2.4.3. Έκθεση και καταγραφή των συνεντεύξεων

Σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε για κάθε προσωπική συνέντευξη είτε να συντάσσεται **διεξοδική και εμπειριστατωμένη έκθεση** που να περιλαμβάνει όλα τα ουσιώδη στοιχεία είτε να γίνεται **απομαγνητοφώνηση**» ⁽²⁸⁸⁾. Επιπλέον, στο άρθρο 17 παράγραφος 2 υποδεικνύεται η δυνατότητα να προβλεφθεί **ακουστική ή οπτικοακουστική καταγραφή** των προσωπικών συνεντεύξεων. Σε περίπτωση που γίνεται τέτοια καταγραφή, «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η καταγραφή ή το κείμενο της απομαγνητοφώνησης να διατίθενται σε σχέση με το φάκελο του αιτούντος».

Για να ενισχυθεί η ακρίβεια των εκθέσεων που συντάσσονται σχετικά με τις συνεντεύξεις, το άρθρο 17 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει στα κράτη μέλη να «μεριμνούν ώστε ο αιτών να έχει την ευκαιρία να διατυπώσει τυχόν παρατηρήσεις και/ή να παράσχει διευκρινίσεις προφορικά και/ή γραπτώς σε σχέση με τυχόν εσφαλμένες μεταφράσεις ή παρερμηνείες που περιλαμβάνονται στην έκθεση ή στο κείμενο της απομαγνητοφώνησης [...]». Η δυνατότητα διατύπωσης παρατηρήσεων παρέχεται είτε «στο τέλος της προσωπικής συνέντευξης ή εντός καθορισμένου χρονικού ορίου πριν λάβει απόφαση η αποφαινόμενη αρχή» σχετικά με την αίτηση. Η παροχή της δυνατότητας αυτής περιλαμβάνει την υποχρέωση των κρατών μελών να «μεριμνούν ώστε ο αιτών να **ενημερώνεται πλήρως για το**

⁽²⁸⁷⁾ Η επισήμανση των συντακτών. Βλέπε UNHCR, Εγχειρίδιο, βλ. υποσημείωση 38, σημεία 195-205. Βλέπε επίσης *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 4.4.

⁽²⁸⁸⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

περιεχόμενο της έκθεσης ή για ουσιώδη στοιχεία του κειμένου της απομαγνητοφώνησης με τη συνδρομή διερμηνέα εάν είναι απαραίτητο»⁽²⁸⁹⁾. Προκειμένου ο αιτών να «ενημερώνεται πλήρως», πρέπει να έχει πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία του περιεχομένου της έκθεσης ή του κειμένου της απομαγνητοφώνησης με κατάλληλο τρόπο.

Αφού λάβει πλήρη γνώση του περιεχομένου της έκθεσης ή της απομαγνητοφώνησης της συνέντευξης, ζητείται από τον αιτούντα διεθνή προστασία «να επιβεβαιώσει ότι το περιεχόμενο της έκθεσης ή του κειμένου της απομαγνητοφώνησης αντικατοπτρίζει σωστά την εν λόγω συνέντευξη» (άρθρο 17 παράγραφος 3 πρώτο εδάφιο in fine).

Το άρθρο 17 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο επιτρέπει δύο εξαιρέσεις από τις απαιτήσεις που καθορίζονται στο πρώτο εδάφιο:

- 1) όταν η προσωπική συνέντευξη έχει καταγραφεί σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 2 και η καταγραφή θα είναι παραδεκτή ως αποδεικτικό στοιχείο σε μετέπειτα διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου, το κράτος μέλος δεν υποχρεούται να ζητήσει από τον αιτούντα να επιβεβαιώσει το περιεχόμενο της έκθεσης ή του κειμένου της απομαγνητοφώνησης, και
- 2) όταν το κράτος μέλος διαθέτει τόσο το κείμενο της απομαγνητοφώνησης όσο και καταγραφή της προσωπικής συνέντευξης, δεν απαιτείται να παρέχει στον αιτούντα το δικαίωμα να διατυπώσει παρατηρήσεις και/ή να παράσχει διευκρινίσεις για το κείμενο της απομαγνητοφώνησης.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 4 δεύτερο εδάφιο, η **άρνηση του αιτούντος να επιβεβαιώσει το περιεχόμενο** της έκθεσης ή του κειμένου της απομαγνητοφώνησης «δεν εμποδίζει την αποφαινόμενη αρχή να λάβει απόφαση επί της αίτησης». Ωστόσο, η αποφαινόμενη αρχή υποχρεούται να καταχωρίσει στον φάκελο του αιτούντος τους λόγους της άρνησής του (άρθρο 17 παράγραφος 4 πρώτο εδάφιο). Η τήρηση της διάταξης αυτής, καθώς και του άρθρου 17 παράγραφος 3, μπορεί να έχει ιδιαίτερη πρακτική σημασία στην περίπτωση άσκησης ένδικου μέσου κατά αρνητικής απόφασης επί αιτήσεως διεθνούς προστασίας, για παράδειγμα εάν ο αιτών αμφισβητεί στο στάδιο αυτό την ακρίβεια της μετάφρασης των δηλώσεών του στην προσωπική συνέντευξη.

Κατά κανόνα, σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 5, «[ο]ι αιτούντες και οι νομικοί ή άλλοι σύμβουλοι [...] έχουν **πρόσβαση στην έκθεση ή στο κείμενο της απομαγνητοφώνησης** και, ενδεχομένως, στην **καταγραφή** [της προσωπικής συνέντευξης], πριν λάβει απόφαση η αποφαινόμενη αρχή» σχετικά με την αίτηση⁽²⁹⁰⁾. Όταν το κράτος μέλος διαθέτει τόσο το κείμενο της απομαγνητοφώνησης όσο και καταγραφή της συνέντευξης, μπορεί να γίνει εξαίρεση από την παροχή πρόσβασης στην καταγραφή στο πλαίσιο των διαδικασιών εξέτασης σε διοικητικό επίπεδο. Ωστόσο, πρόσβαση στην καταγραφή πρέπει να παρέχεται στο στάδιο της άσκησης ένδικου μέσου (άρθρο 17 παράγραφος 5 δεύτερο εδάφιο).

Σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 5 τρίτο εδάφιο, μπορεί να προβλεφθεί ότι η πρόσβαση σε εκθέσεις, απομαγνητοφωνήσεις ή καταγραφές παρέχεται **ταυτόχρονα με τη λήψη απόφασης επί της αίτησης** όταν η αίτηση εξετάζεται στο πλαίσιο ταχειών διαδικασιών σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Δεδομένου ότι αυτό ισχύει «με την επιφύλαξη» του άρθρου 17 παράγραφος 3, ο αιτών θα εξακολουθεί να δικαιούται, σε τέτοιες

⁽²⁸⁹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁹⁰⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

περιπτώσεις, να του δοθεί η ευκαιρία να διατυπώσει παρατηρήσεις και/ή να παράσχει διευκρινίσεις σχετικά με την έκθεση ή το κείμενο της απομαγνητοφώνησης σύμφωνα με τη διάταξη αυτή. Εάν αυτό δεν συνέβη στο πέρας της προσωπικής συνέντευξης και οποιοδήποτε ζήτημα σχετικό με εσφαλμένες μεταφράσεις ή παρερμηνείες κατέστη σαφές στον αιτούντα μόνον αφού παρασχέθηκε σε αυτόν πρόσβαση στην έκθεση ή στο κείμενο της απομαγνητοφώνησης, πρέπει να παρέχεται στον αιτούντα η ευκαιρία να διατυπώσει παρατηρήσεις επί των ζητημάτων αυτών προκειμένου να παράσχει διευκρινίσεις στο στάδιο αυτό, ενδεχομένως σε σχέση με ένδικο μέσο που έχει ασκήσει ενώπιον δικαστηρίου βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

4.2.5. Ιατρική εξέταση

Οι κανόνες σχετικά με την ιατρική εξέταση που καθορίζονται στο άρθρο 18 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο το γεγονός ότι ο αιτών έχει ήδη υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη ή άμεσες απειλές τέτοιας δίωξης ή βλάβης αποτελεί σοβαρή ένδειξη ότι είναι βάσιμος ο φόβος του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη ή ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, εκτός εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να πιστευτεί κανείς ότι η εν λόγω δίωξη ή σοβαρή βλάβη δεν θα επαναληφθεί ⁽²⁹¹⁾. Παρότι η έκταση της υποχρέωσης των κρατών μελών να μεριμνήσουν για ιατρικές εξετάσεις βάσει του άρθρου 18 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να σταθμίζεται με γνώμονα την αποφυγή μεγαλύτερων καθυστερήσεων και πρόσθετου διοικητικού φόρτου, η διάταξη πρέπει, επομένως, να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται με δέοντα σεβασμό των ουσιαστικών κανόνων της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση).

Όταν η αποφαινόμενη αρχή «το θεωρεί σκόπιμο για την αξιολόγηση αίτησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 4 της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]», τα κράτη μέλη, **μεριμνούν για την ιατρική εξέταση** του αιτούντος όσον αφορά «ενδείξεις που ενδεχομένως υποδηλώνουν διώξεις ή σοβαρή βλάβη που υπέστη κατά το παρελθόν» [άρθρο 18 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Το κριτήριο της **σκοπιμότητας** σημαίνει ότι η αποφαινόμενη αρχή μπορεί να παραλείψει μια ιατρική εξέταση, εάν αυτή δεν είναι σκόπιμη ή αναγκαία, επειδή η αρχή είναι διατεθειμένη να δεχθεί την περιγραφή του αιτούντος όσον αφορά τη βλάβη ή τα μέτρα διώξεων που υπέστη στο παρελθόν τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα τις ενδείξεις βάσει των οποίων θα μπορούσε διαφορετικά να απαιτείται εξέταση ή επειδή δεν υπάρχει πιθανή σχέση μεταξύ των ιατρικών ενδείξεων ή αποδείξεων και των προβαλλόμενων λόγων για την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας.

Παρότι δεν αποτελεί δεσμευτική πηγή δικαίου για την ερμηνεία της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), χρήσιμη καθοδήγηση όσον αφορά τη σκοπιμότητα των ιατρικών εξετάσεων μπορεί να αντληθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι το κράτος έχει το χρέος να εξακριβώσει όλα τα σχετικά γεγονότα, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που υπάρχουν έντονες ενδείξεις ότι τα τραύματα ενός αιτούντος έχουν προκληθεί από βασανιστήρια. Επομένως, εάν ο αιτών διεθνή προστασία έχει παράσχει επαρκή εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την ύπαρξη και την προέλευση ενδείξεων ενδεχόμενων βασανιστηρίων, θα εναπόκειται στις αρχές που εξετάζουν την αίτηση να ζητήσουν τη γνώμη εμπειρογνώμονα όσον αφορά τα πιθανά αίτια των ουλών ή άλλων σημάδιων που φέρει ο αιτών ⁽²⁹²⁾.

⁽²⁹¹⁾ Βλέπε τους ορισμούς του πρόσφυγα και του προσώπου που δικαιούται επικουρική προστασία στο άρθρο 2 στοιχεία δ) και στ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), αντιστοίχως.

⁽²⁹²⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, *R.C. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 41827/07, σκέψη 53.

Το περιεχόμενο της υποχρέωσης που προβλέπεται στο άρθρο 18 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αφορά αποκλειστικά ιατρικές εξετάσεις οι οποίες μπορούν να είναι σκόπιμες για την αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή δεν αφορά τον εντοπισμό ειδικών διαδικαστικών αναγκών σύμφωνα με το άρθρο 24 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Παρ' όλα αυτά, όταν λαμβάνεται απόφαση σχετικά με τη σκοπιμότητα ιατρικής εξέτασης, η υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 24 παράγραφος 3 περί παροχής στους **αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων** επαρκούς υποστήριξης, ώστε να μπορούν να απολαύουν των δικαιωμάτων και να συμμορφούνται προς τις υποχρεώσεις της οδηγίας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όπου συντρέχει περίπτωση. (Βλέπε υποενότητα 4.2.7 κατωτέρω σχετικά με τους αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων.)

Εναλλακτικά, δυνάμει του άρθρου 18 παράγραφος 1, «τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι ο αιτών μεριμνά για την ιατρική εξέταση». Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα έξοδα των ιατρικών εξετάσεων καλύπτονται από **δημόσια κονδύλια**, αντίστοιχα προς την εξέταση για την οποία μεριμνά η αποφαινόμενη αρχή (άρθρο 18 παράγραφος 1 τρίτο εδάφιο). Αντιθέτως, εάν η αποφαινόμενη αρχή δεν κρίνει σκόπιμη τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης σύμφωνα με το άρθρο 18 παράγραφος 1, «ενημερών[ει] τους αιτούντες ότι μπορούν με δική τους πρωτοβουλία και δικά τους έξοδα να μεριμνήσουν για την ιατρική εξέταση όσον αφορά ενδείξεις που ενδεχομένως υποδηλώνουν διώξεις ή σοβαρή βλάβη που υπέστησαν κατά το παρελθόν» [άρθρο 18 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Η απόφαση της αποφαινόμενης αρχής σχετικά με την ιατρική εξέταση βάσει του άρθρου 18 παράγραφος 1 υπόκειται στη **συγκατάθεση του αιτούντος**. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, «[η] άρνηση αιτούντος να υποβληθεί σε αυτή την ιατρική εξέταση δεν εμποδίζει την αποφαινόμενη αρχή να λάβει απόφαση επί της αίτησης διεθνούς προστασίας». Στην περίπτωση αυτή, ενδέχεται υπό ορισμένες περιστάσεις να μπορούν να αντληθούν συμπεράσματα από την άρνηση του αιτούντος, εφόσον ο αιτών δεν παρέχει ικανοποιητικούς λόγους για την άρνηση να υποβληθεί σε ιατρική εξέταση.

Οι ιατρικές εξετάσεις για τις οποίες μεριμνά η αποφαινόμενη αρχή ή, εναλλακτικώς, ο αιτών βάσει του άρθρου 18 παράγραφος 1 πρέπει να διενεργούνται από **κατάλληλα εκπαιδευμένους επαγγελματίες του τομέα της υγείας**. Σύμφωνα με το άρθρο 18 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, «[τ]α κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν τους επαγγελματίες του τομέα της υγείας που μπορούν να διενεργούν αυτές τις ιατρικές εξετάσεις». Στην οδηγία αναφέρεται ότι τα εθνικά μέτρα σχετικά με την εξακρίβωση και τεκμηρίωση συμπτωμάτων και ενδείξεων βασανιστηρίων ή άλλων σοβαρών πράξεων σωματικής ή ψυχολογικής βίας στο πλαίσιο διαδικασιών που υπάγονται στην οδηγία θα πρέπει να συμμορφώνονται με διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα. Εν προκειμένω, στις αιτιολογικές σκέψεις της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αναφέρεται ειδικά ως συναφές το *Εγχειρίδιο για την αποτελεσματική διερεύνηση και τεκμηρίωση των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας* (πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης) [αιτιολογική σκέψη 31 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽²⁹³⁾.

⁽²⁹³⁾ Αιτιολογική σκέψη (31) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), πρβλ. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα (OHCHR), *Manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment ('Istanbul Protocol')*, 2004, HR/P/PT/8/Rev.1. Βλέπε επίσης *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 4.7.2.

4.2.6. Παροχή νομικών πληροφοριών, νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) διακρίνει μεταξύ, αφενός, νομικών και διαδικαστικών **πληροφοριών** (άρθρο 19) και, αφετέρου, νομικής **συνδρομής και εκπροσώπησης** (άρθρα 20, 22 και 23). Ενώ, βάσει του άρθρου 19, οι αρχές υποχρεούνται να παρέχουν «δωρεάν νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες στους αιτούντες» στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών, το άρθρο 20 περιορίζει τη δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στο στάδιο της άσκησης ένδικου μέσου. Πέραν της δωρεάν συνδρομής και εκπροσώπησης, «[σ]τους αιτούντες παρέχεται η δυνατότητα, να συμβουλευτούν, ιδία δαπάνη και κατά τρόπο ουσιαστικό, νομικό ή άλλο σύμβουλο, που γίνεται δεκτός ή αναγνωρίζεται με την ιδιότητα αυτή βάσει του εθνικού δικαίου, σε θέματα σχετικά με τις οικείες αιτήσεις διεθνούς προστασίας, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας», βλ. άρθρο 22 παράγραφος 1. Το πεδίο εφαρμογής και οι όροι της νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης και τα δικαιώματα των νομικών συμβούλων καθορίζονται στο άρθρο 23. Είναι, ωστόσο, σημαντικό να επισημανθεί ότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν περιλαμβάνει οποιαδήποτε συγκεκριμένη διάταξη σχετικά με το ζήτημα της γλώσσας και της μετάφρασης προκειμένου να διασφαλίζεται ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ των αιτούντων και των νομικών ή άλλων συμβούλων τους.

Στο άρθρο 21 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχουν προβλεφθεί κοινοί κανόνες σχετικά με τις προϋποθέσεις παροχής νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών καθώς και δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης. Το άρθρο 21 παράγραφος 1 παρέχει στα κράτη μέλη αρκετά ευρεία διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον τρόπο συμμόρφωσής τους προς τις υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών, συνδρομής και εκπροσώπησης στους αιτούντες, βάσει των άρθρων 19 και 20. Όσον αφορά τη διάταξη του άρθρου 19, δωρεάν νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο μπορούν να παρέχονται από **μη κυβερνητικές οργανώσεις** ή από επαγγελματίες **κρατικών αρχών** ή από ειδικευμένες υπηρεσίες του κράτους μέλους [βλ. αιτιολογική σκέψη 22 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Αντιθέτως, για την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου βάσει του άρθρου 20, ο διορισμός δικηγόρου θεωρείται η συνήθης λύση, παρότι το γράμμα του άρθρου 21 παράγραφος 1 περιέχει κάπως ευρύτερη αναφορά σε πρόσωπα που «γίνονται δεκτά ή αναγνωρίζονται με την ιδιότητα αυτή βάσει του εθνικού δικαίου»⁽²⁹⁴⁾. Η διάταξη αυτή φαίνεται ότι παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αναγνωρίζουν διάφορες κατηγορίες προσώπων, υπό την εγγενή πάντοτε προϋπόθεση ότι τα πρόσωπα αυτά πρέπει να έχουν **νομική κατάρτιση** προκειμένου να παρέχουν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση όπως επιτάσσει το άρθρο 20 (βλ. επίσης υποενότητα 4.2.6.2 κατωτέρω σχετικά με τη νομική συνδρομή και εκπροσώπηση).

Σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν να θέσουν ως προϋπόθεση για την παροχή δωρεάν νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών βάσει του άρθρου 19 καθώς και δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης βάσει του άρθρου 20 να παρέχονται οι υπηρεσίες αυτές:

Άρθρο 21 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) μόνο σε όσους δεν έχουν **επαρκείς πόρους**, και/ή

⁽²⁹⁴⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (Αναδιατύπωση), COM(2011) 319 τελικό της 1ης Ιουνίου 2011, παράρτημα, σ. 8.

- 2) μόνο μέσω των υπηρεσιών που παρέχονται από νομικούς ή άλλους συμβούλους που **καθορίζονται ειδικά** από την εθνική νομοθεσία για συνδρομή και εκπροσώπηση των αιτούντων ⁽²⁹⁵⁾.

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν στην εθνική νομοθεσία τους πρόσθετους κανόνες σχετικά με την παροχή νομικών πληροφοριών, νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφοι 2 έως 5, μεταξύ άλλων σχετικά με τον τρόπο υποβολής και επεξεργασίας αιτημάτων δωρεάν παροχής νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών βάσει του άρθρου 19 και δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης βάσει του άρθρου 20. Στο εθνικό δίκαιο μπορούν επίσης να προβλέπονται ορισμένα χρηματικά και/ή χρονικά όρια για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών δυνάμει των άρθρων 19 και 20 «εφόσον τα όρια αυτά δεν περιορίζουν αυθαίρετως την πρόσβαση στην παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών και στη νομική συνδρομή και εκπροσώπηση» [άρθρο 21 παράγραφος 4 στοιχείο α)]. Το άρθρο 21 παράγραφος 5 επιτρέπει περαιτέρω στα κράτη μέλη να «ζητήσουν να τους επιστραφεί το σύνολο ή μέρος των καταβληθέντων εξόδων εάν και από τη στιγμή που έχει βελτιωθεί σημαντικά η οικονομική κατάσταση του αιτούντος ή εάν η απόφαση χορήγησης αυτών των εξόδων είχε ληφθεί με βάση ψευδείς πληροφορίες που είχε δώσει ο αιτών» ⁽²⁹⁶⁾.

4.2.6.1. Νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες

Όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 19 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν αφορά την υποχρέωση παροχής νομικής συνδρομής υπό τη στενή έννοια του όρου στις διαδικασίες εξέτασης σε διοικητικό επίπεδο. Το άρθρο 19 υποχρεώνει μόνο τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε να παρέχονται, κατόπιν αιτήματος, «δωρεάν νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες στους αιτούντες» διεθνή προστασία, «στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών». Εάν, ωστόσο, ένα κράτος μέλος κάνει χρήση της δυνατότητας παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής και/ή εκπροσώπησης από δικηγόρο σε αυτό το επίπεδο, αυτή θα καλύπτει επίσης την ανάγκη νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών που προβλέπεται στο άρθρο 19 [άρθρο 20 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) in fine].

Όσον αφορά το ελάχιστο επίπεδο των νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών που πρέπει να παρέχονται δωρεάν στο επίπεδο αυτό, το άρθρο 19 παράγραφος 1 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε «να παρέχονται [...] πληροφορίες στους αιτούντες [...], συμπεριλαμβανομένων, τουλάχιστον, των πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης του αιτούντος». Σκοπός της παροχής αυτών των πληροφοριών είναι να επιτρέψει στους αιτούντες να κατανοήσουν καλύτερα τη διαδικασία εξέτασης και να τους βοηθήσει να συμμορφωθούν με τις σχετικές υποχρεώσεις κατά τη διάρκεια της εξέτασης [αιτιολογική σκέψη 22 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Επομένως, οι πληροφορίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν επεξήγηση των **διαδικαστικών σταδίων** και των **δικαιωμάτων και υποχρεώσεων** του αιτούντος που είναι πιθανό να έχουν σημασία, ανάλογα με τη μεμονωμένη περίπτωση, όπως την υποχρέωση συνεργασίας και υποβολής των στοιχείων για γεγονότα και αποδείξεις που προβλέπεται στο άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Στο πλαίσιο αυτό, ο χρόνος και το περιεχόμενο των απαιτούμενων πληροφοριών θα εξαρτώνται από τον βαθμό στον οποίο το κράτος μέλος κρίνει ότι απόκειται στον αιτούντα να υποβάλει το συντομότερο δυνατόν όλα τα στοιχεία που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησης διεθνούς προστασίας [άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

⁽²⁹⁵⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽²⁹⁶⁾ Βλέπε, για παρόμοιους κανόνες σχετικά με την επιστροφή των εξόδων που πραγματοποίησε το κράτος μέλος για την παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής και υγειονομικής περίθαλψης σε αιτούντες διεθνή προστασία, άρθρο 17 παράγραφος 4 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση).

Σε περίπτωση που η εξέταση της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο καταλήξει σε **αρνητική απόφαση**, το άρθρο 19 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει στις αρχές των κρατών μελών να παρέχουν στο αιτούντα, κατόπιν αιτήματος, «πληροφορίες —πέραν όσων προβλέπονται στο άρθρο 11 παράγραφος 2 και στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ)— με τις οποίες εξηγούνται οι λόγοι της απόφασης και οι δυνατότητες άσκησης προσφυγής κατ' αυτής». Είναι σαφές από το γράμμα του άρθρου 19 παράγραφος 1 ότι η υποχρέωση παροχής νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών σε τέτοιες περιπτώσεις βαίνει πέραν των απαιτήσεων που προβλέπονται στο άρθρο 11 παράγραφος 2 και στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ) περί αναφοράς των πραγματικών και νομικών λόγων στους οποίους βασίζεται η απόφαση και περί ενημέρωσης των αιτούντων για το αποτέλεσμα της απόφασης σε γλώσσα που κατανοούν ή ευλόγως θεωρείται ότι κατανοούν εάν δεν τους παρέχει συνδρομή ή εκπροσώπηση νομικός ή άλλος σύμβουλος.

4.2.6.2. Νομική συνδρομή και εκπροσώπηση

Όπως είναι σαφές από τον τίτλο του άρθρου 20 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στο πλαίσιο της διάταξης αυτής αφορά μόνο τις **διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου** κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽²⁹⁷⁾. Υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ότι, κατόπιν αιτήματός τους, στους αιτούντες διεθνή προστασία παρέχεται «δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση» για τους σκοπούς των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου. Αυτό σημαίνει ότι, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, η συνδρομή πρέπει να παρέχεται από πρόσωπο το οποίο διαθέτει προσόντα και δικαιούται επίσημα να συνδράμει και να εκπροσωπεί πελάτες σε νομικές υποθέσεις, κάτι το οποίο, σε αρκετά εθνικά συστήματα, σημαίνει ειδικευμένο δικηγόρο ⁽²⁹⁸⁾. Συνεπώς, η συνδρομή που προσφέρεται «περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την κατάρτιση των αναγκαίων διαδικαστικών εγγράφων και τη συμμετοχή εξ ονόματος του αιτούντος σε ακροαματική διαδικασία ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου» (άρθρο 20 παράγραφος 1 in fine).

Η υποχρέωση παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης βάσει του άρθρου 20 περιορίζεται στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον **πρωτοβάθμιου δικαστηρίου**. Εάν είναι διαθέσιμες περαιτέρω βαθμίδες διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου, η οδηγία δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση στο κράτος μέλος να παράσχει περαιτέρω δωρεάν νομική συνδρομή ή εκπροσώπηση. Σύμφωνα το άρθρο 21 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο, τα κράτη μέλη έχουν την επιλογή να προβλέπουν στο εθνικό δίκαιο ότι «η δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση που αναφέρονται στο άρθρο 20 χορηγούνται μόνο για διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου σύμφωνα με το [άρθρο 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και όχι για περαιτέρω προσφυγή ή έλεγχο που προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της επανεκδίκασης ή του ελέγχου προσφυγής». Ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις, ο κανόνας αυτός ενδέχεται να πρέπει να εφαρμόζεται με περίσκεψη, ιδίως σε καταστάσεις στις οποίες η επανεκδίκαση ή ο έλεγχος της απόφασης επί της προσφυγής επιβάλλονται λόγω εικαζόμενων νομικών πλανών στην πρώτη διαδικασία προσφυγής. Στις περιπτώσεις αυτές ενδέχεται να πρέπει να παρασχεθεί νομική συνδρομή και εκπροσώπηση προκειμένου να διασφαλιστεί η πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή κατά διοικητικής απόφασης με την οποία απορρίφθηκε εσφαλμένως η αίτηση διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ και την αρχή της αποτελεσματικότητας

⁽²⁹⁷⁾ Ωστόσο, τα κράτη μέλη έχουν την επιλογή να προβλέπουν δωρεάν νομική συνδρομή και/ή εκπροσώπηση στις πρωτοβάθμιες διαδικασίες (άρθρο 20 παράγραφος 2). Βλέπε υποενότητα 4.2.6.1 ανωτέρω σχετικά με τις νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες.

⁽²⁹⁸⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου (Αναδιατύπωση), 2011, βλ. υποσημείωση 294, παράρτημα, σ. 8.

κατά την εφαρμογή ουσιαστικού δικαίου της ΕΕ στα εθνικά νομικά συστήματα ⁽²⁹⁹⁾. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στα κράτη μέλη στα οποία η νομική εκπροσώπηση ενώπιον ανώτερων δικαστηρίων είναι υποχρεωτική.

Τα κράτη μέλη μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «να προβλέπουν ότι δεν χορηγείται δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση εάν ένα δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή θεωρεί ότι το ένδικο μέσο του αιτούντος **δεν έχει πραγματικές πιθανότητες επιτυχίας**» ⁽³⁰⁰⁾. Οι αποφάσεις βάσει αυτού του «κριτηρίου ευδοκίμησης» στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου λαμβάνονται από δικαστήριο ή άλλη «αρμόδια αρχή». Όταν οι εν λόγω αποφάσεις για τη μη παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής ή εκπροσώπησης λαμβάνονται από αρχή η οποία δεν είναι δικαστήριο, ο αιτών έχει το δικαίωμα **πραγματικής προσφυγής** κατά της απόφασης ενώπιον δικαστηρίου (άρθρο 20 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο). Σε κάθε περίπτωση, κατ' εφαρμογή της εν λόγω διάταξης, «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να μην περιορίζεται αυθαίρετως η νομική συνδρομή και εκπροσώπηση και να μην εμποδίζεται η ουσιαστική πρόσβαση του αιτούντος στη δικαιοσύνη» (άρθρο 20 παράγραφος 3 τρίτο εδάφιο), διάταξη η οποία αντικατοπτρίζει τις γενικές αρχές του ενωσιακού δικαίου σχετικά με την πραγματική προσφυγή κατά διοικητικών αποφάσεων που θίγουν τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Το άρθρο 22 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβεβαιώνει ότι οι αιτούντες διεθνή προστασία έχουν **δικαίωμα λήψης νομικών συμβουλών ίδια δαπάνη** σε όλα τα στάδια της διαδικασίας εξέτασης, ακόμη και όταν έχουν λάβει αρνητική απόφαση. Ειδικότερα, το άρθρο 22 παράγραφος 1 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να παρέχουν στους αιτούντες τη «δυνατότητα να συμβουλευούνται [...] κατά τρόπο ουσιαστικό» νομικό ή άλλο σύμβουλο. Επιπλέον, η διάταξη επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτούν να «γίνεται δεκτός ή [να] αναγνωρίζεται με την ιδιότητα αυτή βάσει της εθνικής νομοθεσίας» ο νομικός ή άλλος σύμβουλος, ακόμη και αν ο αιτών τον συμβουλευεται ίδια δαπάνη. Η απαίτηση αυτή συνάδει προς την προϋπόθεση που ισχύει για τα πρόσωπα που παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου βάσει του άρθρου 20 (βλ. άρθρο 21 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο) και εξυπηρετεί τον σκοπό της αποφυγής ενδεχόμενης εκμετάλλευσης αιτούντων διεθνή προστασία από μη ειδικευμένους νομικούς συμβούλους.

Ως σημαντική πρακτική τροποποίηση, το άρθρο 22 παράγραφος 2 προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν σε **μη κυβερνητικές οργανώσεις** να παράσχουν νομική συνδρομή και/ή εκπροσώπηση σε αιτούντες [...] σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο» ⁽³⁰¹⁾. Ο κανόνας αυτός εφαρμόζεται τόσο σε διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο όσο και σε διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου.

Το **πεδίο εφαρμογής της νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης** και τα δικαιώματα των νομικών ή άλλων συμβούλων καθορίζονται στο άρθρο 23 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο 23 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο ορίζει ότι, κατά κανόνα, «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ο νομικός ή άλλος σύμβουλος, που γίνεται δεκτός ή αναγνωρίζεται με την ιδιότητα αυτή βάσει της εθνικής νομοθεσίας και που παρέχει συνδρομή ή εκπροσώπηση σε αιτούντα βάσει της εθνικής νομοθεσίας, να έχει **πρόσβαση στις πληροφορίες του φακέλου του αιτούντος** βάσει των οποίων λαμβάνεται ή θα ληφθεί απόφαση» ⁽³⁰²⁾. Η πρόβλεψη ότι η συνδρομή ή η εκπροσώπηση παρέχεται «βάσει της εθνικής νομοθεσίας» παραπέμπει, κατά τα φαινόμενα,

⁽²⁹⁹⁾ Για περιγραφή των γενικών αρχών του δικαίου της ΕΕ σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την ισότητα των όπλων που ενδέχεται να ασκούν επιρροή στην κατάσταση αυτή, βλ. Reneman, *EU Asylum Procedures*, βλ. υποσημείωση 254, σ. 85-89 και 93-94.

⁽³⁰⁰⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³⁰¹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³⁰²⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

στις γενικές προϋποθέσεις για την παροχή τέτοιου είδους νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης, οι οποίες πρέπει να πληρούνται προκειμένου ο νομικός σύμβουλος να είναι σε θέση να διεκδικήσει τέτοια πρόσβαση.

Το άρθρο 23 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο προβλέπει **εξαίρεση** στον βασικό κανόνα περί πρόσβασης στις πληροφορίες του φακέλου του αιτούντος σε αρκετά ευρύ φάσμα περιπτώσεων.

Άρθρο 23 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη δύνανται να κάνουν εξαίρεση όταν η αποκάλυψη των πληροφοριών ή των πηγών ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την **εθνική ασφάλεια**, την **ασφάλεια των οργανισμών ή προσώπων** που παρέχουν τις πληροφορίες ή την ασφάλεια των προσώπων τα οποία αφορούν οι πληροφορίες ή εάν θίγονται **οι έρευνες** σχετικά με την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ή οι **διεθνείς σχέσεις** των κρατών μελών. Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη:

- 1) καθιστούν **προσβάσιμες** στις αρχές [προσφυγών] **τις εν λόγω πληροφορίες ή πηγές** [άρθρο 46], και
- 2) θεσπίζουν στο εθνικό δίκαιο διαδικασίες που εξασφαλίζουν τον σεβασμό των **δικαιωμάτων υπεράσπισης του αιτούντος**.

Όσον αφορά το στοιχείο β), τα κράτη μέλη μπορούν, ιδίως, να παρέχουν σε νομικό ή άλλο σύμβουλο, ο οποίος έχει υποβληθεί σε έλεγχο ασφαλείας, πρόσβαση στις συγκεκριμένες πληροφορίες ή πηγές, εφόσον οι πληροφορίες έχουν σημασία για την εξέταση της αίτησης ή για τη λήψη απόφασης περί ανάκλησης της διεθνούς προστασίας ⁽³⁰³⁾.

Παρότι η τελευταία αυτή διάταξη μπορεί όντως να συνιστά χρήσιμο αντισταθμιστικό μέτρο σε τέτοιες περιπτώσεις, θα πρέπει να εφαρμόζεται κατά τρόπο και σε διαδικαστικό πλαίσιο που λαμβάνουν δεόντως υπόψη το νομικό πρόβλημα που είναι εγγενές στη χρήση απόρρητων πληροφοριών. Επομένως, όπως επισήμανε το ΔΕΕ σε σχέση με τον δικαστικό έλεγχο απόφασης κράτους μέλους η οποία περιορίζει το δικαίωμα εισόδου και διαμονής πολίτη της Ένωσης βάσει της οδηγίας 2004/38/ΕΚ ⁽³⁰⁴⁾ για λόγους δημόσιας ασφάλειας, το εθνικό δικαστήριο που ελέγχει την απόφαση αυτή υποχρεούται, βάσει της εν λόγω οδηγίας, όπως ερμηνεύεται σε συνάρτηση με το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ, να:

[...] μεριμνά ώστε η μη κοινοποίηση του ουσιαστικού περιεχομένου των λόγων στους οποίους βασίσθηκε απόφαση ληφθείσα κατ' εφαρμογή του άρθρου 27 της εν λόγω οδηγίας καθώς και των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων να περιορίζεται στον **ελάχιστο δυνατό βαθμό** και, εν πάση περιπτώσει, να γνωστοποιείται στον ενδιαφερόμενο το **ουσιαστικό περιεχόμενο των συγκεκριμένων λόγων** κατά τρόπο ώστε να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη να διατηρούνται απόρρητα τα αποδεικτικά στοιχεία ⁽³⁰⁵⁾.

⁽³⁰³⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³⁰⁴⁾ Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158 της 30.4.2004, σ. 77).

⁽³⁰⁵⁾ ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2013, υπόθεση C-300/11, ΖΖ κατά *Secretary of State for the Home Department*, EU:C:2013:363, σκέψη 69 (η επισήμανση των συντακτών).

Οι διατάξεις του άρθρου 23 παράγραφοι 2 έως 4 καθορίζουν τους όρους άσκησης των καθηκόντων των νομικών και άλλων συμβούλων. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα εν λόγω πρόσωπα που παρέχουν συνδρομή ή εκπροσώπηση στον αιτούντα να έχουν «**πρόσβαση σε κλειστές ζώνες**, όπως μεταξύ άλλων χώρους κράτησης και ζώνες διέλευσης, για να συνεννο[ού]νται με τον αιτούντα», σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 4 και το άρθρο 18 παράγραφος 2 στοιχεία β) και γ) της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) ⁽³⁰⁶⁾. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ο αιτών επιτρέπεται να προσέλθει στην **προσωπική συνέντευξη** συνοδευόμενος από νομικό ή άλλο σύμβουλο που γίνεται δεκτός ή αναγνωρίζεται με την ιδιότητα αυτή βάσει του εθνικού δικαίου ⁽³⁰⁷⁾. Ωστόσο, το άρθρο 23 παράγραφοι 3 και 4 καθορίζει προαιρετικούς περιορισμούς στον ρόλο αυτών των νομικών ή άλλων συμβούλων στις συνεντεύξεις σε σχέση με θέματα όπως οι παρεμβάσεις του συμβούλου, και επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτούν την παρουσία του αιτούντος στην προσωπική συνέντευξη καθώς και να απαιτούν από τον αιτούντα να απαντά αυτοπροσώπως στις υποβαλλόμενες ερωτήσεις.

4.2.7. Αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), στην κατηγορία των «αιτούντων που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων» περιλαμβάνεται «κάθε αιτών του οποίου η ικανότητα να απολαύει των δικαιωμάτων και να συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία περιορίζεται λόγω ιδιαίτερων περιστάσεων». Ο ορισμός αντικατοπτρίζει την πρόθεση να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές ανάγκες **για τους σκοπούς των διαδικασιών εξέτασης** στο πλαίσιο της οδηγίας αυτής, εν αντιθέσει προς τις ειδικές ανάγκες που αναφέρονται στο άρθρο 2 στοιχείο ια) και στα άρθρα 21 έως 25 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση).

Κατόπιν συμβιβασμών που επιτεύχθηκαν κατά την κατάρτιση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁰⁸⁾, το άρθρο 24 παράγραφος 1 προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη εκτιμούν, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος μετά την υποβολή της αίτησης διεθνούς προστασίας, αν ο αιτών χρήζει ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων». Η εκτίμηση αυτή μπορεί να ενσωματωθεί στις υφιστάμενες εθνικές διαδικασίες και/ή στην εκτίμηση που προβλέπεται στο άρθρο 22 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση). Συναφώς, το γράμμα των δύο οδηγιών είναι εν μέρει παρόμοιο, μολονότι το άρθρο 22 της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) μπορεί να φαίνεται ότι αποτελεί την κύρια διάταξη όσον αφορά τον εντοπισμό των ευάλωτων προσώπων στο μέτρο που η αξιολόγηση των ειδικών αναγκών υποδοχής συχνά θα προηγείται του ζητήματος των ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων. Σύμφωνα με αμφότερες τις οδηγίες, η αξιολόγηση των αιτούντων με ειδικές ανάγκες δεν χρειάζεται να λαμβάνει τη μορφή διοικητικής διαδικασίας [άρθρο 24 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Ως εκ τούτου, το παράγωγο δίκαιο της ΕΕ δεν επιβάλλει να εφαρμόζονται οι διαδικασίες διοικητικής λήψης αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων να παρέχονται οι αποφάσεις εγγράφως και να αναφέρουν την αιτιολογία των αποφάσεων και πληροφορίες σχετικά με την άσκηση ένδικου μέσου κατά των αποφάσεων αυτών, στο πλαίσιο της εκτίμησης της ανάγκης των αιτούντων για ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις.

Από το γράμμα του άρθρου 24, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), προκύπτει ότι ο εντοπισμός των αιτούντων που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών

⁽³⁰⁶⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³⁰⁷⁾ Βλέπε άρθρο 15 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με την παρουσία τρίτων στην προσωπική συνέντευξη και υποσημείωση 4.2.4.2 ανωτέρω σχετικά με τη διεξαγωγή και το περιεχόμενο των συνεντεύξεων.

⁽³⁰⁸⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 24 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 1335.

εγγυήσεων δεν βασίζεται μόνο στην υποκειμενική περιγραφή από τον αιτούντα των ιδιαίτερων περιστάσεων και της ευάλωτης κατάστασής του. Αντιθέτως, εναπόκειται στην αποφαινόμενη αρχή να εντοπίσει στοιχεία ευάλωτης κατάστασης τα οποία έχουν σημασία για τη διαδικασία εξέτασης. Η αξιολόγηση αυτή πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά ή γενικά κριτήρια σε σχέση με τα οποία οι δηλώσεις του αιτούντος μπορεί να είναι συναφείς, παρότι δεν είναι αφ' εαυτών αποφασιστικής σημασίας. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να ενδείκνυται, ή ακόμη και να είναι αναγκαία, η παροχή πληροφοριών από εμπειρογνώμονα σχετικά με την ενδεχόμενη ανάγκη του αιτούντος για ειδικές εγγυήσεις, για παράδειγμα βάσει ιατρικής εξέτασης.

Το άρθρο 24 παράγραφος 1 επιβάλλει μόνο να διεξάγεται η αξιολόγηση **εντός εύλογου χρονικού διαστήματος** μετά την υποβολή της αίτησης. Ωστόσο, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 29 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[τ]α κράτη μέλη θα πρέπει να προσπαθούν να εντοπίζουν ποιοι αιτούντες χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων **πριν από τη λήψη απόφασης σε πρώτο βαθμό**»⁽³⁰⁹⁾. Σε περιπτώσεις στις οποίες η ανάγκη ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων ανακύψει σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας εξέτασης θα αντιμετωπίζεται χωρίς να απαιτείται εκ νέου κίνηση της διαδικασίας (άρθρο 24 παράγραφος 4).

Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 24 **δεν βασίζεται σε συγκεκριμένους λόγους** για την ανάγκη ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων. Στον ορισμό που παρατίθεται στο άρθρο 2 στοιχείο δ) γίνεται απλώς αναφορά σε «ιδιαίτερες περιστάσεις», αλλά στην αιτιολογική σκέψη 29 αναφέρονται ορισμένα προσωπικά χαρακτηριστικά και εμπειρίες που συνήθως έχουν ως αποτέλεσμα οι αιτούντες να χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων λόγω: «ηλικίας, φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου, αναπηρίας, σοβαρής ασθένειας, ψυχικών διαταραχών ή ως συνέπεια βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας». Επομένως, ο εντοπισμός αιτούντων που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων θα καθοδηγείται συχνά από τον συνολικό σκοπό που προβλέπεται στο άρθρο 24 παράγραφος 3, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν στους αιτούντες αυτούς επαρκή υποστήριξη, ώστε να μπορούν να απολαύουν των δικαιωμάτων και να συμμορφούνται προς τις υποχρεώσεις της οδηγίας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης⁽³¹⁰⁾. Στην κατάλληλη στήριξη μπορεί να περιλαμβάνεται «αρκετός χρόνος, ούτως ώστε να δημιουργούνται οι συνθήκες που είναι αναγκαίες για την πραγματική πρόσβασή τους στις διαδικασίες και για την επίκληση των στοιχείων που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησής τους διεθνούς προστασίας» (αιτιολογική σκέψη 29).

Ειδικότερα, όταν δεν είναι δυνατόν να παρασχεθεί κατάλληλη υποστήριξη τέτοιου είδους στο πλαίσιο των **ταχειών διαδικασιών** βάσει του άρθρου 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και των **διαδικασιών στα σύνορα** βάσει του άρθρου 43 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το άρθρο 24 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο περιορίζει την εφαρμογή των διαδικασιών αυτών, ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν αιτούντες οι οποίοι χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων ως αποτέλεσμα **βασανισμού, βιασμού** ή άλλων σοβαρών μορφών **ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας**. Στις περιπτώσεις αυτές, οι εν λόγω διαδικασίες δεν εφαρμόζονται ή παύουν να εφαρμόζονται. Πρόσθετες διαδικαστικές εγγυήσεις εφαρμόζονται όσον αφορά καταστάσεις που εμπίπτουν στο άρθρο 46 παράγραφος 6, στις οποίες η άσκηση ένδικου μέσου δεν έχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα, προκειμένου να καταστεί πραγματική η προσφυγή, πρβλ. άρθρο 46 παράγραφος 7 και αιτιολογική σκέψη 30 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). (Βλέπε υποενότητα 4.1.4 ανωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά

⁽³⁰⁹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³¹⁰⁾ Για τη διευκόλυνση του έγκαιρου εντοπισμού προσώπων με ειδικές διαδικαστικές ανάγκες ή ανάγκες υποδοχής, η EASO ανέπτυξε ένα *Εργαλείο για την αναγνώριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες*, το οποίο περιλαμβάνει δείκτες ειδικών αναγκών και καθοδήγηση για τη σχετική υποστήριξη.

τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου και υποενότητα 6.4.2 σχετικά με τις τροποποιήσεις και εξαιρέσεις.)

4.2.8. Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους

Το άρθρο 25 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θεσπίζει τη γενική υποχρέωση των κρατών μελών να ορίζουν **εκπρόσωπο** ⁽³¹¹⁾, ο οποίος θα εκπροσωπεί και θα συνδράμει τον ασυνόδευτο ανήλικο αιτούντα ⁽³¹²⁾ προκειμένου «να μπορέσει να επωφεληθεί των δικαιωμάτων και να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία». Η μόνη εξαίρεση προβλέπεται στο άρθρο 25 παράγραφος 2 σχετικά με αιτούντα ο οποίος «κατά πάσα πιθανότητα θα συμπληρώσει το 18ο έτος προτού ληφθεί απόφαση [επί της αίτησης για διεθνή προστασία] σε πρώτο βαθμό». Οι ειδικές ανάγκες των ανηλίκων σε σχέση με την **προσωπική συνέντευξη** και τη **λήψη απόφασης** καθώς και άλλες πτυχές της διαδικασίας εξέτασης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με το άρθρο 25 παράγραφοι 3 και 4. Γενικά, το **μείζον συμφέρον του παιδιού** αποτελεί το κύριο μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της οδηγίας [βλ. άρθρο 25 παράγραφος 6, αιτιολογική σκέψη 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και άρθρο 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ] ⁽³¹³⁾.

Όσον αφορά τα ιδιαίτερα ζητήματα που σχετίζονται με τη χρήση από τα κράτη μέλη **ιατρικής εξέτασης** για τον προσδιορισμό της ηλικίας ασυνόδευτων αιτούντων διεθνή προστασία, το άρθρο 25 παράγραφος 5 ορίζει ότι οι εξετάσεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν «όταν, μετά τις γενικές δηλώσεις ή άλλες συναφείς ενδείξεις, τα κράτη μέλη έχουν αμφιβολίες σχετικά με την ηλικία του αιτούντος» ⁽³¹⁴⁾. Επομένως, εξετάσεις για τον προσδιορισμό της ηλικίας μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνον εάν αυτό επιβάλλεται από τις πληροφορίες αυτές και οι αρχές μπορούν να συγκεκριμενοποιήσουν τις αμφιβολίες τους μνημονεύοντας «συναφείς ενδείξεις». Εάν οι αμφιβολίες παραμένουν μετά την ιατρική εξέταση, ο αιτών θεωρείται ανήλικος, πρβλ. άρθρο 25 παράγραφος 5 πρώτο εδάφιο in fine.

Το άρθρο 25 παράγραφος 5 προβλέπει επίσης τους όρους των ιατρικών εξετάσεων, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης να διενεργούνται από κατάλληλα εκπαιδευμένους επαγγελματίες του τομέα της υγείας με πλήρη σεβασμό της αξιοπρέπειας του αιτούντος. Κατά κανόνα, θα πρέπει να ζητείται από τον ασυνόδευτο αιτούντα και/ή τον εκπρόσωπό του να **συναινέσουν** στις ιατρικές εξετάσεις. Ωστόσο, η άρνηση του αιτούντος να υποβληθεί σε εξέταση δεν εμποδίζει την αποφαινόμενη αρχή να λαμβάνει απόφαση επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας (άρθρο 25 παράγραφος 5 τέταρτο εδάφιο). Σε περίπτωση άρνησης, η απόφαση απόρριψης της αίτησης δεν βασίζεται μόνο στην άρνηση αυτή [άρθρο 25 παράγραφος 5 στοιχείο γ)].

Το άρθρο 25 παράγραφος 6 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι το μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί «το κύριο μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της [...] οδηγίας» και θεσπίζει διάφορους **περιορισμούς στην εφαρμογή ειδικών διαδικασιών** σε περιπτώσεις που αφορούν ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες. Όπως φαίνεται επίσης στο σχήμα 9 κατωτέρω, το άρθρο 25 παράγραφος 6 στοιχεία α) έως δ) προσδιορίζει ότι, όταν οι αιτούντες είναι ασυνόδευτοι ανήλικοι, μπορεί να επιτραπεί στα κράτη μέλη μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις να εφαρμόζουν ή να εξακολουθούν να εφαρμόζουν:

⁽³¹¹⁾ Βλέπε ορισμό στο άρθρο 2 στοιχείο ιδ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Από τον ορισμό αυτόν καθίσταται σαφές ότι ο εκπρόσωπος και ο επίτροπος δεν επιτελούν την ίδια λειτουργία. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν απαιτεί τον διορισμό επίσημου επιτρόπου.

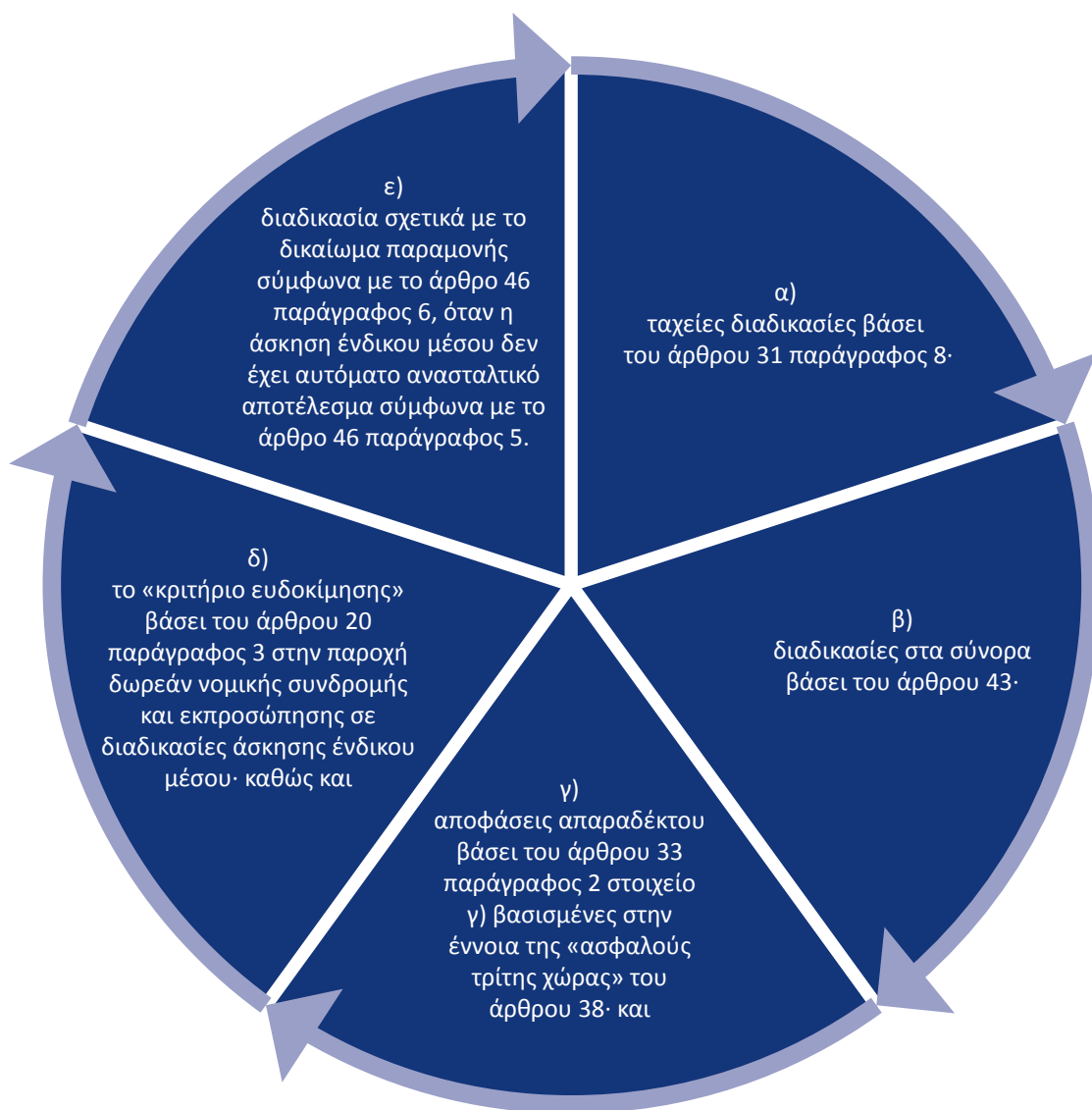
⁽³¹²⁾ Βλέπε ορισμούς στο άρθρο 2 στοιχεία ιβ) και ιγ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽³¹³⁾ Βλέπε επίσης άρθρο 24 του Χάρτη της ΕΕ και άρθρο 3 της σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.

⁽³¹⁴⁾ Βλέπε *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 4.7.3. Βλέπε επίσης EASO, *Πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη*, Δεκέμβριος 2013 (νέα έκδοση θα δημοσιευθεί το 2018).

- 1) ταχείες διαδικασίες βάσει του άρθρου 31 παράγραφος 8·
- 2) διαδικασίες στα σύνορα βάσει του άρθρου 43·
- 3) αποφάσεις απαραδέκτου βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) βασισμένες στην έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» του άρθρου 38, και
- 4) το «κριτήριο ευδοκίμησης» βάσει του άρθρου 20 παράγραφος 3 στην παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου, καθώς και
- 5) τη διαδικασία βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 6 προκειμένου να αποφασίσουν αν ο αιτών μπορεί να παραμείνει στο έδαφος του κράτους μέλους όταν η άσκηση ένδικου μέσου δεν έχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα σύμφωνα με το άρθρο 46 παράγραφος 5.

Σχήμα 9: Περιορισμοί στην εφαρμογή ειδικών διαδικασιών σε περιπτώσεις που αφορούν ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες όπως προβλέπεται στο άρθρο 25 παράγραφος 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Το άρθρο 25 παράγραφος 1 στοιχείο β) τροποποιεί τον γενικό κανόνα του άρθρου 15 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), που επιτρέπει τη θέσπιση εθνικών κανόνων σχετικά με την παρουσία τρίτων στην προσωπική συνέντευξη, καθώς και του άρθρου 23 παράγραφοι 3

και 4, που αφορά την παρουσία νομικών ή άλλων συμβούλων. Παρότι οι διατάξεις αυτές παρέχουν στα κράτη μέλη κάποια διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τους όρους της παρουσίας τρίτων στην προσωπική συνέντευξη, από το άρθρο 25 παράγραφος 1 στοιχείο β) προκύπτει ότι ο ασυνόδευτος ανήλικος δικαιούται να **συνοδεύεται στη συνέντευξη από τον εκπρόσωπό του**. Επιπλέον, ο εκπρόσωπος έχει «τη δυνατότητα να υποβάλλ[ει] ερωτήσεις ή παρατηρήσεις» κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Ο εκπρόσωπος πρέπει να υποβάλλει τις ερωτήσεις και τις παρατηρήσεις «εντός του πλαισίου που ορίζει ο διεξάγων τη συνέντευξη». Ωστόσο, το πλαίσιο αυτό πρέπει να θεωρείται ότι έχει απλώς πρακτικό χαρακτήρα και δεν πρέπει να περιορίζει τη δυνατότητα του εκπροσώπου να συνδράμει τον ασυνόδευτο ανήλικο σε σχέση με τη συνέντευξη.

Η απαίτηση του άρθρου 25 παράγραφος 3 στοιχείο α) να διεξάγεται η **προσωπική συνέντευξη** των ασυνόδευτων ανήλικων αιτούντων από «πρόσωπο που έχει τις απαραίτητες γνώσεις για τις ειδικές ανάγκες των ανηλίκων» εκτείνεται τόσο στις προσωπικές συνεντεύξεις βάσει των άρθρων 14 έως 17 όσο και στις σχετικές με το παραδεκτό της αίτησης συνεντεύξεις βάσει του άρθρου 34 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Παρότι το άρθρο 25 παράγραφος 1 στοιχείο β) δεν προβλέπει ρητώς την παρουσία του εκπροσώπου στις σχετικές με το παραδεκτό της αίτησης συνεντεύξεις, η εισαγωγική φράση του άρθρου 25 παράγραφος 1 –σύμφωνα με το οποίο η διάταξη αυτή εφαρμόζεται σε «όλες τις διαδικασίες που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία»– οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες έχουν παρόμοιο δικαίωμα να συνοδεύονται από τον εκπρόσωπό τους στις σχετικές με το παραδεκτό της αίτησης συνεντεύξεις βάσει του άρθρου 34.

Το δικαίωμα να λάβουν δωρεάν **νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες** βάσει του άρθρου 19 εκτείνεται τόσο στους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες όσο και στους εκπροσώπους τους (άρθρο 25 παράγραφος 4). Η διάταξη αυτή προβλέπει περαιτέρω ότι οι εν λόγω πληροφορίες παρέχονται επίσης σε διαδικασίες που αφορούν την ανάκληση διεθνούς προστασίας βάσει των άρθρων 44 και 45 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

4.2.9. Υποχρεώσεις των αιτούντων

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «[τ]α κράτη μέλη επιβάλλουν στους αιτούντες την **υποχρέωση να συνεργάζονται** με τις αρμόδιες αρχές με σκοπό την εξακρίβωση της ταυτότητάς τους και των λοιπών στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]»⁽³¹⁵⁾. Επομένως, το άρθρο 13 προσθέτει μια υποχρεωτική απαίτηση στην τελευταία προαιρετική διάταξη, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη μπορούν να κρίνουν ότι απόκειται στους αιτούντες να υποβάλουν το συντομότερο δυνατόν όλα τα στοιχεία που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησης διεθνούς προστασίας⁽³¹⁶⁾. Προκειμένου να επιβληθούν άλλες υποχρεώσεις συνεργασίας στους αιτούντες, πέραν του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 4 παράγραφος 2 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), οι υποχρεώσεις αυτές πρέπει να είναι «αναγκαίες για τη διεκπεραίωση της αίτησης» διεθνούς προστασίας [άρθρο 13 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) in fine].

Επιβάλλοντας στους αιτούντες να συνεργάζονται με τις «αρμόδιες αρχές», το άρθρο 13 παράγραφος 1 καθιστά σαφές ότι η υποχρέωση αυτή υφίσταται όχι μόνον έναντι της αποφαινόμενης αρχής, η οποία ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση),

⁽³¹⁵⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³¹⁶⁾ Βλέπε *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 4.2.

αλλά επίσης έναντι **άλλων αρμόδιων αρχών** οι οποίες εμπλέκονται στη διαδικασία εξέτασης, σε σχέση με ζητήματα παραδεκτού βάσει του άρθρου 33, πρβλ. άρθρο 34 παράγραφος 2.

Το άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχεία α) έως στ) επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτούν από τους αιτούντες διεθνή προστασία να συμβάλλουν ενεργά στην εξέταση των υποθέσεών τους με διάφορους τρόπους, για παράδειγμα να αναφέρονται στις αρμόδιες αρχές και να παραδίδουν έγγραφα τα οποία έχουν στην κατοχή τους εφόσον σχετίζονται με την εξέταση της αίτησης. Όταν οι αρμόδιες αρχές διενεργούν **σωματική έρευνα του αιτούντος** στο πλαίσιο της επεξεργασίας αίτησης, το άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχείο δ) προβλέπει ότι η έρευνα αυτή «διεξάγεται από πρόσωπο του ίδιου φύλου [με τον αιτούντα] τηρουμένων πλήρως των αρχών της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και της σωματικής και ψυχολογικής ακεραιότητας», αντικατοπτρίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τα άρθρα 1 και 7 του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Σε περιπτώσεις στις οποίες η έρευνα πραγματοποιείται για λόγους ασφάλειας, η απαίτηση να διεξάγεται από πρόσωπο του ίδιου φύλου δεν εφαρμόζεται. Η διάκριση μεταξύ των διαφόρων σκοπών της έρευνας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη νομική βάση της έρευνας καθώς και την αρμοδιότητα και τις εξουσίες των αρχών.

Η δυνατότητα, βάσει του άρθρου 13 παράγραφος 2 στοιχείο στ), να **καταγραφούν οι προφορικές δηλώσεις του αιτούντος**, εφόσον έχει ενημερωθεί σχετικά εκ των προτέρων, συμπληρώνει τη διάταξη του άρθρου 17 παράγραφος 2 σχετικά με την ακουστική ή οπτικοακουστική καταγραφή της προσωπικής συνέντευξης. Καθώς η τελευταία αυτή διάταξη προβλέπει ότι η καταγραφή ή το κείμενο της απομαγνητοφώνησης αυτής πρέπει να διατίθενται σε σχέση με τον φάκελο του αιτούντος, αυτή μπορεί να παραλειφθεί, βάσει του άρθρου 13, μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες μπορεί σαφώς να θεωρηθεί ότι οι προφορικές δηλώσεις του αιτούντος δεν αποτελούν μέρος της προσωπικής συνέντευξης που προβλέπεται στα άρθρα 14 έως 17 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

4.2.10. Διαδικασία ανάκλησης αίτησης και υπαναχώρησης από αίτηση

Το άρθρο 27 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αφορά τη **ρητή ανάκληση** της αίτησης διεθνούς προστασίας από τον αιτούντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους. Σκοπός του είναι να διασφαλίζεται ότι το αποτέλεσμα της επεξεργασίας της αίτησης αυτής θα προκύπτει σαφώς από τους φακέλους της αποφαινόμενης αρχής. Αυτό μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία σε περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών καταθέτει άλλη αίτηση διεθνούς προστασίας ή ζητεί την επανεξέταση της αίτησης σε μεταγενέστερο χρόνο. Για την εξασφάλιση της δέουσας σαφήνειας, τα κράτη μέλη «μεριμνούν ώστε η αποφαινόμενη αρχή να αποφασίσει είτε **να σταματήσει την εξέταση** είτε **να απορρίψει την αίτηση**»⁽³¹⁷⁾. Το άρθρο 27 παράγραφος 2 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποφασίσουν να σταματήσουν την εξέταση χωρίς να λάβουν καμία επίσημη απόφαση, υπό τον όρο ότι η αποφαινόμενη αρχή τοποθετεί σχετικό σημείωμα στον φάκελο του αιτούντος.

Οι διατάξεις του άρθρου 28 σχετικά με τη **σιωπηρή ανάκληση της αίτησης διεθνούς προστασίας ή την υπαναχώρηση** από αυτήν συμπεριλήφθηκαν στην οδηγία και καταρτίστηκαν με σκοπό να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ, αφενός, του σκοπού της μείωσης των βαθύτερων αιτίων των μεταγενέστερων αιτήσεων και, αφετέρου, της αποφυγής της καταχρηστικής επανάληψης υποβολής αιτήσεων⁽³¹⁸⁾. Ως εκ τούτου, εάν μπορεί να θεωρηθεί ευλόγως ότι μια

⁽³¹⁷⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³¹⁸⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 28 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, σ. 1343.

αίτηση διεθνούς προστασίας έχει ανακληθεί σιωπηρά ή ότι ο αιτών έχει υπαναχωρήσει από αυτήν, το άρθρο 28 παράγραφος 1 προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η αποφαινόμενη αρχή να αποφασίσει είτε **να σταματήσει την εξέταση** είτε [...] **να απορρίψει την αίτηση**»⁽³¹⁹⁾. Η τελευταία αυτή δυνατότητα προϋποθέτει ότι η αίτηση έχει ήδη εξεταστεί «επαρκώς επί της ουσίας σύμφωνα με το άρθρο 4 [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]» και ότι, στη βάση αυτή, η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί «την αίτηση ως αβάσιμη».

Η πραγματολογική βάση για να θεωρηθεί ότι ο αιτών ανακάλεσε σιωπηρώς την αίτησή του ή υπαναχώρησε από αυτήν προβλέπεται στο άρθρο 28 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, πρέπει ειδικότερα να διαπιστωθεί ότι:

Άρθρο 28 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) [ο αιτών] **δεν ανταποκρίθηκε** σε αιτήματα για παροχή πληροφοριών με ουσιώδη σημασία για την αίτησή του [...] ή δεν παρέστη στην **προσωπική συνέντευξη** [...].
- 2) [ο αιτών] **διέφυγε** ή αναχώρησε χωρίς άδεια από το μέρος όπου ζούσε ή ευρισκόταν υπό κράτηση [...] ή δεν εκπλήρωσε εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος την υποχρέωση αναφοράς ή άλλες υποχρεώσεις επικοινωνίας [...] ⁽³²⁰⁾.

Σε κάθε περίπτωση, ο αιτών μπορεί να αποδείξει ότι η παράλειψή του οφειλόταν σε περιστάσεις πέραν του ελέγχου του. Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν προθεσμίες ή κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Συγκεκριμένα, οι περιστάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 28 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β) δεν έχουν εξαντλητικό χαρακτήρα, αλλά υποδεικνύουν ενδεικτικά («ιδίως») τις περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι ο αιτών έχει ανακαλέσει σιωπηρώς την αίτησή του ή έχει υπαναχωρήσει από αυτήν.

Σε περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών **αναφέρεται και πάλι** στην αρμόδια αρχή μετά τη λήψη απόφασης να σταματήσει η εξέταση βάσει του άρθρου 28 παράγραφος 1, πρέπει να διασφαλίζεται στο εθνικό δίκαιο ότι ο αιτών θα δικαιούται να ζητήσει την **επανεξέταση** της υπόθεσής του ή να υποβάλει **νέα αίτηση** (άρθρο 28 παράγραφος 2). Στην τελευταία περίπτωση, η νέα αίτηση δεν υπόκειται στην ειδική διαδικασία για τις μεταγενέστερες αιτήσεις βάσει των άρθρων 40 και 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 4.1.3 ανωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων και ενότητα 5.2.2.4 κατωτέρω σχετικά με τις μεταγενέστερες αιτήσεις και το παραδεκτό).

Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν εν προκειμένω να προβλέπουν **χρονικό όριο** τουλάχιστον εννέα μηνών για την υποβολή αίτησης επανεξέτασης ή για την υποβολή νέας αίτησης. Εάν παρέλθει αυτό το χρονικό όριο «η υπόθεση του αιτούντος δεν θα μπορεί να επανεξετασθεί ή η νέα αίτηση θα μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μεταγενέστερη αίτηση» σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται στα άρθρα 40 και 41. Επιπλέον, η εθνική νομοθεσία μπορεί να προβλέπει ότι η υπόθεση του αιτούντος μπορεί να επανεξεταστεί μόνο μία φορά (άρθρο 28 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο).

Σημαντική πρόσθετη διασφάλιση αποτελεί η διευκρίνιση στο άρθρο 28 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το πρόσωπο να μην απομακρυνθεί, βάσει των εν λόγω εθνικών κανόνων, κατά παράβαση της αρχής της **μη επαναπροώθησης**, ανεξαρτήτως τυχόν προθεσμιών ή διαδικασιών που θεσπίζονται στην εθνική νομοθεσία.

⁽³¹⁹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

⁽³²⁰⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

Μέρος 5: Διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο

Το κεφάλαιο III της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει τα διαδικαστικά πλαίσια εντός των οποίων πρέπει να διενεργηθεί η εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας ενώπιον της αποφαινόμενης αρχής. Συναφώς, ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής θα εξεταστούν στο πλαίσιο τεσσάρων κύριων τίτλων (βλ. πίνακα 17 κατωτέρω).

Πίνακας 17: Διάρθρωση του μέρους 5

Ενότητα 5.1.	Επισκόπηση των διαδικασιών εξέτασης	σ. 108-112
Ενότητα 5.2.	Περιπτώσεις απαράδεκτων αιτήσεων	σ. 112-126
Ενότητα 5.3.	Έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας	σ. 126-127
Ενότητα 5.4.	Έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής	σ. 127-129

5.1. Επισκόπηση των διαδικασιών εξέτασης

5.1.1. Τακτικές διαδικασίες

Το κεφάλαιο III της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ένα σύνολο ελάχιστων απαιτήσεων που πρέπει να εφαρμόζονται στις διαδικασίες εξέτασης σε διοικητικό επίπεδο. Το άρθρο 31 παράγραφος 1 είναι η πρώτη διάταξη του κεφαλαίου III της οδηγίας και ξεκινά προβλέποντας ότι «[τ]α κράτη μέλη εξετάζουν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο διαδικασίας εξέτασης σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II» της οδηγίας (βλ. μέρος 4).

Επιπλέον, το άρθρο 31 παράγραφοι 2 έως 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει προθεσμίες εντός των οποίων τα κράτη μέλη διεξάγουν την εξέταση σε διοικητικό επίπεδο. Η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 18 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σύμφωνα με την οποία η ταχεία εξέταση πρέπει να θεωρείται ότι είναι «προς το συμφέρον τόσο των κρατών μελών όσο και των αιτούντων διεθνή προστασία». Εν προκειμένω, ο γενικός κανόνας ορίζεται στο άρθρο 31 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο «[τ]α κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η διαδικασία εξέτασης ολοκληρώνεται το ταχύτερο δυνατό με την επιφύλαξη κατάλληλης και πλήρους εξέτασης». Το άρθρο 31 παράγραφος 3 διευκρινίζει ότι η διαδικασία εξέτασης θα πρέπει να ολοκληρώνεται εντός 6 μηνών από την κατάθεση της αίτησης, παρότι τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν την προθεσμία αυτή έως 21 μήνες κατά μέγιστο, υπό ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρο 31 παράγραφοι 4, 5 και 6).

Το άρθρο 31 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) διευκρινίζει ότι, εντός των ως άνω προθεσμιών:

Άρθρο 31 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να δώσουν προτεραιότητα στην εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II ιδίως:

- 1) όταν η αίτηση είναι πιθανόν να θεωρηθεί ως βάσιμη·
- 2) όταν ο αιτών είναι ευάλωτο πρόσωπο, κατά την έννοια του άρθρου 22 της [ΟΣΥ (αναδιατύπωση)], ή χρειάζεται ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις, ιδίως οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Όσον αφορά την περάτωση των διαδικασιών εξέτασης, τα κράτη μέλη μπορούν είτε να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «απαράδεκτη» χωρίς να την εξετάσουν επί της ουσίας, εάν συντρέχει τουλάχιστον ένας από τους λόγους απαραδέκτου που απαριθμούνται στο άρθρο 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 5.2 κατωτέρω σχετικά με τις απαραδέκτες αιτήσεις), είτε να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «αβάσιμη» σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εάν η αποφαινόμενη αρχή έχει διαπιστώσει ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Επιπλέον, το άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεωρήσουν ότι η αίτηση είναι προδήλως αβάσιμη εάν συντρέχει οποιαδήποτε από τις περιστάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 5.1.2 κατωτέρω σχετικά με τις ταχείες διαδικασίες) και υπάρχει σχετική πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία. Εξυπακούεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να περατώνουν τις διαδικασίες εξέτασης χορηγώντας διεθνή προστασία, παρότι αυτό δεν αναφέρεται ρητώς στο κεφάλαιο III.

5.1.2. Ταχείες διαδικασίες

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να αποδίδεται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη δύνανται να επιταχύνουν τις διαδικασίες σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν η αίτηση διεθνούς προστασίας φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, προδήλως αβάσιμη ή καταχρηστική ή εάν συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Για λόγους γενικότερης πληροφόρησης, αξίζει να επισημανθεί ότι, τουλάχιστον επί της ουσίας, έχει αναγνωριστεί εδώ και καιρό ότι οι καταστάσεις αυτές χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής στη διεθνή πολιτική για τους πρόσφυγες, παρότι ο κατάλογος που περιλαμβάνεται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) βαίνει σε μεγάλο βαθμό πέραν των προηγούμενων προβληματισμών σε διεθνές επίπεδο ⁽³²¹⁾. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 31 παράγραφος 8, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ταχείες διαδικασίες μόνον εάν:

Άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) ο αιτών, κατά την υποβολή της αίτησης και την παρουσίαση των γεγονότων, απλώς έθεσε θέματα τα οποία είναι άνευ σημασίας για την εξέταση του εάν πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί δικαιούχος διεθνούς προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], ή

⁽³²¹⁾ Βλ. Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 30 (XXXIV): Το πρόβλημα των προφανώς αβάσιμων ή καταχρηστικών αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα ή της παροχής ασύλου*, 20 Οκτωβρίου 1983.

- 2) ο αιτών προέρχεται από ασφαλή χώρα καταγωγής κατά την έννοια της οδηγίας αυτής· [βλ. ενότητα 5.4], ή
- 3) ο αιτών παραπλάνησε τις αρχές με την παρουσίαση ψευδών πληροφοριών ή εγγράφων ή με την απόκρυψη σχετικών πληροφοριών ή εγγράφων όσον αφορά την ταυτότητα και/ή την ιθαγένειά του, που μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την απόφαση, ή
- 4) είναι πιθανόν ότι ο αιτών έχει καταστρέψει ή πετάξει κακόπιστα έγγραφο ταυτότητας ή ταξιδιωτικό έγγραφο που θα βοηθούσε στον προσδιορισμό της ταυτότητας ή της ιθαγένειάς του, ή
- 5) ο αιτών έχει παρουσιάσει προδήλως ασυνεπείς και αντιφατικές πληροφορίες ή σαφώς ψευδείς ή προφανώς απίθανες πληροφορίες οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με επαρκώς τεκμηριωμένες πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής, καθιστώντας έτσι σαφώς μη πειστική τη δήλωσή του ως προς το εάν πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό του ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], ή
- 6) ο αιτών έχει καταθέσει μεταγενέστερη αίτηση διεθνούς προστασίας, η οποία δεν είναι απαράδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 40 παράγραφος 5 [βλ. υποενότητα 5.2.2.4. κατωτέρω], ή
- 7) ο αιτών υποβάλει την αίτηση μόνο για να καθυστερήσει ή να εμποδίσει την εκτέλεση προγενέστερης ή επικείμενης απόφασης που θα οδηγούσε στην απομάκρυνσή του, ή
- 8) ο αιτών εισήλθε παράνομα στο έδαφος του κράτους μέλους ή παρέτεινε παράνομα τη διαμονή του και, χωρίς σοβαρό λόγο, δεν παρουσιάσθηκε στις αρχές ή δεν υπέβαλε αίτηση για διεθνή προστασία το συντομότερο δυνατό, δεδομένων των συνθηκών της εισόδου του, ή
- 9) ο αιτών αρνείται να συμμορφωθεί με την υποχρέωση λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων του, σύμφωνα με τον κανονισμό [Eurodac (αναδιατύπωση)], ή
- 10) ο αιτών ενδέχεται, για σοβαρούς λόγους, να θεωρείται ότι συνιστά κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη του κράτους μέλους, ή έχει απελαθεί διά της βίας για σοβαρούς λόγους δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας τάξης δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας.

Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 20 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να επιταχύνουν τη διαδικασία εξέτασης στις περιπτώσεις αυτές, ιδίως προβλέποντας μικρότερες προθεσμίες από εκείνες που εφαρμόζονται στις τακτικές διαδικασίες εξέτασης. Επιπλέον, από το άρθρο 31 παράγραφος 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι τα κράτη μέλη ορίζουν προθεσμίες για την έκδοση απόφασης σε ταχείες διαδικασίες σε διοικητικό επίπεδο στο εθνικό δίκαιο και ότι οι προθεσμίες αυτές είναι «εύλογες». Ωστόσο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση, οι ταχείες διαδικασίες θα πρέπει να διεξάγονται σύμφωνα με τις γενικές αρχές και τις εγγυήσεις του κεφαλαίου II της οδηγίας, περιορίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, με τη χρήση του όρου «εύλογες», την ευρεία διακριτική ευχέρεια που διαθέτουν κατά τα λοιπά τα κράτη μέλη.

Όπως και στις τακτικές διαδικασίες, τα κράτη μέλη μπορούν να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «απαράδεκτη» χωρίς να την εξετάσουν επί της ουσίας σύμφωνα με το άρθρο 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 5.2 κατωτέρω σχετικά με τις απαράδεκτες αιτήσεις)· να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «αβάσιμη» σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εάν η αποφαινόμενη αρχή έχει διαπιστώσει ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας δυνάμει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)· ή να χορηγήσουν διεθνή προστασία, εάν η τελευταία προϋπόθεση πληρούται, παρότι αυτό δεν αναφέρεται ρητώς στο κεφάλαιο III. Στο πλαίσιο του άρθρου 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή στο άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «[σ]τις περιπτώσεις αβάσιμων αιτήσεων για τις οποίες ισχύουν οποιεσδήποτε από τις περιστάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 31 παράγραφος 8, τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να θεωρούν μια αίτηση “προδήλως αβάσιμη”, εφόσον λαμβάνει το χαρακτηρισμό αυτό στην εθνική νομοθεσία». Παρότι ούτε το άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει οποιαδήποτε αποκλειστικά νομικά κριτήρια για τον ρητό χαρακτηρισμό αίτησης ως «προδήλως αβάσιμης», αυτό μπορεί, παρ’ όλα αυτά, να προβλεφθεί στο εθνικό δίκαιο, για παράδειγμα, για λόγους απλούστευσης ή αποσαφήνισης.

Επιπλέον, από το άρθρο 46 παράγραφος 6 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι, σε περίπτωση «απόφασης με την οποία κρίνεται μια αίτηση προδήλως αβάσιμη, σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 2, ή αβάσιμη μετά την εξέταση, σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 8, εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες οι αποφάσεις βασίζονται στις περιστάσεις του άρθρου 31 παράγραφος 8 στοιχείο η)», τα ένδικα μέσα που ασκούνται κατά της απόφασης αυτής δεν απαιτείται να έχουν αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, όταν το δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής δεν προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο, το άρθρο 46 παράγραφος 6 προβλέπει, παρ’ όλα αυτά, επίσης ότι «η δυνατότητα παραμονής του αιτούντος στο έδαφος του κράτους μέλους κρίνεται από δικαστήριο είτε με αίτημα του ενδιαφερόμενου αιτούντος είτε αυτεπάγγελα» (βλ. ενότητα 6.4 σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου).

Στην υπόθεση *Samba Diouf*, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να προβλέπουν «[αυτοτελή] προσφυγή [η οποία να] μπορεί να ασκηθεί κατά της απόφασης της αρμόδιας εθνικής αρχής περί εξέτασης της βασιμότητας της αιτήσεως παροχής ασύλου με εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας, εφόσον οι λόγοι που οδήγησαν την αρχή αυτή να εξετάσει τη βασιμότητα της εν λόγω αιτήσεως με εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας μπορούν να υπαχθούν αποτελεσματικά σε δικαστικό έλεγχο στο πλαίσιο προσφυγής με την οποία μπορεί να προσβληθεί η τελική απορριπτική απόφαση»⁽³²²⁾. Ειδικότερα, το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι τέτοια απαίτηση δεν είναι δυνατόν να συναχθεί ούτε από το άρθρο 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ, στο οποίο αντιστοιχεί πλέον το άρθρο 46 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ούτε από τη γενική αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας όπως εκφράζεται στο άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ.

⁽³²²⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 70.

5.1.3. Διαδικασίες στα σύνορα

Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 38 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[π]ολλές αιτήσεις διεθνούς προστασίας γίνονται στα σύνορα ή στις ζώνες διέλευσης ενός κράτους μέλους πριν από την απόφαση για την εισδοχή του αιτούντος» στο έδαφος του κράτους μέλους (βλ. ενότητα 2.2. σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και την πρόσβαση στις διαδικασίες). Ως εκ τούτου, το άρθρο 43 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη «να προβλέπουν διαδικασίες, σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II, προκειμένου να αποφασίζουν, στα σύνορα ή τις ζώνες διέλευσης των κρατών μελών, σχετικά με:

Άρθρο 43 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) το παραδεκτό μιας αίτησης, δυνάμει του άρθρου 33, που υποβάλλεται στα σημεία αυτά, και/ή
- 2) την ουσία μιας αίτησης σε διαδικασία δυνάμει του άρθρου 31 παράγραφος 8 [το άρθρο 31 παράγραφος 8 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να ορίσουν ότι μια διαδικασία εξέτασης μπορεί να διενεργηθεί στα σύνορα ή σε ζώνες διέλευσης για τους ίδιους λόγους για τους οποίους μια διαδικασία εξέτασης μπορεί να επιταχυνθεί (βλ. υποενότητα 5.1.2 ανωτέρω)].

Σύμφωνα με το άρθρο 43 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η απόφαση να λαμβάνεται εντός εύλογης προθεσμίας. Επίσης, αν δεν έχει ληφθεί απόφαση εντός 4 εβδομάδων, «επιτρέπεται στον αιτούντα η είσοδος στο έδαφος του κράτους μέλους προκειμένου να εξετασθεί η αίτησή του σύμφωνα με τις λοιπές διατάξεις της παρούσας οδηγίας». Όπως προβλέπεται στο άρθρο 43 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), μόνον υπό εξαιρετικές περιστάσεις, ήτοι στην περίπτωση αφίξεων που αφορούν μεγάλο αριθμό υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών οι οποίοι υποβάλλουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας στα σύνορα ή σε ζώνη διέλευσης, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη στην πράξη η εκεί εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 43 παράγραφος 1, μπορούν τα κράτη μέλη να επεκτείνουν την εφαρμογή των διαδικασιών αυτών γεωγραφικά (σε σημεία πλησίον των συνόρων ή της ζώνης διέλευσης) και χρονικά (επί όσο χρονικό διάστημα φιλοξενούνται τα εν λόγω πρόσωπα στα σημεία αυτά).

Επισημαίνεται ότι, όταν εφαρμόζονται διαδικασίες στα σύνορα, οι αιτούντες ενδέχεται να υποβληθούν σε κράτηση σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) ⁽³²³⁾. Στην περίπτωση απόφασης που εμπίπτει στους λόγους του άρθρου 46 παράγραφος 6 στοιχείο α) ή β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), δεν απαιτείται αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα των ένδικων μέσων που ασκούνται κατά της απόφασης (βλ. υποενότητα 5.1.2 ανωτέρω). Ωστόσο, στις διαδικασίες στα σύνορα οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται μόνον υπό τις πρόσθετες προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 46 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ήτοι εφόσον:

- 1) ο αιτών έχει την απαραίτητη συνδρομή διερμηνέα και νομική συνδρομή και προθεσμία τουλάχιστον μιας εβδομάδας ώστε να προετοιμάσει την αίτηση και να υποβάλει στο δικαστήριο τα επιχειρήματα υπέρ της αναγνώρισης του δικαιώματος

⁽³²³⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 70. ΜΝ 3. Το άρθρο 8 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΣΥ (αναδιατύπωση) ορίζει τα εξής: «Ο αιτών μπορεί να υποβληθεί σε κράτηση μόνο: για να αποφασιστεί, στο πλαίσιο διαδικασίας, το δικαίωμα του αιτούντος για είσοδο στο έδαφος».

- παραμονής του στο έδαφος του κράτους μέλους, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής, και
- 2) στο πλαίσιο της εξέτασης του αιτήματος της παραγράφου 6, το δικαστήριο εξετάζει τα πραγματικά και νομικά ζητήματα της αρνητικής απόφασης της αποφαινόμενης αρχής.

Όσον αφορά την περάτωση των διαδικασιών στα σύνορα, τα κράτη μέλη μπορούν είτε να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «απαράδεκτη» χωρίς να την εξετάσουν επί της ουσίας, εάν συντρέχει τουλάχιστον ένας από τους λόγους απαραδέκτου που απαριθμούνται στο άρθρο 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 5.2 κατωτέρω σχετικά με τις απαράδεκτες αιτήσεις), είτε να απορρίψουν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως «αβάσιμη» σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εάν η αποφαινόμενη αρχή έχει διαπιστώσει ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας βάσει της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Επιπλέον, το άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεωρήσουν ότι η αίτηση είναι προδήλως αβάσιμη εάν συντρέχει οποιαδήποτε από τις περιστάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 31 παράγραφος 8 (βλ. υποενότητα 5.1.2 ανωτέρω σχετικά με τις ταχείες διαδικασίες) και υπάρχει σχετική πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία. Παρότι ούτε το άρθρο 32 παράγραφος 2 της ΟΔΑ ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει οποιαδήποτε αποκλειστικά νομικά κριτήρια για τον ρητό χαρακτηρισμό αίτησης ως «προδήλως αβάσιμης», αυτό μπορεί, παρ' όλα αυτά, να προβλεφθεί στο εθνικό δίκαιο, για παράδειγμα προκειμένου να απλουστευθούν ή να αποσαφηνιστούν τέτοια κριτήρια. Τέλος, τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να χορηγούν διεθνή προστασία στο πλαίσιο των διαδικασιών στα σύνορα, παρότι αυτό δεν αναφέρεται ρητώς στο κεφάλαιο III.

5.2. Περιπτώσεις απαράδεκτων αιτήσεων

5.2.1. Εισαγωγή και επισκόπηση

Το άρθρο 33 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι πέραν των περιπτώσεων κατά τις οποίες μια αίτηση διεθνούς προστασίας δεν εξετάζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού Δουβλίνο III, «τα κράτη μέλη δεν οφείλουν να εξετάζουν εάν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για διεθνή προστασία σύμφωνα με [την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] όταν μια αίτηση θεωρείται ως απαράδεκτη» δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 43 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) κατά την οποία τα κράτη μέλη θα πρέπει καταρχήν να εξετάζουν όλες τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας επί της ουσίας, το άρθρο 33 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να νοείται ως διαδικαστική εξαίρεση. Ο κατάλογος των λόγων απαραδέκτου που περιλαμβάνεται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) είναι εξαντλητικός. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν πρέπει να παραλείπουν την εξέταση περιπτώσεων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ή να εξετάζουν τους αιτούντες διεθνή προστασία για οποιουδήποτε είδους επιστροφή προ της έναρξης της διαδικασίας. Επιπλέον, οι λόγοι που παρατίθενται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχουν προαιρετικό χαρακτήρα. Επομένως, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να εξετάζουν τέτοιες περιπτώσεις επί της ουσίας.

Άρθρο 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρήσουν αίτηση για διεθνή προστασία ως απαράδεκτη μόνο εάν:

- 1) η διεθνής προστασία έχει χορηγηθεί από άλλο κράτος μέλος·
- 2) μια χώρα που δεν είναι κράτος μέλος θεωρείται ως πρώτη χώρα ασύλου για τον αιτούντα, σύμφωνα με το άρθρο 35·
- 3) μια χώρα που δεν είναι κράτος μέλος θεωρείται ως ασφαλής τρίτη χώρα για τον αιτούντα, σύμφωνα με το άρθρο 38·
- 4) η αίτηση είναι μεταγενέστερη αίτηση στο πλαίσιο της οποίας δεν προέκυψαν ή υποβλήθηκαν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του εάν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί δικαιούχος διεθνούς προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], ή
- 5) πρόσωπο εξαρτώμενο από τον αιτούντα υποβάλει αίτηση, αφού το πρόσωπο αυτό έχει συναινέσει, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 να αποτελέσει η περίπτωση του τμήμα αίτησης υποβαλλόμενης για λογαριασμό του και δεν υπάρχουν γεγονότα σχετικά με την κατάσταση του προσώπου αυτού τα οποία να δικαιολογούν την υποβολή χωριστής αίτησης.

Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχεία α), β) και γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τεκμαίρεται ότι είτε άλλο κράτος μέλος είτε τρίτο κράτος παρέχει επαρκή βαθμό προστασίας. Επομένως, η προσέγγιση της «παροχής προστασίας αλλού» αναδεικνύεται ως κοινό κεντρικό στοιχείο των τριών αυτών προϋποθέσεων. Με άλλα λόγια, υπάρχει μια χώρα στην οποία ο αιτών μπορεί να επιστρέψει θεμιτά επειδή, εκεί, δεν θα υποστεί διώξεις ή σοβαρή βλάβη ούτε διατρέχει κίνδυνο να σταλεί στη χώρα στην οποία θα υποστεί διώξεις ή σοβαρή βλάβη κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης (βλ. ενότητα 1.5 ανωτέρω σχετικά με την αρχή της μη επαναπροώθησης). Οι προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχεία δ) και ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) στηρίζονται στο σκεπτικό ότι δεν υπάρχει λόγος χωριστής επί της ουσίας εξέτασης της αίτησης, επειδή αυτή εξετάζεται ή έχει ήδη εξεταστεί στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας ⁽³²⁴⁾.

Ως διαδικαστική εγγύηση, το άρθρο 34 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι, πριν από τη λήψη απόφασης από την αποφαινόμενη αρχή για το παραδεκτό αίτησης διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να εκθέσουν τις απόψεις τους σχετικά με την εφαρμογή των λόγων απαραδέκτου που προβλέπει το άρθρο 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) στην περίπτωση τους. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη διεξάγουν —με την επιφύλαξη εξαιρέσεων σε περιπτώσεις μεταγενέστερης αίτησης σύμφωνα με το άρθρο 42 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)— προσωπική συνέντευξη σχετικά με το παραδεκτό της αίτησης. Επιπλέον, βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) σημεία ii) και iv) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μεριμνούν —και πάλι με την επιφύλαξη ορισμένων τροποποιήσεων οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 35 παράγραφος 2, στο άρθρο 38 παράγραφος 2 στοιχείο γ), στο άρθρο 46 παράγραφος 6 στοιχείο γ) και στο άρθρο 46 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)— ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά απόφασης με την οποία η αίτησή τους κρίθηκε απαράδεκτη βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽³²⁴⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 33 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, MN 4.

5.2.2. Λόγοι απαραδέκτου

5.2.2.1. Διεθνής προστασία χορηγηθείσα από άλλο κράτος μέλος

Βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρήσουν αίτηση για διεθνή προστασία ως απαράδεκτη εάν η διεθνής προστασία έχει ήδη χορηγηθεί από άλλο κράτος μέλος. Από το γράμμα του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες η διεθνής προστασία έχει χορηγηθεί από **άλλο κράτος μέλος**. Οι περιπτώσεις που αφορούν προστασία χορηγηθείσα από τρίτο κράτος εξετάζονται στο πλαίσιο της έννοιας της «πρώτης χώρας ασύλου» κατά την έννοια του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Επιπλέον, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 σημείο θ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ο όρος «διεθνής προστασία» παραπέμπει στο πλαίσιο αυτό τόσο στο χορηγούμενο καθεστώς πρόσφυγα όπως ορίζεται στο άρθρο 13 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) όσο και στο χορηγούμενο καθεστώς επικουρικής προστασίας όπως ορίζεται στο άρθρο 18 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 2.1 ανωτέρω σχετικά με τους ορισμούς). Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απορρίπτουν περαιτέρω αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη, ανεξάρτητα από το αν έχει χορηγηθεί προηγουμένως στον αιτούντα καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας⁽³²⁵⁾. Επιπλέον, το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) μπορεί να θεωρηθεί ότι συμπληρώνει άμεσα τον κανονισμό Δουβλίνο III, καθώς από το άρθρο 23 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, σε συνδυασμό με το άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) αυτού, προκύπτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να ζητήσει ευλόγως από άλλο κράτος μέλος, βάσει των διαδικασιών που καθορίζονται στον εν λόγω κανονισμό, να αναλάβει εκ νέου υπήκοο τρίτης χώρας, ο οποίος υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στο δεύτερο κράτος μέλος μετά τη χορήγηση διεθνούς προστασίας σε αυτόν από το πρώτο κράτος μέλος⁽³²⁶⁾. Παρότι αρχικά σαφές, το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) φαίνεται, παρ' όλα αυτά, να εγείρει ερωτήματα όσον αφορά την ερμηνεία του, τα οποία δεν έχουν απαντηθεί ακόμη, όπως εξηγείται αναλυτικότερα κατωτέρω.

Καταρχάς, το άρθρο αυτό δεν αναφέρει αν ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας μπορεί να επιστρέψει στο κράτος μέλος το οποίο χορήγησε τη διεθνή προστασία και, εάν ναι, με ποιον τρόπο. Καταρχάς, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υποχρέωση εκ νέου ανάληψης μπορεί να απορρέει από το άρθρο 6 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας για την επιστροφή, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους και διαθέτουν έγκυρο τίτλο διαμονής ή άλλη άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής και έχει εκδοθεί από άλλο κράτος μέλος, εάν αυτοί αρνούνται να μεταβούν αμέσως στο έδαφος αυτού του άλλου κράτους μέλους⁽³²⁷⁾. Το άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με το άρθρο 24 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το οποίο υποχρεώνει τα κράτη μέλη να χορηγούν άδεια διαμονής το συντομότερο μετά τη χορήγηση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας σε δικαιούχους καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας, εκτός αν επιβάλλουν άλλως επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Ωστόσο, αυτή η ερμηνεία της οδηγίας για την επιστροφή είναι αμφιλεγόμενη, καθώς η κύρια συνέπεια του άρθρου 6 παράγραφοι 1 και 2 της εν λόγω οδηγίας είναι ότι προβλέπει απλώς την έκδοση απόφασης επιστροφής κατά υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος δικαιούται να διαμένει νόμιμα σε άλλο κράτος μέλος.

⁽³²⁵⁾ Βλέπε Διοικητικό Δικαστήριο του Aachen (Verwaltungsgericht Aachen) (Γερμανία), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2015, 8 K 299/15.A, σκέψεις 71 και επ.

⁽³²⁶⁾ ΔΕΕ, *Daher Muse Ahmed*, βλ. υποσημείωση 113, σκέψεις 24–41 (υποενότητα 3.1.4.4 ανωτέρω). Βλέπε επίσης Διοικητικό Δικαστήριο του Aachen, 2015, 8 K 299/15.A, ό.π., σκέψεις 71 και επ.

⁽³²⁷⁾ Εφόσον το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεσμεύεται από αυτήν, κάτι το οποίο δεν ισχύει για τη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία.

Επιπλέον ή εναλλακτικώς, ενδέχεται να εφαρμόζονται διάφορες πολυμερείς ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν κυρωθεί από τα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, βάσει του εδαφίου 13 του παραρτήματος της σύμβασης για τους πρόσφυγες, κάθε συμβαλλόμενο κράτος δεσμεύεται ότι ο κάτοχος ταξιδιωτικού εγγράφου χορηγηθέντος από το κράτος αυτό σύμφωνα με το άρθρο 28 της εν λόγω σύμβασης γίνεται εκ νέου δεκτός στο έδαφός του καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος του. Ομοίως, σύμφωνα με το άρθρο 4 της *Ευρωπαϊκής Συμφωνίας σχετικά με τη μεταβίβαση ευθύνης για τους πρόσφυγες* ⁽³²⁸⁾, οι πρόσφυγες γίνονται εκ νέου δεκτοί ανά πάσα στιγμή στο έδαφος του κράτους που χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα, εφόσον δεν υπήρξε μεταβίβαση ευθύνης βάσει των προϋποθέσεων που καθορίζονται στη συμφωνία. Το άρθρο 5 της *Ευρωπαϊκής Συμφωνίας για την κατάργηση των θεωρήσεων για τους πρόσφυγες* ⁽³²⁹⁾ προβλέπει ότι οι πρόσφυγες που εισήλθαν στο έδαφος συμβαλλόμενου μέρους δυνάμει συμφωνίας γίνονται εκ νέου δεκτοί ανά πάσα στιγμή στο έδαφος του συμβαλλόμενου μέρους του οποίου οι αρχές χορήγησαν το ταξιδιωτικό έγγραφο, κατόπιν απλού αιτήματος του πρώτου ως άνω συμβαλλόμενου μέρους, εκτός εάν αυτό το συμβαλλόμενο μέρος επέτρεψε στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να εγκατασταθούν στο έδαφός του.

Ακόμη λιγότερο σαφές είναι αν το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) εφαρμόζεται εάν ο αιτών έχει παραιτηθεί οικειοθελώς από το καθεστώς διεθνούς προστασίας που του χορήγησε προηγουμένως άλλο κράτος μέλος. Παρότι το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη επιληφθεί ειδικώς υπόθεσης που να αφορά το ζήτημα αυτό, επισημαίνεται ότι το 2016 το ΔΕΕ δεν έκανε δεκτή ερμηνεία η οποία θα μπορούσε να ενθαρρύνει τους υπηκόους τρίτων χωρών να παρακάμπτουν τους κανόνες που θεσπίζονται στον κανονισμό Δουβλίνο III, προκαλώντας, με τον τρόπο αυτό, δευτερογενείς μετακινήσεις, στην αποτροπή των οποίων αποβλέπει ακριβώς ο κανονισμός Δουβλίνο III ⁽³³⁰⁾. Επιπλέον, αποτελεί πάγια γενική αρχή της νομολογίας του ΔΕΕ ότι το δίκαιο της ΕΕ δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την πρακτική αποτελεσματικότητά του ⁽³³¹⁾.

Ένα άλλο πρόβλημα το οποίο δεν έχει εξεταστεί ακόμη είναι αν το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) πρέπει να περιορίζεται σε περιπτώσεις στις οποίες αποδεικνύεται ότι η κατάσταση του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας στο κράτος μέλος που χορήγησε τη διεθνή προστασία συνιστά παράβαση του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ. Το γαλλικό Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάνθηκε ότι, όταν άλλο κράτος μέλος έχει χορηγήσει καθεστώς πρόσφυγα, το πρόσωπο μπορεί καταρχήν να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας στη Γαλλία. Ωστόσο, ισχύει το τεκμήριο ότι, λόγω του επιπέδου προστασίας των ελευθεριών στα κράτη μέλη, τέτοια αίτηση είναι αβάσιμη. Από την άλλη πλευρά, εάν ο αιτών αποδείξει ότι δεν απολαύει, ή δεν απολαύει πλέον, προστασίας στο κράτος μέλος που του χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα, οι γαλλικές αρχές θα εξετάσουν την αίτηση ασύλου λαμβάνοντας υπόψη τον κίνδυνο στη χώρα καταγωγής ⁽³³²⁾. Το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας εφάρμοσε το ίδιο σκεπτικό στην περίπτωση προσώπου στο οποίο είχε χορηγηθεί επικουρική προστασία σε κράτος μέλος ⁽³³³⁾. Στη Γερμανία, το Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Έσσης εμπνεύστηκε από τη νομολογία του ΔΕΕ σε υποθέσεις σχετικές

⁽³²⁸⁾ ETS No 107, 16 Οκτωβρίου 1980 (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 1980, μολονότι η συμφωνία δεν έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/107/signatures?p_auth=cQ04jNMZ).

⁽³²⁹⁾ ETS No 31, 20 Απριλίου 1959 (έναρξη ισχύος: 4 Σεπτεμβρίου 1960, μολονότι δεν έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/031/signatures?p_auth=cQ04jNMZ).

⁽³³⁰⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mirza*, βλ. υποσημείωση 95, σκέψη 52.

⁽³³¹⁾ Βλέπε ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 1999, υπόθεση C-102/97, *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, EU:C:1999:394, σκέψη 43· ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, υπόθεση C-438/05, *International Transport Workers' Federation και Finnish Seamen's Union κατά Viking Line ABP, Ού Viking Line Eesti*, EU:C:2007:772, σκέψη 69· ΔΕΕ, απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2008, υπόθεση C-450/06, *Varec SA κατά Βελγικού Δημοσίου*, EU:C:2008:91, σκέψη 39. Βλέπε επίσης Μ. Potacs, 'Effet utile als Auslegungsgrundsatz', *Europarecht* (2009), σ. 465 και επ.

⁽³³²⁾ Βλέπε Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'Etat) (Γαλλία), απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2013, *La Cimade et M. XXXXXX*, αριθ. 349735 και 349736, ECLI:FR:CEASS:2013:349735.20131113.

⁽³³³⁾ Βλέπε Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 17ης Ιουνίου 2015, *OPFRA κατά M. S.*, αριθ. 369021 ECLI:FR:CESSR:2015:369021.20150617.

με τον κανονισμό Δουβλίνο II και εφάρμοσε το «κριτήριο των συστημικών πλημμελειών», το οποίο διατυπώθηκε αρχικά στην υπόθεση-ορόσημο *N.S.* και έχει πλέον κωδικοποιηθεί στο άρθρο 3 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, σύμφωνα με το οποίο το άρθρο 4 του Χάρτη της ΕΕ έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη, περιλαμβανομένων και των εθνικών δικαστηρίων, δεν θα πρέπει να μεταφέρουν αιτούντα άσυλο προς το υπεύθυνο κράτος μέλος, οσάκις είναι αδύνατο να αγνοούν ότι οι συστημικές πλημμέλειες όσον αφορά τη διαδικασία χορηγήσεως ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο κράτος μέλος αυτό αποτελούν σοβαρούς και αποδεδειγμένους λόγους που να πείθουν ότι ο αιτών θα διατρέξει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια της διατάξεως αυτής ⁽³³⁴⁾. Κατά την άποψη του γερμανικού δικαστηρίου, η ίδια αρχή θα πρέπει να εφαρμόζεται όταν εξετάζεται αν νέα αίτηση διεθνούς προστασίας μπορεί να απορριφθεί θεμιτώς ως απαράδεκτη ⁽³³⁵⁾. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο υπέβαλε πρόσφατα προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ ζητώντας, μεταξύ άλλων, να διευκρινιστεί αν τα κράτη μέλη οφείλουν να μην απορρίπτουν αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εάν οι συνθήκες διαβίωσης στο άλλο κράτος μέλος αντιβαίνουν στο άρθρο 4 του Χάρτη ή (έστω και αν δεν παραβιάζουν τον Χάρτη) δεν πληρούν τις απαιτήσεις που εγγυάται η ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) ⁽³³⁶⁾.

5.2.2.2. Έννοια της πρώτης χώρας ασύλου

Όπως ορίζεται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να θεωρήσουν αίτηση για διεθνή προστασία ως απαράδεκτη εάν μια χώρα που δεν είναι κράτος μέλος θεωρείται ως «πρώτη χώρα ασύλου» για τον αιτούντα. Το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Μια χώρα μπορεί να θεωρηθεί ως πρώτη χώρα ασύλου για ένα συγκεκριμένο αιτούντα εάν:

- 1) έχει αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας από τη χώρα αυτή και απολαύει ακόμη της σχετικής προστασίας, ή
- 2) απολαύει άλλης επαρκούς προστασίας στην εν λόγω χώρα, επωφελούμενος μεταξύ άλλων από την αρχή της μη επαναπροώθησης,

με την προϋπόθεση ότι θα γίνει εκ νέου δεκτός στη χώρα αυτή.

Όπως εξηγείται στην αιτιολογική σκέψη 43 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το σκεπτικό στο οποίο βασίζεται η έννοια της πρώτης χώρας ασύλου είναι ότι «τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να υποχρεωθούν να εξετάζουν μια αίτηση διεθνούς προστασίας επί της ουσίας όταν μια πρώτη χώρα έχει χορηγήσει στον αιτούντα το καθεστώς πρόσφυγα ή άλλη επαρκή προστασία και ο αιτών θα τύχει επανεισδοχής στην εν λόγω χώρα».

⁽³³⁴⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *N.S. κατά Secretary of State for the Home Department*, βλ. υποσημείωση 33. Για εκτενή ανάλυση, βλ. επίσης ενότητα 3.6 ανωτέρω.

⁽³³⁵⁾ Βλέπε Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Έσσης (Γερμανία), απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2016, 3 A 1292/16.A, σκέψεις 28 και 29.

⁽³³⁶⁾ Βλέπε Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Γερμανία), αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 2017, 1 C 17.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C17.16.0· 1 C 18/16.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C18.16.0 και 1 C 20.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C20.16.0. Οι υποθέσεις εξετάζονται από το ΔΕΕ ως συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/17, C-318/17 και C-319/17.

Το γράμμα του άρθρου 35 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) διαφέρει από εκείνο του άρθρου 39 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) το οποίο, για τον σκοπό του ορισμού της έννοιας της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας, απαιτεί ρητώς η τρίτη χώρα να έχει «επικυρώσει και [να] τηρεί τις διατάξεις της σύμβασης της Γενεύης [για τους πρόσφυγες] χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς».

Ο όρος «επαρκής προστασία» στο άρθρο 35 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) φαίνεται λιγότερο αυστηρός, αλλά δεν ορίζεται σαφώς. Από το γράμμα του άρθρου 35 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι είναι αναγκαία η προστασία κατά της επαναπροώθησης στη χώρα αυτή. Επιπλέον, τα κράτη μέλη μπορούν, αλλά δεν υποχρεούνται, να λάβουν υπόψη τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) για τον καθορισμό της «ασφαλούς τρίτης χώρας» (βλ. υποενότητα 5.2.2.3). Στη βάση αυτή, μπορεί να υποστηριχθεί ότι πρέπει, τουλάχιστον, να θεωρείται ότι παρέχεται «επαρκής προστασία» εάν πληρούνται τα κριτήρια του άρθρου 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), με την ενδεχόμενη εξαίρεση του άρθρου 38 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το οποίο επιβάλλει να υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί το καθεστώς πρόσφυγα και, στην περίπτωση που ο αιτών αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, να του χορηγηθεί προστασία σύμφωνα με τη σύμβαση για τους πρόσφυγες. Βάσει του βελγικού δικαίου, για παράδειγμα, η επαρκής προστασία περιλαμβάνει πολλαπλά κριτήρια τα οποία πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς. Ο αιτών άσυλο πρέπει να διαθέτει πραγματικό καθεστώς διαμονής στην πρώτη χώρα ασύλου το οποίο πρέπει να διαρκεί για όσο διάστημα υφίσταται η ανάγκη προστασίας και η δυνατότητα επιστροφής στην πρώτη χώρα ασύλου πρέπει να είναι πραγματική. Επιπλέον, η αρχή της μη επαναπροώθησης πρέπει να γίνεται σεβαστή στην πρώτη χώρα ασύλου. Τέλος, ο αιτών άσυλο δεν πρέπει να φοβάται ότι θα υποστεί διώξεις ούτε να διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης, κατά την έννοια των άρθρων 48/3 και 48/4 του βελγικού νόμου περί αλλοδαπών ⁽³³⁷⁾. Επισημαίνεται επίσης ότι το άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) κάνει ρητώς λόγο για «πρώτη χώρα ασύλου για ένα συγκεκριμένο αιτούντα». Εξ αυτού προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 35 στοιχεία α) και β) δεν αφορούν κατ' ανάγκη μόνο τις γενικές συνθήκες στο τρίτο κράτος, αλλά περιλαμβάνουν επίσης τις ιδιαίτερες περιστάσεις του αιτούντος εκεί.

Σύμφωνα με το άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η εφαρμογή της έννοιας της πρώτης χώρας ασύλου επιβάλλει να γίνει εκ νέου δεκτός ο αιτών στη χώρα στην οποία του χορηγήθηκε προστασία πρόσφυγα ή απολαύει «επαρκούς προστασίας» κατά την έννοια του στοιχείου β) αντιστοίχως. Εάν είναι σαφές ότι ο αιτών δεν θα γίνει εκ νέου δεκτός στην πρώτη χώρα ασύλου, η αίτηση είναι παραδεκτή και πρέπει να εξεταστεί από το κράτος μέλος στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας εξέτασης. Ωστόσο, το άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν καθορίζει προθεσμίες για τον καθορισμό του αν ο αιτών θα γίνει εκ νέου δεκτός στη χώρα στην οποία αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας ή απολαύει άλλης επαρκούς προστασίας. Επομένως, εναπόκειται στα κράτη μέλη να θεσπίσουν περαιτέρω κανόνες και διαδικασίες στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου για την εφαρμογή της έννοιας της πρώτης χώρας ασύλου.

Όπως και στο πλαίσιο του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 5.2.2.1 ανωτέρω σχετικά με τη χορηγηθείσα από άλλο κράτος μέλος διεθνή προστασία), ανακύπτει το ερώτημα αν τα κράτη μέλη μπορούν να απορρίψουν αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη εάν ο λόγος για τον οποίο ο αιτών δεν μπορεί να γίνει εκ νέου δεκτός στην πρώτη χώρα ασύλου είναι μόνο ότι παραιτήθηκε οικειοθελώς από το καθεστώς πρόσφυγα που του χορήγησε το κράτος αυτό ή από οποιαδήποτε άλλη «επαρκή

⁽³³⁷⁾ Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Βέλγιο), απόφαση της 13ης Ιουλίου 2015, αριθ. 149 562.

προστασία» κατά την έννοια του άρθρου 35 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη επιληφθεί ειδικώς υπόθεσης που να αφορά το ζήτημα αυτό. Ωστόσο, έχει ήδη επισημανθεί ότι το ΔΕΕ απέρριψε ερμηνεία η οποία ενδέχεται να ενθαρρύνει τους υπηκόους τρίτων χωρών να παρακάμπτουν τους κανόνες που θεσπίζονται από τον κανονισμό Δουβλίνο III, προκαλώντας, με τον τρόπο αυτό, δευτερογενείς μετακινήσεις, στην αποτροπή των οποίων αποβλέπει ακριβώς ο κανονισμός Δουβλίνο III και ότι, γενικώς, αποτελεί πάγια γενική αρχή της νομολογίας του ΔΕΕ ότι το δίκαιο της ΕΕ δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την πρακτική αποτελεσματικότητά του ⁽³³⁸⁾.

Σύμφωνα με την τελευταία περίοδο του άρθρου 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), «[δ]ίδεται στον αιτούντα η δυνατότητα να αμφισβητήσει την εφαρμογή της έννοιας της πρώτης χώρας ασύλου **στη συγκεκριμένη περίπτωση του** ⁽³³⁹⁾. Αυτό θα πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) σημείο ii) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά απόφασης περί απαραδέκτου βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) συνεπάγεται ειδικότερα ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να βασίσουν απόφαση σχετική με την έννοια της πρώτης χώρας ασύλου αποκλειστικά και μόνο στο γεγονός ότι χαρακτηρίζει ορισμένα τρίτα κράτη ως πληρούντα τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 35 στοιχεία α) και β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

5.2.2.3. Έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών

Σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρήσουν αίτηση για διεθνή προστασία ως απαράδεκτη μόνο εάν μια χώρα που δεν είναι κράτος μέλος θεωρείται ως ασφαλής τρίτη χώρα για τον αιτούντα, σύμφωνα με το άρθρο 38 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Επισημαίνεται ότι η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας, κατά την έννοια της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα τρίτα κράτη. Επομένως, η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας κατά την έννοια της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) μπορεί να περιγραφεί ως διαδικαστικό στοιχείο το οποίο παρέχει τη δυνατότητα μεταφοράς αιτούντος διεθνή προστασία σε τρίτη χώρα εκτός της ΕΕ ώστε αυτή να είναι υπεύθυνη για την εξέταση της αίτησής του και, εάν διαπιστωθεί ότι ο αιτών χρήζει προστασίας, να του χορηγήσει την προστασία αυτή. Από την άποψη αυτή, η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας είναι παρόμοια με την έννοια της πρώτης χώρας ασύλου κατά την έννοια του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) και του άρθρου 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. υποενότητα 5.2.2.2 ανωτέρω). Σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι ότι η ασφαλής τρίτη χώρα είναι χώρα στην οποία δεν έχει χορηγηθεί προστασία στον αιτούντα, ενώ, βάσει της έννοιας της πρώτης χώρας ασύλου, ο αιτών πρέπει να έχει ήδη αναγνωριστεί ως πρόσφυγας ή να απολαύει άλλης επαρκούς προστασίας στην τρίτη χώρα.

Οι ελάχιστες απαιτήσεις προκειμένου ένα κράτος εκτός ΕΕ να θεωρηθεί «ασφαλές» ώστε η αίτηση να κριθεί απαράδεκτη βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) καθορίζονται στο άρθρο 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽³³⁸⁾ Βλέπε ΔΕΕ, *Mirza*, βλ. υποσημείωση 95, σκέψη 52. Βλέπε ΔΕΕ, *Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, βλ. υποσημείωση 331, σκέψη 43-ΔΕΕ, *International Transport Workers' Federation και λουτοί κατά Viking Line*, βλ. υποσημείωση 331, σκέψη 69- ΔΕΕ, *Varec κατά Βελγικού Δημοσίου*, βλ. υποσημείωση 331, σκέψη 39. Βλέπε επίσης Μ. Potacs, *'Effet utile als Auslegungsgrundsatz'*, *Europarecht* (2009), σ. 465 και επ.

⁽³³⁹⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

Άρθρο 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν την έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών μόνο εφόσον οι αρμόδιες αρχές κρίνουν ότι η μεταχείριση του αιτούντος διεθνή προστασία στην οικεία τρίτη χώρα θα πληροί τα εξής κριτήρια:

- 1) δεν απειλούνται η ζωή και η ελευθερία λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων·
- 2) δεν υπάρχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται στην οδηγία [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]·
- 3) τηρείται η αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τη σύμβαση [για τους πρόσφυγες]·
- 4) τηρείται η απαγόρευση της απομάκρυνσης κατά παράβαση του δικαιώματος αποφυγής των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, όπως ορίζεται στο διεθνές δίκαιο, και
- 5) υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα και, στην περίπτωση που ο αιτών αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, να του χορηγηθεί προστασία σύμφωνα με τη σύμβαση [για τους πρόσφυγες].

Από το σαφές γράμμα του άρθρου 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι οι απαιτήσεις που προβλέπονται προκειμένου μια τρίτη χώρα να θεωρηθεί ασφαλής δεν αφορούν μόνο τις γενικές συνθήκες στην εν λόγω χώρα, αλλά και τις συγκεκριμένες περιστάσεις των προσώπων που ζητούν διεθνή προστασία. Παρότι οι απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 38 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) φαίνονται σε μεγάλο βαθμό αυτονόητες, παραμένει ανοικτό ζήτημα, σε σχέση με το άρθρο 38 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), αν βάσει της προϋπόθεσης αυτής επιβάλλεται η τρίτη χώρα να έχει κυρώσει επισήμως τη σύμβαση για τους πρόσφυγες ή να έχει προσχωρήσει σε αυτήν, ή αν αρκεί οι αιτούντες να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και να αντιμετωπιστούν σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στη Σύμβαση για τους πρόσφυγες, ακόμη και αν οι απαιτήσεις αυτές διασφαλίζονται μόνον από την εθνική νομοθεσία ή πρακτική ⁽³⁴⁰⁾. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, αντιθέτως, το γράμμα του άρθρου 39 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με την έννοια της «ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας», απαιτεί ρητώς η τρίτη χώρα να έχει «επικυρώσει και [να] τηρεί τις διατάξεις της σύμβασης [για τους πρόσφυγες] χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς».

Επιπλέον των ελάχιστων αυτών απαιτήσεων σχετικά με την ασφάλεια τρίτης χώρας, το άρθρο 38 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει τα εξής.

Άρθρο 38 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας υπόκειται στους κανόνες του εθνικού δικαίου, περιλαμβανομένων:

- 1) των κανόνων που απαιτούν σύνδεσμο μεταξύ του αιτούντος και της οικείας τρίτης χώρας, βάσει της οποίας θα ήταν εύλογο για τον αιτούντα να μεταβεί στη συγκεκριμένη χώρα·
- 2) των κανόνων σχετικά με τη μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθούν οι αρμόδιες αρχές προκειμένου να κρίνουν ότι η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μπορεί να εφαρμοσθεί σε συγκεκριμένη χώρα ή συγκεκριμένο αιτούντα.

⁽³⁴⁰⁾ Βλέπε Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα), αποφάσεις αριθ. 2347/2017 (Ολομέλεια) και αριθ. 2348/2017 (Ολομέλεια), σκέψεις 54-56, και απόψεις μειοψηφίας στη σκέψη 60. Βλέπε επίσης, π.χ., Ανώτερο Δικαστήριο (High Court), Αγγλία και Ουαλία (Ηνωμένο Βασίλειο), *R (Ibrahimi και Abasi) κατά SSHD*, EWHC 2049 (Admin) βλ. υποσημείωση 41, σχετικά με το πρόβλημα της «αλυσιδωτής επαναπροώθησης».

Η μεθοδολογία αυτή περιλαμβάνει μια εξατομικευμένη εξέταση του ασφαλούς χαρακτήρα της χώρας για συγκεκριμένο αιτούντα και/ή τον εθνικό χαρακτηρισμό των χωρών που θεωρούνται ως γενικά ασφαλείς·

- 3) των κανόνων σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο οι οποίοι επιτρέπουν να εξετάζεται χωριστά κατά πόσον η οικεία τρίτη χώρα είναι ασφαλής για συγκεκριμένο αιτούντα και οι οποίοι επιτρέπουν, τουλάχιστον, στον αιτούντα να προσβάλλει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας επικαλούμενος ως λόγο το γεγονός ότι η τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλής υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται. Ο αιτών έχει επίσης τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ αυτού και της τρίτης χώρας σύμφωνα με το στοιχείο α).

Από το άρθρο 38 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι, εκτός από την ασφάλεια της τρίτης χώρας αυτή καθαυτή, η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας επιβάλλει την ύπαρξη ορισμένου δεσμού μεταξύ του αιτούντος και της σχετικής τρίτης χώρας ο οποίος είναι επαρκής ώστε να αναμένεται ευλόγως ότι ο αιτών θα μεταβεί στην τρίτη χώρα. Η αόριστη χρήση του όρου «σύνδεσμος» υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει απαίτηση κανονικής ή συνήθους διαμονής. Ωστόσο, δεδομένου ότι η διάταξη αυτή δεν καθορίζει περαιτέρω κριτήρια για τον προσδιορισμό του εύλογου χαρακτήρα, τα κράτη μέλη διατηρούν ευρύ περιθώριο εκτίμησης κατά την εφαρμογή της προϋπόθεσης αυτής στο εθνικό δίκαιο. Έχει παρατηρηθεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις εθνικής νομολογίας, η προηγούμενη διαμονή, παραμονή ή παρουσία, ή ακόμη και η ευκαιρία επικοινωνίας με τις αρχές προκειμένου να ζητηθεί προστασία, θεωρήθηκε επαρκής⁽³⁴¹⁾. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρονται επίσης σε προσωπικούς μάλλον δεσμούς, όπως την καταγωγή του αιτούντος, τη μητρική του γλώσσα, τις οικογενειακές σχέσεις ή άλλους κοινωνικούς δεσμούς με την ασφαλή τρίτη χώρα⁽³⁴²⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 38 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας δεν μπορεί να εφαρμοστεί παρά μόνον εάν το κράτος μέλος έχει θεσπίσει κανόνες στην εθνική νομοθεσία σχετικά με τη μεθοδολογία την οποία πρέπει να ακολουθούν οι αρμόδιες αρχές προκειμένου να κρίνουν ότι η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μπορεί να εφαρμοστεί είτε γενικά στην κατάσταση των προσφύγων σε συγκεκριμένη χώρα είτε σε συγκεκριμένο αιτούντα⁽³⁴³⁾. Από την αιτιολογική σκέψη 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι, όταν χαρακτηρίζουν τρίτες χώρες ως ασφαλείς είτε καταρτίζοντας σχετικούς καταλόγους είτε κατά περίπτωση, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, μεταξύ άλλων, τις κατευθυντήριες γραμμές και τα επιχειρησιακά εγχειρίδια καθώς και τις πληροφορίες για τις χώρες καταγωγής και τις δραστηριότητες. Αυτές περιλαμβάνουν τη μεθοδολογία υποβολής εκθέσεων για τις πληροφορίες σχετικά με τη χώρα καταγωγής της EASO που αναφέρονται στον κανονισμό της EASO, καθώς και τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR. Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 48 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), αναφέρεται ότι προκειμένου να εφαρμόζεται σωστά η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μέσω ενημερωμένων στοιχείων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επανεξετάζουν τακτικά την κατάσταση των χωρών βάσει διαφόρων πηγών ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων ιδίως πληροφοριών από άλλα κράτη μέλη, την EASO, την UNHCR, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους συναφείς διεθνείς οργανισμούς. Όταν τα κράτη μέλη διαπιστώνουν σημαντική αλλαγή της κατάστασης

⁽³⁴¹⁾ Βλέπε UNHCR, *Improving asylum procedures: comparative analysis and recommendations for law and practice*, Μάρτιος 2010, σ. 63. Βλέπε επίσης Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα), αποφάσεις αριθ. 2347/2017 (Ολομέλεια) και αριθ. 2348/2017 (Ολομέλεια), ό.π., σκέψη 61, στις οποίες το ΣτΕ αποφάνθηκε ότι η διέλευση του αιτούντος από τρίτη χώρα μπορεί, σε συνδυασμό με συγκεκριμένες περιστάσεις που τον αφορούν (όπως, μεταξύ άλλων, ο χρόνος παραμονής του σε αυτή ή το γεγονός ότι η χώρα αυτή βρίσκεται πλησίον της χώρας καταγωγής του), να θεωρηθεί ως σύνδεσμος του αιτούντος με την τρίτη χώρα, βάσει του οποίου θα ήταν αντικειμενικά εύλογο για αυτόν να μεταβεί στην εν λόγω χώρα.

⁽³⁴²⁾ Βλέπε Εφετείο Μετανάστευσης (Ζουηδία), απόφαση της 20ής Αυγούστου 2015, UM 3266-14 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

⁽³⁴³⁾ Βλέπε Εφετείο Μετανάστευσης (Ζουηδία), απόφαση της 11ης Ιουνίου 2012, UM 9681-10, MIG 2012:9 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε χώρα η οποία έχει χαρακτηριστεί ασφαλής, θα πρέπει να μεριμνούν ώστε η κατάσταση να επανεξετάζεται το ταχύτερο δυνατό. Από την εθνική νομολογία προκύπτει επίσης ότι ορισμένα εθνικά δικαστήρια θεωρούν ότι δεν αρκεί να στηρίζονται τα κράτη μέλη αποκλειστικά και μόνο στο γεγονός ότι τρίτο κράτος δεσμεύτηκε να τηρεί τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 38 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Τα κράτη μέλη πρέπει να διερευνούν δεόντως αν το ενδιαφερόμενο τρίτο κράτος εκπληρώνει όντως τις διεθνείς υποχρεώσεις του ⁽³⁴⁴⁾.

Το άρθρο 38 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι πρέπει να επιτρέπεται, τουλάχιστον, στον αιτούντα να προσβάλει τόσο την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, επικαλούμενος ως λόγο το γεγονός ότι η τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλής υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται ο αιτών, όσο και την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ αυτού και της τρίτης χώρας. Επομένως, παρότι τα κράτη μέλη μπορούν να χαρακτηρίσουν τρίτες χώρες ως γενικά ασφαλείς για τους αιτούντες διεθνή προστασία, ο αιτών έχει τη δυνατότητα να αντικρούσει το τεκμήριο ασφάλειας υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις του ⁽³⁴⁵⁾.

Επιπλέον, το άρθρο 38 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει περαιτέρω διαδικαστικές εγγυήσεις στο μέτρο που τα κράτη μέλη, κατά την εφαρμογή απόφασης που βασίζεται αποκλειστικά στην έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας, χορηγούν στον αιτούντα έγγραφο με το οποίο ενημερώνονται οι αρχές της εν λόγω τρίτης χώρας, στη γλώσσα της χώρας αυτής, ότι η αίτηση δεν έχει εξετασθεί επί της ουσίας.

Όπως και η έννοια της πρώτης χώρας ασύλου, κατά την έννοια του άρθρου 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας βασίζεται στην προϋπόθεση ότι ο αιτών θα γίνει εκ νέου δεκτός στην ενδιαφερόμενη χώρα. Για τον λόγο αυτόν, το άρθρο 38 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι όταν η εν λόγω τρίτη χώρα δεν επιτρέπει στον αιτούντα να εισέλθει στο έδαφός της, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε αυτός να έχει πρόσβαση σε διαδικασία σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις που περιγράφονται στο κεφάλαιο II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), ήτοι πρόσβαση σε εξέταση της αίτησης επί της ουσίας (βλ. μέρος 4 ανωτέρω).

Επισημαίνεται ότι η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας αναφέρεται επίσης στο άρθρο 3 παράγραφος 3 του κανονισμού Δουβλίνο III, σύμφωνα με το οποίο έκαστο κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμα να προωθεί τον αιτούντα προς ασφαλή τρίτη χώρα, σύμφωνα με τους κανόνες και τις εγγυήσεις που θεσπίζονται στην [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽³⁴⁶⁾.

5.2.2.4. Μεταγενέστερες αιτήσεις και παραδεκτό

Το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αφορά την περίπτωση στην οποία αιτών που έχει ήδη υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας υποβάλλει νέα αίτηση στο πλαίσιο της οποίας δεν έχουν προκύψει ούτε υποβληθεί από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί δικαιούχος διεθνούς προστασίας. Το σκεπτικό για την εν λόγω διάταξη αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 36 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με την οποία σε μια τέτοια

⁽³⁴⁴⁾ Βλέπε Δικαστήριο της Χάγης (Κάτω Χώρες), απόφαση της 13ης Ιουνίου 2015, AWB 16/10406, ECLI:NL:RBDHA: 2016:6624 (βλέπε περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

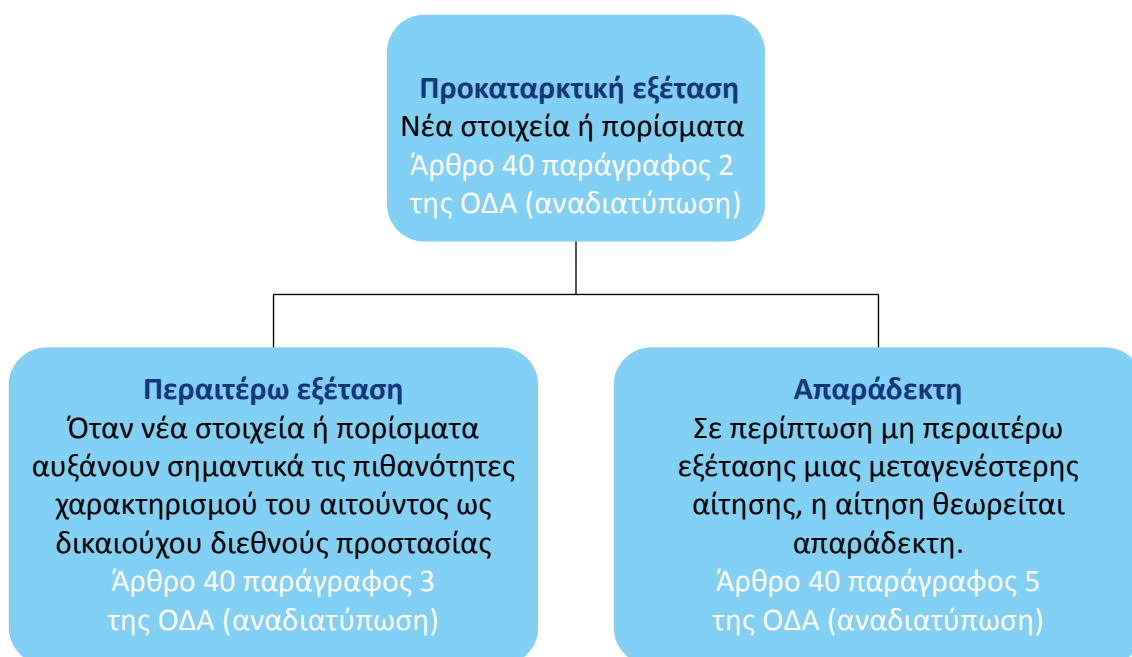
⁽³⁴⁵⁾ Βλέπε Ανώτατο Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2009, I Ur 63/2011 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL). Βλέπε επίσης *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 5.9.2.

⁽³⁴⁶⁾ Βλέπε υποενότητα 3.1.2 ανωτέρω.

περίπτωση θα ήταν δυσανάλογο να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να ανοίγουν νέα πλήρη εξεταστική διαδικασία και, ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να απορρίπτουν τη μεταγενέστερη αίτηση ως απαράδεκτη. Το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) συμπληρώνεται από τα άρθρα 40–42 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να εξεταστεί μεταγενέστερη αίτηση. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η επίτευξη εύλογης ισορροπίας μεταξύ, αφενός, του γεγονότος ότι, ακόμη και μετά την απόρριψη αίτησης διεθνούς προστασίας, ένα πρόσωπο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να υποβάλει εκ νέου αίτηση, εάν έχουν ανακύψει ή εξασφαλιστεί νέα στοιχεία ή πορίσματα, και, αφετέρου, της ανάγκης να αποτρέπεται δυνητική κατάχρηση των μεταγενέστερων αιτήσεων με σκοπό την καθυστέρηση της απομάκρυνσης από το έδαφος της χώρας. Ειδικότερα, η μεταγενέστερη αίτηση μπορεί να υποβληθεί σε ταχεία και αποτελεσματική προκαταρκτική εξέταση προκειμένου να καθοριστεί αν υπάρχουν νέα στοιχεία ή πορίσματα τα οποία δικαιολογούν περαιτέρω εξέταση ⁽³⁴⁷⁾. Εάν υπάρχουν νέα στοιχεία ή πορίσματα, η μεταγενέστερη αίτηση πρέπει να εξεταστεί σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες. Εάν όχι, η αίτηση μπορεί να κριθεί απαράδεκτη ⁽³⁴⁸⁾. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι οι εθνικές αρχές θα πρέπει να διασφαλίζουν αυστηρό έλεγχο ⁽³⁴⁹⁾.

Η εξέταση δύο σταδίων, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 40, συνοψίζεται στο σχήμα 10 κατωτέρω.

Σχήμα 10: Εξέταση δύο σταδίων των μεταγενέστερων αιτήσεων βάσει του άρθρου 40 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

⁽³⁴⁷⁾ Για το ζήτημα των νέων στοιχείων στην περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων, βλ. *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 5.7.

⁽³⁴⁸⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, COM(2011) 319 τελικό της 1ης Ιουνίου 2011, σημείο 3.1.5 (σ. 6). Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σκεπτικό του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2013*, ST 8260 2013 REV 2 ADD 1, σ. 13. Για κριτική ανάλυση, βλέπε UNHCR, *Improving Asylum Procedures*, βλ. υποσημείωση 341, σ. 72 και επ.

⁽³⁴⁹⁾ Βλέπε ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2016, *M.D. και M.A. κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 58689/12, σκέψη 66 και ΕΔΔΑ, *J.K. και Λουίσι, βλ. υποσημείωση 48*, σκέψη 86 με όλες τις περιλαμβανόμενες παραπομπές.

Περαιτέρω ανάλυση της διαδικασίας εξέτασης βάσει των άρθρων 40 έως 42 της ΟΔΑ παρέχεται στην υποενότητα 4.1.3 ανωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων.

Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση), από το άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) προκύπτουν τα εξής:

Άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση)

«μεταγενέστερη αίτηση»: η περαιτέρω αίτηση διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται μετά τη λήψη τελεσίδικης απόφασης επί προηγούμενης αίτησης, περιλαμβανομένων περιπτώσεων όπου ο αιτών ρητά ανακάλεσε την αίτησή του και περιπτώσεων όπου η αποφαινόμενη αρχή απέρριψε αίτηση μετά από τη σιωπηρή της ανάκληση σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1.

Ο όρος «τελεσίδικη απόφαση» ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) ως εξής;

Άρθρο 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση)

«τελεσίδικη απόφαση»: η απόφαση που ορίζει κατά πόσον χορηγείται στον υπήκοο τρίτης χώρας ή στον ανιθαγενή καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση) και η οποία δεν υπόκειται πλέον σε άσκηση ένδικου μέσου στο πλαίσιο του κεφαλαίου V της παρούσας οδηγίας, ασχέτως εάν με την άσκηση τέτοιου ένδικου μέσου οι αιτούντες αποκτούν τη δυνατότητα να παραμένουν στα εν λόγω κράτη μέλη μέχρις ότου εκδοθεί η σχετική απόφαση.

Επισημαίνεται ότι το άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) προβαίνει σε σαφή διάκριση όσον αφορά την ανάκληση αίτησης διεθνούς προστασίας, η οποία μπορεί εύκολα να παραβλεφθεί. Αφενός, η έννοια της μεταγενέστερης αίτησης μπορεί να εφαρμοστεί γενικά σε περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών ανακάλεσε «ρητά» την αίτησή του, ήτοι ανεξαρτήτως του αν, μετά τη ρητή ανάκληση, η αποφαινόμενη αρχή έλαβε απόφαση είτε να σταματήσει την εξέταση της αίτησης είτε να απορρίψει την αίτηση· ή αποφάσισε να σταματήσει την εξέταση χωρίς να λάβει απόφαση όπως προβλέπεται στο άρθρο 27 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση). Αφετέρου, η έννοια της μεταγενέστερης αίτησης μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις «σιωπηρής» ανάκλησης, αλλά μόνον εάν η αποφαινόμενη αρχή έχει απορρίψει την αίτηση σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση), ήτοι μόνον αφού η αποφαινόμενη αρχή είχε κρίνει την αίτηση αβάσιμη κατόπιν επαρκούς εξέτασης αυτής επί της ουσίας σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΟΕΑΑ (αναδιτύπωση). Εάν, αντιθέτως, η αποφαινόμενη αρχή αποφασίσει να σταματήσει την εξέταση κατόπιν «σιωπηρής» ανάκλησης, και ο αιτών αναφέρεται και πάλι στην αρμόδια αρχή μετά τη λήψη απόφασης να σταματήσει η εξέταση, ο αιτών δικαιούται να ζητήσει την επανεξέταση της υπόθεσής του ή να υποβάλλει νέα αίτηση η οποία δεν αντιμετωπίζεται ως μεταγενέστερη αίτηση [άρθρο 28 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση)]. Ωστόσο, το άρθρο 28 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) προβλέπει μια εξαίρεση, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν χρονικό όριο τουλάχιστον εννέα μηνών μετά το οποίο η υπόθεση του αιτούντος δεν θα μπορεί να επανεξετασθεί ή η νέα αίτηση θα μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μεταγενέστερη αίτηση ⁽³⁵⁰⁾.

⁽³⁵⁰⁾ Συναφώς, το άρθρο 32 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) υπήρξε κατά τα φαινόμενα λιγότερο αυστηρό. Βλέπε Ανώτερο Δικαστήριο (High Court) (Ιρλανδία), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2011, *L.H. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform* [2012] IEHC 406, σκέψεις 33 και επ.

Ένα ακόμη ζήτημα το οποίο πρέπει να απαντηθεί είναι αν το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται επίσης σε περιπτώσεις στις οποίες υποβάλλεται περαιτέρω αίτηση σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος που χειρίστηκε την προηγούμενη αίτηση. Από τη μία πλευρά, το άρθρο 40 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αφορά «πρόσωπο που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε κράτος μέλος» και «προβαίνει σε περαιτέρω διαβήματα ή υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση **στο ίδιο κράτος μέλος**» (η επισήμανση των συντακτών). Από την άλλη πλευρά, το άρθρο 40 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σχετικά με την προκαταρκτική εξέταση αίτησης με σκοπό να κριθεί αν είναι αυτή παραδεκτή βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) —εξεταζόμενο μεμονωμένα— δεν προβλέπει ρητούς περιορισμούς.

Άρθρο 40 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

- 1) Όταν ένα πρόσωπο που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε κράτος μέλος προβαίνει σε περαιτέρω διαβήματα ή υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση **στο ίδιο κράτος μέλος**, το εν λόγω κράτος μέλος εξετάζει τα περαιτέρω διαβήματα ή τα στοιχεία της μεταγενέστερης αίτησης στο πλαίσιο της εξέτασης της προηγούμενης αίτησης ή της εξέτασης της αίτησης επανεξέτασης ή του ένδικου μέσου, εφόσον οι αρμόδιες αρχές μπορούν να λάβουν υπόψη τους και να εξετάσουν όλα τα στοιχεία στα οποία βασίζονται τα περαιτέρω διαβήματα ή η μεταγενέστερη αίτηση στο πλαίσιο αυτό.
- 2) Κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με το παραδεκτό αίτησης για διεθνή προστασία σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ), η μεταγενέστερη αίτηση διεθνούς προστασίας υποβάλλεται καταρχήν σε προκαταρκτική εξέταση προκειμένου να καθορισθεί εάν προέκυψαν ή υποβλήθηκαν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του εάν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό του ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας δυνάμει [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

Ωστόσο, το άρθρο 40 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα μπορούσε να θεωρηθεί απλή επέκταση του άρθρου 40 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Επιπλέον, το άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του κανονισμού Δουβλίνο III προβλέπει συγκεκριμένους κανόνες για την εκ νέου ανάληψη υπηκόου τρίτης χώρας του οποίου η αίτηση απορρίφθηκε και ο οποίος υπέβαλε αίτηση σε άλλο κράτος μέλος. Τέλος, τα κράτη μέλη ενδέχεται να μη γνωρίζουν πάντοτε αν έχει υποβληθεί προηγούμενη αίτηση σε άλλο κράτος μέλος και μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στο να εξακριβώσουν αν τα στοιχεία ή τα πορίσματα που παρουσιάζει ο αιτών θα μπορούσαν να θεωρηθούν «νέα στοιχεία ή πορίσματα».

Το άρθρο 71a του γερμανικού νόμου περί ασύλου προβλέπει ότι η έννοια των μεταγενέστερων αιτήσεων επεκτείνεται σε περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας η οποία δεν ευδοκίμησε σε άλλο κράτος μέλος ⁽³⁵¹⁾. Πρόσφατη υπόθεση της οποίας επιλήφθηκε το γερμανικό Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αφορούσε Αφγανούς υπηκόους, των οποίων την προηγούμενη αίτηση διεθνούς προστασίας, που είχε υποβληθεί στην Ουγγαρία, σταμάτησαν να εξετάζουν οι ουγγρικές αρχές, όταν οι αιτούντες μετέβησαν στη Γερμανία, όπου και υπέβαλαν νέα αίτηση. Ενώ θεώρησαν ότι η Γερμανία κατέστη διεθνώς υπεύθυνη για την εξέταση της νέας αίτησης λόγω της παρέλευσης της προθεσμίας βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, οι γερμανικές διοικητικές αρχές απέρριψαν τη νέα αίτηση

⁽³⁵¹⁾ Γερμανικός Asylgesetz (νόμος περί ασύλου), άρθρο 71(a).

ως अपαράδεκτη επειδή οι αιτούντες δεν υπέβαλαν νέα στοιχεία ή πορίσματα τα οποία δεν είχαν υποβληθεί στο πλαίσιο της προηγούμενης αίτησης στην Ουγγαρία. Το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε με τελεσίδικη απόφαση ότι η απόφαση των ουγγρικών αρχών να σταματήσουν την εξέταση της αίτησης με δυνατότητα εκ νέου εξέτασης της υπόθεσης κατόπιν αιτήματος των αιτούντων δεν μπορούσε να θεωρηθεί οριστική απόρριψη της προηγούμενης αίτησης όπως επιτάσσει η γερμανική νομοθεσία ⁽³⁵²⁾. Ωστόσο, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο επισήμανε ρητώς ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν απαιτούνταν καμία απόφαση όσον αφορά τη γενική συμβατότητα του άρθρου 71α του γερμανικού νόμου περί ασύλου με την έννοια των μεταγενέστερων αιτήσεων βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁵³⁾.

Το άρθρο 40 παράγραφοι 2 έως 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει τις ελάχιστες προϋποθέσεις για την προκαταρκτική εξέταση μεταγενέστερης αίτησης διεθνούς προστασίας προκειμένου να ληφθεί απόφαση επί του παραδεκτού της βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Συνοπτικά, έχουν ως εξής:

- Σε πρώτο στάδιο, η αίτηση υποβάλλεται σε προκαταρκτική εξέταση προκειμένου να καθοριστεί αν προέκυψαν ή υποβλήθηκαν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του αν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό του ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας ⁽³⁵⁴⁾.
- Εάν η εξέταση καταλήξει στο συμπέρασμα ότι νέα στοιχεία ή πορίσματα έχουν προκύψει ή υποβληθεί από τον αιτούντα, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν τη διενέργεια συμπληρωματικής εξέτασης για το κατά πόσον τα εν λόγω στοιχεία ή πορίσματα αυξάνουν σημαντικά τις πιθανότητες χαρακτηρισμού του αιτούντος ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας, πριν από την περαιτέρω εξέταση της αίτησης επί της ουσίας σύμφωνα με το κεφάλαιο II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁵⁵⁾.
- Επίσης, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η αίτηση εξετάζεται περαιτέρω επί της ουσίας μόνον εάν ο συγκεκριμένος αιτών, χωρίς υπαιτιότητά του, δεν μπόρεσε να επικαλεστεί τα στοιχεία που αναφέρονται ανωτέρω κατά την προηγούμενη διαδικασία, ιδίως με την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁵⁶⁾.

Ορισμένες περιπτώσεις εθνικής νομολογίας υποδεικνύουν ότι, ειδικότερα, η τελευταία αυτή προϋπόθεση δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη από το να εξετάζουν αν η πραγματική επιστροφή του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του θα συνιστά παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης ή προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του αιτούντος που κατοχυρώνονται από

⁽³⁵²⁾ Βλέπε Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Γερμανία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2016, BVerwG 1 C 4.16, BVerwG:2016: 141216U1C4.16.0, σκέψη 22 και επ.

⁽³⁵³⁾ Βλέπε Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Γερμανία), απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2016, BVerwG 1 C 4.16, BVerwG:2016: 141216U1C4.16.0, σκέψη 22 και επ.

⁽³⁵⁴⁾ Για την εφαρμογή της προϋπόθεσης αυτής στο εθνικό δίκαιο, βλ. π.χ. Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 6ης Μαρτίου 2013, *J.J. κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 3 Azs 6/2011-96 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας (Πολωνία), απόφαση της 13ης Ιουνίου 2012, V SA/Wa 2332/11· Ανώτατο Δικαστήριο (Σλοβακική Δημοκρατία), απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *M.S. κατά Υπουργείου Εσωτερικών της Σλοβακικής Δημοκρατίας*, 1SžA/59/2011 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Εφετείο Μετανάστευσης (Σουηδία), απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2011, UM 2599-11 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Πολωνία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2011, II OSK 557/10 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Βέλγιο), απόφαση της 13ης Μαΐου 2011, αριθ. 61.439 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2010, *M.Y. κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 2 Azs 14/2010-92 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

⁽³⁵⁵⁾ Για την εφαρμογή της προϋπόθεσης αυτής στο εθνικό δίκαιο, βλ. π.χ.: Ανώτερο Δικαστήριο (High Court) (Ιρλανδία), απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2011, *J.K. (Ουγκάντα) κατά Minister for Justice and Equality* [2011] IEHC 473· πρωτοβάθμιο δικαστήριο του Zwolle (Κάτω Χώρες), απόφαση της 24ης Μαΐου 2011, AWB 11/38687 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Βέλγιο), απόφαση της 15ης Μαρτίου 2010, αριθ. 40.136 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

⁽³⁵⁶⁾ Για την εφαρμογή της προϋπόθεσης αυτής στο εθνικό δίκαιο, βλ. π.χ.: Ανώτερο Δικαστήριο (High Court) (Ιρλανδία), *J.K. (Ουγκάντα) κατά Minister for Justice and Equality*, βλ. υποσημείωση 355· Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), *M.Y. κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, βλ. υποσημείωση 354, (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Γερμανία), απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2010, BVerwG 10 C 13.09, BVerwG:2010:091210U10C13.09.0, σκέψη 30.

την εθνική ή την ευρωπαϊκή νομοθεσία παρά την απόρριψη της αίτησης ως απαράδεκτης ⁽³⁵⁷⁾. Ωστόσο, επισημαίνεται επίσης ότι στην υπόθεση *Bahaddar* το ΕΔΔΑ υπογράμμισε ότι, παρά το γεγονός ότι η απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης που περιέχεται στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ έχει απόλυτο χαρακτήρα στις υποθέσεις απέλασης όπως και στις άλλες υποθέσεις, οι αιτούντες που επικαλούνται το εν λόγω άρθρο δεν απαλλάσσονται για τον λόγο αυτόν αυτομάτως από την υποχρέωση εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων που είναι διαθέσιμα και αποτελεσματικά. Κατά την άποψη του ΕΔΔΑ, αυτό σημαίνει ότι, ακόμη και σε περιπτώσεις απέλασης σε χώρα στην οποία υφίσταται εικαζόμενος κίνδυνος κακομεταχείρισης κατά παράβαση του άρθρου 3, οι τυπικές απαιτήσεις και οι προθεσμίες που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο θα πρέπει κανονικά να τηρούνται, δεδομένου ότι σκοπός των κανόνων αυτών είναι να παρέχουν στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να χειρίζονται με τάξη τις υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνονται. Για τους λόγους αυτούς, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι, δεδομένου ότι τα εθνικά ένδικα μέσα δεν είχαν εξαντληθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν μπορούσε να εξετάσει την υπόθεση επί της ουσίας ⁽³⁵⁸⁾.

Οι ελάχιστες αυτές προϋποθέσεις συμπληρώνονται άμεσα από το άρθρο 42 της ΟΔΑ (αναδιատύπωση), το οποίο καθορίζει τους διαδικαστικούς κανόνες που εφαρμόζονται στην προκαταρκτική εξέταση.

Άρθρο 42 της ΟΔΑ (αναδιատύπωση)

- 1) Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες των οποίων η αίτηση υπόκειται σε προκαταρκτική εξέταση σύμφωνα με το άρθρο 40 να απολαμβάνουν των εγγυήσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 12 παράγραφος 1.
- 2) Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν στην εθνική τους νομοθεσία κανόνες για την προκαταρκτική εξέταση σύμφωνα με το άρθρο 40. Οι κανόνες αυτοί μπορούν μεταξύ άλλων:
 - 1) να υποχρεώνουν τον συγκεκριμένο αιτούντα να αναφέρει τα γεγονότα και να παρέχει αποδεικτικά στοιχεία που να δικαιολογούν τη νέα διαδικασία·
 - 2) να επιτρέπουν τη διεξαγωγή της προκαταρκτικής εξέτασης μόνο βάσει γραπτών παρατηρήσεων χωρίς προσωπική συνέντευξη, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που αναφέρονται στο άρθρο 40 παράγραφος 6.

Οι κανόνες αυτοί δεν πρέπει να καθιστούν αδύνατη την πρόσβαση των αιτούντων σε νέα διαδικασία ούτε να οδηγούν πρακτικώς στη ματαίωση ή στο σοβαρό περιορισμό της πρόσβασης αυτής.

- 1) Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ο αιτών να ενημερώνεται καταλλήλως για την έκβαση της προκαταρκτικής εξέτασης και, αν η αίτηση δεν θα εξετασθεί περαιτέρω, για τους λόγους και για τις δυνατότητες άσκησης ένδικου μέσου ή υποβολής αίτησης επανεξέτασης της απόφασης.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, ένας από τους σημαντικότερους λόγους για την καθιέρωση προκαταρκτικής εξέτασης των μεταγενέστερων αιτήσεων ήταν η αποφυγή της ενδεχόμενης κατάχρησής τους με σκοπό την καθυστέρηση της απομάκρυνσης από το έδαφος. Υπό τις συνθήκες αυτές, βάσει του άρθρου 41 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιատύπωση), τα κράτη μέλη

⁽³⁵⁷⁾ Βλέπε Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), *Μ.Υ. κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, βλ. υποσημείωση 354 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

⁽³⁵⁸⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, *Bahaddar κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 25894/94, σκέψεις 45 και επ.

μπορούν να προβούν σε εξαίρεση από το κανονικά ισχύον δικαίωμα παραμονής στο έδαφος, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σε δύο περιπτώσεις (βλ. υποενότητα 4.1.3 ανωτέρω για το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων). Πρώτον, όταν ένα πρόσωπο «έχει καταθέσει πρώτη μεταγενέστερη αίτηση, η οποία δεν εξετάζεται περαιτέρω βάσει του άρθρου 40 παράγραφος 5, απλώς για να καθυστερήσει ή να παρεμποδίσει την εκτέλεση απόφασης, η οποία θα οδηγούσε στην άμεση απομάκρυνσή του από το συγκεκριμένο κράτος μέλος» [άρθρο 41 παράγραφος 1 στοιχείο α)]. Δεύτερον, όταν ένα πρόσωπο «υποβάλλει άλλη μεταγενέστερη αίτηση στο ίδιο κράτος μέλος, μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία η πρώτη μεταγενέστερη αίτηση κρίνεται απαράδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 40 παράγραφος 5, ή μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία απορρίπτεται η εν λόγω αίτηση ως αβάσιμη» [άρθρο 41 παράγραφος 1 στοιχείο β)]⁽³⁵⁹⁾. Ωστόσο, ορίζεται ρητώς ότι «[τ]α κράτη μέλη δύνανται να προβαίνουν σε αυτήν την εξαίρεση, μόνο όταν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους». Περαιτέρω διαδικαστικές εξαιρέσεις προβλέπονται στο άρθρο 41 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

5.2.2.5. Νέα αίτηση από εξαρτώμενο πρόσωπο

Το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρήσουν αίτηση για διεθνή προστασία ως απαράδεκτη μόνο εάν ένα «πρόσωπο εξαρτώμενο από τον αιτούντα υποβάλλει αίτηση, αφού το πρόσωπο αυτό έχει συναινέσει, σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 να αποτελέσει η περίπτωση του τμήμα αίτησης υποβαλλόμενης για λογαριασμό του και δεν υπάρχουν γεγονότα σχετικά με την κατάσταση του προσώπου αυτού τα οποία να δικαιολογούν την υποβολή χωριστής αίτησης». Με άλλα λόγια, το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παρέχει στα κράτη μέλη τη διαδικαστική δυνατότητα να μην εξετάζουν τις ίδιες περιστάσεις δύο φορές. Προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) είναι να έχει ζητηθεί και ληφθεί η συναίνεση του εξαρτώμενου προσώπου να αποτελέσει η περίπτωση του τμήμα αίτησης που υποβάλλεται για λογαριασμό του σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Το άρθρο 40 παράγραφος 6 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν τους διαδικαστικούς κανόνες που προβλέπονται για την προκαταρκτική εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων οι οποίοι αναφέρονται στο άρθρο αυτό (βλ. υποενότητα 5.2.2.4 ανωτέρω) στην περίπτωση εξαρτώμενου προσώπου που υποβάλλει αίτηση υπό τις προϋποθέσεις που περιγράφονται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Η προκαταρκτική εξέταση θα αφορά τότε την ενδεχόμενη ύπαρξη στοιχείων που να δικαιολογούν την υποβολή χωριστής αίτησης εκ μέρους του εξαρτωμένου προσώπου ή του άγαμου ανηλίκου.

5.3. Έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας

Παρότι δεν αναφέρεται τυπικά στο πλαίσιο του άρθρου 33 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ως λόγος απαραδέκτου, πρέπει να επισημανθεί ότι, βάσει του άρθρου 39 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας και

⁽³⁵⁹⁾ Βλέπε Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σκεπτικό του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2013*, βλ. υποσημείωση 348, σ. 14.

της ασφάλειας του αιτούντος υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται, όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο II της οδηγίας, δεν διεξάγεται ή δεν διεξάγεται πλήρως όταν ο αιτών επιδιώκει να εισέλθει ή έχει μόλις εισέλθει παράνομα στο έδαφος της χώρας της από «ευρωπαϊκή ασφαλή τρίτη χώρα». Η έννοια της «ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας» είναι παρεμφερής με τους λόγους απαραδέκτου που προβλέπονται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχεία α) έως γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) στο μέτρο που βασίζεται επίσης στη γενική έννοια της «παροχής προστασίας αλλού». Η έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας θεσπίστηκε με πρωταρχικό σκοπό να παράσχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα επιστροφής αιτούντων διεθνή προστασία σε γειτονικά ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία, παρότι δεν είναι κράτη μέλη της ΕΕ, έχουν υψηλό επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το άρθρο 39 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει τρεις προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς προκειμένου μια τρίτη χώρα να μπορεί να εμπίπτει στην κατηγορία των ευρωπαϊκών ασφαλών τρίτων χωρών.

Άρθρο 39 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Μια τρίτη χώρα μπορεί να θεωρηθεί ως ασφαλής τρίτη χώρα κατά την έννοια της παραγράφου 1 μόνον εφόσον:

- 1) έχει επικυρώσει και τηρεί τις διατάξεις της σύμβασης [για τους πρόσφυγες] χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς·
- 2) εφαρμόζει διαδικασία ασύλου προβλεπόμενη από τη νομοθεσία, και
- 3) έχει επικυρώσει την [ΕΣΔΑ] και τηρεί τις διατάξεις της, περιλαμβανομένων των κανόνων περί πραγματικής προσφυγής.

Πέραν των απαιτήσεων αυτών, το άρθρο 39 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παρέχει στα κράτη μέλη ευρεία διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο χειρίζονται τις αιτήσεις οι οποίες αποδεικνύεται ότι εμπίπτουν στην κατηγορία των ευρωπαϊκών ασφαλών τρίτων χωρών⁽³⁶⁰⁾. Το άρθρο 39 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει απλώς τα ακόλουθα:

Άρθρο 39 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τα οικεία κράτη μέλη θεσπίζουν στην εθνική νομοθεσία τους τις λεπτομερείς διατάξεις για την εφαρμογή των διατάξεων [του άρθρου 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] και ορίζουν τις συνέπειες των αποφάσεων δυνάμει των διατάξεων αυτών σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης, συμπεριλαμβανομένης της πρόβλεψης εξαιρέσεων από την εφαρμογή του παρόντος άρθρου για ανθρωπιστικούς ή πολιτικούς λόγους ή για λόγους δημοσίου διεθνούς δικαίου.

Άλλες απαιτήσεις οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 39 παράγραφοι 3 και 5 έως 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) —ειδικότερα όσον αφορά τις διαδικαστικές εγγυήσεις και τη δυνατότητα του αιτούντος να γίνει εκ νέου δεκτός στην ενδιαφερόμενη τρίτη χώρα— είναι σχεδόν ταυτόσημες με εκείνες που ισχύουν για την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας κατά την έννοια του άρθρου 38 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Ωστόσο, η σκοπιμότητα του δικαιώματος του αιτούντος, βάσει του άρθρου 39 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), να αμφισβητήσει την εφαρμογή της έννοιας της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας επειδή οι συνθήκες στη συγκεκριμένη τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλείς όσον αφορά την ιδιαίτερη περίπτωσή του, παρότι σαφής αυτή καθαυτή, μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση όταν ερμηνεύεται σε συνδυασμό με

⁽³⁶⁰⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 39 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, MN 3.

το άρθρο 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁶¹⁾. Η διάταξη ορίζει ρητώς ότι «[τ]α κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η εξέταση [...] της ασφάλειας του αιτούντος υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται [...] δεν διεξάγεται ή δεν διεξάγεται πλήρως [...]». Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο 39 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν είχε συμπεριληφθεί ούτε στην αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁶²⁾ ούτε στην τροποποιημένη πρότασή της ⁽³⁶³⁾, αλλά εγκρίθηκε μόνο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στο Συμβούλιο ⁽³⁶⁴⁾. Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι το γράμμα του άρθρου 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν προσαρμόστηκε στο άρθρο 39 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εκ παραδρομής, ενώ το άρθρο 39 παράγραφος 3 της ΟΔΑ αντικατοπτρίζει καλύτερα τη βούληση του νομοθέτη.

5.4. Έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής

Η έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής, όπως αναφέρεται στα άρθρα 36 και 37 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν συνιστά λόγο απαραδέκτου. Αντιθέτως, η έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής έχει συνέπειες για την επί της ουσίας εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Περιλαμβάνει ένα τεκμήριο ασφάλειας το οποίο πρέπει να αντικρούσει ο αιτών προκειμένου να αποδείξει ότι πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας ⁽³⁶⁵⁾. Αυτό ορίζεται στο άρθρο 36 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Άρθρο 36 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Τρίτη χώρα που έχει χαρακτηριστεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής σύμφωνα με την παρούσα οδηγία μπορεί, έπειτα από ατομική εξέταση της αίτησης, να θεωρηθεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής για συγκεκριμένο αιτούντα μόνο εφόσον ο αιτών:

- 1) έχει την ιθαγένεια της χώρας αυτής, ή
- 2) είναι ανιθαγενής και είχε προηγουμένως τη συνήθη διαμονή του στην εν λόγω χώρα,

και δεν έχει προβάλει σοβαρούς λόγους για να θεωρηθεί ότι η χώρα δεν είναι ασφαλής χώρα καταγωγής υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται και όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας σύμφωνα με [την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)].

Η συλλογιστική στην οποία βασίζεται η έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής αποσαφηνίζεται δεόντως στις αιτιολογικές σκέψεις 40 και 42 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Αιτιολογική σκέψη 40 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Κομβικό κριτήριο για το βάσιμο μιας αίτησης διεθνούς προστασίας είναι η ασφάλεια του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του. Όταν μια τρίτη χώρα μπορεί να θεωρηθεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να τη

⁽³⁶¹⁾ Βλέπε J. Vedsted-Hansen, «Article 39 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, MN 3.

⁽³⁶²⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση ΟΔΑ (αναδιατύπωση)*, βλ. υποσημείωση 60.

⁽³⁶³⁾ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Τροποποιημένη πρόταση ΟΔΑ (αναδιατύπωση)*, βλ. υποσημείωση XX.

⁽³⁶⁴⁾ Βλέπε Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σημείωμα της Προεδρίας της 22ας Μαρτίου 2013*, ST 7695 2013 INIT, σ. 104· Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σκεπτικό του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2013*, ST 8260 2013 REV 2 ADD 1, βλ. υποσημείωση 348, σ. 17.

⁽³⁶⁵⁾ Βλέπε *Evidence and Credibility Assessment in the Context of the CEAS – A Judicial Analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 5.9.2. () Βλέπε επίσης J. Vedsted-Hansen, «Article 36 APD (recast)», στο Hailbronner και Thym (επιμ.), βλ. υποσημείωση 65, MN 4.

χαρακτηρίσουν ως ασφαλή για το συγκεκριμένο αιτούντα, εκτός αν αυτός προβάλει αντεπιχειρήματα.

Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός τρίτης χώρας ως ασφαλούς χώρας καταγωγής για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί να αποτελεί απόλυτη εγγύηση ασφάλειας για τους υπηκόους της εν λόγω χώρας. Εκ φύσεως, η αξιολόγηση στην οποία βασίζεται ο χαρακτηρισμός λαμβάνει υπόψη μόνο τις γενικές κοινωνικές, νομικές και πολιτικές συνθήκες της χώρας και το κατά πόσον υπάρχει προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης σύμφωνα με το άρθρο 7 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση). Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να εξασφαλισθεί ότι, όταν ο αιτών καταδεικνύει ότι υπάρχουν έγκυροι λόγοι για τους οποίους η χώρα δεν πρέπει να θεωρείται ασφαλής στην περίπτωση του, ο χαρακτηρισμός της ως ασφαλούς δεν θα ισχύει πλέον καθόσον τον αφορά. Για παράδειγμα, το ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάνθηκε σε αρκετές αποφάσεις ότι συγκεκριμένη χώρα χαρακτηρίστηκε ασφαλής από τον Υπουργό πλην για περιπτώσεις λεσβίων, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, διεμφυλικών και μεσοφυλικών ατόμων (ΛΟΑΔΜ) ⁽³⁶⁶⁾.

Πέραν τούτου, η έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής έχει επίσης ορισμένες διαδικαστικές συνέπειες οι οποίες απορρέουν από το άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο β) και το άρθρο 43 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση): Τα κράτη μέλη μπορούν να εξετάσουν αίτηση διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας (βλ. υποενότητα 5.1.2 για επισκόπηση) και/ή διαδικασίας στα σύνορα (βλ. υποενότητα 5.1.3 για επισκόπηση), εάν ο αιτών έχει την ιθαγένεια χώρας η οποία χαρακτηρίζεται ασφαλής χώρα καταγωγής ή είναι ανιθαγενής ο οποίος είχε προηγουμένως τη συνήθη διαμονή του στην εν λόγω χώρα. Η συλλογιστική που οδηγεί στο συμπέρασμα αυτό είναι ότι η αίτηση είναι πιθανό να είναι αβάσιμη με την επιφύλαξη του δικαιώματος του αιτούντος να παρουσιάσει στοιχεία περί του αντιθέτου κατά τη διάρκεια της εξέτασης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 36 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Επισημαίνεται ότι, στην υπόθεση *H.I.D. και B.A.*, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε, καταρχήν, ότι η ιθαγένεια ή η χώρα καταγωγής του αιτούντος διεθνή προστασία είναι κριτήριο το οποίο μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να δικαιολογηθεί η εφαρμογή ταχείας διαδικασίας εξέτασης κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽³⁶⁷⁾. Παρ' όλα αυτά, το ΔΕΕ τόνισε ότι, προκειμένου να αποφευχθούν οι διακρίσεις μεταξύ των αιτούντων διεθνή προστασία από συγκεκριμένη τρίτη χώρα των οποίων οι αιτήσεις ενδέχεται να υπάγονται σε ταχεία διαδικασία και υπηκόων άλλων τρίτων χωρών των οποίων οι αιτήσεις εξετάζονται κατά την τακτική διαδικασία, η ταχεία διαδικασία δεν πρέπει να στερεί από τους αιτούντες που εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία τις βασικές αρχές και τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο II της οδηγίας ⁽³⁶⁸⁾. Ειδικότερα, οι αιτούντες διεθνή προστασία «πρέπει να διαθέτουν επαρκή προθεσμία ώστε να συγκεντρώσουν και να υποβάλουν τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να θεμελιώσουν την αίτησή τους, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στην αποφαινόμενη αρχή να διενεργήσει δίκαιη και πλήρη εξέταση των αιτήσεων και να διασφαλίσει ότι οι αιτούντες δεν εκτίθενται σε κινδύνους στη χώρα καταγωγής τους» ⁽³⁶⁹⁾. Η απόφαση του ΔΕΕ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), βάσει του οποίου η ταχεία διαδικασία διεξάγεται σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II της οδηγίας.

⁽³⁶⁶⁾ Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, αριθ. 201507017/1/A2, ECLI:NL:RVS:2016:2472, και απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2017, αριθ. 201606592/1/V2, ECLI:NL:RVS:2017:210.

⁽³⁶⁷⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B. A.*, βλ. υποσημείωση 25.

⁽³⁶⁸⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B. A.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 74.

⁽³⁶⁹⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B. A.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 73 και επ.

Από το άρθρο 37 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προκύπτει ότι μόνο τα κράτη μέλη μπορούν να λάβουν την απόφαση χαρακτηρισμού συγκεκριμένων χωρών ως ασφαλών χωρών καταγωγής. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν προβλέπει ελάχιστο κοινό κατάλογο ασφαλών χωρών καταγωγής, ο οποίος επρόκειτο αρχικά να θεσπιστεί από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 29 παράγραφοι 1 και 2 της πρώην ΟΔΑ. Στην πραγματικότητα, τέτοιος κατάλογος δεν θεσπίστηκε ποτέ, καθώς το ΔΕΕ είχε ακυρώσει τη νομική βάση του λόγω κανονιστικής αναρμοδιότητας όσον αφορά τη θέσπιση και την τροποποίηση τέτοιου καταλόγου ⁽³⁷⁰⁾.

Το άρθρο 37 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι της οδηγίας, το οποίο καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να χαρακτηρίσουν συγκεκριμένη χώρα ως ασφαλή χώρα καταγωγής.

Παράρτημα Ι της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Μια χώρα θεωρείται ως ασφαλής χώρα καταγωγής εάν, βάσει της νομικής κατάστασης, της εφαρμογής του δικαίου στο πλαίσιο δημοκρατικού συστήματος και των γενικών πολιτικών συνθηκών, καταδεικνύεται σαφώς ότι γενικά και μόνιμα δεν υφίσταται δίωξη όπως ορίζεται στο άρθρο 9 [της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)] ούτε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία ούτε απειλή που προκύπτει από τη χρήση αδιάκριτης βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύγκρουσης.

Κατά την εκτίμηση αυτή λαμβάνεται μεταξύ άλλων υπόψη ο βαθμός στον οποίο παρέχεται προστασία κατά της δίωξης ή της κακομεταχείρισης με τα εξής:

- 1) σχετικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις της χώρας και τρόπος εφαρμογής τους·
- 2) τήρηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που ορίζονται στην [ΕΣΔΑ] και/ή στο διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και/ή στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων, ιδίως δε των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της [ΕΣΔΑ]·
- 3) τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τη σύμβαση [για τους πρόσφυγες]·
- 4) πρόβλεψη μηχανισμού πραγματικής προσφυγής κατά των παραβιάσεων των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Επιπλέον, το άρθρο 37 παράγραφοι 2 έως 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επανεξετάζουν τακτικά την κατάσταση στις τρίτες χώρες που χαρακτηρίζονται ασφαλείς χώρες καταγωγής σύμφωνα με το άρθρο αυτό, να βασιζόνται την αξιολόγηση του κατά πόσον μια τρίτη χώρα είναι ασφαλής χώρα καταγωγής σε σειρά πηγών πληροφοριών, περιλαμβανομένων ειδικότερα πληροφοριών από άλλα κράτη μέλη, την EASO, την UNHCR, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς, και να κοινοποιούν στην Επιτροπή τις χώρες που χαρακτηρίζονται ως ασφαλείς χώρες καταγωγής ⁽³⁷¹⁾.

⁽³⁷⁰⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Μαΐου 2008, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-133/06, *Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου*, EU:C:2008:257.

⁽³⁷¹⁾ Για παραδείγματα εθνικής εφαρμογής, βλ. Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2016, *Association ELENA και λοιποί*, προσφυγές αριθ. 395058, 395075, 395133, 395383· Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2014, *Association ELENA και λοιποί*, *Association FORUM REFUGIES-COSI*, προσφυγές αριθ. 375474 και 375920, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale de droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 13-16· Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), απόφαση της 4ης Μαρτίου 2013, *ELENA και λοιποί*, προσφυγές αριθ. 356490, 356491, 356629· Συμβούλιο της Επικρατείας (Κάτω Χώρες), απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, 201603036/1/V2, ECLI:NL:RVS:2016:2474 (βλ. ανεπίσημη μετάφραση της UNHCR)· Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, *DB κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 4 Azs 13/2013-34 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL)· Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht) (Γερμανία), απόφαση της 15ης Μαΐου 1996, 2 BvR 1507/93, BVerfGE 94, 115· Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο Βάδης-Βυρτεμβέργης (Γερμανία), απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, A 6 S 1259/14. Για κριτική ανάλυση της εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο, βλ. UNHCR, *Improving Asylum Procedures*, βλ. υποσημείωση 341, σ. 65 και επ.

Μέρος 6: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλίζονται:

- i) το δικαίωμα των φυσικών προσώπων σε δικαστική προστασία των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ, και
- ii) ο δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας των αποφάσεων που λαμβάνουν οι διοικητικές αρχές.

Στην απόφαση για την υπόθεση *Les Verts* αναγνωρίστηκε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συνιστά κοινότητα δικαίου («*Rechtsgemeinschaft*», «*une communauté de droit*») «υπό την έννοια ότι ούτε τα κράτη μέλη της ούτε τα θεσμικά της όργανα διαφεύγουν τον έλεγχο της συμφωνίας των πράξεων τους προς το βασικό καταστατικό χάρτη που αποτελεί η Συνθήκη»⁽³⁷²⁾.

Το παρόν μέρος της ανάλυσης επικεντρώνεται στο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στο πλαίσιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και διαρθρώνεται όπως φαίνεται στον πίνακα 18 κατωτέρω.

Πίνακας 18: Διάρθρωση του μέρους 6

Ενότητα 6.1.	Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση)	σ. 130-142
Ενότητα 6.2.	Πλήρης και <i>ex nunc</i> εξέταση	σ. 142-149
Ενότητα 6.3.	Πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή	σ. 149-157
Ενότητα 6.4.	Δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου	σ. 157-163

6.1. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Στην υποενότητα 6.1.1 περιγράφονται οι γενικές αρχές όσον αφορά το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και εξετάζεται η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, βάσει των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ, σε υποθέσεις ασύλου, η οποία παρέχει καθοδήγηση κατά την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη. Στην υποενότητα 6.1.2 περιγράφεται το περιεχόμενο του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Τέλος, στην ενότητα 6.1.3 επεξηγείται η έννοια του αμερόληπτου και ανεξάρτητου δικαστηρίου και προσδιορίζονται τα είδη αποφάσεων των αποφαινόμενων αρχών που πρέπει να υπόκεινται σε έλεγχο βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽³⁷²⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 23ης Απριλίου 1986, υπόθεση C-294/83, *Κόμμα Οικολόγων «Les Verts» κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, ΕΥ:C:1986:166, σκέψη 23. Το Δικαστήριο τόνισε ότι «[με τη] Συνθήκη καθιερώνεται πλήρες σύστημα ενδίκων μέσων και διαδικασιών, το οποίο αποσκοπεί να αναθέσει στο Δικαστήριο τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων» προκειμένου να προστατεύονται «τα φυσικά και νομικά πρόσωπα από την εφαρμογή έναντι αυτών πράξεων γενικού περιεχομένου που δεν μπορούν να προσβάλουν απευθείας ενώπιον του Δικαστηρίου λόγω των ειδικών προϋποθέσεων περί παραδεκτού που καθορίζει [η Συνθήκη]».

6.1.1. Γενικές αρχές

Οι γενικές αρχές που διέπουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας περιγράφονται στον πίνακα 19 κατωτέρω.

Πίνακας 19: Γενικές αρχές και το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας

Γενικές αρχές	Δικαίωμα χρηστής διοίκησης Δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας Δικαίωμα υπεράσπισης Δικαίωμα ακρόασης
Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση	Άρθρο 2 πρώτη περίοδος: Θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ Άρθρο 19 παράγραφος 1: Πραγματική δικαστική προστασία
Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Άρθρο 78: Κοινή πολιτική για το άσυλο Άρθρο 263: Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Άρθρο 1: Ανθρώπινη αξιοπρέπεια Άρθρο 4: Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης Άρθρο 18: Δικαίωμα ασύλου Άρθρο 19: Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης Άρθρο 20: Ισότητα έναντι του νόμου Άρθρο 21: Απαγόρευση διακρίσεων Άρθρο 24: Δικαιώματα του παιδιού Άρθρο 47: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της ΕΕ, στην οποία στηρίζονται οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ⁽³⁷³⁾. Η αρχή κατοχυρώνεται ρητώς στο άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ ⁽³⁷⁴⁾ (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου) και στο άρθρο 19 παράγραφος 1 της *Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, το οποίο υποχρεώνει τα κράτη μέλη να «προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η πραγματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης» ⁽³⁷⁵⁾. Η απαίτηση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ισχύει για τα κράτη μέλη όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ (άρθρο 51 παράγραφος 1 του Χάρτη) ⁽³⁷⁶⁾. Κάθε περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής:

πρέπει να [...] σέβεται το βασικό περιεχόμενο [του εν λόγω δικαιώματος]. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος

⁽³⁷³⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, υπόθεση C-222/84, *Marguerite Johnston κατά Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, EU:C:1986:206, σκέψεις 18–19. Η αρχή αυτή επεξηγείται αναλυτικότερα στην *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 3.3.7.

⁽³⁷⁴⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, υπόθεση C-386/10 P, *Χαλκόρ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, EU:C:2011:815, σκέψη 52.

⁽³⁷⁵⁾ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ενοποιημένη απόδοση όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (έναρξη ισχύος: 1η Δεκεμβρίου 2009) (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 13-45). Το ΔΕΕ υπογραμμίζει επίσης ιδιαίτερως ότι η αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, όπως προβλέπεται πλέον στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΣΕΕ, επιβάλλει στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της ΕΕ. Βλ., π.χ., ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, υπόθεση C-432/05, *Unibet (London) Ltd και Unibet (International) Ltd κατά Justitiekanslern*, EU:C:2007:163, σκέψη 38.

⁽³⁷⁶⁾ Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, υπόθεση C-50/00, *Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, EU:C:2002:462, σκέψη 41.

που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων (άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη) ⁽³⁷⁷⁾.

Πιο πρόσφατα, το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ αναγνώρισε σε ορισμένα διαδικαστικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και το δικαίωμα χρηστής διοίκησης, το καθεστώς θεμελιωδών δικαιωμάτων στον Χάρτη της ΕΕ ⁽³⁷⁸⁾. Στην απόφαση *Kadi II*, το ΔΕΕ επεξήγησε το περιεχόμενο του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο επιβεβαιώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Το ΔΕΕ ζήτησε από τα δικαστήρια της ΕΕ να διασφαλίσουν «καταρχήν πλήρη έλεγχο της νομιμότητας όλων των πράξεων της Ένωσης από πλευράς των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της έννομης τάξης της Ένωσης». Μεταξύ των εν λόγω θεμελιωδών δικαιωμάτων περιλαμβάνονται «ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας και το δικαίωμα επί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας» ⁽³⁷⁹⁾.

Η αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου επιβάλλει επίσης ο δικαστής της ΕΕ:

να βεβαιώνεται ότι η απόφαση αυτή, η οποία έχει ατομικό χαρακτήρα για το πρόσωπο αυτό [...] να στηρίζεται σε επαρκώς στέρεα πραγματική βάση [...]. Τούτο προϋποθέτει έλεγχο των πραγματικών περιστατικών που προβάλλονται στην αιτιολογική έκθεση στην οποία στηρίζεται η εν λόγω απόφαση [...] ούτως ώστε ο δικαιοδοτικός έλεγχος να μην περιορίζεται στην εκτίμηση της αφηρημένης πιθανότητας των προβαλλομένων λόγων, αλλά να αφορά το αν οι λόγοι αυτοί ή, τουλάχιστον, ένας εξ αυτών που θεωρείται επαρκής αυτός καθαυτός για να στηρίξει την ίδια αυτή απόφαση είναι τεκμηριωμένοι ⁽³⁸⁰⁾.

Οι απαιτήσεις της χρηστής διοίκησης και της ασφάλειας δικαίου, καθώς και η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, συνδέονται στενά μεταξύ τους ⁽³⁸¹⁾. Η υποχρέωση των αρχών να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους αποτελεί επίσης συνιστώσα του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ⁽³⁸²⁾.

Οι αρχές αυτές ενισχύουν τα δικαιώματα των αιτούντων διεθνή προστασία σε διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου. Για παράδειγμα, παρότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει στην αποφαινόμενη αρχή μόνο την αιτιολόγηση των αποφάσεων της, από τις προαναφερόμενες αρχές προκύπτει ότι αντίστοιχη υποχρέωση έχουν και τα δικαστήρια. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι «τα χαρακτηριστικά της προσφυγής του άρθρου 46 της [ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] πρέπει να καθορίζονται τηρουμένου του άρθρου 47 του Χάρτη, το οποίο αποτελεί επιβεβαίωση της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας» ⁽³⁸³⁾.

⁽³⁷⁷⁾ Αυτό προκύπτει από τη νομολογία σχετικά με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, βλ., π.χ., ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-317/08, C-318/08, C-319/08 και C-320/08, *Rosalba Alassini κατά Telecom Italia SpA, Filomena Califano κατά Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono κατά Telecom Italia SpA και Multiservice Srl κατά Telecom Italia SpA*, EU:C:2010:146, σκέψη 63. Η υπόθεση *Alassini* αφορούσε το ερώτημα σχετικά με το αν μπορεί να επιβληθεί στους προσφεύγοντες ένα επιπλέον στάδιο για την πρόσβαση στον δικαστή (εναλλακτική επίλυση διαφορών). Το ΔΕΕ εξέτασε αν αυτό συνεπάγεται πρόσθετα έξοδα για τους προσφεύγοντες, τη διάρκεια των σχετικών εξωδικαστικών διαδικασιών και το κατά πόσον η παραγραφή των οικείων δικαιωμάτων αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των διαδικασιών αυτών. Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-584/10 P, C-593/10 P και C-595/10 P, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή και λοιτοί κατά Yassin Abdullah Kadi*, EU:C:2013:518, σκέψη 101.

⁽³⁷⁸⁾ Στην απόφαση που εξέδωσε το 2013 στην υπόθεση *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κ.λπ. κατά Yassin Abdullah Kadi*, όπ. π., σκέψεις 97-98, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι τόσο ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας όσο και το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας είναι θεμελιώδη δικαιώματα. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η συλλογιστική της απόφασης *Kadi*, η οποία δεν συνδέεται άμεσα με υποθέσεις ασύλου, ενδέχεται να μην εφαρμόζεται κατ' ανάγκη, τηρουμένων των αναλογιών, σε υποθέσεις ασύλου.

⁽³⁷⁹⁾ Ο.π., σκέψη 98.

⁽³⁸⁰⁾ Ο.π., σκέψη 119.

⁽³⁸¹⁾ S. Peers, T. Hervey, J. Kenner και A. Ward, (επιμ.), *The EU charter of Fundamental Rights (A Commentary)* (C.H. Beck/Hart/Nomos, 2014), σ. 1199. Βλ. επίσης Reneman, *EU asylum procedures*, βλ. υποσημείωση 254, σ. 77.

⁽³⁸²⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-402/05 P και C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi και Al Barakat International Foundation κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, EU:C:2008:461, σκέψεις 335-353.

⁽³⁸³⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, C-348/16, *Moussa Sacko κατά Commissione Territoriale per il riconoscimento della Protezione internazionale di Milano*, EU:C:2017:591, σκέψη 31.

Παρότι οι διατάξεις της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) περιορίζουν σημαντικά την εθνική δικονομική αυτοτέλεια, δεν είναι εξαντλητικού χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας εξακολουθούν να ασκούν κάποια επιρροή ⁽³⁸⁴⁾.

Προκειμένου να παρέχουν αποτελεσματική δικαστική προστασία, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να διαθέτουν εξουσία επικύρωσης ή αναίρεσης των προσβαλλόμενων αποφάσεων ⁽³⁸⁵⁾. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την εξουσία να διατάσσουν το διοικητικό όργανο να εξετάσει εκ νέου απόφαση η οποία κατέστη απρόσβλητη, εάν προβλέπεται αντίστοιχη δυνατότητα στο εθνικό δίκαιο ⁽³⁸⁶⁾. Βάσει νομολογίας του ΔΕΕ η οποία δεν αφορά υποθέσεις ασύλου ⁽³⁸⁷⁾, η διοικητική αρχή μπορεί να υποχρεούται να κινήσει εκ νέου διαδικασία, εάν η απόφασή της κατέστη απρόσβλητη κατόπιν εθνικής δικαστικής απόφασης η οποία είχε βασιστεί σε εσφαλμένη ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ, λαμβανομένης υπόψη μεταγενέστερης απόφασης του ΔΕΕ ⁽³⁸⁸⁾. Για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας σε περιπτώσεις αυτού του είδους, ενδέχεται να είναι αναγκαίο τα δικαστήρια να διαθέτουν επίσης την εξουσία να διατάσσουν το διοικητικό όργανο να εξετάσει εκ νέου τις αποφάσεις του.

Στην *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια – Δικαστική ανάλυση* παρουσιάζονται και άλλες αρχές τις οποίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι δικαστές όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ ⁽³⁸⁹⁾. Σε αυτές περιλαμβάνονται η υποχρέωση και/ή δυνατότητα των δικαστηρίων να υποβάλλουν αίτηση προδικαστικής απόφασης στο ΔΕΕ ⁽³⁹⁰⁾, η εξουσία των δικαστηρίων να επιδικάζουν αποζημίωση λόγω μη συμμόρφωσης των κρατών μελών προς το δίκαιο της ΕΕ και πρόκλησης ζημίας σε φυσικά πρόσωπα ⁽³⁹¹⁾, καθώς και η υποχρέωση των δικαστηρίων να λαμβάνουν αυτεπαγγέλτως υπόψη ζητήματα που άπτονται του δικαίου της ΕΕ και να εκδίδουν σχετικές αποφάσεις (υποενότητα 3.3.6 της εν λόγω ανάλυσης).

Άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

⁽³⁸⁴⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, C-348/16, *Moussa Sacko κατά Commissione Territoriale per il riconoscimento della Protezione internazionale di Milano*, EU:C:2017:591, σκέψη 31. Η αρχή της ισοδυναμίας επιβάλλει οι εθνικοί διαδικαστικοί κανόνες να μην είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που δίδουν παρόμοιες διαδικασίες εσωτερικής έννομης τάξεως και η αρχή της αποτελεσματικότητας επιβάλλει οι κανόνες να μην καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η ενωσιακή έννομη τάξη. ΔΕΕ, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1976, υπόθεση 33/76, *Rewe-Zentralfinanz eG και Rewe-Zentral AG v Landwirtschaftskammer für das Saarland*, EU:C:1976:188, σκέψη 6. Βλ. επίσης ΔΕΕ, *Rosalba Alassini και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 377, σκέψη 48.

⁽³⁸⁵⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, υπόθεση C-54/96, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH και Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, EU:C:1997:413, σκέψεις 31, 37.

⁽³⁸⁶⁾ Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, υπόθεση C-249/11, *Hristo Byankov κατά Glaven sekretar na Ministerstvo na vatrešnite raboti*, EU:C:2012:608 και ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, υπόθεση C-453/00, *Kühne & Heitz NV κατά Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, EU:C:2004:17, σκέψεις 23–27.

⁽³⁸⁷⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, υπόθεση C-453/00, *Kühne & Heitz NV κατά Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, EU:C:2004:17, σκέψεις 23–27.

⁽³⁸⁸⁾ Τα αποτελέσματα που παράγουν οι διατάξεις της ΟΔΑ (αναδιτύπωση) και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη σε σχέση με ζητήματα που αφορούν υποθέσεις ασύλου. Ωστόσο, στην απόφασή του στην υπόθεση *Kühne & Heitz NV v Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, το ΔΕΕ καθόρισε τις ακόλουθες προϋποθέσεις όσον αφορά την υποχρέωση διοικητικού οργάνου να εξετάσει εκ νέου απόφασή του η οποία έχει καταστεί απρόσβλητη: «— διαθέτει, κατά το εθνικό δίκαιο, την εξουσία να εξετάσει εκ νέου την απόφαση αυτή· — η απόφαση αυτή κατέστη απρόσβλητη κατόπιν αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου που αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό· — η εν λόγω απόφαση του εθνικού δικαστηρίου στηρίχθηκε σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία, βάσει μεταγενέστερης αποφάσεως του Δικαστηρίου, αποδείχθηκε εσφαλμένη και υιοθετήθηκε από το εθνικό δικαστήριο, χωρίς αυτό να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, κατά τους όρους του άρθρου 234, παράγραφος 3, ΕΚ, και — ο ενδιαφερόμενος απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση της εν λόγω νομολογίας του Δικαστηρίου.» Η αρχή επεκτάθηκε επίσης σε περιπτώσεις στις οποίες η πρώτη απόφαση του διοικητικού οργάνου δεν είχε ελεγχθεί ακόμη από δικαστήριο στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, απόφαση του ΔΕΕ της 4ης Οκτωβρίου 2012, υπόθεση C-249/11, *Hristo Byankov κατά Glaven sekretar na Ministerstvo na vatrešnite raboti*, EU:C:2012:608.

⁽³⁸⁹⁾ *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2.

⁽³⁹⁰⁾ Ενότητα 3.5 της εν λόγω ανάλυσης.

⁽³⁹¹⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-6/90 και C-9/90, *Andrea Francovich και Danila Bonifazi και λοιποί κατά Ιταλικής Δημοκρατίας*, EU:C:1991:428, σκέψεις 40–43· ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, υπόθεση C-224/01, *Gerhard Köbler κατά Republik Österreich*, EU:C:2003:513, σκέψεις 53–55. (β) *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*· για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.3.4.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως.

Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του. Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Στην ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ μπορούν να συμβάλουν οι επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη ⁽³⁹²⁾, «οι οποίες έχουν εκπονηθεί με σκοπό την παροχή κατευθύνσεων για την ερμηνεία του παρόντος Χάρτη» και τις οποίες «[τ]α δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών λαμβάνουν δεόντως υπόψη» (άρθρο 52 παράγραφος 7 του Χάρτη). Από την πλευρά του, το ΔΕΕ έχει επιβεβαιώσει ότι το άρθρο 47 «αποτελεί επιβεβαίωση της αρχής [...] της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης» και ότι η εν λόγω αρχή «συναποτελείται από διάφορα στοιχεία, στα οποία καταλέγονται ιδίως τα δικαιώματα άμυνας, η αρχή της ισότητας των όπλων, το δικαίωμα προσβάσεως στα δικαστήρια, καθώς και το δικαίωμα λήψεως νομικών συμβουλών, άμυνας και εκπροσώπησης» ⁽³⁹³⁾.

Η πλήρης επισκόπηση του περιεχομένου του άρθρου 47 του Χάρτη εκφεύγει του αντικειμένου της παρούσας ανάλυσης, αλλά ορισμένες τις πτυχές του αναφέρονται στις ενότητες που ακολουθούν ⁽³⁹⁴⁾. Με την επιφύλαξη της τήρησης του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (βλ. κατωτέρω), απόκειται στα εθνικά συστήματα να θεσπίσουν διαδικαστικούς κανόνες ώστε να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι κανόνες αυτοί (όπου συντρέχει περίπτωση) τηρούν την αρχή της αποτελεσματικότητας, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι:

κάθε περίπτωση [...] πρέπει να αναλύεται λαμβάνοντας υπόψη τη θέση της διατάξεως αυτής στο σύνολο της διαδικασίας, την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενδεχομένως, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας ⁽³⁹⁵⁾.

Το άρθρο 47 του Χάρτη λήφθηκε επίσης υπόψη, κατά τον εθνικό έλεγχο συνταγματικότητας των κανόνων στον τομέα του προσφυγικού δικαίου, από το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο ⁽³⁹⁶⁾, όταν αυτό εξέτασε αν η έλλειψη επ' ακροατηρίου συζήτησης σε ορισμένες υποθέσεις ασύλου μπορεί να ισοδυναμεί με παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη.

Βάσει του άρθρου 52 παράγραφος 3 του Χάρτη, το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας θα πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ώστε να παρέχει τουλάχιστον το ίδιο

⁽³⁹²⁾ Βλ. Προεδρείο της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης το οποίο συνέταξε τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, *Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων* (ΕΕ C 303 της 14.12.2007, σ. 17).

⁽³⁹³⁾ ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 383, σκέψεις 31–32.

⁽³⁹⁴⁾ Βλ. επίσης *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητες 2.1.3. και 2.3.5. Για λεπτομερή επισκόπηση, βλ. επίσης Peers et al., *The EU charter of Fundamental Rights. A Commentary*, βλ. υποσημείωση 254, σ. 1197-1273.

⁽³⁹⁵⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, υπόθεση C-312/93, *Peterbroeck κατά Βελγικού Δημοσίου*, ΕΥ:C:1995:437, σκέψη 14. Παράδειγμα εφαρμογής των προεκτεθέντων από το ΔΕΕ παρέχεται στην υποενότητα 6.3.1 κατωτέρω, στην απόφαση της 19ης Ιουνίου 1990, υπόθεση C-213/89, *The Queen κατά Secretary of State for Transport, ex parte:Factortame Ltd και λοιτών*, ΕΥ:C:1990:257.

⁽³⁹⁶⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 14ης Μαρτίου 2012, αριθ. U 466/11 και U 1836/11.

επίπεδο προστασίας με τα αντίστοιχα δικαιώματα στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ ⁽³⁹⁷⁾. Το άρθρο 47 του Χάρτη είναι εμπνευσμένο από το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ όσον αφορά την πρώτη παράγραφό του και από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ κατά το υπόλοιπο μέρος του ⁽³⁹⁸⁾. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 47 του Χάρτη είναι αυτοτελές και ότι σε περίπτωση επίκλησης τόσο του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ όσο και του άρθρου 47 του Χάρτη, θα γίνεται παραπομπή στο δεύτερο ⁽³⁹⁹⁾.

Επιπλέον της εφαρμογής των κανόνων του δικαίου της ΕΕ, τα δικαστήρια ενδέχεται να πρέπει να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση προς τις διατάξεις της ΕΣΔΑ. Το περιεχόμενό τους διαφέρει ελαφρώς από το περιεχόμενο του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ. Σε αντίθεση με το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης βάσει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής βάσει του Χάρτη δεν περιορίζεται σε ποινικές ή αστικές υποθέσεις ⁽⁴⁰⁰⁾. Επομένως, εφαρμόζεται στο πλαίσιο του ασύλου ⁽⁴⁰¹⁾. Το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ ⁽⁴⁰²⁾ αναγνωρίζει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής για κάθε πρόσωπο «του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη [ΕΣΔΑ] δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν». Αντιθέτως, το άρθρο 47 του Χάρτη δεν συνδέει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής με την παραβίαση των δικαιωμάτων του Χάρτη, αλλά με την παραβίαση των «δικαιωμάτων και των ελευθεριών που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης», έννοια με σημαντικά ευρύτερο πεδίο εφαρμογής. Βάσει του άρθρου 47 του Χάρτη, η αποτελεσματική προσφυγή πρέπει να παρέχεται ενώπιον «δικαστηρίου», ενώ το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ επιβάλλει «απλώς» την υποχρέωση παροχής πραγματικής προσφυγής ενώπιον «εθνικής αρχής», παρότι φαίνεται ότι το ΕΔΔΑ απαιτεί η εν λόγω εθνική αρχή να έχει χαρακτήρα δικαστηρίου ⁽⁴⁰³⁾.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, η προστασία από την ΕΣΔΑ είναι επικουρική της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα εθνικά συστήματα, δεδομένου ότι οι κρατικές αρχές βρίσκονται σε καταλληλότερη θέση για να εκφέρουν άποψη επί του περιεχόμενου ορισμένων απαιτήσεων της Σύμβασης ⁽⁴⁰⁴⁾ ή για να αξιολογήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται σε αυτές ⁽⁴⁰⁵⁾. Στον τομέα του δικαίου του ασύλου, το ΕΔΔΑ υπογραμμίζει ιδιαιτέρως ότι «[...] δεν εξετάζει το ίδιο τις αιτήσεις ασύλου ούτε ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που υπέχουν βάσει της Σύμβασης [για τους πρόσφυγες]. Κύριο μέλημά του είναι να διαπιστώσει αν υπάρχουν αποτελεσματικές εγγυήσεις για την προστασία του αιτούντος κατά αυθαίρετης, άμεσης ή έμμεσης, επαναπροώθησης στη χώρα από την οποία αναχώρησε» ⁽⁴⁰⁶⁾. Όταν εξετάζει αν ο αιτών είχε πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή, το ΕΔΔΑ εξετάζει αν η αξιολόγηση των κρατικών αρχών ήταν αρκούντως διεξοδική.

⁽³⁹⁷⁾ Σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ του δικαίου της ΕΕ και της ΕΣΔΑ, βλ. *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.4.1.

⁽³⁹⁸⁾ Σύμφωνα με το άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ, «[σ]το βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλεια τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία».

⁽³⁹⁹⁾ ΔΕΕ, *Χαλκόρ κατά Επιτροπής*, βλ. υποσημείωση 374, σκέψη 51.

⁽⁴⁰⁰⁾ Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ αναγνωρίζει ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να εκδικαστεί δικαίως και δημόσια από δικαστήριο «το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως» (αστικό σκέλος), «είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως» (ποινικό σκέλος).

⁽⁴⁰¹⁾ Αντιπρβλ. τη θέση σχετικά με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Στην απόφαση *Μασουία κατά Γαλλίας*, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι «αποφάσεις σχετικά με την είσοδο, την παραμονή και την απέλαση αλλοδαπών δεν αφορούν τον προσδιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων του προσφεύγοντος ή της ποινικής κατηγορίας εναντίον του, κατά την έννοια του άρθρου 6 παράγραφος 1 της Σύμβασης». ΕΔΔΑ, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2000, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Μασουία κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 39652/98, σκέψη 40. Βλ. επίσης σκέψεις 37-39 της απόφασης. Ως εκ τούτου, οι υποθέσεις ασύλου, απέλασης και μετανάστευσης δεν εμπύπτον στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Για υποθέσεις ασύλου, βλ., π.χ., ΕΔΔΑ, απόφαση επί του παραδεκτού της 9ης Ιουλίου 2002, *Venkadajalargasarma κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 58510/00.

⁽⁴⁰²⁾ «Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερία παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων των.»

⁽⁴⁰³⁾ T. Spijkerboer, 'Subsidiarity' and 'arguability': the European Court of Human Rights' case law on judicial review in asylum cases, IJRL (2009), σ. 50. Βλ., π.χ., ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 289: «Ομοίως, το όργανο για το οποίο κάνει λόγο η διάταξη αυτή δεν είναι ανάγκη να είναι δικαστικό όργανο, αλλά στην περίπτωση αυτή οι εξουσίες του και οι εγγυήσεις που παρουσιάζει υπολογίζονται προκειμένου να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της προσφυγής που ασκείται ενώπιόν του.»

⁽⁴⁰⁴⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1976, *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 5493/72, σκέψη 48-ΕΔΔΑ, *Paposhvili*, βλ. υποσημείωση 181, σκέψη 184.

⁽⁴⁰⁵⁾ Σύμφωνα με το άρθρο 35 της ΕΣΔΑ, απαιτείται να έχουν εξαντληθεί πρώτα τα εθνικά ένδικα μέσα ώστε το ΕΣΔΑ να είναι σε θέση να επιληφθεί μιας προσφυγής, δεδομένου ότι τα κράτη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επανορθώσουν τα ίδια την προβαλλόμενη παράβαση.

⁽⁴⁰⁶⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 286. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 127, ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψεις 117-18.

Για να ενεργοποιηθεί το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, αρκεί ο προσφεύγων να προβάλει «ικανοποιητικά σοβαρό ισχυρισμό» περί παραβίασης άλλου δικαιώματος που κατοχυρώνεται στη Σύμβαση. Σε υποθέσεις ασύλου, το άλλο δικαίωμα που εξετάζεται είναι συνήθως το δικαίωμα μη επαναπροώθησης σε χώρα στην οποία ένα πρόσωπο θα μπορούσε να αντιμετωπίσει βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή ποινή (άρθρο 3 της ΕΣΔΑ) ⁽⁴⁰⁷⁾. Προκειμένου να είναι αποτελεσματική, η προσφυγή πρέπει να είναι διαθέσιμη τόσο στην πράξη όσο και βάσει του νόμου ⁽⁴⁰⁸⁾, παρότι δεν είναι αναγκαίο να παρέχει ευνοϊκή για τον προσφεύγοντα έκβαση ⁽⁴⁰⁹⁾. Επιπλέον, «μπορεί να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 13 το σύνολο των προσφυγών που προσφέρει το εθνικό δίκαιο, ακόμα και αν καμία από αυτές δεν ανταποκρίνεται εξολοκλήρου από μόνη της» ⁽⁴¹⁰⁾. Επομένως, το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ εγγυάται «τη διαθεσιμότητα, σε εθνικό επίπεδο, προσφυγής για την ουσιαστική επιβολή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της Σύμβασης με οποιονδήποτε τρόπο διασφαλίζονται στην εθνική έννομη τάξη» ⁽⁴¹¹⁾. Αναλυτικότερες παραπομπές στη νομολογία του ΕΔΔΑ παρέχονται στις επιμέρους ενότητες κατωτέρω.

Στις προδικαστικές αποφάσεις που αφορούν την ερμηνεία διάφορων στοιχείων της πραγματικής προσφυγής (ή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας), το ΔΕΕ χρησιμοποιεί —ορισμένες φορές ακόμη και στην ίδια προδικαστική απόφαση— τον όρο «αρχή» της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και/ή «δικαίωμα» αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος ⁽⁴¹²⁾. Σύμφωνα με τον Χάρτη και την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η διαφορά μεταξύ των δικαιωμάτων και των αρχών είναι σημαντική. Τα δικαιώματα πρέπει να γίνονται «σεβαστά», ενώ οι αρχές πρέπει να «τηρούνται» [άρθρο 51 παράγραφος 1 του Χάρτη της ΕΕ· αιτιολογική σκέψη 60 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Επιπλέον, ακόμη πιο σημαντικές είναι οι διατάξεις του άρθρου 52 παράγραφος 5 του Χάρτη της ΕΕ που παρατίθενται κατωτέρω.

Άρθρο 52 παράγραφος 5 του Χάρτη της ΕΕ

Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη που περιέχουν αρχές μπορούν να εφαρμόζονται με νομοθετικές και εκτελεστικές πράξεις των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης και με πράξεις των κρατών μελών όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, κατά την άσκηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η επίκληση των διατάξεων αυτών ενώπιον δικαστηρίου είναι παραδεκτή μόνον για την ερμηνεία των εν λόγω πράξεων και τον έλεγχο της νομιμότητάς τους.

Ωστόσο, κατά την ερμηνεία του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής ή της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το ΔΕΕ δεν έχει παραπέμψει ακόμη στο άρθρο 52 παράγραφος 5 του Χάρτη. Από την τρέχουσα πρακτική του ΔΕΕ προκύπτει ότι εάν το συγκεκριμένο ζήτημα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο διακυβεύεται στο ερώτημα της προδικαστικής παραπομπής, καλύπτεται ήδη από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η ερμηνεία της αμφισβητούμενης διάταξης θα πραγματοποιηθεί πρωτίστως βάσει της ερμηνείας του

⁽⁴⁰⁷⁾ Το κατά πόσον ο προσφεύγων προβάλλει ικανοποιητικά σοβαρό ισχυρισμό προσδιορίζεται πάντα λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων πραγματικών περιστατικών και της φύσης του νομικού ζητήματος που εγείρεται. ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Απριλίου 1988, *Boyle και Rice κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 9659/82 και 9658/82, σκέψη 55. Για να είναι ο προβαλλόμενος ισχυρισμός «ικανοποιητικά σοβαρός», η πραγματική παράβαση διάταξης ουσιαστικού δικαίου δεν συνιστά προαπαιτούμενο για την εφαρμογή του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ· ωστόσο, το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ δεν απαιτεί να προβλέπεται δικαίωμα προσφυγής στο εθνικό δίκαιο όσο αβάσιμη και αν είναι η καταγγελία. ΕΔΔΑ, *Boyle και Rice κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, σκέψη 52: «Το γεγονός ότι [...] οι ισχυρισμοί [του καταγγέλλοντος] δεν αποδεικνύονται τελικώς δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να προβληθούν για τους σκοπούς του άρθρου 13 της Σύμβασης». ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, *Kaya κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 22729/93, σκέψη 107.

⁽⁴⁰⁸⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 290: «η προσφυγή που απαιτείται από το άρθρο 13 πρέπει να είναι διαθέσιμη από νομικής και πρακτικής άποψης, υπό την έννοια ειδικά ότι η άσκηση της δεν πρέπει να εμποδίζεται αδικαιολόγητα από πράξεις ή παραλείψεις των αρχών του καθ' ου η προσφυγή Κράτους.»

⁽⁴⁰⁹⁾ Ο.π., σκέψη 289. Βλ. επίσης απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 45276/99, σκέψη 78.

⁽⁴¹⁰⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 289. Βλ. επίσης *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 60, σκέψη 53.

⁽⁴¹¹⁾ ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2012, *De Souza Ribeiro κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 22689/07, σκέψη 78.

⁽⁴¹²⁾ Βλ., π.χ., ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, και ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 382.

άρθρου 47 του Χάρτη σε συνδυασμό με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, λαμβανομένων επίσης υπόψη των μεθόδων ερμηνείας της διάταξης περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας από το παράγωγο δίκαιο της ΕΕ ⁽⁴¹³⁾. Ωστόσο, εάν το συγκεκριμένο ζήτημα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο διακυβεύεται στο ερώτημα της προδικαστικής παραπομπής, δεν καλύπτεται πλήρως από την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, η ερμηνεία της αμφισβητούμενης διάταξης θα στηριχθεί πιθανότατα πρωτίστως σε μεθόδους ερμηνείας του παράγωγου δικαίου της ΕΕ, ενώ ενδέχεται να γίνει απλώς παραπομπή στο άρθρο 47 του Χάρτη ή και να μη γίνει καμία απολύτως παραπομπή σε αυτό ⁽⁴¹⁴⁾.

6.1.2. Εισαγωγή στο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Οι αρχές του παράγωγου δικαίου της ΕΕ που έχουν σημασία για το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής περιγράφονται σε διάφορες πράξεις του ΚΕΣΑ όπως παρουσιάζονται συνοπτικά στον πίνακα 20 κατωτέρω. Όσον αφορά ειδικά την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η αιτιολογική σκέψη 50 τονίζει τα ακόλουθα:

Αιτιολογική σκέψη 50 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Σύμφωνα με βασική αρχή της ενωσιακής νομοθεσίας, οι αποφάσεις επί αιτήσεως διεθνούς προστασίας, οι αποφάσεις που αφορούν την άρνηση εκ νέου έναρξης της εξέτασης μιας αίτησης μετά την παύση της, και οι αποφάσεις περί ανακλήσεως του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας πρέπει να επιδέχονται αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου.

Πίνακας 20: Παράγωγο δίκαιο της ΕΕ το οποίο έχει σημασία για την αποτελεσματική προσφυγή

<p>Οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (αναδιατύπωση).</p>	<p>Άρθρο 4: Αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων</p>
<p>Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου (αναδιατύπωση)</p>	<p>Άρθρο 10: Προϋποθέσεις για την εξέταση των αιτήσεων Άρθρο 11: Προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης από την αποφαινόμενη αρχή Άρθρο 12: Εγγυήσεις για τους αιτούντες Άρθρο 17: Έκθεση και καταγραφή των προσωπικών συνεντεύξεων Άρθρο 20: Δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου Άρθρο 21: Όροι για τη δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών και τη δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση Άρθρο 22: Δικαίωμα νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε όλα τα στάδια της διαδικασίας Άρθρο 23: Πεδίο εφαρμογής της νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης Άρθρο 24: Αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων Άρθρο 25: Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανηλίκους Άρθρο 30: Συλλογή πληροφοριών σχετικά με ατομικές περιπτώσεις Άρθρο 41: Εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερης αίτησης Άρθρο 46: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής</p>

⁽⁴¹³⁾ Βλ., π.χ., ΔΕΕ, *Tall*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψεις 48–49 και 50–54.

⁽⁴¹⁴⁾ Βλ., π.χ., ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 383, σκέψεις 39–40 και 42–49· ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-249/13, *Khaled Boudjida κατά Préfet des Pyrénées-Atlantiques*, EU:C:2014:2431, σκέψη 64.

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει τουλάχιστον ένα υποχρεωτικό επίπεδο προσφυγής σε υποθέσεις διεθνούς προστασίας [άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]⁽⁴¹⁵⁾. Δεδομένου ότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θεσπίζει «κοιν[ές] διαδικασ[ίες] για τη χορήγηση και ανάκληση της διεθνούς προστασίας δυνάμει της [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]» [άρθρο 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], οι οποίες προβλέπουν ομοίμορφο καθεστώς, οι αιτούντες έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά «απόφαση[ς] επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας»⁽⁴¹⁶⁾. Στο άρθρο 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) παρατίθεται μη εξαντλητικός κατάλογος των αποφάσεων επί αίτησης διεθνούς προστασίας κατά των οποίων πρέπει να προβλέπεται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής πρέπει επίσης να είναι διαθέσιμο και κατά άλλων αποφάσεων που λαμβάνονται στο πλαίσιο διαδικασιών διεθνούς προστασίας οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 46 παράγραφος 1 στοιχεία β) και γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)⁽⁴¹⁷⁾.

Το άρθρο 46 καλύπτει επίσης ορισμένα διαδικαστικά θέματα που αφορούν ειδικά τη διαδικασία διεθνούς προστασίας. Επιβάλλει την πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου (άρθρο 46 παράγραφος 3) (βλ. ενότητα 6.2 κατωτέρω). Επιβάλλει στα κράτη μέλη να «ορίζουν εύλογες προθεσμίες και [να] θεσπίζουν τις λοιπές απαιτούμενες διατάξεις για την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής από τον αιτούντα» απαιτώντας οι εν λόγω «προθεσμίες [να μην] καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος» (άρθρο 46 παράγραφος 4) (βλ. υποενότητα 6.3.2 κατωτέρω). Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να ορίζουν στην εθνική νομοθεσία προθεσμίες για την εξέταση των αποφάσεων από το δικαστήριο (άρθρο 46 παράγραφος 10).

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ρυθμίζει την ελάχιστη απαίτηση όσον αφορά το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους κατά το στάδιο άσκησης ένδικου μέσου (άρθρο 46 παράγραφοι 5 έως 9)⁽⁴¹⁸⁾. Σε περιπτώσεις στις οποίες παρέχεται η δυνατότητα παρεκκλίσεων από το αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα των ένδικων μέσων, τα κράτη μέλη επιτρέπουν, τουλάχιστον, στον αιτούντα να παραμείνει στο έδαφός τους εν αναμονή της έκβασης της διαδικασίας σχετικά με το εάν ο αιτών δύναται ή όχι να παραμείνει στο έδαφος (άρθρο 46 παράγραφος 8)⁽⁴¹⁹⁾. Το δικαίωμα παραμονής κατά το στάδιο άσκησης ένδικου μέσου εξετάζεται στην ενότητα 6.4. κατωτέρω.

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν τους όρους σύμφωνα με τους οποίους να μπορεί να τεκμαίρεται ότι ο αιτών ανακάλεσε σιωπηρά ή παραιτήθηκε από την προσφυγή του καθώς και τους κανόνες για τη διαδικασία που ακολουθείται (άρθρο 46 παράγραφος 11) (βλ. υποσημείωση 6.3.5. κατωτέρω).

⁽⁴¹⁵⁾ Η αρχή αυτή διατηρήθηκε από την ΟΔΑ. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα*, COM(2002) 326 τελικό της 18ης Ιουνίου 2002 (τροποποιημένη πρόταση ΟΔΑ).

⁽⁴¹⁶⁾ Άρθρο 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Αυτό σημαίνει αποφάσεις που αφορούν το δικαίωμα τόσο σε καθεστώς πρόσφυγα όσο και σε καθεστώς επικουρικής προστασίας, βλ. άρθρο 2 στοιχεία β) και ε) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Αυτό δεν συνέβαινε δυνάμει της ΟΔΑ, στην οποία το άρθρο 39 αφορούσε μόνο αποφάσεις σχετικές με το καθεστώς πρόσφυγα. Βλ. *Εισαγωγή στο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 2.2.3.

⁽⁴¹⁷⁾ Στην υποενότητα 6.1.3.3 κατωτέρω εξετάζονται αναλυτικότερα οι αποφάσεις που οποίες πρέπει να υπόκεινται σε πραγματική προσφυγή.

⁽⁴¹⁸⁾ Η πτυχή αυτή δεν ρυθμιζόταν στην ΟΔΑ. Σκοπός της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) είναι να διασφαλίζεται η συμμόρφωση προς τη νομολογία του ΔΕΕ και η εναρμόνιση με τις απαιτήσεις του ΕΔΔΑ.

⁽⁴¹⁹⁾ Η μοναδική εξαίρεση στην οποία το δικαίωμα αυτό δεν παρέχεται αυτομάτως προβλέπεται στο άρθρο 41 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σε περιπτώσεις ορισμένων μεταγενέστερων αιτήσεων.

6.1.3. Πραγματική προσφυγή «ενώπιον δικαστηρίου»

6.1.3.1. Αποφάσεις κατά των οποίων πρέπει να προβλέπεται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

Οι αποφάσεις κατά των οποίων πρέπει να προβλέπεται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής απαριθμούνται στο άρθρο 46 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ως ακολούθως:

Άρθρο 46 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά των ακόλουθων αποφάσεων:
 - 1) απόφαση επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας, περιλαμβανομένων των αποφάσεων:
 - i) με τις οποίες κρίνουν αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα και/ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας,
 - ii) με τις οποίες η αίτηση κρίνεται ως απαράδεκτη σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2,
 - iii) που λαμβάνονται στα σύνορα ή τις ζώνες διέλευσης κράτους μέλους όπως περιγράφεται στο άρθρο 43 παράγραφος 1,
 - iv) να μη διεξαχθεί εξέταση σύμφωνα με το άρθρο 39.
 - 2) άρνηση να αρχίσει εκ νέου η εξέταση της αίτησης η οποία σταμάτησε σύμφωνα με τα άρθρα 27 και 28.
 - 3) απόφαση ανάκλησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 45.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα πρόσωπα τα οποία έχει αναγνωρίσει η αποφαινόμενη αρχή ότι πληρούν τις προϋποθέσεις επικουρικής προστασίας να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής δυνάμει της παραγράφου 1 έναντι της απόφασης που κρίνει αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα.

Με την επιφύλαξη της παραγράφου 1 στοιχείο γ), όταν το καθεστώς επικουρικής προστασίας το οποίο χορηγείται από κράτος μέλος παρέχει τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα με αυτά που παρέχει το καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του ενωσικού και εθνικού δικαίου, το εν λόγω κράτος μέλος μπορεί να θεωρήσει απαράδεκτη την προσφυγή κατά απόφασης με την οποία κρίνεται αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα λόγω ανεπαρκούς ενδιαφέροντος του αιτούντος για τη συνέχιση της διαδικασίας.

Όσον αφορά όλες τις προαναφερόμενες αποφάσεις, εφαρμόζονται οι κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) (περιλαμβανομένης της πλήρους και *ex nunc* εξέτασης των πραγματικών και νομικών ζητημάτων).

Ο κατάλογος των αποφάσεων επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας κατά των οποίων πρέπει να προβλέπεται δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν είναι εξαντλητικός⁽⁴²⁰⁾. Οι «αποφάσεις επί της αιτήσεως ασύλου» περιγράφηκαν από το ΔΕΕ στην υπόθεση *Diouf* ως «εκείνες που συνεπάγονται απόρριψη της αιτήσεως ασύλου για ουσιαστικούς λόγους ή, ενδεχομένως, για τυπικούς

⁽⁴²⁰⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 41.

ή διαδικαστικούς λόγους που αποκλείουν την έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας»⁽⁴²¹⁾. Οι αποφάσεις που είναι «προπαρασκευαστικές της επί της ουσίας αποφάσεως ή οι αποφάσεις οργανώσεως της διαδικασίας δεν εμπίπτουν στη διάταξη αυτή» (άρθρο 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ)⁽⁴²²⁾. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απόφαση περί εξετάσεως αιτήσεως ασύλου με εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας είναι προπαρασκευαστική της επί της ουσίας αποφάσεως. Ως εκ τούτου, έκρινε ότι δεν απαιτείται αυτοτελής ένδικη προσφυγή υπό την προϋπόθεση «ότι η νομιμότητα της τελικής αποφάσεως που λαμβάνεται με εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας, και ιδίως οι λόγοι που οδήγησαν την αρμόδια αρχή να απορρίψει ως αβάσιμη την αίτηση παροχής ασύλου, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενδελεχούς εξετάσεως από τον εθνικό δικαστή, στο πλαίσιο προσφυγής κατά της αποφάσεως που απορρίπτει την εν λόγω αίτηση»⁽⁴²³⁾. Το ίδιο συμπέρασμα ισχύει για τις αποφάσεις επί της αιτήσεως δυνάμει του άρθρου 46 παράγραφος 1 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Οι αποφάσεις με τις οποίες η αίτηση κρίνεται ως αβάσιμη αναφέρονται ρητώς στο άρθρο 46 παράγραφος 1 σημείο i) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)⁽⁴²⁴⁾. Περιλαμβάνονται οι αποφάσεις «με τις οποίες κρίν[εται] αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα» και περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών έχει αναγνωρισθεί από την αποφαινόμενη αρχή ότι πληροί τις προϋποθέσεις επικουρικής προστασίας [άρθρο 46 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Σε αυτήν την περίπτωση, «όταν το καθεστώς επικουρικής προστασίας το οποίο χορηγείται από κράτος μέλος παρέχει τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα με αυτά που παρέχει το καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του ενωσιακού και εθνικού δικαίου, το εν λόγω κράτος μέλος μπορεί να θεωρήσει απαράδεκτη την προσφυγή κατά απόφασης με την οποία κρίνεται αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα λόγω ανεπαρκούς ενδιαφέροντος του αιτούντος για τη συνέχιση της διαδικασίας»⁽⁴²⁵⁾. Αυτό ισχύει «με την επιφύλαξη της παραγράφου 1 στοιχείο γ)», δηλαδή εάν η επικουρική προστασία ανακληθεί σε μεταγενέστερο στάδιο από τον αιτούντα, ο αιτών θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή κατά απόφασης ανάκλησης διεθνούς προστασίας σε σχέση με αμφότερες τις μορφές διεθνούς προστασίας.

Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 54 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η οδηγία ισχύει για τους αιτούντες στους οποίους εφαρμόζεται ο κανονισμός Δουβλίνο III «επιπλέον και με την επιφύλαξη των διατάξεων του εν λόγω κανονισμού». Η ίδια αρχή επιβεβαιώνεται στην αιτιολογική σκέψη 12 του κανονισμού Δουβλίνο III. Το άρθρο 46 παράγραφος 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι «[ο]ι παράγραφοι 5, 6 και 7 [ήτοι οι διατάξεις που αφορούν το δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της έκβασης του ένδικου μέσου] ισχύουν με την επιφύλαξη του άρθρου 26 του κανονισμού [Δουβλίνο III]»⁽⁴²⁶⁾. Το ΔΕΕ δεν έχει ερμηνεύσει ακόμη την εν λόγω αιτιολογική σκέψη. Ως εκ τούτου, δεν έχει καθορισθεί ακόμη αν οι υπόλοιπες διατάξεις του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) θα πρέπει να εφαρμόζονται σε προσφυγές βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III εάν δεν προβλέπονται συγκεκριμένοι κανόνες στον εν λόγω κανονισμό. Η πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή στις περιπτώσεις αυτές εξετάζεται στην ενότητα 3.8 ανωτέρω της παρούσας δικαστικής ανάλυσης.

⁽⁴²¹⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 42. Παρότι η απόφαση εκδόθηκε σε σχέση με το άρθρο 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ, τα συμπεράσματα αυτά θα μπορούσαν ευλόγως να επεκταθούν στο άρθρο 46 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁴²²⁾ Ο.π., σκέψη 43.

⁽⁴²³⁾ Ο.π., σκέψη 56.

⁽⁴²⁴⁾ Σε αντίθεση με το άρθρο 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ, στο οποίο οι εν λόγω αποφάσεις δεν αναφέρονταν ρητώς.

⁽⁴²⁵⁾ Βλ. άρθρο 46 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁴²⁶⁾ Γίνεται παραπομπή στο άρθρο 26 του κανονισμού Δουβλίνο III (κοινοποίηση της απόφασης μεταφοράς), ενώ θα έπρεπε μάλλον να γίνεται παραπομπή στο άρθρο 27 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο αφορά προσφυγές στις υποθέσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του συγκεκριμένου κανονισμού. Αυτό οφείλεται κατά πάσα πιθανότητα στο γεγονός ότι η πρώτη πρόταση για τον κανονισμό Δουβλίνο III ρύθμιζε τις προσφυγές στο άρθρο 26 και οι προσφυγές μεταφέρθηκαν στο άρθρο 27 του εν λόγω κανονισμού σε μεταγενέστερο χρόνο. Βλ. πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III, βλ. υποσημείωση 88, σ. 46. Δεδομένου ότι στη διάταξη αυτή τονίζεται απλώς η γενική αρχή που αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις, και σύμφωνα με την οποία η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) εφαρμόζεται με την επιφύλαξη του κανονισμού Δουβλίνο III, αυτή η εσφαλμένη παραπομπή δεν έχει πιθανότατα καμία πρακτική συνέπεια.

6.1.3.2. «Ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο» στη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και «από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως». Το άρθρο 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί «οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου [...]». Μολονότι η ανεξαρτησία και η αμεροληψία δεν αναφέρονται ρητώς, «[τ]α στοιχεία “ανεξάρτητο και αμερόληπτο” αποτελούν τυπικές προϋποθέσεις για την άσκηση πραγματικής προσφυγής και μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνονται στην έννοια του “δικαστηρίου”» ⁽⁴²⁷⁾ ⁽⁴²⁸⁾.

Το ΔΕΕ, προκειμένου να εκτιμήσει αν ένα όργανο είναι δικαστήριο, εξετάζει στοιχεία όπως είναι μεταξύ άλλων «η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ’ αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του» ⁽⁴²⁹⁾. Η προϋπόθεση της κατ’ αντιμωλία διαδικασίας ενώπιον του οικείου οργάνου ακρόασης δεν αποτελεί απόλυτο κριτήριο ⁽⁴³⁰⁾, ενώ είναι σημαντικό το όργανο να ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία, δηλ. να «μπορεί να διαπιστώσει τον παράνομο χαρακτήρα των αποφάσεων των ελεγκτικών υπηρεσιών και να τις υποχρεώσει σε έκδοση νέας απόφασης» ⁽⁴³¹⁾. Όσον αφορά το κριτήριο του «κράτους δικαίου», το εθνικό δίκαιο πρέπει να προβλέπει «γενικές διαδικαστικές επιταγές, όπως είναι οι υποχρεώσεις ακρόασης των μερών, λήψης αποφάσεων με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών και αιτιολογήσεως των αποφάσεων» ⁽⁴³²⁾.

Η έννοια της ανεξαρτησίας προϋποθέτει «ότι το οικείο όργανο έχει την ιδιότητα τρίτου έναντι της αρχής που έχει εκδώσει την προσβαλλόμενη με την προσφυγή απόφαση» ⁽⁴³³⁾. Η έννοια αυτή έχει δύο πτυχές:

- **εξωτερική ανεξαρτησία**, η οποία προϋποθέτει προστασία από «εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξάρτητη κρίση των μελών του [οργάνου] ως προς τις διαφορές που υποβάλλονται στην κρίση του» ⁽⁴³⁴⁾, και
- **εσωτερική ανεξαρτησία**, η οποία «είναι παρεμφερής προς την έννοια της αμεροληψίας και σημαίνει την τήρηση ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους» ⁽⁴³⁵⁾.

Επιπλέον, απαιτείται να υπάρχουν κανόνες ως εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας:

[...] ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση του οργάνου, τον διορισμό των μελών του, τη διάρκεια της θητείας τους και τους λόγους εξαιρέσεως ή παύσεώς τους, ώστε οι πολίτες να μην έχουν καμία εύλογη αμφιβολία ως προς τη στεγανότητα του εν λόγω οργάνου έναντι των εξωτερικών στοιχείων και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντιμαχόμενων

⁽⁴²⁷⁾ Βλ. επίσης την τροποποιημένη πρόταση ΟΔΑ της Επιτροπής (βλ. υποσημείωση 415, πρόταση για το άρθρο 38, σ. 18).

⁽⁴²⁸⁾ Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, υπόθεση C-517/09, *RTL Belgium SA, πρώην TVi SA*, EU:C:2010:821, σκέψη 38.

⁽⁴²⁹⁾ ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση της 31ης Μαΐου 2005, υπόθεση C-53/03, *Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αιτωλίας και Λουτοί κατά GlaxoSmith-Kline plc*, EU:C:2005:333, σκέψη 29. Βλ. επίσης ΔΕΕ, *H.I.D. και Β.Α.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 83. Πρόκειται για απαιτήσεις που επιβάλλονται σε δικαστήριο το οποίο εξουσιοδοτείται να υποβάλει αίτηση προδικαστικής απόφασης στο ΔΕΕ. Στην αιτιολογική σκέψη 27 της ΟΔΑ γίνεται ακόμη μνεία στο άρθρο 234 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αναφέρεται ότι «οι αποφάσεις επί αιτήσεως ασύλου και περί ανακλήσεως του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να επιδέχονται αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά την έννοια του άρθρου 234 της συνθήκης».

⁽⁴³⁰⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και Β.Α.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 88. Ειδικότερα, η αρχή που έλαβε την απόφαση δεν ήταν απαραίτητο να εκπροσωπείται στη διαδικασία προσφυγής.

⁽⁴³¹⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, υπόθεση C-54/96, *Dorsch Consult Ingenieuresellschaft mbH κατά Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, EU:C:1997:413, σκέψεις 31 και 37.

⁽⁴³²⁾ Ο.π., σκέψη 33.

⁽⁴³³⁾ ΔΕΕ, *RTL Belgium SA*, βλ. υποσημείωση 428, σκέψη 38.

⁽⁴³⁴⁾ Για να εξασφαλιστεί εξωτερική ανεξαρτησία, πρέπει να διασφαλίζεται η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία ενός οργάνου και το σύστημα πρέπει να είναι ικανό να παρεμποδίσει τις μη προσηκουσες επεμβάσεις ή πιέσεις της εκτελεστικής εξουσίας προς τα μέλη της. ΔΕΕ, απόφαση στην υπόθεση *Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αιτωλίας και Λουτοί*, βλ. υποσημείωση 429, σκέψη 31.

⁽⁴³⁵⁾ Ο.π., σκέψεις 39 και 40. Βλ. επίσης ΔΕΕ, *H.I.D. και Β.Α.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 96.

συμφερόντων. [...] η νομολογία απαιτεί ιδίως να καθορίζονται οι περιπτώσεις ανακλήσεως των μελών του εν λόγω οργάνου από ρητές νομοθετικές διατάξεις⁽⁴³⁶⁾.

Το ζήτημα της αμεροληψίας των δικαστών αναπτύσσεται περαιτέρω στη δικαστική ανάλυση της ΕΑΣΟ Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση⁽⁴³⁷⁾.

Στην υπόθεση *H.I.D. και B.A.*⁽⁴³⁸⁾, το ΔΕΕ εξέτασε αν το ιρλανδικό Refugee Appeals Tribunal ήταν δικαστήριο⁽⁴³⁹⁾. Το Refugee Appeals Tribunal πληρούσε τα κριτήρια «σχετικά με την ίδρυσή του με νόμο, τη μονιμότητα και την εκ μέρους του εφαρμογή των κανόνων δικαίου»⁽⁴⁴⁰⁾. Όσον αφορά το κριτήριο του κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της ενώπιόν του διαδικασίας, παρότι δεν απαιτούνταν η συμμετοχή του υπευθύνου για τη λήψη της απόφασης στη διαδικασία προσφυγής προς υπεράσπιση της απόφασης⁽⁴⁴¹⁾, ο εν λόγω υπεύθυνος όφειλε να προσκομίσει στο Refugee Appeals Tribunal όλα τα έγγραφα στα οποία βασίστηκε η απόφαση⁽⁴⁴²⁾. Όφειλε επίσης να παράσχει αντίγραφο τους στον αιτούντα, στον δικηγόρο του και στην UNHCR, κατόπιν αιτήματος του αιτούντος⁽⁴⁴³⁾. Το Refugee Appeals Tribunal μπορούσε να διεξαγάγει προφορική διαδικασία και «να κλητεύσει οποιοδήποτε πρόσωπο η μαρτυρία του οποίου απαιτείται και να επιτρέψει τόσο στον αιτούντα όσο και στον Refugee Applications Commissioner να προβάλουν τα επιχειρήματά τους», παρέχοντας σε κάθε διάδικο την ευκαιρία να εκθέσει ενώπιον του Refugee Appeals Tribunal κάθε πληροφορία σχετική με την υπόθεση⁽⁴⁴⁴⁾. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το Refugee Appeals Tribunal είχε ευρεία εξουσία ελέγχου, καθώς ήταν «αρμόδιο να εξετάζει τόσο τα νομικά ζητήματα όσο και τα πραγματικά περιστατικά και να αποφαινεται με βάση όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίσθηκαν ενώπιόν του, ως προς τα οποία διαθέτει περιθώριο εκτιμώσεως»⁽⁴⁴⁵⁾.

Κατά την εκτίμηση της ανεξαρτησίας του Refugee Appeals Tribunal, το ΔΕΕ εξέτασε τους οργανωτικούς και διοικητικούς δεσμούς μεταξύ του διοικητικού επιπέδου και των οργάνων προσφυγής και διαπίστωσε ότι ο νόμος προβλέπει ότι το Refugee Appeals Tribunal είναι «ανεξάρτητο κατά την άσκηση των καθηκόντων του» και ότι, «καίτοι ο Υπουργός διατηρεί διακριτική ευχέρεια να χορηγεί το καθεστώς του πρόσφυγα παρά την έκδοση αρνητικής απόφασης επί της αιτήσεως ασύλου, [...] όταν το Refugee Appeals Tribunal αποφαινεται υπέρ του αιτούντος ασύλο, ο Υπουργός δεσμεύεται από την απόφαση του Tribunal»⁽⁴⁴⁶⁾. Οι κανόνες περί διορισμού των μελών δεν διέφεραν ουσιαστικά από την πρακτική άλλων κρατών μελών· τα μέλη διορίζονταν για θητεία ορισμένου χρόνου μεταξύ προσώπων που έχουν τουλάχιστον πενταετή πείρα ως barrister ή solicitor⁽⁴⁴⁷⁾. Η ανάκληση των μελών του Refugee Appeals Tribunal ήταν πιο αμφιλεγόμενο ζήτημα. Η νομολογία του ΔΕΕ απαιτεί «να καθορίζονται οι περιπτώσεις ανακλήσεως των μελών του εν λόγω οργάνου από ρητές νομοθετικές διατάξεις»⁽⁴⁴⁸⁾. Τα τακτικά μέλη του Refugee Appeals Tribunal μπορούσαν να απαλλαγούν

⁽⁴³⁶⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B.A.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 97, και ΔΕΕ, διάταξη της 14ης Μαΐου 2008, υπόθεση C-109/07, *Jonathan Pilato κατά Jean-Claude Bourgault*, EU:C:2008:274, σκέψη 24.

⁽⁴³⁷⁾ *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.4.6.2.

⁽⁴³⁸⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B.A.*, βλ. υποσημείωση 25. Η υπόθεση αφορούσε το άρθρο 39 της ΟΔΑ.

⁽⁴³⁹⁾ Οι διάδικοι στη διαφορά της κύριας δίκης υποστήριξαν ότι: α) η δικαιοδοσία του Refugee Appeals Tribunal δεν είναι υποχρεωτική· β) η δικαιοδοσία δεν ασκείται *inter partes*· και γ) το Refugee Appeals Tribunal δεν είναι ανεξάρτητο λόγω ύπαρξης λειτουργικών δεσμών με τις διοικητικές αρχές και λόγω ορισμένων εξουσιών του υπουργού σε σχέση με τον έλεγχό του. Ο.π., σκέψη 41.

⁽⁴⁴⁰⁾ Ο.π., σκέψη 84.

⁽⁴⁴¹⁾ Ο.π., σκέψη 89.

⁽⁴⁴²⁾ Ο.π., σκέψη 90.

⁽⁴⁴³⁾ Ο.π., σκέψη 90.

⁽⁴⁴⁴⁾ Ο.π., σκέψη 91.

⁽⁴⁴⁵⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B.A.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 93.

⁽⁴⁴⁶⁾ Ο.π., σκέψη 98. Η διακριτική ευχέρεια του υπουργού προβλεπόταν προηγουμένως στο άρθρο 17 παράγραφος 1 στοιχείο β) του νόμου περί προσφύγων του 1996 (όπως τροποποιήθηκε). Η διακριτική ευχέρεια του υπουργού καταργήθηκε με την έναρξη ισχύος του νόμου περί διεθνούς προστασίας του 2015 στις 31 Δεκεμβρίου 2016. Βλ. άρθρο 47.

⁽⁴⁴⁷⁾ Ο.π., σκέψη 99.

⁽⁴⁴⁸⁾ Ο.π., σκέψη 97.

των καθκόντων τους με απόφαση του Υπουργού, η οποία θα πρέπει να προσδιορίζει τους λόγους της ανακλήσεως αυτής ⁽⁴⁴⁹⁾. Ωστόσο, οι λόγοι απαλλαγής δεν προβλέπονταν από τον νόμο και δεν ήταν σαφές αν σχετική απόφαση θα υπόκειτο σε δικαστικό έλεγχο ⁽⁴⁵⁰⁾. Κατά το ΔΕΕ, η διαθεσιμότητα δύο άλλων ένδικων μέσων (που μπορούσαν δηλαδή να ασκηθούν ενώπιον του High Court και του Supreme Court), για τους αιτούντες των οποίων η αίτηση ασύλου δεν ευδοκίμησε, ήταν «από μόνη της σε θέση να αποτρέψει το Refugee Appeals Tribunal από τυχόν πειρασμούς να υποκύψει σε εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις δυνάμενες να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξαρτησία των μελών του» ⁽⁴⁵¹⁾.

Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας ανάλυσης, η Επιτροπή είχε κινήσει διαδικασία επί παραβάσει κατά της Ουγγαρίας σχετικά με την ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Κατά την Επιτροπή, οι διαδικασίες στις οποίες λαμβάνονται δικαστικές αποφάσεις από γραμματείς δικαστηρίων, ήτοι σε επίπεδο κατώτερο του δικαστηρίου, στερούνται δικαστικής ανεξαρτησίας ⁽⁴⁵²⁾.

Παρότι δεν προβαίνει σε ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ, το ΕΔΔΑ έχει διαμορφώσει σημαντική νομολογία σχετικά με την ανεξαρτησία των δικαστηρίων βάσει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Το ΕΔΔΑ εξετάζει τον «τρόπο διορισμού και τη διάρκεια της θητείας των μελών του, την ύπαρξη προστασίας από τις εξωτερικές πιέσεις και το ζήτημα αν δημιουργεί εντύπωση περί ανεξαρτησίας» ⁽⁴⁵³⁾. Η αμεροληψία των δικαστηρίων στη νομολογία του ΕΔΔΑ έχει δύο πτυχές: αν το δικαστήριο είναι «αντικειμενικά απαλλαγμένο από προσωπική μεροληψία ή προκατάληψη» και αν παρέχει «επαρκή εχέγγυα για να αποκλεισθεί κάθε εύλογη αμφιβολία συναφώς[...]» ⁽⁴⁵⁴⁾. Βάσει της αντικειμενικής εκτίμησης, «πρέπει να καθοριστεί [...] αν υπάρχουν επαληθεύσιμα πραγματικά περιστατικά τα οποία δικαιολογούν υποψίες ως προς την αμεροληψία του. [...] Πρόκειται για την εμπιστοσύνη την οποία τα δικαστήρια μιας δημοκρατικής κοινωνίας οφείλουν να εμπνέουν στους πολίτες, αρχής γενομένης από τους διαδίκους» ⁽⁴⁵⁵⁾.

Στο πλαίσιο της διεθνούς προστασίας, σημασία έχει η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, δεν απαιτείται το όργανο το οποίο παρέχει πραγματική προσφυγή να είναι δικαστική αρχή· ωστόσο, «οι εξουσίες του και οι εγγυήσεις που παρουσιάζει υπολογίζονται προκειμένου να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της προσφυγής που ασκείται ενώπιόν του» ⁽⁴⁵⁶⁾. Όπως διευκρίνισε το ΕΔΔΑ: «το σύνολο των ένδικων μέσων που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο ενδέχεται να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 13, έστω και αν κανένα εξ αυτών δεν πληροί μεμονωμένα τις απαιτήσεις του άρθρου αυτού» ⁽⁴⁵⁷⁾.

⁽⁴⁴⁹⁾ Ο.π., σκέψη 100.

⁽⁴⁵⁰⁾ Ο.π., σκέψη 101.

⁽⁴⁵¹⁾ Ο.π., σκέψη 103. Ο γενικός εισαγγελέας θεώρησε ότι είναι «αδύνατο το High Court ή το Supreme Court να επιβεβαιώνουν αποφάσεις ληφθείσες υπό την πίεση της ιρλανδικής κυβερνήσεως».

⁽⁴⁵²⁾ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Infringement decisions: implementation of Common European Asylum System; Hungarian asylum legislation*, 10 Δεκεμβρίου 2015.

⁽⁴⁵³⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 6ης Μαΐου 2003, *Kleya και λοιποί κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγές αριθ. 39343/98, 39651/98, 43147/98 και 46664/99, σκέψη 190. Όσον αφορά την εντύπωση περί ανεξαρτησίας, η άποψη ενός διαδίκου δεν είναι καθοριστικής σημασίας· καθοριστικής σημασίας είναι αν η ανησυχία ότι δεν πληροίται η απαίτηση περί ανεξαρτησίας μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενικά δικαιολογημένη. Ο.π., σκέψη 194.

⁽⁴⁵⁴⁾ Ο.π., σκέψη 191.

⁽⁴⁵⁵⁾ Ο.π., σκέψη 191. Η απόφαση αυτή αφορούσε το Συμβούλιο της Επικρατείας των Κάτω Χωρών. Εάν δικαστικό όργανο ασκεί τόσο συμβουλευτικά όσο και δικαιοδοτικά καθήκοντα, η διαδοχική άσκηση των καθκόντων αυτών εντός του ίδιου οργάνου «ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να είναι προβληματική ως προς το άρθρο 6 παράγραφος 1 της Σύμβασης όσον αφορά την αμεροληψία του οργάνου από αντικειμενική άποψη». Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν ασκούσε αμφότερα τα καθήκοντα και, ως εκ τούτου, η ένσταση του προσφεύγοντος όσον αφορά την έλλειψη αμεροληψίας ήταν αβάσιμη. Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι, σε παρόμοιες περιπτώσεις, ενδέχεται να διακυβεύεται η αμεροληψία στο πλαίσιο ενός τέτοιου συστήματος, βλ. σκέψεις 196-198.

⁽⁴⁵⁶⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Μαρτίου 1983, *Silver και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75 και 7136/75, σκέψη 113 (στοιχείο β). Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 60, σκέψη 53, και ΕΔΔΑ, *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 289.

⁽⁴⁵⁷⁾ Ο.π., σκέψη 113 (στοιχείο γ).

6.1.3.3. Βαθμοί δικαιοδοσίας

Στο άρθρο 46 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αποσαφηνίζεται ότι στις διαδικασίες διεθνούς προστασίας πρέπει να παρέχεται δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου. Ούτε η ΟΔΑ ούτε η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλουν την ύπαρξη περισσότερων βαθμών δικαιοδοσίας. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε στην υπόθεση *Diouf* ότι «[η] αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας παρέχει στον πολίτη δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο και όχι περισσότερους βαθμούς δικαιοδοσίας»⁽⁴⁵⁸⁾. Όπως επισημάνθηκε στην υπόθεση *H.I.D. και B.A.*, το δικαστήριο πρέπει να πληροί όλες τις απαιτήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας βάσει της νομολογίας του ΔΕΕ.

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) δεν ρυθμίζει αν ένα μόνο εθνικό δικαστήριο ή περισσότερα δικαστήρια της χώρας θα πρέπει να ελέγχουν αποφάσεις περί διεθνούς προστασίας⁽⁴⁵⁹⁾.

6.2. Πλήρης και ex nunc εξέταση

Μία ακόμη απαίτηση για την ύπαρξη πραγματικής προσφυγής καθορίζεται στο άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ως ακολούθως:

Άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

[...] τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η πραγματική προσφυγή να εξασφαλίζει πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, ιδίως, κατά περίπτωση, εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την οδηγία 2011/95/ΕΕ, τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

Στο άρθρο 39 της ΟΔΑ δεν προβλεπόταν σχετική διάταξη. Το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) για πρώτη φορά στην απόφαση *Moussa Sacko*⁽⁴⁶⁰⁾. Επί του παρόντος εκκρεμούν και άλλες αιτήσεις έκδοσης προδικαστικής απόφασης σε σχέση με τη διάταξη αυτή⁽⁴⁶¹⁾. Φαίνεται ότι η συγκεκριμένη απαίτηση απορρέει από τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ⁽⁴⁶²⁾. Η διάταξη αφορά την έκταση και την ένταση του ελέγχου, καθώς και τον κρίσιμο χρόνο για τη διεξαγωγή του ελέγχου, και προβλέπει ότι η εν λόγω έκταση του ελέγχου πρέπει να είναι διαθέσιμη τουλάχιστον στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου σε πρώτο βαθμό.

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται πρώτα η σημασία της εθνικής ρύθμισης των διαδικασιών (εκατέρωθεν ακρόασης ή εξεταστική) (υποενότητα 6.2.1). Στη συνέχεια εξετάζεται αναλυτικότερα το άρθρο 46 παράγραφος 3, και ιδίως το κατά πόσον η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει συγκεκριμένη απαίτηση ελέγχου από τα δικαστήρια (υποενότητα 6.2.2) και τι σημαίνει πλήρης και ex nunc εξέταση στο άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

⁽⁴⁵⁸⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 69.

⁽⁴⁵⁹⁾ Στο πλαίσιο των γεωργικών ενισχύσεων βάσει της κοινής γεωργικής πολιτικής, το ΔΕΕ εξέτασε αν η αναγνώριση δικαιοδοσίας ελέγχου αποφάσεων σε ένα μόνο δικαστήριο πληροί την απαίτηση της αποτελεσματικότητας. Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, υπόθεση C-93/12, *ET Agroconsulting-04-Velko Stoyanov κατά Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond 'Zemedelie' — Razplashatelna agentsia*, EU:C:2013:432.

⁽⁴⁶⁰⁾ ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 383.

⁽⁴⁶¹⁾ Βλ. αιτήσεις του βουλγαρικού διοικητικού πρωτοδικείου Σόφιας της 18ης Νοεμβρίου 2016, υπόθεση πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-585/16, και της 19ης Δεκεμβρίου 2016, υπόθεση πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-652/16, καθώς και αίτηση του Ανωτάτου Δικαστηρίου (Σλοβακική Δημοκρατία) της 6ης Μαρτίου 2017, υπόθεση πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-113/17.

⁽⁴⁶²⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Commission staff working document accompanying the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing international protection — Impact Assessment*, 21 Οκτωβρίου 2009, SEC(2009) 1376, σ. 39. Βλ. επίσης *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.2.2.

(υποενότητα 6.2.3). Τέλος, εξετάζεται αν η διάταξη αυτή επιβάλλει στα δικαστήρια την υποχρέωση να διαθέτουν εξουσία χορήγησης διεθνούς προστασίας (υποενότητα 6.2.4).

6.2.1. Διαδικασία εκατέρωθεν ακρόασης και εξεταστική διαδικασία

Οι διαφορετικές ρυθμίσεις του εθνικού συστήματος ενδέχεται να επηρεάζουν τον τρόπο διεξαγωγής «πλήρους και *ex nunc* εξέτασης τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων».

Στις διαδικασίες εκατέρωθεν ακρόασης, η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων απόκειται συνήθως στους διαδίκους και ο δικαστής είναι υπεύθυνος να σταθμίσει τις πληροφορίες που προσκόμισαν οι διάδικοι. Στις συνήθεις εξεταστικές ρυθμίσεις, ο δικαστής είναι υπεύθυνος για την αποδεικτική βάση και για τη διεξαγωγή της έρευνας. Οι διάδικοι μπορούν να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία, αλλά απόκειται στον δικαστή να αποφασίσει, αφενός, αν έχει στη διάθεσή του επαρκείς πληροφορίες στο πλαίσιο της διαδικασίας και, αφετέρου, τον βαθμό στον οποίο διερευνώνται οι πτυχές της υπόθεσης. Ο δικαστής έχει την εξουσία να προσκομίσει και να κάνει χρήση γνώσεων από άλλες πηγές ή να καθοδηγήσει τους διαδίκους όσον αφορά τις πρόσθετες πληροφορίες που πρέπει ενδεχομένως να προσκομιστούν.

Οι εθνικοί δικαιοδοτικοί κανόνες τοποθετούνται συνήθως κάπου μεταξύ των δύο άκρων της διαδικασίας εκατέρωθεν ακρόασης και της εξεταστικής διαδικασίας. Για παράδειγμα, οι δικαστές σε σύστημα διαδικασίας εκατέρωθεν ακρόασης ενδέχεται, λόγω των απαιτήσεων της ΟΔΑ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ, να διαθέτουν περισσότερες εναλλακτικές δυνατότητες όσον αφορά τη διεξαγωγή έρευνας και την εξασφάλιση αποδείξεων ή τη χρήση των ειδικών γνώσεών τους. Η διαφορά μεταξύ της διερεύνησης των πραγματικών περιστατικών στη διαδικασία εκατέρωθεν ακρόασης και στην εξεταστική διαδικασία αναλύεται επίσης στη δικαστική ανάλυση της ΕΑΣΟ *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση* ⁽⁴⁶³⁾. Οι δικαστές και οι δικαστικοί λειτουργοί θα πρέπει να εξετάζουν αν οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες συμμορφώνονται πλήρως προς τις απαιτήσεις της οδηγίας όσον αφορά την πλήρη και *ex nunc* εξέταση των πραγματικών και των νομικών ζητημάτων. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, θα πρέπει να εξετάζουν αν θα εφαρμόσουν το άμεσο αποτέλεσμα της οδηγίας ή αν θα υποβάλουν στο ΔΕΕ αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης σε σχέση με την υπόθεση της οποίας έχουν επιληφθεί.

6.2.2. Έκταση και ένταση του ελέγχου

Το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι η επανεξέταση περιλαμβάνει «πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων».

Στην απόφασή του για την υπόθεση *Moussa Sacko*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η υποχρέωση ενός δικαστηρίου εν προκειμένω πρέπει να ερμηνεύεται στο πλαίσιο ολόκληρης της διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας την οποία ρυθμίζει η οδηγία αυτή, «λαμβανομένου υπόψη του στενού συνδέσμου που υφίσταται μεταξύ της διαδικασίας προσφυγής

⁽⁴⁶³⁾ *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 3.4.2. και υποενότητα 4.5.5.1.3.

ενώπιον δικαστηρίου και της πρωτοβάθμιας διαδικασίας που προηγείται αυτής» (464). Μόνο εάν επαρκούν οι πληροφορίες που περιέχονται στον διοικητικό φάκελο που υποβλήθηκε στο δικαστήριο, συμπεριλαμβανομένης της έκθεσης ή του κειμένου της απομαγνητοφώνησης της προσωπικής συνέντευξης, μπορεί το δικαστήριο να διενεργήσει πλήρη και *ex nunc* εξέταση «αποκλειστικώς βάσει των στοιχείων της δικογραφίας» (465). Ωστόσο, εάν το δικαστήριο «εκτιμά ότι επιβάλλεται η ακρόαση του αιτούντος ώστε να μπορέσει να πραγματοποιήσει την απαιτούμενη πλήρη και *ex nunc* εξέταση, μια τέτοια ακρόαση, που διατάσσεται από το εν λόγω δικαστήριο, συνιστά τύπο από τον οποίο αυτό δεν μπορεί να παραιτηθεί για [...] λόγους ταχείας διεκπεραίωσης της διαδικασίας» (466).

Σύμφωνα με την απόφαση, στην περίπτωση προδήλως αβάσιμων αιτήσεων:

η υποχρέωση του δικαστηρίου να προβεί στην κατά το άρθρο 46, παράγραφος 3, της ως άνω οδηγίας πλήρη και *ex nunc* εξέταση καταρχήν πληρούται εφόσον το δικαστήριο αυτό λαμβάνει υπόψη τα δικόγραφα που υποβάλλονται ενώπιον του επιληφθέντος της προσφυγής δικαστηρίου καθώς και τα αντικειμενικά στοιχεία που περιέχονται στον διοικητικό φάκελο της πρωτοβάθμιας διαδικασίας, περιλαμβανομένων, ενδεχομένων, της εκθέσεως ή του κειμένου της απομαγνητοφωνήσεως της πραγματοποιηθείσας στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής προσωπικής συνεντεύξεως (467).

Ωστόσο, το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ δεν επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη να εμποδίσει ένα δικαστήριο να διατάξει τη διεξαγωγή ακρόασεως σε περίπτωση που αυτό έχει κρίνει ως ανεπαρκείς τις πληροφορίες οι οποίες συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας διαδικασίας ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων (468).

Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής απαιτεί «ο εθνικός δικαστής [...] να μπορεί να ελέγχει το βάσιμο των λόγων που οδήγησαν την αρμόδια διοικητική αρχή να κρίνει αβάσιμη ή καταχρηστική την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» (469). Επομένως, το δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί **επί της ουσίας** της προσφυγής, να αξιολογήσει τα αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να **διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά** και να διασφαλίσει ότι εφαρμόζει τα ίδια νομικά κριτήρια με εκείνα που προβλέπονται στις πράξεις του ΚΕΣΑ, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 4 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (470).

Το δικαίωμα σε «πλήρη» εξέταση υποχρεώνει το δικαστήριο να λάβει τουλάχιστον υπόψη όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που έχουν υποβάλει οι διάδικοι έως το σημείο αυτό. Κατά το ΔΕΕ, πλήρης εξέταση σημαίνει «κατάλληλη και πλήρης εξέταση» (471). Ο *ex nunc* χαρακτήρας της εξέτασης υποχρεώνει το δικαστήριο να μην περιορίζεται στα αποδεικτικά στοιχεία ως είχαν κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης από την αποφαινόμενη αρχή, αλλά να προβαίνει σε επικαιροποιημένη αξιολόγησή τους (βλ. υποενότητα 6.2.3 κατωτέρω σχετικά με τον κρίσιμο χρόνο ελέγχου).

(464) ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 383, σκέψη 42. Το ΔΕΕ έχει εξετάσει αν απαιτείται η διεξαγωγή επί ακροατηρίου συζήτησης ακόμη και σε περιπτώσεις προδήλως αβάσιμων προσφυγών βάσει του άρθρου 46 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και του άρθρου 47 δεύτερο εδάφιο του Χάρτη της ΕΕ, σύμφωνα με το οποίο «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός ευλόγου προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως».

(465) Ο.π., σκέψη 44.

(466) Ο.π., σκέψη 45. Ο γενικός εισαγγελέας αναφέρει όχι μόνο ακρόαση του προσφεύγοντος υπό μορφή συνέντευξης αλλά και ορισμένα «αποδεικτικά μέτρα» τόσο κατόπιν αιτήματος διαδίκου όσο και αυτεπαγγέλτως, όταν τούτο κρίνεται απαραίτητο για την καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης. Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Campos Sánchez-Bordona της 6ης Απριλίου 2017, υπόθεση C-348/16, *Moussa Sacko κατά Commissione Territoriale per il riconoscimento della Protezione internazionale di Milano*, EU:C:2017:591, σκέψεις 53–54.

(467) Ο.π., σκέψη 46.

(468) Ο.π., σκέψη 48.

(469) Ο.π., σκέψη 36· ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 61. Βλ. επίσης *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, ό.π. υποσημείωση 1, υποενότητα 3.2.2.

(470) Βλ. *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*· για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. υποσημείωση 2.

(471) ΔΕΕ, *Moussa Sacko*, βλ. υποσημείωση 383, σκέψη 44.

Προκειμένου να προβούν σε επικαιροποιημένη αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων, τα δικαστήρια πρέπει, βάσει της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες για τη χώρα μέσω της αποφαινόμενης αρχής ή του αιτούντος ή άλλως (άρθρο 10 παράγραφος 4) ⁽⁴⁷²⁾. Όταν αποκτούν πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής, τα δικαστήρια δεσμεύονται από την αρχή της εμπιστευτικότητας στο πλαίσιο ατομικών περιπτώσεων και δεν θα πρέπει να γνωστοποιούν πληροφορίες σχετικά με τους αιτούντες στους εικαζόμενους υπευθύνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης ⁽⁴⁷³⁾. Η χρήση πληροφοριών σχετικά με τη χώρα καταγωγής από τα δικαστήρια αναλύεται στη δικαστική ανάλυση της ΕΑΣΟ *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση* ⁽⁴⁷⁴⁾.

Το άρθρο 39 της ΟΔΑ δεν περιείχε καμία διάταξη σχετικά με την έκταση και την ένταση του ελέγχου. Στην πρόταση για την ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η Επιτροπή υποστήριξε ότι η πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή θα βελτιωθεί αν τα δικαστήρια στηρίζουν τις αποφάσεις τους σε πλήρη πραγματικά περιστατικά και αν έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν πλήρως τα πραγματικά και τα νομικά ζητήματα. Ωστόσο, οι απαιτήσεις δεν προορίζονταν να βαίνουν πέραν αυτών που διατυπώνονταν στη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ ⁽⁴⁷⁵⁾.

Σύμφωνα με την υφιστάμενη νομολογία του ΔΕΕ, αποτελεσματική δικαστική προστασία παρέχεται εάν ένα δικαστήριο είναι σε θέση να ελέγξει τόσο τα πραγματικά περιστατικά όσο και τα νομικά ζητήματα τουλάχιστον σε έναν βαθμό δικαιοδοσίας ⁽⁴⁷⁶⁾. Το ΔΕΕ έχει παραπέμψει επίσης στον κανόνα αυτόν στο πλαίσιο του ασύλου ⁽⁴⁷⁷⁾.

Στην απόφαση του ΔΕΕ για την υπόθεση *H.I.D. και B.A.*, το γεγονός ότι το Refugee Appeals Tribunal έχει ευρεία εξουσία ελέγχου, καθώς «είναι αρμόδιο να εξετάζει τόσο τα νομικά ζητήματα όσο και τα πραγματικά περιστατικά και να αποφαινεται με βάση όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίσθηκαν ενώπιόν του, ως προς τα οποία διαθέτει περιθώριο εκτίμησης» ήταν ένα από τα στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη στο συμπέρασμα του ΔΕΕ ότι μπορεί να θεωρηθεί δικαστήριο για τους σκοπούς του άρθρου 39 της ΟΔΑ ⁽⁴⁷⁸⁾.

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αναφέρει στην αιτιολογική σκέψη 34 ότι: «[ο]ι διαδικασίες εξέτασης των αναγκών διεθνούς προστασίας θα πρέπει να είναι τέτοιες ώστε οι αρμόδιες αρχές να μπορούν να εξετάζουν **ενδεδειχώς** τις αιτήσεις παροχής διεθνούς προστασίας» ⁽⁴⁷⁹⁾. Η απαίτηση ενδεδειχώς εξέτασης παραπέμπει ενδεχομένως στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ (βλ. κατωτέρω). Όπως διευκρινίζεται στη δικαστική ανάλυση της ΕΑΣΟ *Αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου — Δικαστική ανάλυση*, το ΔΕΕ έχει χρησιμοποιήσει παρόμοιες

⁽⁴⁷²⁾ Βλ. ενότητα 4.2. ανωτέρω σχετικά με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις, και ΕΑΣΟ, *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, δικαστική ανάλυση που εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την ΕΑΣΟ, βλ. υποσημείωση 1, υποενότητα 4.2.5.

⁽⁴⁷³⁾ ΕΑΣΟ, *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την ΕΑΣΟ, ό.π. υποσημείωση 1, υποενότητα 4.2.8.

⁽⁴⁷⁴⁾ Ό.π., ενότητα 4.5.

⁽⁴⁷⁵⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Commission staff working document accompanying the proposal for a Directive on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing international protection — Impact Assessment*, βλ. υποσημείωση 462, σ. 39.

⁽⁴⁷⁶⁾ Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 2ας Ιουνίου 2005, υπόθεση C-136/03, *Georg Dörr κατά Sicherheitsdirektion für das Bundesland Kärnten και Ibrahim Ünal κατά Sicherheitsdirektion für das Bundesland Vorarlberg*, EU:C:2005:340, σκέψη 55. Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-506/04, *Graham J. Wilson κατά Ordre des avocats du barreau de Luxembourg*, EU:C:2006:587, σκέψη 62: «[...] το άρθρο 9 της οδηγίας 98/5/ΕΚ έχει την έννοια ότι απαγορεύει τη διαδικασία προσφυγής στο πλαίσιο της οποίας η απόφαση για την απόρριψη της αίτησης εγγραφής στα μητρώα κατά το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας πρέπει να προσβληθεί σε πρώτο βαθμό ενώπιον οργάνου που απαρτίζεται αποκλειστικά από δικηγόρους που ασκούν το επάγγελμά τους υπό τον επαγγελματικό τίτλο του κράτους μέλους υποδοχής και, σε δεύτερο βαθμό, ενώπιον οργάνου του οποίου τα περισσότερα μέλη είναι τέτοιοι δικηγόροι, ενώ **παράλληλα η αίτηση αναίρεσης ενώπιον του ανώτατου δικαστηρίου του κράτους μέλους αυτού παρέχει δυνατότητα δικαστικού ελέγχου μόνο ως προς τα νομικά ζητήματα και όχι ως προς τα πραγματικά περιστατικά**» (η επισήμανση των συντακτών). Η υπόθεση αφορούσε την οδηγία 98/5/ΕΚ για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, άρθρο 9.

⁽⁴⁷⁷⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 57.

⁽⁴⁷⁸⁾ ΔΕΕ, *H.I.D. και B.A.*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 93. Η επισήμανση των συντακτών.

⁽⁴⁷⁹⁾ Η έννοια του προσεκτικού και ενδεδειχώς ελέγχου επεξηγείται αναλυτικά στη δικαστική ανάλυση της ΕΑΣΟ *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 4.3.3.

απαιτήσεις ελέγχου στη νομολογία του. Όσον αφορά την αξιολόγηση του κινδύνου που διατρέχει ο αιτών, σε αποφάσεις σχετικές με την ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση), το ΔΕΕ επιβάλλει τη διεξαγωγή της αξιολόγησης αυτής με «προσοχή και σύνεση»⁽⁴⁸⁰⁾. Όταν εθνικό δικαστήριο εξετάζει τη νομιμότητα της οριστικής απόφασης περί διεθνούς προστασίας, το ΔΕΕ επιβάλλει «ενδεδειγμένη εξέταση» από το δικαστήριο⁽⁴⁸¹⁾.

Στην πρότασή της για το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η Επιτροπή παρέπεμψε στις απαιτήσεις του ΕΔΔΑ σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σε υποθέσεις που αφορούσαν τα άρθρα 3 και 13 της ΕΣΔΑ. Επομένως, η νομολογία του μπορεί να είναι διαφωτιστική. Κατά την εκτίμηση ισχυρισμού βάσει του άρθρου 3, το ίδιο το ΕΔΔΑ διενεργεί «πλήρη και ex nunc αξιολόγηση»⁽⁴⁸²⁾. Ως πλήρης αξιολόγηση νοείται «η ανάγκη εξέτασης όλων των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης»⁽⁴⁸³⁾. Το ΕΔΔΑ επιβάλλει επίσης στα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να διενεργούν ανεξάρτητο και «ενδεδειγμένο έλεγχο» του ισχυρισμού περί ύπαρξης βάσιμων λόγων φόβου για πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης η οποία αντιβαίνει στο άρθρο 3⁽⁴⁸⁴⁾. Για να είναι ο έλεγχος «ενδεδειγμένος», θα πρέπει να εξετάζονται οι ισχυρισμοί των αιτούντων σχετικά με τον κίνδυνο κακομεταχείρισης⁽⁴⁸⁵⁾. Στο πλαίσιο του ενδεδειγμένου ελέγχου είναι πιθανό το δικαστήριο να υποχρεούται να διερευνήσει περαιτέρω τα υποβληθέντα έγγραφα⁽⁴⁸⁶⁾. Οι αποφάσεις δεν θα πρέπει να συντάσσονται με στερεότυπο τρόπο χωρίς να παρέχονται λεπτομέρειες σχετικά με το σκεπτικό τους⁽⁴⁸⁷⁾. Το ΕΔΔΑ αξιολογεί τον κίνδυνο με παραπομπή τόσο στα πραγματικά περιστατικά τα οποία ήταν γνωστά όσο και σε εκείνα τα οποία θα έπρεπε να είναι γνωστά κατά τον χρόνο της απέλασης⁽⁴⁸⁸⁾. Για να είναι διεξοδική η αξιολόγηση, οι αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν επίσης υπόψη «ενδεχόμενες ομοιότητες ή δυνητικές διαφορές μεταξύ [ατομικών] περιπτώσεων»⁽⁴⁸⁹⁾.

⁽⁴⁸⁰⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 2ης Σεπτεμβρίου 2012, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/11 και 99/11, *Y και Z v Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht und Bundesbeauftragter für Asylangelegenheiten beim Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*, ECLI:EU:C:2012:518· ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Salahadin Abdulla και λοιποί κατά Bundesrepublik Deutschland*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, ECLI:EU:C:2010:105, σκέψη 90.

⁽⁴⁸¹⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 56.

⁽⁴⁸²⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 1948/04, σκέψη 136. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, και ΕΔΔΑ, *J.K. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 349, σκέψη 83.

⁽⁴⁸³⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 25904/07, σκέψη 113.

⁽⁴⁸⁴⁾ Βλ., π.χ., ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 50. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψη 113 και ΕΔΔΑ, *J.K. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 349, σκέψη 86.

⁽⁴⁸⁵⁾ ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 49. ΕΔΔΑ, απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2009, *Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 30471/08, σκέψη 113: «Προκαλεί έκπληξη στο ΕΔΔΑ το γεγονός ότι τόσο οι διοικητικές όσο και οι δικαστικές αρχές παρέμειναν τελείως αδιάφορες απέναντι στους σοβαρούς ισχυρισμούς των προσφευγόντων περί κινδύνου κακομεταχείρισης σε περίπτωση επιστροφής τους στο Ιράκ ή στο Ιράν. Το ΕΔΔΑ εκτιμά ότι η έλλειψη κάθε αντίδρασης από τις εθνικές αρχές όσον αφορά τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων ισοδυναμεί με έλλειψη "ενδεδειγμένου ελέγχου" που επιβάλλεται δυνάμει του άρθρου 13 της Σύμβασης». Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 23ης Ιουνίου 2011, *Diallo κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 20493/07, σκέψη 81. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 40, ή ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψεις 387–388. Στην τελευταία αναφέρεται ότι «η απαίτηση που προκύπτει από το άρθρο 13 για αναστολή της εκτέλεσης του επίδικου μέτρου δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί κατά τρόπο επιβλητικό [...]. Το αντίθετο θα σήμαινε στην πράξη ότι αναγνωρίζεται στα κράτη η δυνατότητα να προβούν σε απομάκρυνση του ενδιαφερομένου χωρίς να έχουν προβεί σε μια εξέταση όσο το δυνατόν πιο αυστηρή των αιτιάσεων που αντλούνται από το άρθρο 3».

⁽⁴⁸⁶⁾ Στην υπόθεση *Singh κατά Βελγίου*, οι προσφεύγοντες υπέβαλαν στο συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Βέλγιο) έγγραφα προς απόδειξη της ιθαγένειάς τους, τα οποία τους απέστειλε η UNHCR και τα οποία συνοδεύονταν από την επιβεβαίωση ότι είχαν καταχωριστεί ως πρόσφυγες στο πλαίσιο της εντολής της UNHCR και υποστήριζαν τους ισχυρισμούς τους. Το συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (conseil) δεν απέδωσε καμία βαρύτητα στα έγγραφα, με την αιτιολογία ότι θα μπορούσαν εύκολα να έχουν πλαστογραφηθεί. Το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι η προσέγγιση που εφάρμοσε το εθνικό δικαστήριο στην περίπτωση αυτή δεν ήταν σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, δεδομένου ότι το δικαστήριο δεν διενήργησε καμία έρευνα σχετικά με τη δυνητική γνησιότητα των εγγράφων που υπέβαλαν οι προσφεύγοντες. ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2012, *Singh και λοιποί κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 33210/11, σκέψεις 101 και 104–105. Βλ. επίσης *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS – A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ενότητα 5.1 σχετικά με την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν αμφισβητούμενη ιθαγένεια ή ανιθαγένεια.

⁽⁴⁸⁷⁾ Βλ. ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 302, όπου η κρίση αυτή διατυπώθηκε σε σχέση με πρωτοβάθμιες αρχές. Ωστόσο, βλ. επίσης ΕΔΔΑ, τμήμα ευρείας συνθέσεως, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλίας*, βλ. υποσημείωση 241, σκέψη 251, στην οποία το ΕΔΔΑ έκανε δεκτές εντολές άρνησης εισόδου οι οποίες είχαν συνταχθεί με παρόμοιους όρους και αιτιολογηθεί απλώς βάσει της ιθαγένειας των «αιτούντων», της παρατήρησης ότι αυτοί είχαν διέλθει παρανόμως τα ιταλικά σύνορα και της απουσίας οποιασδήποτε εκ των περιστάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 10 παράγραφος 4 του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 [πολιτικό άσυλο, χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή λήψη μέτρων προσωρινής προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους (...)]. Κατά το ΕΔΔΑ, αυτό μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι οι αιτούντες «δεν διέθεταν έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα και δεν είχαν προβάλει ούτε φόβο κακομεταχείρισης σε περίπτωση επιστροφής τους ούτε την ύπαρξη οποιουδήποτε άλλου νομικού εμπόδιου στην απέλασή τους».

⁽⁴⁸⁸⁾ ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψη 115.

⁽⁴⁸⁹⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2013, *J.K. κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 2964/12, σκέψη 73. Στην υπόθεση αυτή, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι εθνικές αρχές δεν είχαν εξετάσει διεξοδικά τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος. Στη μητέρα του προσφεύγοντος χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα μετά την προσφυγή της ενώπιον του αρμόδιου για υποθέσεις ασύλου δικαστηρίου στην Αυστρία. Ο γιος της δεν έδωσε συνέχεια στη δικαστική διαδικασία σε σχέση με την πρώτη αίτηση που υπέβαλε, αλλά υπέβαλε μεταγενέστερη αίτηση προβάλλοντας τους ίδιους λόγους με τη μητέρα του ως προς την αναχώρηση από τη χώρα του, οι οποίοι σχετιζόνταν με τον θάνατο του πατέρα του. Οι ισχυρισμοί του δεν κρίθηκαν πειστικοί και η μεταγενέστερη αίτηση απορρίφθηκε βάσει της αρχής του δεδικασμένου. Ωστόσο, οι αρχές δεν εξήγησαν «την αναντιστοιχία μεταξύ του τρόπου αξιολόγησης της μεταγενέστερης αίτησης ασύλου του προσφεύγοντος και του καθεστώτος αναγνωρισμένου πρόσφυγα της μητέρας του». Ο.π. σκέψη 74.

Κατά το ΕΔΔΑ, ο αυστηρός έλεγχος επιβάλλει η αξιολόγηση να είναι «επαρκής και [να] υποστηρίζεται επαρκώς από υλικό που έχουν στη διάθεσή τους οι εθνικές αρχές, αλλά και υλικό που προέρχεται από άλλες αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές, όπως π.χ. άλλα συμβαλλόμενα ή τρίτα κράτη, υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών και εγνωσμένου κύρους μη κυβερνητικές οργανώσεις»⁽⁴⁹⁰⁾. Το ΕΔΔΑ θα αξιολογήσει τον κίνδυνο «λαμβανομένων υπόψη όλων των στοιχείων που τέθηκαν στη διάθεσή του ή, εάν είναι αναγκαίο, των στοιχείων που συγκέντρωσε αυτεπαγγέλτως, ιδίως όταν ο προσφεύγων —ή τρίτος κατά την έννοια του άρθρου 36 της Σύμβασης— προβάλλει βάσιμους λόγους οι οποίοι γεννούν αμφιβολίες όσον αφορά τις πληροφορίες στις οποίες στηρίχθηκε η καθής κυβέρνηση»⁽⁴⁹¹⁾. Λαμβανομένου υπόψη του επικουρικού ρόλου του ΕΔΔΑ, αυτό επιβάλλει επίσης η αξιολόγηση των εθνικών αρχών να είναι επαρκής και να υποστηρίζεται επαρκώς από αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές⁽⁴⁹²⁾.

Το άρθρο 10 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) απαιτεί τα δικαστήρια να έχουν πρόσβαση στις γενικές πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι οποίες είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους⁽⁴⁹³⁾. Το άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο β) υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε «να λαμβάνονται συγκεκριμένες και ακριβείς πληροφορίες από διάφορες πηγές, όπως η [EASO] και ο UNHCR και τις σχετικές διεθνείς οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως προς τη γενική κατάσταση στις χώρες καταγωγής των αιτούντων και, όπου χρειάζεται, στις χώρες μέσω των οποίων διήλθαν και να προβλέπεται ότι το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για την εξέταση των αιτήσεων και τη λήψη των αποφάσεων έχει πρόσβαση στις εν λόγω πληροφορίες».

6.2.3. Κρίσιμος χρόνος ελέγχου

Το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει η εξέταση των πραγματικών και των νομικών ζητημάτων να είναι πλήρης και *ex nunc*, τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Η απαίτηση αυτή φαίνεται να έχει την προέλευσή της στην πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ (βλ. κατωτέρω). Το δικαστήριο δεν πρέπει να περιορίζεται στα αποδεικτικά στοιχεία ως είχαν κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης της αποφαινόμενης αρχής. Αντιθέτως, πρέπει να μεριμνά ώστε να έχει στη διάθεσή του κάθε σχετικό αποδεικτικό στοιχείο το οποίο αφορά την κατάσταση ως έχει κατά την ημερομηνία εκδίκασης της προσφυγής. Η πρόσβαση των δικαστηρίων σε πληροφορίες σχετικά με την χώρα καταγωγής ή, όπου είναι αναγκαίο, διέλευσης [άρθρο 10 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], καθώς και σε όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν την ατομική κατάσταση και στις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος [άρθρο 4 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)], είναι αναγκαία προκειμένου τα δικαστήρια να είναι σε θέση να εκτελέσουν το καθήκον αυτό⁽⁴⁹⁴⁾.

Σε υποθέσεις που αφορούν παρεκκλίσεις από το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της ΕΕ, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η προϋπόθεση της ύπαρξης ενεστώσας απειλής πρέπει να συντρέχει *κατά τον χρόνο εκτελέσεως της απελάσεως*. Για τον σκοπό αυτόν απαιτείται τα

⁽⁴⁹⁰⁾ ΕΔΔΑ, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 483, σκέψη 119; ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψη 117, και ΕΔΔΑ, *J.K. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 349, σκέψη 89.

⁽⁴⁹¹⁾ Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, βλ. υποσημείωση 482, σκέψη 136.

⁽⁴⁹²⁾ Ό.π., σκέψη 136: «Όσον αφορά τα υλικά που συγκεντρώνει αυτεπαγγέλτως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, με δεδομένο τον απόλυτο χαρακτήρα της προστασίας που παρέχει το άρθρο 3, πρέπει να πειστεί ότι η αξιολόγηση στην οποία προέβησαν οι αρχές του Συμβαλλόμενου Κράτους είναι επαρκής και υποστηρίζεται επαρκώς από υλικό που έχουν στη διάθεσή τους οι εθνικές αρχές, αλλά και υλικό που προέρχεται από άλλες αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές όπως π.χ. άλλα Συμβαλλόμενα ή τρίτα Κράτη, υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών και εγνωσμένου κύρους μη κυβερνητικές οργανώσεις».

⁽⁴⁹³⁾ ΕΔΔΑ, *F.G. κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψη 113.

⁽⁴⁹⁴⁾ *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, υποενότητα 3.1.2.1.

δικαστήρια να έχουν την εξουσία να λάβουν υπόψη πραγματικά περιστατικά που ανέκυψαν μετά την τελευταία απόφαση των διοικητικών αρχών ⁽⁴⁹⁵⁾.

Ορισμένα εθνικά δικαστήρια έχουν εξετάσει δικονομικούς κανόνες σχετικούς με την *ex nunc* εξέταση υποθέσεων ⁽⁴⁹⁶⁾. Σε κάποιες χώρες οι δικονομικοί κανόνες ενδέχεται να προβλέπουν περιορισμούς όταν ο αιτών υποβάλλει νέα πραγματικά περιστατικά κατά τη διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου. Ενώ, σύμφωνα με τη γαλλική νομολογία, το δικαστήριο δεν μπορεί να αρνηθεί να λάβει υπόψη στοιχεία τα οποία γνωρίζει ή για τα οποία ενημερώθηκε και τα οποία επιβεβαιώνουν κίνδυνο δίωξης ή κακομεταχείρισης ⁽⁴⁹⁷⁾, στην Αυστρία, πραγματικά περιστατικά τα οποία υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας ασύλου με σκοπό την καθυστέρηση της διαδικασίας μπορούν να μην ληφθούν υπόψη ⁽⁴⁹⁸⁾. Το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο στενός αυτός περιορισμός ήταν αναλογικός προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και δεν συνιστούσε παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ ⁽⁴⁹⁹⁾. Σύμφωνα με το σχετικό Συνταγματικό Δικαστήριο, ακόμη και αν ο προσφεύγων δεν αναφέρει όλα τα σχετικά πραγματικά περιστατικά ενώπιον της αποφαινόμενης αρχής, η ατομική κατάστασή του πρέπει να εξεταστεί. Η καθυστερημένη υποβολή νέων πραγματικών περιστατικών θα μπορούσε να δικαιολογηθεί, για παράδειγμα, εάν οι ερωτήσεις της συνέντευξης δεν αφορούσαν το συγκεκριμένο ζήτημα· εάν δεν πραγματοποιήθηκε προσωπική συνέντευξη· εάν ο αιτών ενδέχεται να μην αντιλήφθηκε ορθά τη σημασία των πραγματικών περιστατικών για την αίτησή του· λόγω τραυματικών εμπειριών ή αισθήματος ντροπής του αιτούντος ή άλλων περιορισμών (προηγούμενη εμπειρία βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή διώξεων λόγω σεξουαλικότητας, φύλο του υπευθύνου της συνέντευξης ή του διερμηνέα) ⁽⁵⁰⁰⁾.

Κατά την αξιολόγηση του κινδύνου έκθεσης ενός ατόμου σε κίνδυνο κακομεταχείρισης, το ΕΔΔΑ προβαίνει σε *ex nunc* εξέταση του κινδύνου. Η προσέγγιση αυτή αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Ο κρίσιμος χρόνος για την αξιολόγηση του κινδύνου έκθεσης ενός ατόμου σε κίνδυνο κακομεταχείρισης είναι ο χρόνος απέλασης ⁽⁵⁰¹⁾. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι:

⁽⁴⁹⁵⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-482/01 και C-493/01, *Γιώργος Ορφανόπουλος και Raffaele Oliveri*, EU:C:2004:262, σκέψεις 78–79: «[Τ]ο άρθρο 3 της οδηγίας 64/221 αντίκειται σε εθνική πρακτική σύμφωνα με την οποία τα εθνικά δικαστήρια δεν λαμβάνουν υπόψη, κατά την εξέταση της νομιμότητας της απελάσεως υπηκόου άλλου κράτους μέλους, τα πραγματικά περιστατικά τα οποία προέκυψαν μετά την τελευταία απόφαση των αρμόδιων αρχών και τα οποία συνεπάγονται ενδεχομένως ότι έχει εξαλειφθεί ή περιορισθεί σημαντικά η απειλή που συνιστά για τη δημόσια τάξη η συμπεριφορά του οικείου προσώπου. Τέτοια περίπτωση συντρέχει ιδίως εφόσον παρήλθε μακρό χρονικό διάστημα μεταξύ, αφενός, της εκδόσεως της αποφάσεως περί απελάσεως του ενδιαφερομένου και, αφετέρου, της εκτιμήσεως της αποφάσεως αυτής από το αρμόδιο δικαστήριο.» Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2004, υπόθεση C-467/02, *Cetinkaya κατά Land Baden-Württemberg*, EU:C:2004:708, σκέψη 48, όσον αφορά τους Τούρκους υπηκόους. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η απαγόρευση εξόδου από την επικράτεια που επιβάλλεται σε πολίτη της Ένωσης «εμποδίζει τους μεν πολίτες της Ένωσης να επικαλούνται το δικαίωμά τους για ελεύθερη κυκλοφορία και ελεύθερη διαμονή, το οποίο τους απονέμει το άρθρο 21 της ΣΛΕΕ, κατά των απόλυτων απαγορεύσεων εισόδου στην επικράτεια ή εξόδου από αυτή, οι οποίες έχουν επιβληθεί για απεριόριστη χρονική διάρκεια, τα δε διοικητικά όργανα να συνάγουν τις αναγκαίες συνέπειες από τη νομολογία του Δικαστηρίου που επιβεβαιώνει ότι οι απαγορεύσεις αυτές είναι παράνομες από την άποψη του δικαίου της Ένωσης, δεν είναι εύλογο να θεωρείται δικαιολογημένη με βάση την αρχή της ασφάλειας δικαίου και, επομένως, πρέπει να θεωρείται συναφώς αντίθετη προς την αρχή της αποτελεσματικότητας και προς το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ».

⁽⁴⁹⁶⁾ Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης δημοσίευσε περιεκτική επισκόπηση της εξουσίας των δικαστηρίων να διενεργούν πλήρη και *ex nunc* εξέταση. Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, *Ad-hoc query of a full and ex nunc examination by the court in accordance with Article 46(1) of the recast Asylum Procedures Directive*, 2015.

⁽⁴⁹⁷⁾ Βλ. Συμβούλιο της Επικρατείας (Γαλλία), αποφάσεις της 30ής Νοεμβρίου 2016, *M. A.B.*, αριθ. 388766, ECLI:FR:CECHS:2016:388766.20161130· της 17ης Οκτωβρίου 2016, *Mme B.A.*, αριθ. 393852, ECLI:FR:CECHS:2016:393852.2016101· και της 5ης Ιουνίου 2015, *OPFRA κατά M. B.*, αριθ. 376783, ECLI:FR:CESSR:2015:376783.20150605.

⁽⁴⁹⁸⁾ Ο κανόνας αυτός εμπεριέχεται στον αυστριακό νόμο περί ασύλου.

⁽⁴⁹⁹⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2013, αριθ. U1937-1938/2012 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL). Παρά τον κανόνα περί απαγόρευσης νέων πραγματικών περιστατικών, το αρμόδιο σε υποθέσεις ασύλου δικαστήριο εξέτασε αναλυτικά τη θέση των αιτούντων ως γυναικών στην περίπτωση της επιστροφής τους στο Αφγανιστάν. Το Συνταγματικό Δικαστήριο έλαβε επίσης υπόψη την ειδική φύση της διαδικασίας ασύλου (ενδεχόμενα προβλήματα μετάφρασης, συγκεκριμένη κατάσταση σωματικής και ψυχικής υγείας)· οι αιτούντες ενδέχεται ενίοτε να μην είναι σε θέση να παρουσιάσουν σχετικά πραγματικά περιστατικά εγκαίρως. Επεξήγηση του αυστριακού κανόνα περιέχεται επίσης στο J. Chlebny, «Power of the judge vis-a-vis new facts that happened after examination of the claim by the administrative authority», 9η Παγκόσμια Διάσκεψη της IALRJ στο Bled, 2011, σ. 8-9.

⁽⁵⁰⁰⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Ústavní soud České republiky) (Τσεχία), απόφαση της 12ης Απριλίου 2016, I.ÚS 425/16.

⁽⁵⁰¹⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Μαρτίου 1991, *Crúz Varas και λοιποί κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 15576/89, σκέψη 76. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, βλ. υποσημείωση 482, σκέψη 136: «Καθώς η φύση της ευθύνης των Συμβαλλόμενων Κρατών βάσει του άρθρου 3 σε υποθέσεις αυτού του είδους έγκειται στην πράξη της έκθεσης ενός ατόμου σε κίνδυνο κακομεταχείρισης, η ύπαρξη του κινδύνου πρέπει να αξιολογείται πρωτίστως σε συνάρτηση με εκείνα τα πραγματικά περιστατικά που ήταν γνωστά ή έπρεπε να είναι γνωστά στο Συμβαλλόμενο Κράτος κατά το χρόνο της απέλασης».

απαιτείται πλήρης και *ex nunc* αξιολόγηση, διότι η κατάσταση στην εκάστοτε χώρα προορισμού μπορεί να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου. Παρότι η ιστορική πορεία είναι κεντρικού ενδιαφέροντος, στον βαθμό που μπορεί να διαλευκάνει την τρέχουσα κατάσταση και την πιθανή εξέλιξή της, καθοριστικής σημασίας είναι οι υφιστάμενες συνθήκες και είναι, συνεπώς, αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη τα στοιχεία που προκύπτουν μετά την έκδοση της τελεσίδικης απόφασης από τις εθνικές αρχές⁽⁵⁰²⁾.

Από την απόφαση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* φαίνεται να προκύπτει ότι και τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να εξετάζουν τις σχετικές με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ αιτιάσεις «κατά τον χρόνο της απέλασης»⁽⁵⁰³⁾. Στην υπόθεση *Singh κατά Βελγίου*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το εθνικό δικαστήριο δεν είχε τηρήσει την απαίτηση αυστηρής *ex nunc* εξέτασης σε υπόθεση στην οποία δεν προέβη στην αξιολόγηση εγγράφων που υποβλήθηκαν μόνο στο ένδικο στάδιο της διαδικασίας⁽⁵⁰⁴⁾. Κατά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας, το ΕΔΔΑ δεν θεωρεί ότι καθυστερημένες δηλώσεις των προσφευγόντων έχουν αυτομάτως αντίκτυπο στην αξιοπιστία τους⁽⁵⁰⁵⁾.

Μολαταύτα, το ΕΔΔΑ δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να απαιτηθεί, αντιθέτως, από τους αιτούντες να καταθέσουν νέα αίτηση διεθνούς προστασίας και να υποβάλουν νέα πραγματικά περιστατικά στο πλαίσιο νέας διαδικασίας⁽⁵⁰⁶⁾. Σε υπόθεση μεταγενέστερης αίτησης που υποβλήθηκε το 2011 από αιτούντα στου οποίου τη μητέρα είχε χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα λίγα έτη νωρίτερα (2009) για τους ίδιους λόγους, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι εθνικές αρχές δεν είχαν διενεργήσει διεξοδική αξιολόγηση όταν απέρριψαν την αίτηση λόγω δεδικασμένου χωρίς να εξετάσουν «τη σύνδεση μεταξύ της διαδικασίας που αφορούσε τον ίδιο και της διαδικασίας που αφορούσε τη μητέρα του ούτε τις ενδεχόμενες ομοιότητες ή δυνητικές διαφορές μεταξύ αυτών των δύο περιπτώσεων»⁽⁵⁰⁷⁾.

6.2.4. Εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή της ενότητας 6.2. ανωτέρω, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής δυνάμει του άρθρου 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προϋποθέτει «πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, **ιδίως, κατά περίπτωση, εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την [ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση)]**, τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου»⁽⁵⁰⁸⁾.

Η τρέχουσα νομολογία του ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει αν τα δικαστήρια πρέπει να διαθέτουν εξουσία χορήγησης διεθνούς προστασίας, παρότι υπάρχουν εκκρεμείς αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων επί του ζητήματος αυτού, όπως περιγράφεται κατωτέρω. Από τη νομολογία του ΕΔΔΑ δεν φαίνεται να προκύπτει απαίτηση τέτοιας εξουσίας. Αντιθέτως,

⁽⁵⁰²⁾ ΕΔΔΑ, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 483, σκέψη 112.

⁽⁵⁰³⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 389 «[...] Οι αποφάσεις των οποίων έλαβε γνώση το Δικαστήριο [...] επιβεβαιώνουν ότι η εξέταση των αιτιάσεων των σχετικών με το άρθρο 3 στην οποία προέβαιναν μερικά τμήματα του Συμβουλίου Διαφορών Αλλοδαπών, την εποχή της απέλασης του προσφευγόντα, δεν ήταν πλήρης. Στην πραγματικότητα, τα τμήματα αυτά περιόριζαν την εξέτασή τους στο να ελέγχουν αν οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν φέρει την συγκεκριμένη απόδειξη του ανεπανόρθωτου χαρακτήρα της ζημίας που μπορούσε να προκύψει από την επικαλούμενη ενδεχόμενη παραβίαση του άρθρου 3, κάνοντας ακόμα πιο βαρύ το βάρος της απόδειξης σε τέτοιες διαστάσεις που καθιστούσαν αδύνατη την εξέταση επί της ουσίας του κινδύνου της επικαλούμενης παραβίασης. Επίσης, ακόμα και όταν οι ενδιαφερόμενοι προσπαθούσαν, για το σκοπό αυτό, να συμπληρώσουν τον φάκελό τους μετά την συνέντευξη με το Γραφείο αλλοδαπών, το Συμβούλιο Διαφορών Αλλοδαπών δεν λάμβανε πάντα υπόψη του τα στοιχεία αυτά. Έτσι, οι ενδιαφερόμενοι παρεμποδίζονταν να αποδείξουν τον υπερασπισίμο χαρακτήρα των αιτιάσεών τους ως προς το άρθρο 3 της Σύμβασης». Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *FG κατά Σουηδίας*, βλ. υποσημείωση 77, σκέψεις 156–158.

⁽⁵⁰⁴⁾ ΕΔΔΑ, *Singh και λοιποί κατά Βελγίου*, βλ. υποσημείωση 486 σκέψεις 101 και 104–105.

⁽⁵⁰⁵⁾ ΕΔΔΑ, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, βλ. υποσημείωση 409, σκέψεις 64–65. Βλ. επίσης *Evidence and credibility assessment in the context of the CEAS — A judicial analysis*, βλ. υποσημείωση 2, ειδικότερα ενότητες 4.5.1., 5.7.1. και 6.3.

⁽⁵⁰⁶⁾ ΕΔΔΑ, *Bahadur*, βλ. υποσημείωση 358, σκέψεις 47–48.

⁽⁵⁰⁷⁾ ΕΔΔΑ, *I.K. κατά Αυστρίας*, βλ. υποσημείωση 489, σκέψη 73.

⁽⁵⁰⁸⁾ Η επισήμανση των συντακτών.

η πλήρης δικαιοδοσία σε συνδυασμό με την *ex nunc* εξέταση επιβάλλει τα δικαστήρια να διαθέτουν την εξουσία να ακυρώνουν τη διοικητική απόφαση και να εξετάζουν τόσο τα πραγματικά όσο και τα νομικά ζητήματα κατά την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου. Μπορεί, ωστόσο, να υποστηριχθεί ότι, προκειμένου να έχει αποτελεσματικό χαρακτήρα, το ένδικο μέσο θα πρέπει να επανορθώνει την προκληθείσα παράβαση⁽⁵⁰⁹⁾ και ότι η εξουσία χορήγησης διεθνούς προστασίας μπορεί να είναι αναγκαία σε περιπτώσεις στις οποίες η ακύρωση της απόφασης δεν θα έχει ως αποτέλεσμα επαρκείς διασφαλίσεις για τον προσφεύγοντα. Το ζήτημα αυτό ανακύπτει, για παράδειγμα, σε περιστάσεις στις οποίες το δικαστήριο ακυρώνει επανειλημμένως τη διοικητική απόφαση, αλλά η αρχή αρνείται να χορηγήσει στον αιτούντα διεθνή προστασία παρά τη σχετική διαταγή του δικαστηρίου.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακίας ζήτησε από το ΔΕΕ να εκδώσει προδικαστική απόφαση σχετικά με το αν το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχει την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής, ο οποίος αξιολογεί την ανάγκη διεθνούς προστασίας αιτούντος, δικαιούται να χορηγήσει την προστασία αυτή στον αιτούντα, όταν προηγούμενες αρνητικές αποφάσεις της διοικητικής αρχής έχουν επανειλημμένως ακυρωθεί με αποτέλεσμα να γεννώνται αμφιβολίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των επακόλουθων ενδίκων μέσων, και αν αυτό ισχύει ακόμη και όταν δεν είναι πρόδηλο βάσει της εθνικής νομοθεσίας ότι ο δικαστής έχει τέτοια αρμοδιότητα. Το Ανώτατο Δικαστήριο υπέβαλε επίσης το ερώτημα αν η εν λόγω αρμοδιότητα αναγνωρίζεται και στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο⁽⁵¹⁰⁾.

Το βουλγαρικό Administrativen Sad Sofia-grad ζήτησε επίσης την έκδοση προδικαστικής απόφασης σχετικά με το αν συνάγεται από το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «ότι το δικαστήριο υποχρεούται να εξετάσει επί της ουσίας νέους λόγους για την παροχή διεθνούς προστασίας, οι οποίοι προβάλλονται κατά τη διάρκεια της δίκης, πλην όμως δεν μνημονεύτηκαν στην προσφυγή κατά της απόφασής περί απορρίψεως της αιτήσεως διεθνούς προστασίας»⁽⁵¹¹⁾. Σε άλλη προδικαστική παραπομπή ζήτησε από το ΔΕΕ να ερμηνεύσει την απαίτηση εξέτασης των αναγκών διεθνούς προστασίας σε υπόθεση στην οποία ενδέχεται να έχει εφαρμογή λόγος αποκλεισμού του άρθρου 12 παράγραφος 1 της ΟΕΑΑ⁽⁵¹²⁾.

Οι αποφάσεις στις υποθέσεις αυτές είναι πιθανό να αποσαφηνίσουν αν το άρθρο 46 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει τα δικαστήρια να διαθέτουν εξουσία χορήγησης διεθνούς προστασίας.

6.3. Πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή

Στην παρούσα ενότητα περιγράφονται τα βασικά στοιχεία που πρέπει να έχουν προβλεφθεί και να είναι πρακτικά διαθέσιμα ώστε να διασφαλίζεται ότι οι αιτούντες διεθνή προστασία έχουν πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή. Σε αυτά περιλαμβάνεται η απαίτηση να παρέχονται στους αιτούντες των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε γραπτή απόφαση με την αιτιολογία της απόρριψης και πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο άσκησης ένδικου μέσου κατά της απόφασης (υποενότητα 6.3.1). Οι προθεσμίες εντός των οποίων μπορούν να ασκηθούν οι προσφυγές πρέπει επίσης να είναι εύλογες και οι προσφυγές πρέπει να εξετάζονται με εύλογη ταχύτητα (υποενότητα 6.3.2). Οι προσφεύγοντες χρειάζονται επίσης δωρεάν νομική

⁽⁵⁰⁹⁾ Βλ., π.χ., ΕΔΔΑ, απόφαση της 29ης Μαρτίου 2006, *Scordino κατά Ιταλίας* (αριθ. 1), προσφυγή αριθ. 36813/97, σκέψεις 186–188.

⁽⁵¹⁰⁾ Ανώτατο Δικαστήριο (Σλοβακία), προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ, υπόθεση αριθ. C-113/17, βλ. υποσημείωση 461.

⁽⁵¹¹⁾ Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία), Προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ, υπόθεση αριθ. C-652/16, βλ. υποσημείωση 461.

⁽⁵¹²⁾ Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία), Προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ, υπόθεση αριθ. C-585/16, βλ. υποσημείωση 461.

συνδρομή και εκπροσώπηση (υποενότητα 6.3.3). Τέλος, περιγράφονται άλλα μέσα προστασίας τα οποία πρέπει να έχουν θεσπιστεί (υποενότητα 6.3.4), περιλαμβανομένων εκείνων που εφαρμόζονται σε περιπτώσεις τεκμαιρόμενης ανάκλησης προσφυγής ή υπαναχώρησης από προσφυγή (υποενότητα 6.3.5). Το ζήτημα του ανασταλτικού αποτελέσματος και του δικαιώματος του προσφεύγοντος να παραμείνει στο έδαφος του κράτους μέλους εξετάζονται στην ενότητα 6.4. Όπως αποφάνθηκε το ΕΔΔΑ: «η δυνατότητα πρόσβασης στην πράξη σε μια προσφυγή είναι καθοριστικό κριτήριο για να κριθεί η αποτελεσματικότητά του»⁽⁵¹³⁾.

Στους πίνακες 21 και 22 κατωτέρω παρουσιάζονται οι διαδικαστικές εγγυήσεις που δεν παρέχονται από την ΟΔΑ (αναδιατύπωση) με ισοδύναμο τρόπο στο στάδιο της άσκησης ένδικου μέσου. Όπως αναφέρεται κατωτέρω, σε ορισμένες από τις περιπτώσεις αυτές, πρόσθετες εγγυήσεις απορρέουν από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ.

Πίνακας 21: Εγγυήσεις που παρέχονται με ισοδύναμο τρόπο κατά τη διαδικασία ενώπιον της αποφαινόμενης αρχής και κατά τη διαδικασία άσκησης ένδικου μέσου

Άρθρο	Διοικητικό στάδιο	Στάδιο άσκησης ένδικου μέσου	Σημείωση
8(2)	✓	✓	Βλ. άρθρο 2 στοιχεία γ), ε)
10(3)(b)	✓	✓	Βλ. άρθρο 10 παράγραφος 4
12(1) (a)-(e)	✓	✓	Βλ. άρθρο 12 παράγραφος 2
17(5)	✓	✓	[Η πρόσβαση στην καταγραφή της συνέντευξης έχει σημασία για τα δικαστήρια]
21-23	✓	✓	
24	✓	✓	
25(1)	✓	✓	
25(6)	✓	✓	[Η αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού]
25(6)(d)	✓	✓	
26	✓	✓	
29	✓	✓	
30	✓	✓	
41(2)(c)	✓	✓	

⁽⁵¹³⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 318· και ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 131.

Πίνακας 22: Εγγυήσεις που παρέχονται μόνο κατά τη διαδικασία ενώπιον της αποφαινόμενης αρχής και δεν εφαρμόζονται κατά τη διαδικασία άσκησης ένδικου μέσου ⁽⁵¹⁴⁾

Άρθρο	Διοικητικό στάδιο	Στάδιο άσκησης ένδικου μέσου	Σημείωση
6	✓	✗	
7	✓	✗	
8(1)	✓	✗	
9	✓	✗	
10(1), (2), (3) (a), (c)- (d)	✓	✗	
10(5)	✓	✗	
11(1), (3)	✓	✗	
11(2)	✓	✗	[οι πραγματικοί και νομικοί λόγοι της απόφασης και οι πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες προσβολής της απόφασης έχουν σημασία για τα δικαστήρια]
14-16	✓	✗	
17(1)-(4)	✓	✗	
18	✓	✗	
19	✓	✗	
25(2)-(5)	✓	✗	
25(6)(a),(b), (c)	✓	✗	
41(1)	✓	✗	
41(2)(a),(b)	✓	✗	
42(1),(2)	✓	✗	
42(3)	✓	✗	[αιτιολόγηση της απόφασης και δυνατότητες άσκησης ένδικου μέσου ή επανεξέτασης της απόφασης]
43	✓	✗	

6.3.1. Πρόσβαση στην αιτιολόγηση της απόφασης και σε πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα άσκησης ένδικου μέσου

Σε περίπτωση απόρριψης αίτησης διεθνούς προστασίας, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει να παρέχονται οι πραγματικοί και νομικοί λόγοι σε γραπτή απόφαση και να παρέχονται γραπτώς πληροφορίες για τις δυνατότητες προσβολής αρνητικής απόφασης [άρθρο 11 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁵¹⁵⁾. Η παράθεση της αιτιολόγησης της απόφασης

⁽⁵¹⁴⁾ Ορισμένες από τις εγγυήσεις αυτές δεν εφαρμόζονται στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου επειδή δεν έχουν νόημα στις δικαστικές διαδικασίες, π.χ. εγγυήσεις σχετικές με την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας.

⁽⁵¹⁵⁾ Βλ. επίσης άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ) και άρθρο 12 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

είναι καθοριστικής σημασίας για την αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου και για την κρίση του δικαστηρίου όσον αφορά τη νομιμότητα της αιτιολόγησης της απόφασης⁽⁵¹⁶⁾ (βλ. επίσης υποενότητα 4.2.2 ανωτέρω σχετικά με τις προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης)⁽⁵¹⁷⁾.

Σε υπόθεση στην οποία ο αιτών δεν μπόρεσε να κατανοήσει την προθεσμία για την άσκηση ένδικου μέσου λόγω έλλειψης μετάφρασης, το ιταλικό Ακυρωτικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής του προσφεύγοντος⁽⁵¹⁸⁾.

6.3.2. Προθεσμίες άσκησης ένδικου μέσου

Ο χρόνος διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο όσον αφορά τον πραγματικό χαρακτήρα της προσφυγής. Η θέσπιση κοινών απαιτήσεων για «δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου» αποτελεί έναν από τους στόχους του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου⁽⁵¹⁹⁾. Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιδιώκει την αποτελεσματικότητα σύμφωνα με την αρχή αυτή στην αιτιολογική σκέψη 18, σύμφωνα με την οποία: «Είναι προς το συμφέρον τόσο των κρατών μελών όσο και των αιτούντων διεθνή προστασία να λαμβάνεται απόφαση επί των αιτήσεων το συντομότερο δυνατό, με την επιφύλαξη της διεξαγωγής κατάλληλης και πλήρους εξέτασης»⁽⁵²⁰⁾.

Το άρθρο 46 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι οι προθεσμίες πρέπει να είναι «εύλογες [...] για την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής από τον αιτούντα» και ότι δεν πρέπει να «καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος». Σκοπός της διάταξης αυτής ήταν η εναρμόνιση της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) με τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ που παρατίθεται κατωτέρω⁽⁵²¹⁾.

Δεδομένου ότι η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου δεν θα πρέπει να υπερβαίνει ένα εύλογο χρονικό διάστημα, η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν προθεσμίες για την εξέταση της απόφασης της αποφαινόμενης αρχής από το δικαστήριο» [άρθρο 46 παράγραφος 10 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Εάν μια απόφαση πρέπει να προσβληθεί πρώτα ενώπιον μη δικαστικού οργάνου, η πρόσβαση σε δικαστήριο πρέπει να είναι διαθέσιμη εντός εύλογης προθεσμίας⁽⁵²²⁾. Προθεσμίες άσκησης ένδικου μέσου οι οποίες είναι υπερβολικά βραχείες ενδέχεται να καθιστούν την άσκηση του δικαστικού ελέγχου αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή. Το μεγαλύτερο μέρος της υφιστάμενης νομολογίας του ΔΕΕ αφορά τις αποσβεστικές προθεσμίες για την άσκηση αγωγών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του διοικητικού δικαίου. Το ΔΕΕ έκρινε ότι «ο καθορισμός εύλογων αποσβεστικών προθεσμιών για την έκπτωση από δικαίωμα πληροί, καταρχήν, την απαίτηση αποτελεσματικότητας, καθότι συνιστά εφαρμογή της θεμελιώδους

⁽⁵¹⁶⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1987, υπόθεση C-222/86, *Unectef κατά Geroge Heylens και λοιπών*, σκέψη 15.

⁽⁵¹⁷⁾ Βλ. επίσης ΔΕΕ, 2013, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή και λοιποί κατά Yassin Abdullah Kadi*, βλ. υποσημείωση 377, σκέψη 100· και ΔΕΕ, ΖΖ κατά *Secretary of State for the Home Department*, ό.π., 304, σκέψη 53, όπου επεξηγείται γιατί οι λόγοι μιας απόφασης είναι σημαντικοί για τη διασφάλιση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής.

⁽⁵¹⁸⁾ Ακυρωτικό Δικαστήριο (Ιταλία), απόφαση αριθ. 18493/2011 της 8ης Σεπτεμβρίου 2011.

⁽⁵¹⁹⁾ Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 4 και 11 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Βλ. επίσης Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα του Τάμπερε*, βλ. υποσημείωση 7, σημείο 14.

⁽⁵²⁰⁾ Το ΔΕΕ επανέλαβε την αρχή αυτή στην απόφαση για την υπόθεση *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 44. Υπογράμμισε την αναγκαιότητα ταχείας διεκπεραίωσης για να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους οι προπαρασκευαστικές (όχι οι οριστικές) αποφάσεις δεν απαιτείται να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, δεδομένου ότι μια τέτοια προσέγγιση θα παρέτεινε αδικαιολόγητα τις διαδικασίες.

⁽⁵²¹⁾ Μαζί με άλλα μέτρα «[α]υτό θα δώσει στους αιτούντες επαρκείς ευκαιρίες για να διαπιστωθεί η προβαλλόμενη φύση των απαιτήσεών τους και κατά συνέπεια, να διασφαλιστεί η συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σύμφωνα με τη νομολογία των ευρωπαϊκών δικαστηρίων». Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 294 παράγραφος 6 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη θέση του Συμβουλίου για την έγκριση πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και την ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, COM(2013) 411 final της 10ης Ιουνίου 2013, σημείο 3.3. Βάσει του άρθρου 39 παράγραφος 2 της ΟΔΑ, το ζήτημα αυτό επαφίετο στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής αυτοτέλειας: «Τα κράτη μέλη ορίζουν τις προθεσμίες και θεσπίζουν τις λουπές απαιτούμενες διατάξεις για την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής από τον αιτούντα σύμφωνα με την παράγραφο 1».

⁽⁵²²⁾ ΔΕΕ, *Wilson κατά Ordre des avocats du barreau de Luxembourg*, βλ. υποσημείωση 476, σκέψη 60.

αρχής της ασφάλειας δικαίου»⁽⁵²³⁾. Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω προθεσμιών εξαρτάται από τη διάρκεια και από το χρονικό σημείο εκκινήσεώς τους⁽⁵²⁴⁾. Οι βραχείες προθεσμίες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ενδέχεται να επηρεάζουν την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ακρόασης⁽⁵²⁵⁾. Στην υπόθεση *Pontin*, το ΔΕΕ έκρινε ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδιαίτερα σύντομη προθεσμία ενδέχεται να καθιστά δυσχερή την παροχή συμβουλών ή συνδρομής από ειδικό νομικό σύμβουλο⁽⁵²⁶⁾.

Η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής πρέπει «να είναι ουσιαστικά επαρκής για την προετοιμασία και την άσκηση αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος»⁽⁵²⁷⁾. Το ΔΕΕ εξέτασε την πτυχή αυτή στην απόφαση *Diouf*⁽⁵²⁸⁾. Η αίτηση ασύλου που υπέβαλε ο B. Samba Diouf στο Λουξεμβούργο εξετάστηκε στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας⁽⁵²⁹⁾. Η προθεσμία άσκησης ένδικου μέσου συντομεύτηκε σε 15 ημέρες, σε σύγκριση με την προθεσμία ενός μήνα που προβλέπεται στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας, και προβλεπόταν μόνο ένας βαθμός δικαιοδοσίας⁽⁵³⁰⁾. Το ΔΕΕ αποδέχτηκε ότι μπορεί να εφαρμοστεί ταχεία διαδικασία με σκοπό την εξασφάλιση «ταχύτερης διεκπεραίωσης των αβάσιμων ή απαράδεκτων αιτήσεων ασύλου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση των αιτήσεων που υπέβαλαν άτομα που βασίμως πρέπει να υπαχθούν στο καθεστώς των προσφύγων»⁽⁵³¹⁾. Η προθεσμία των 15 ημερών δεν είναι, κατ' αρχήν, «ουσιαστικά ανεπαρκής για την προετοιμασία και την άσκηση αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος, και είναι εύλογη και ανάλογη σε σχέση με τα δικαιώματα και διακυβευόμενα συμφέροντα»⁽⁵³²⁾. Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι εάν, σε συγκεκριμένη κατάσταση, η εν λόγω προθεσμία αποδειχθεί ανεπαρκής, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει αν «το στοιχείο αυτό μπορεί καθεαυτό να συνιστά επαρκή λόγο ώστε να δεχθεί το εν λόγω δικαστήριο τη συναγόμενη έμμεση προσβολή της αποφάσεως περί εφαρμογής της ταχείας διαδικασίας στην εξέταση της αιτήσεως παροχής ασύλου, οπότε, ο εν λόγω δικαστής, δεχόμενος την προσφυγή, θα διατάξει την εξέταση της αιτήσεως κατά την τακτική διαδικασία»⁽⁵³³⁾. Αποφάνθηκε ότι, εάν η προθεσμία φαίνεται ανεπαρκής σε ατομική περίπτωση, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει πρώτα αν η περίπτωση αυτή **καθεαυτήν** δικαιολογεί να επιτραπεί η άσκηση του ένδικου μέσου. Στην προκειμένη περίπτωση, φαίνεται ότι το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να έχει την εξουσία να διατάξει την εξέταση της αίτησης κατά την τακτική διαδικασία.

Σε εθνικό επίπεδο, το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο και το τσεχικό Συνταγματικό Δικαστήριο έχουν εξετάσει αν οι προθεσμίες άσκησης ένδικου μέσου σε υποθέσεις διεθνούς προστασίας ήταν επαρκείς. Όσον αφορά την προθεσμία δύο ημερών (Αυστρία) και επτά ημερών (Τσεχία), αποφάνθηκαν ότι η διάρκεια της προθεσμίας ήταν ασυμβίβαστη με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής⁽⁵³⁴⁾. Το σλοβενικό Συνταγματικό Δικαστήριο εξέδωσε παρόμοια απόφαση σε σχέση με την προθεσμία τριών ημερών⁽⁵³⁵⁾.

⁽⁵²³⁾ Βλ., π.χ., ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010, υπόθεση C-246/09, *Susanne Bulicke κατά Deutsche Büro Service GmbH*, EU:C:2010:418, σκέψη 36.

⁽⁵²⁴⁾ Βλ., π.χ., ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010, υπόθεση C-246/09, *Susanne Bulicke κατά Deutsche Büro Service GmbH*, EU:C:2010:418, σκέψη 37.

⁽⁵²⁵⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, υπόθεση C-349/07, *Sopropé — Organizações de Calçado Lda κατά Fazenda Pública*, EU:C:2008:746.

⁽⁵²⁶⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2009, υπόθεση C-63/08, *Virginie Pontin κατά T-Comalux SA*, EU:C:2009:666, σκέψη 65. Στην περίπτωση αυτή επρόκειτο, ωστόσο, για νεαρή έγκυο η οποία απολύθηκε από την εργασία της. Ο νόμος προέβλεπε προθεσμία 15 ημερών από την καταγγελία της σύμβασης, εντός της οποίας έπρεπε να ασκηθεί αγωγή για την αναγνώριση της ακυρότητας της καταγγελίας. Επιπλέον, προέβλεπε προθεσμία 8 ημερών για την απόδειξη της εγκυμοσύνης από την απολυθείσα υπάλληλο, εάν η σύμβαση καταγγέλθηκε προτού ο εργοδότης πληροφορηθεί την εγκυμοσύνη της.

⁽⁵²⁷⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 66.

⁽⁵²⁸⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 66.

⁽⁵²⁹⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 19.

⁽⁵³⁰⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 62.

⁽⁵³¹⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 65.

⁽⁵³²⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 67.

⁽⁵³³⁾ ΔΕΕ, *Diouf*, ό.π., υποσημείωση 25, σκέψη 68.

⁽⁵³⁴⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση αριθ. G31/98, G79/98, G82/98, G108/98 της 24ης Ιουνίου 1998· Συνταγματικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση αριθ. 9/2010 Συλλ., η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2010. Βλ. επίσης Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης*, 2η έκδοση, 2014, σ. 116.

⁽⁵³⁵⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Σλοβενία), απόφαση της 26ης Μαΐου 2005, Up — 338/05-11U-1176/05. Για περισσότερα σχετικά με αυτή την υπόθεση, βλ. B. Zalar, «Constitutionalisation of the Implementing Act of the Procedures Directive», EJML (2008), σ. 198· Συνταγματικό Δικαστήριο (Βέλγιο), απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2016, 13/2016, αριθ. 6094 και 6095.

Είναι επίσης πιθανό να έχουν σημασία και άλλες προθεσμίες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Για παράδειγμα, βραχείες προθεσμίες για την προβολή νέων ισχυρισμών σε διαδικασία προσφυγής ενδέχεται να θίγουν την πραγματική άσκηση του δικαιώματος ακρόασης ⁽⁵³⁶⁾.

Δεδομένου ότι η νομολογία του ΕΔΔΑ έχει αποτελέσει επίσης πηγή έμπνευσης για το ισχύον γράμμα του άρθρου 46 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), η νομολογία του συνιστά χρήσιμη πηγή.

Το ΕΔΔΑ έχει εξετάσει το ζήτημα των εξαιρετικά βραχείων προθεσμιών για την άσκηση προσφυγής κατά απόφασης απομάκρυνσης. Έκρινε ότι η αυτόματη και μηχανική εφαρμογή προθεσμίας πέντε ημερών για την υποβολή αίτησης δεν συνάδει με την προστασία του δικαιώματος μη επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ⁽⁵³⁷⁾. Έκρινε επίσης ότι αντιβαίνει στο άρθρο 13 το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο εξέτασε μόνον αν η προσφεύγουσα είχε υποβάλει την αίτησή της μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής ⁽⁵³⁸⁾.

Η προσφυγή θα πρέπει να εξετάζεται με **εύλογη ταχύτητα** ⁽⁵³⁹⁾, δεδομένου ότι η καταλληλότητα της προσφυγής μπορεί να θίγεται από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ⁽⁵⁴⁰⁾.

Στην απόφαση *Bahaddar κατά Κάτω Χωρών*, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι σκοπός των προθεσμιών είναι να παρέχουν στα δικαστήρια τη δυνατότητα να χειρίζονται εγκαίρως τις υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνονται. Δεδομένου ότι μπορεί να είναι δύσκολο για ένα άτομο να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία εντός βραχείας προθεσμίας σε υποθέσεις ασύλου, «οι προθεσμίες δεν θα πρέπει να είναι υπερβολικά σύντομες ούτε να εφαρμόζονται ανελαστικά, με αποτέλεσμα να στερούν από τον αιτούντα καθεστώς πρόσφυγα τη ρεαλιστική δυνατότητα να αποδείξει τους ισχυρισμούς του» ⁽⁵⁴¹⁾. Η αρχή σύμφωνα με την οποία η αυτόματη εφαρμογή εξαιρετικά βραχείων προθεσμιών ενδέχεται να θίγει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής έχει προβληθεί σε άλλες υποθέσεις σχετικές με ταχείες διαδικασίες ⁽⁵⁴²⁾.

Οι περιστάσεις συγκεκριμένης υπόθεσης ενδέχεται επίσης να υποδεικνύουν ότι οι βραχείες προθεσμίες παρεμποδίζουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Στην υπόθεση *Sultani κατά Γαλλίας*, το ΕΔΔΑ δεν θεώρησε μη αποτελεσματική την ταχεία διαδικασία, δεδομένου ότι η εξέταση αφορούσε δεύτερη αίτηση ασύλου η οποία είχε εξεταστεί πλήρως κατά την τακτική διαδικασία ⁽⁵⁴³⁾. Ωστόσο, το ίδιο είδος διαδικασίας δεν πληρούσε τις αναγκαίες απαιτήσεις στην υπόθεση *I.M. κατά Γαλλίας* ⁽⁵⁴⁴⁾. Ο προσφεύγων στην υπόθεση αυτή υπέβαλε την πρώτη και μοναδική αίτηση ασύλου ενώ τελούσε υπό κράτηση και έπρεπε να ετοιμάσει την αίτησή του εντός πέντε ημερών στη γαλλική γλώσσα, και τούτο με πολύ περιορισμένη

⁽⁵³⁶⁾ ΔΕΕ, απόφαση στην υπόθεση *Peterbroeck και λοιποί*, βλ. υποσημείωση 395. Για περισσότερη νομολογία, βλ. επίσης M. Reneman, «Speedy asylum procedures in the EU: striking fair balance remedy», IJLR (2013), μέρος 4.2.

⁽⁵³⁷⁾ ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 40.

⁽⁵³⁸⁾ Srijkerboer, «Subsidiarity and 'arguability': the ECtHR case law on judicial review in asylum cases», βλ. υποσημείωση 403, σ. 55.

⁽⁵³⁹⁾ ΕΔΔΑ, *De Souza Ribeiro κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 411, σκέψη 82. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψεις 293 και 320.

⁽⁵⁴⁰⁾ ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 133. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 292: «Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ταχύτητα της ίδιας της προσφυγής αφού δεν αποκλείεται η υπερβολική διάρκεια μιας προσφυγής να την καθιστά ακατάλληλη». Βλ. επίσης σκέψη 320, στην οποία το Δικαστήριο τόνισε «την σημασία της ταχύτητας των διαδικασιών σε υποθέσεις που αφορούν άσχημες μεταχειρίσεις από τα όργανα του κράτους [...]». [Τ]ο Δικαστήριο θεωρεί ότι η ταχύτητα αυτή επιβάλλεται ακόμη περισσότερο όταν, ο ενδιαφερόμενος, όπως στην προκειμένη περίπτωση, επικαλείται αιτίαση που αντλείται από το άρθρο 3 σε περίπτωση απέλασης, και δεν έχει καμία δικονομική εγγύηση ότι θα έχει σε πρώτο βαθμό μια σοβαρή εξέταση του βασίμου της αιτίας αυτής, δεν έχει από στατιστικής άποψης στην πραγματικότητα καμία πιθανότητα να έχει οποιαδήποτε μορφή προστασίας και ζει σε καταστάσεις αβεβαιότητας τέτοιες που το Δικαστήριο τις θεωρεί αντίθετες προς το άρθρο 3. [...]».

⁽⁵⁴¹⁾ ΕΔΔΑ, *Bahaddar*, βλ. υποσημείωση 358, σκέψη 45.

⁽⁵⁴²⁾ Βλ., π.χ., την υπόθεση του ΕΔΔΑ, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, *Sultani κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 45223/05 (αποσπάσματα), που αναφέρεται κατωτέρω.

⁽⁵⁴³⁾ Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι η «ύπαρξη του πρώτου αυτού ελέγχου δικαιολογεί την ταχεία εξέταση της δεύτερης αίτησης, στο πλαίσιο της οποίας η ΟΦΡΑ ελέγχει απλώς, στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας, αν υπάρχουν οποιoιδήποτε νέοι λόγοι μεταβολής της προηγούμενης απόφασης απόρριψης της αίτησης». Βλ. ΕΔΔΑ, *Sultani*, ό.π., σκέψεις 65 και 66 της εν λόγω απόφασης, βλ. επίσης UNHCR, *Manual on the Case Law of the European Regional Courts*, Ιούνιος 2015, σ. 237.

⁽⁵⁴⁴⁾ ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242.

γλωσσική συνδρομή⁽⁵⁴⁵⁾. Σε σύγκριση με την προθεσμία δύο μηνών για την άσκηση προσφυγής στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας, είχε στη διάθεσή του μόνο 48 ώρες για να προετοιμάσει την προσφυγή του, διάστημα κατά το οποίο τελούσε υπό κράτηση χωρίς νομική ή γλωσσική συνδρομή⁽⁵⁴⁶⁾. Ο ορισμένος από το δικαστήριο νόμιμος εκπρόσωπός του, με τον οποίο συναντήθηκε λίγο πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, μπόρεσε μόνο να επαναλάβει την ήδη προβληθείσα επιχειρηματολογία, αλλά δεν μπόρεσε να προσθέσει άλλα αποδεικτικά στοιχεία⁽⁵⁴⁷⁾. Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, ο προσφεύγων δεν είχε πραγματικά τη δυνατότητα να αποδείξει τους φόβους του περί παράβασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ενώπιον του δικαστηρίου⁽⁵⁴⁸⁾.

6.3.3. Πρόσβαση σε νομική συνδρομή και διερμηνεία

Το άρθρο 47 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ ορίζει τα εξής: «Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτείται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπηση του. Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.» Η πρόσβαση σε δικαστική αρωγή αποτελεί μέρος του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής δυνάμει του Χάρτη και θα πρέπει να παρέχεται στην περίπτωση που «η έλλειψή της θα καθιστούσε απρόσφορη την εξασφάλιση πραγματικής προσφυγής»⁽⁵⁴⁹⁾.

Η αιτιολογική σκέψη 23 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) έχει ως εξής.

Αιτιολογική σκέψη 23 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

Στο πλαίσιο των διαδικασιών προσφυγών, θα πρέπει να χορηγείται στους αιτούντες, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση από πρόσωπα που βάσει της εθνικής νομοθεσίας έχουν τις σχετικές ικανότητες. Επιπλέον, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, οι αιτούντες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να συμβουλευούνται, ιδία δαπάνη, νομικούς ή άλλους συμβούλους που γίνονται δεκτοί ή στους οποίους επιτρέπεται να λειτουργούν με την ιδιότητα αυτή βάσει του εθνικού δικαίου.

Στην υποενότητα 4.2.3 ανωτέρω περιγράφονται οι βασικές εγγυήσεις όσον αφορά τη νομική συνδρομή, την πρόσβαση στην UNHCR και σε άλλους οργανισμούς και τις υπηρεσίες διερμηνείας που πρέπει να παρέχονται βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) σε όλους τους αιτούντες στο στάδιο της διαδικασίας άσκησης ένδικου μέσου. Βλ. επίσης υποενότητα 4.2.6.2 κατωτέρω σχετικά με τη νομική συνδρομή και εκπροσώπηση, στην οποία εξετάζονται συγκεκριμένα η νομική συνδρομή και η εκπροσώπηση σε διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου βάσει του άρθρου 20 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Οι κανόνες περί νομικής εκπροσώπησης δεν πρέπει να καθιστούν εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ⁽⁵⁵⁰⁾. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «η εκτίμηση ως προς την αναγκαιότητα παροχής του ευεργετήματος [πενίας] πρέπει να

⁽⁵⁴⁵⁾ Ο.π., σκέψεις 144–145.

⁽⁵⁴⁶⁾ Ο.π., σκέψη 150.

⁽⁵⁴⁷⁾ Ο.π., σκέψη 151.

⁽⁵⁴⁸⁾ Ο.π., σκέψη 153.

⁽⁵⁴⁹⁾ Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, βλ. υποσημείωση 392, σχετικά με το άρθρο 47 με παραπομπή στο ΕΔΔΑ, απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 1979, *Airey κατά Ιρλανδίας*, προσφυγή αριθ. 6289/73.

⁽⁵⁵⁰⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, υπόθεση C-268/06, *Impact κατά Minister for Agriculture and Food, Minister for Arts, Sport and Tourism, Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Foreign Affairs, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Transport*, EU:C:2008:223, σκέψη 51.

χωρεί λαμβανομένου υπόψη του δικαιώματος εκείνου ακριβώς του προσώπου του οποίου προσβάλλονται τα δικαιώματα ή περιορίζονται οι κατοχυρωμένες από το δίκαιο της Ένωσης ελευθερίες και όχι του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας, έστω και αν αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα από τα στοιχεία για την εκτίμηση της αναγκαιότητας παροχής του ευεργετήματος»⁽⁵⁵¹⁾. Κατά την εκτίμηση των προϋποθέσεων παροχής νομικής συνδρομής, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να διαπιστώνει την αναλογικότητα κάθε περιορισμού του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστήριο⁽⁵⁵²⁾. Στο πλαίσιο της εκτίμησης αυτής, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ακόλουθοι παράγοντες:

- το αντικείμενο της διαφοράς,
- οι εύλογες πιθανότητες νίκης του αιτούντος το ευεργέτημα,
- το πόσο σοβαρό είναι για τον ίδιο τον αιτούντα το διακύβευμα,
- η πολυπλοκότητα της εφαρμοστέας νομοθεσίας και διαδικασίας, και
- η δυνατότητα του αιτούντος το ευεργέτημα να υπερασπιστεί αποτελεσματικά την υποθεσή του⁽⁵⁵³⁾.

Για την εκτίμηση της αναλογικότητας ενός περιορισμού «ο εθνικός δικαστής μπορεί επίσης να λάβει υπόψη το ύψος των δικαστικών εξόδων» και το αν «συνιστούν ή όχι ανυπέρβλητο εμπόδιο στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη»⁽⁵⁵⁴⁾. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν θα πρέπει να έχει απαγορευτικό κόστος για τον προσφεύγοντα⁽⁵⁵⁵⁾.

Ορισμένα ένδικα μέσα μπορούν να ασκηθούν μόνον εφόσον ο προσφεύγων εκπροσωπείται από δικηγόρο. Το ΔΕΕ διευκρίνισε τον λόγο για τη συγκεκριμένη νομική απαίτηση σε σχέση με τους δικούς του κανόνες περί εκπροσώπησης στην απόφαση *Peftiev*⁽⁵⁵⁶⁾: «[η] απαίτηση επιβλήθηκε διότι ο δικηγόρος θεωρείται αρωγός της δικαιοσύνης, ο οποίος καλείται να παράσχει, με πλήρη ανεξαρτησία και προς το υπέρτερο συμφέρον της, τη νομική προστασία που χρειάζεται ο εντολέας»⁽⁵⁵⁷⁾. Η απόφαση υποδηλώνει ότι εάν η νομική εκπροσώπηση ενώπιον του δικαστηρίου είναι υποχρεωτική, η πρόσβαση στην εκπροσώπηση αυτή συνιστά την ουσία του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας⁽⁵⁵⁸⁾.

Το αυστριακό Συνταγματικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι εάν ο νόμιμος εκπρόσωπος έχει οριστεί από το δικαστήριο, θα πρέπει να παρέχεται επαρκής χρόνος στον εκπρόσωπο ώστε να συνδράμει τον προσφεύγοντα στην αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του κατά τη διαδικασία⁽⁵⁵⁹⁾.

Βάσει του Χάρτη της ΕΕ, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η ΕΣΔΑ. Ωστόσο, η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο

⁽⁵⁵¹⁾ ΔΕΕ, *DEB*, ό.π., 245, σκέψη 42. Η απόφαση αφορούσε το ζήτημα σχετικά με το αν νομικά πρόσωπα θα πρέπει να έχουν δικαίωμα σε δωρεάν νομική συνδρομή για την άσκηση των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ.

⁽⁵⁵²⁾ Αυτό σημαίνει «αν οι προϋποθέσεις για την παροχή του ευεργετήματος πενίας συνιστούν περιορισμό του δικαιώματος προσβάσεως στη δικαιοσύνη θίγοντας τον ίδιο τον πυρήνα του, αν κατατείνουν στην επίτευξη θεμιτού σκοπού και αν μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας». Ό.π., σκέψη 60.

⁽⁵⁵³⁾ Ό.π., σκέψη 61.

⁽⁵⁵⁴⁾ Ό.π., σκέψη 61.

⁽⁵⁵⁵⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, υπόθεση C-260/11, *The Queen*, κατόπιν αίτησης των: *David Edwards, Lilian Pallikaropoulos κατά Environment Agency, First Secretary of State, Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs*, EU:C:2013:221.

⁽⁵⁵⁶⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 12ης Ιουνίου 2014, υπόθεση C-314/13, *Užsienio reikalų ministerija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, κατά Vladimir Peftiev, BelTech-Export ZAO, Sport-Pari ZAO, BT Telecommunications PUE*, EU:C:2014:1645. Το άρθρο 19 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προβλέπει ότι προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου μπορεί να ασκηθεί μόνον εφόσον υπογράφεται από δικηγόρο.

⁽⁵⁵⁷⁾ Ό.π., σκέψη 28.

⁽⁵⁵⁸⁾ Ό.π., σκέψη 34. Βλ. επίσης S. Prechal, «The Court of Justice and effective judicial protection: What has the charter changed?», στο C. Paulussen, T. Takács, V. Lazić και B. Van Rompuy (επιμ.), *Fundamental rights in international and European law* (TMC Asser Press, 2016), σ. 152.

⁽⁵⁵⁹⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Αυστρία), απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2011, αριθ. U2018/11 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL). Στην υπόθεση αυτή, μη κερδοσκοπική οργάνωση ορίστηκε εκπρόσωπος του προσφεύγοντος. Το δικαστήριο αποφάνθηκε επί της προσφυγής μία ημέρα μετά τον ορισμό του εκπροσώπου. Το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι το διάστημα αυτό ήταν υπερβολικά σύντομο για να μπορέσει ο δικηγόρος να παράσχει συνδρομή στον προσφεύγοντα στο πλαίσιο της προσφυγής του.

της ΕΕ να παρέχει ευρύτερη προστασία. Στη συνέχεια παρατίθεται συνοπτικά η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με τη νομική και γλωσσική συνδρομή στο πλαίσιο της πρόσβασης σε πραγματική προσφυγή.

Στην υπόθεση *Abdolkhani*, η περιορισμένη πρόσβαση σε νομική συνδρομή σε συνδυασμό με άλλες περιστάσεις εμπόδισε τους προσφεύγοντες να προβάλουν τους ισχυρισμούς τους βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ στις εθνικές αρχές ⁽⁵⁶⁰⁾. Η κατάσταση στην οποία ο αιτών «δεν έχει χρήματα για να πληρώσει δικηγόρο, [...] δεν έχει λάβει πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση σε οργανώσεις που παρέχουν νομική συνδρομή και καθοδήγηση», σε συνδυασμό με «τον περιορισμένο αριθμό δικηγόρων στον κατάλογο του συστήματος νομικής συνδρομής», θεωρήθηκε ότι συνιστά εμπόδιο στην πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή ⁽⁵⁶¹⁾.

Στην υπόθεση *I.M. κατά Γαλλίας*, ο προσφεύγων δεν είχε πρόσβαση σε δικηγόρο ή σε γλωσσική συνδρομή ενώ τελούσε υπό κράτηση. Όταν προσήχθη στο δικαστήριο, μπόρεσε να μιλήσει στον δικηγόρο του μόνο λίγο πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση και ο δικηγόρος δεν μπόρεσε να προσθέσει κανένα αποδεικτικό στοιχείο πέραν της επιχειρηματολογίας που είχε ήδη προβάλει γραπτώς ο προσφεύγων. Οι παράγοντες αυτοί, συμπεριλαμβανομένης της εξαιρετικά βραχείας προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής, παρεμπόδισαν την ικανότητα του προσφεύγοντος να προβάλει αποτελεσματικά τα επιχειρήματά του στο δικαστήριο σχετικά με την παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ⁽⁵⁶²⁾.

Ωστόσο, το ΕΔΔΑ δεν φαίνεται να εγγυάται δωρεάν νομική συνδρομή σε όλους βάσει του άρθρου 13. Στην απόφαση *Goldstein κατά Σουηδίας*, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε, σε υπόθεση ασύλου, ότι το άρθρο 13 δεν εγγυάται το δικαίωμα σε νομικό σύμβουλο αμειβόμενο από το κράτος σε όποιον ασκεί το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ⁽⁵⁶³⁾. Περιστασιακά, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι ο προσφεύγων ήταν σε θέση να προβάλει ο ίδιος τους λόγους της αίτησης του και της προσφυγής του ⁽⁵⁶⁴⁾.

Το δικαίωμα σε υπηρεσίες διερμηνείας ισχύει για τους προσφεύγοντες στον ίδιο βαθμό που ισχύει και κατά τη διαδικασία ενώπιον της αποφαινόμενης αρχής ⁽⁵⁶⁵⁾. Βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι υπηρεσίες διερμηνείας πρέπει να παρέχονται στους αιτούντες «όταν αυτό είναι απαραίτητο» για να εκθέσουν την περίπτωση τους στις αρμόδιες αρχές, τουλάχιστον όταν ο αιτών «πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο συνέντευξης» και όταν «δεν μπορεί να εξασφαλισθεί η δέουσα επικοινωνία χωρίς διερμηνέα». Φαίνεται ότι στο στάδιο της άσκησης ένδικου μέσου, όταν οι αιτούντες απολαύουν ισοδύναμης εγγύησης [άρθρο 12 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)], αυτό επιβάλλει η διερμηνεία να είναι διαθέσιμη τουλάχιστον κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, εάν δεν μπορεί να εξασφαλιστεί δέουσα επικοινωνία χωρίς διερμηνέα. Οι εν λόγω υπηρεσίες αμείβονται από το Δημόσιο [άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Βλ. επίσης ανωτέρω υποενότητες 4.2.4.1. σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης διεξαγωγής συνεντεύξεων και 4.2.3.2 σχετικά με τη διερμηνεία.

⁽⁵⁶⁰⁾ ΕΔΔΑ, *Abdolkhani*, βλ. υποσημείωση 485, σκέψεις 114 και 115.

⁽⁵⁶¹⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 319.

⁽⁵⁶²⁾ ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψεις 151–153.

⁽⁵⁶³⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση επί του παραδεκτού της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, *Goldstein κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 46636/99.

⁽⁵⁶⁴⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, *K.K. κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 18913/11, σκέψεις 69–70.

⁽⁵⁶⁵⁾ Άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο β) σε συνδυασμό με το άρθρο 12 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

6.3.4. Άλλοι κανόνες σχετικοί με την πρόσβαση σε δικαστήριο

Το άρθρο 46 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη [...] θεσπίζουν τις λοιπές απαιτούμενες διατάξεις για την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής [...]». Σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας, οι κανόνες αυτοί δεν θα πρέπει να καθιστούν την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή (βλ. υποενότητα 6.1.1 ανωτέρω).

Παρότι οι υποθέσεις του ΕΔΔΑ που περιγράφονται στη συνέχεια δεν είναι δεσμευτικές για την ερμηνεία του άρθρου 46 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), αναδεικνύουν άλλους κανόνες οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάζουν την πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή. Εάν η επίδοση αλληλογραφίας σε πρόσωπα άγνωστης διαμονής είναι προβληματική, όπως συνέβη στην υπόθεση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, η κατάσταση αυτή μπορεί να καθιστά μη πραγματικό το δικαίωμα προσφυγής⁽⁵⁶⁶⁾. Στην υπόθεση *Čonka κατά Βελγίου*, οι αρχές δεν υποχρεούνταν να αναστείλουν την εκτέλεση διαταγής απέλασης ενώ εκκρεμούσε ενώπιον του βελγικού Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση που υποβλήθηκε στο πλαίσιο κατεπείγουσας διαδικασίας. Προκειμένου να ενημερωθεί για την ημερομηνία κατά την οποία είχε προγραμματιστεί η απομάκρυνση του αιτούντος, ο γραμματέας του Συμβουλίου της Επικρατείας επικοινωνήσε με τις αρμόδιες για την απέλαση αρχές, αλλά η επικοινωνία αυτή πραγματοποιήθηκε κατόπιν εσωτερικής εντολής δικαστή. Ως εκ τούτου, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν υπήρχε καμία εγγύηση ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας και οι αρχές θα συμμορφώνονταν σε κάθε περίπτωση με την πρακτική αυτή προκειμένου το Συμβούλιο της Επικρατείας να είναι σε θέση να εκδίδει εγκαίρως την απόφαση περί αναστολής της απομάκρυνσης. Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι αυτός ήταν ένας από τους παράγοντες που καταδεικνύαν ότι η εφαρμογή του δικαιώματος προσφυγής ήταν υπερβολικά αβέβαιη ώστε να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ⁽⁵⁶⁷⁾. Ο γενικός κανόνας που εφαρμόζει το ΕΔΔΑ είναι ότι «το άρθρο 13 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη το καθήκον να οργανώνουν τα δικαιοδοτικά συστήματά τους κατά τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να εκπληρώνουν τις απαιτήσεις αυτές»⁽⁵⁶⁸⁾.

6.3.5. Σιωπηρή ανάκληση

Βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 11 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «[τ]α κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν στην εθνική νομοθεσία τους όρους σύμφωνα με τους οποίους να μπορεί να τεκμαίρεται ότι ο αιτών ανακάλεσε σιωπηρά ή παραιτήθηκε από την προσφυγή του [...] καθώς και τους κανόνες για τη διαδικασία που ακολουθείται σε αυτές τις περιπτώσεις». Και στην περίπτωση αυτή, οι κανόνες αυτοί δεν θα πρέπει να καθιστούν την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή.

Παράδειγμα στο οποίο ο κανόνας περί σιωπηρής ανάκλησης της προσφυγής είχε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της πρόσβασης σε πραγματική προσφυγή αποτελεί η υπόθεση που εξετάστηκε από εθνικό δικαστήριο στην Τσεχία⁽⁵⁶⁹⁾. Ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή κατά απόφασης που λήφθηκε βάσει του κανονισμού Δουβλίνο πριν από τη μεταφορά του

⁽⁵⁶⁶⁾ ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 318: «η δυνατότητα πρόσβασης στην πράξη σε μια προσφυγή είναι καθοριστικό κριτήριο για να κριθεί η αποτελεσματικότητά του. Όμως, το Δικαστήριο έχει ήδη σημειώσει ότι οι ελληνικές αρχές δεν πήραν μέτρα για να διασφαλίσουν την επικοινωνία μεταξύ των αρμοδίων αρχών και του προσφεύγοντα. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με τις δυσλειτουργίες της διαδικασίας κοινοποίησης για τα “αγνωστού διαμονής άτομα”, που καταγγέλλθηκαν από τον Ευρωπαϊκό επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ [...] καθιστά πολύ αβέβαιη την δυνατότητα του προσφεύγοντα να παρακολουθήσει το αποτέλεσμα της αίτησής του ώστε να μην αφήσει να εκπνεύσει η προθεσμία προσφυγής».

⁽⁵⁶⁷⁾ ΕΔΔΑ, *Čonka κατά Βελγίου*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψεις 83 και 84.

⁽⁵⁶⁸⁾ ΕΔΔΑ, *Čonka κατά Βελγίου*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 84.

⁽⁵⁶⁹⁾ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 24ης Μαΐου 2016, 4 Azs 98/2016 -20.

στην Ουγγαρία. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εφάρμοσε τον κανόνα βάσει του οποίου οι διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου σε υποθέσεις ασύλου μπορούν να σταματήσουν εάν το πρόσωπο είναι άγνωστης διαμονής. Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο κανόνας δεν πρέπει να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτές, δεδομένου ότι, σε αντίθετη περίπτωση, ο προσφεύγων στερείται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ⁽⁵⁷⁰⁾.

6.4. Δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου

6.4.1. Γενικός κανόνας: αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα

Το άρθρο 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει τον γενικό κανόνα όσον αφορά το δικαίωμα των αιτούντων να παραμείνουν στο έδαφος κράτους μέλους «μέχρι να λήξει η προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή και, σε περίπτωση άσκησης εντός της προθεσμίας του εν λόγω δικαιώματος, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής». Ένδικο μέσο με **αυτόματο** ανασταλτικό αποτέλεσμα είναι εκείνο το οποίο παρέχει στον προσφεύγοντα το δικαίωμα να παραμείνει στο έδαφος του κράτους μέλους αυτομάτως εκ του νόμου, χωρίς να χρειάζεται να ζητήσει να του αναγνωριστεί το δικαίωμα αυτό ειδικά στη δική του περίπτωση ⁽⁵⁷¹⁾. Εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα του άρθρου 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) περιγράφονται κατωτέρω, στην υποενότητα 6.4.2 σχετικά με τις τροποποιήσεις και εξαιρέσεις. Το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της διαδικασίας άσκησης ένδικου μέσου είναι επακόλουθο της διεθνούς υποχρέωσης των κρατών να τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 21 της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) (βλ. ενότητα 1.5 ανωτέρω). Η αποτελεσματικότητα του ένδικου μέσου εξαρτάται επίσης από την εξουσία του δικαστηρίου να εμποδίσει την εκτέλεση διαταγής απέλασης που έχει εκδοθεί ενδεχομένως κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Στην υπόθεση *Amadou Tall*, βελγικό δικαστήριο υπέβαλε στο ΔΕΕ αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης σχετικά με το αν προσφυγή κατά απόφασης επί μεταγενέστερης αίτησης η οποία δεν είχε ανασταλτικό αποτέλεσμα και δεν συνιστούσε ένδικο βοήθημα πλήρους δικαιοδοσίας ήταν συμβατή με το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 39 της ΟΔΑ ⁽⁵⁷²⁾. Η υπόθεση αφορούσε το άρθρο 39 της ΟΔΑ, στο οποίο δεν προβλεπόταν το δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της έκβασης του ένδικου μέσου. Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι το άρθρο 47 παράγραφος 1 του Χάρτη βασίζεται στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ ⁽⁵⁷³⁾ και τόνισε τη σημασία της νομολογίας του ΕΔΔΑ που αφορά το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ κατά την ερμηνεία του περιεχομένου της μη επαναπροώθησης βάσει του άρθρου 19 του Χάρτη ⁽⁵⁷⁴⁾. Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής βάσει του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ επιβάλλει να «αναστέλλεται αυτοδικαίως η εκτέλεση του μέτρου επιστροφής του αλλοδαπού» ⁽⁵⁷⁵⁾. Το ΔΕΕ έκρινε ότι οι διατάξεις του Χάρτη δεν επιβάλλουν το ένδικο μέσο που ασκείται κατά απόφασης επί μεταγενέστερης αίτησης να έχει καθεαυτό αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι «η εκτέλεσή της δεν μπορεί, αυτή καθεαυτήν, να επάγεται την απομάκρυνση του εν λόγω υπηκόου». Αντιθέτως, εάν

⁽⁵⁷⁰⁾ Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Τσεχία), απόφαση της 24ης Μαΐου 2016, 4 Azs 98/2016 -20.

⁽⁵⁷¹⁾ Αυτό μπορεί επίσης να έχει ως αποτέλεσμα να ανασταλεί η «εκτέλεση του μέτρου που επιβάλλει την επιστροφή», βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-562/13, *Centre Public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve κατά Moussa Abdida*, EU:C:2014:2453, σκέψη 52.

⁽⁵⁷²⁾ ΔΕΕ, *Tall*, βλ. υποσημείωση 25.

⁽⁵⁷³⁾ Ο.π., σκέψη 52.

⁽⁵⁷⁴⁾ Ο.π., σκέψη 53, η οποία παραπέμπει στο άρθρο 52 παράγραφος 3 του Χάρτη της ΕΕ.

⁽⁵⁷⁵⁾ Ο.π., σκέψη 54. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *I.M. κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψη 134, απόφαση της 22ας Απριλίου 2014, *A.C. και λοιποί κατά Ισπανίας*, προσφυγή αριθ. 6528/11, σκέψη 94.

η απόφαση περί επιστροφής λήφθηκε στο πλαίσιο εξέτασης της αίτησης, ο αιτών «θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκήσει κατά της αποφάσεως αυτής το δικαίωμά του πραγματικής προσφυγής» βάσει της οδηγίας για την επιστροφή. Η εν λόγω προσφυγή «πρέπει οπωσδήποτε να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα οσάκις ασκείται κατά αποφάσεως επιστροφής, η εκτέλεση της οποίας είναι ικανή να εκθέσει τον οικείο υπήκοο τρίτης χώρας σε σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση» ώστε να εξασφαλίζεται η τήρηση των απαιτήσεων του άρθρου 19 παράγραφος 2 και του άρθρου 47 του Χάρτη ⁽⁵⁷⁶⁾.

6.4.2. Τροποποιήσεις και εξαιρέσεις

Το άρθρο 46 παράγραφος 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη δύνανται (αλλά δεν υποχρεούνται) να προβλέπουν εξαιρέσεις στο αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στις περιπτώσεις ορισμένων αποφάσεων.

Άρθρο 46 παράγραφος 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)

6. Σε περίπτωση απόφασης:

- 1) με την οποία κρίνεται μια αίτηση προδήλως αβάσιμη, σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 2, ή αβάσιμη μετά την εξέταση, σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 8, εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες οι αποφάσεις βασίζονται στις περιστάσεις του άρθρου 31 παράγραφος 8 στοιχείο η)·
- 2) με την οποία κρίνεται μια αίτηση απαράδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α), β) ή δ)·
- 3) με την οποία απορρίπτεται η επανεξέταση της υπόθεσης του αιτούντος αφότου έχει σταματήσει, σύμφωνα με το άρθρο 28, ή
- 4) μη εξέτασης ή μη πλήρους εξέτασης της αίτησης, σύμφωνα με το άρθρο 39,

η δυνατότητα παραμονής του αιτούντος στο έδαφος του κράτους μέλους κρίνεται από δικαστήριο είτε με αίτημα του ενδιαφερόμενου αιτούντος είτε αυτεπάγγελα, εάν η εν λόγω απόφαση έχει ως αποτέλεσμα την παύση ισχύος του δικαιώματος παραμονής του αιτούντος στο κράτος μέλος και εφόσον, σε τέτοιες περιπτώσεις, το δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής δεν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο.

Ως ελάχιστη απαίτηση, επιβάλλεται στα κράτη μέλη να «επιτρέπουν στον αιτούντα να παραμείνει στο έδαφός τους εν αναμονή της έκβασης της διαδικασίας σχετικά με το εάν ο αιτών δύναται ή όχι να παραμείνει στο έδαφος» (άρθρο 46 παράγραφος 8).

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) προβλέπει ότι εάν η αίτηση εξετάζεται στο πλαίσιο ταχείας ή συνοριακής διαδικασίας, θα πρέπει να προβλέπεται η «παροχή πρόσθετων εγγυήσεων στον αιτούντα, όταν η προσφυγή του δεν έχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα, προκειμένου το ένδικο μέσο να παράγει αποτελέσματα στην περίπτωση του» (αιτιολογική σκέψη 30). Ωστόσο, στο κείμενο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) πρόσθετες εγγυήσεις παρέχονται μόνο σε αιτούντες στο πλαίσιο διαδικασιών στα σύνορα, και όχι κατ' ανάγκη σε αιτούντες στο πλαίσιο άλλων μορφών ταχειών διαδικασιών ⁽⁵⁷⁷⁾.

⁽⁵⁷⁶⁾ ΔΕΕ, *Tall*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψεις 56–58, 60.

⁽⁵⁷⁷⁾ Βλ. άρθρο 46 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

Οι πρόσθετες εγγυήσεις ορίζονται στο άρθρο 46 παράγραφος 7 ως ακολούθως.

Άρθρο 46 παράγραφος 7 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση)

Η [προπαρατεθείσα] παράγραφος 6 εφαρμόζεται μόνο στις διαδικασίες του άρθρου 43 [σχετικά με τις διαδικασίες στα σύνορα] εφόσον:

- 1) ο αιτών έχει την απαραίτητη συνδρομή διεργμηνέα και νομική συνδρομή και προθεσμία τουλάχιστον μιας εβδομάδας ώστε να προετοιμάσει την αίτηση και να υποβάλει στο δικαστήριο τα επιχειρήματα υπέρ της αναγνώρισης του δικαιώματος παραμονής του στο έδαφος του κράτους μέλους, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής·
- 2) στο πλαίσιο της εξέτασης του αιτήματος της παραγράφου 6, το δικαστήριο εξετάζει τα πραγματικά και νομικά ζητήματα της αρνητικής απόφασης της αποφαινόμενης αρχής. [...] [βλ. επίσης ενότητα 6.2 σχετικά με την πλήρη και *ex nunc* εξέταση].

Με την επιφύλαξη του άρθρου 41 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) σχετικά με τις εξαιρέσεις από το δικαίωμα παραμονής σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων, οι ίδιες εγγυήσεις, τουλάχιστον, πρέπει να παρέχονται επίσης σε όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους⁽⁵⁷⁸⁾. Οι εγγυήσεις αυτές θα πρέπει να παρέχονται επίσης σε αιτούντες που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων σε περιπτώσεις στις οποίες δεν είναι δυνατόν να τους παρασχεθεί επαρκής υποστήριξη, ώστε να είναι σε θέση να ασκήσουν τα δικαιώματά τους και να συμμορφωθούν προς τις υποχρεώσεις τους, και στις οποίες δεν είναι δυνατόν, συνεπώς, να εφαρμοστούν ταχείες διαδικασίες ή διαδικασίες στα σύνορα βάσει του άρθρου 24 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση)⁽⁵⁷⁹⁾. (Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. υποενότητα 4.2.7 ανωτέρω.)

Στην υπόθεση *Factortame*, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «η πλήρης αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου θα θιγόταν εξίσου αν ένας κανόνας εθνικού δικαίου μπορούσε να εμποδίσει το δικαστήριο ενώπιον του οποίου έχει αχθεί μια διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο διαφορά να διατάξει προσωρινά μέτρα για τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της προδικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί σχετικά με την ύπαρξη των προβαλλομένων βάσει του κοινοτικού δικαίου δικαιωμάτων»⁽⁵⁸⁰⁾. Στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η εγγύηση του δικαιώματος προσφυγής «θα ατονούσε αν τα κράτη μέλη μπορούσαν, με την άμεση εκτέλεση αυτής της αποφάσεως, να στερήσουν τον ενδιαφερόμενο από τη δυνατότητα να γίνουν δεκτοί οι λόγοι που προβάλλει με την προσφυγή του»⁽⁵⁸¹⁾. Το ΔΕΕ έχει εξετάσει επίσης το δικαίωμα σε αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στο πλαίσιο διαδικασιών επιστροφής, όπως περιγράφεται στο μέρος 7 κατωτέρω⁽⁵⁸²⁾.

Το βελγικό Συνταγματικό Δικαστήριο ακύρωσε μέρος του βελγικού νόμου περί ασύλου που δεν αναγνώριζε σε ορισμένες προσφυγές αιτούντων άσυλο προερχόμενων από ασφαλή

⁽⁵⁷⁸⁾ Το άρθρο 25 παράγραφος 6 τελευταία περίοδος της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) προβλέπει ότι: «[μ]ε την επιφύλαξη του άρθρου 41 [μεταγενέστερες αιτήσεις], τα κράτη μέλη παρέχουν στους ασυνόδευτους ανηλίκους, κατά την εφαρμογή του άρθρου 46 παράγραφος 6 [εξαιρέσεις από το αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα], τουλάχιστον τις εγγυήσεις του άρθρου 46 παράγραφος 7 [εγγυήσεις για τις διαδικασίες στα σύνορα] σε όλες τις περιπτώσεις».

⁽⁵⁷⁹⁾ Το άρθρο 24 παράγραφος 3 της ΟΔΑ (αναδιатύπωση) ορίζει τα εξής: «Τα κράτη μέλη, αφού εκτιμήσουν ότι οι αιτούντες χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων, τους εξασφαλίζουν επαρκή υποστήριξη, ώστε να μπορούν να απολαύσουν των δικαιωμάτων και να συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις της παρούσας οδηγίας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου. Όταν η κατάλληλη υποστήριξη δεν μπορεί να παρέχεται εντός του πλαισίου των διαδικασιών του άρθρου 31 παράγραφος 8 και του άρθρου 43, ιδίως όταν τα κράτη μέλη θεωρούν ότι οι αιτών χρήζει ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων συνεπεία βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας, τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν ή παύουν να εφαρμόζουν το άρθρο 31 παράγραφος 8 και το άρθρο 43. Όταν τα κράτη μέλη εφαρμόζουν το άρθρο 46 παράγραφος 6 σε αιτούντες στους οποίους δεν μπορούν να εφαρμοστούν το άρθρο 31 παράγραφος 8 και το άρθρο 43, σύμφωνα με το παρόν εδάφιο, παρέχουν τουλάχιστον τις εγγυήσεις του άρθρου 46 παράγραφος 7.»

⁽⁵⁸⁰⁾ ΔΕΕ, *Factortame*, βλ. υποσημείωση 395, σκέψη 21. Η απόφαση αυτή υποχρέωσε τα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν κανόνα βάσει του οποίου δεν μπορούν να διατάξουν προσωρινά μέτρα, εάν θα είχαν την εξουσία να πράξουν κάτι τέτοιο βάσει του εθνικού δικαίου σε παρόμοιες περιστάσεις. Αυτό επιβεβαιώθηκε επίσης στην απόφαση *Unibet*, βλ. υποσημείωση 375, σκέψη 77.

⁽⁵⁸¹⁾ ΔΕΕ, *Georg Dörr κατά Sicherheitsdirektion für das Bundesland Kärnten*, βλ. υποσημείωση 476, σκέψη 49. Βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 8ης Απριλίου 1976, υπόθεση 48-75, *Jean Noël Royer*, σκέψεις 61-62.

⁽⁵⁸²⁾ Βλ. ΔΕΕ, *CPAS d'Otignies-Louvain-La-Neuve κατά Moussa Abdida*, βλ. υποσημείωση 571.

χώρα αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα και χαρακτήρα ένδικου βοηθήματος πλήρους δικαιοδοσίας⁽⁵⁸³⁾.

Παρότι το ΔΕΕ δεν έχει εξετάσει το ζήτημα αυτό στη νομολογία του σχετικά με τη διεθνή προστασία, η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρα 3 και 13 της ΕΣΔΑ μπορεί να είναι διαφωτιστική.

Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι, όταν επιβάλλονται μέτρα των οποίων τα αποτελέσματα αντιβαίνουν ενδεχομένως στην ΕΣΔΑ και είναι μη αναστρέψιμα, «δεν συνάδει προς το άρθρο 13 να εκτελούνται τα μέτρα αυτά προτού οι εθνικές αρχές εξετάσουν αν είναι συμβατά με τη Σύμβαση»⁽⁵⁸⁴⁾. Κατά το ΕΔΔΑ, «σε περιπτώσεις στις οποίες συμβαλλόμενο κράτος αποφασίζει να απομακρύνει αλλοδαπό σε χώρα στην οποία υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστεύεται ότι διατρέχει κίνδυνο τέτοιας φύσης, το άρθρο 13 επιβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να έχει πρόσβαση σε προσφυγή με αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα», οσάκις ο αιτών προβάλλει ικανοποιητικά σοβαρό ισχυρισμό σε σχέση με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ⁽⁵⁸⁵⁾. Κάθε αίτημα χορήγησης ανασταλτικού αποτελέσματος πρέπει να υπόκειται σε ενδεδειγμένη και διεξοδική εξέταση⁽⁵⁸⁶⁾. Προσφυγή χωρίς ανασταλτικό αποτέλεσμα μπορεί να παρεμποδίζει την αποτελεσματικότητά της, δεδομένου ότι μπορεί να εμποδίζει τους αιτούντες να επικοινωνούν με τον δικηγόρο τους ή με το δικαστήριο ώστε να είναι σε θέση να τεκμηριώσουν την αίτησή τους⁽⁵⁸⁷⁾. Ενδέχεται επίσης να είναι αδύνατος ο εντοπισμός των αιτούντων στη χώρα καταγωγής τους μετά την απέλασή τους⁽⁵⁸⁸⁾.

Το ΕΔΔΑ επιβάλλει οι αποφάσεις σχετικά με τα αιτήματα παραμονής στο έδαφος του συμβαλλόμενου κράτους να λαμβάνονται από δικαστήρια στο πλαίσιο διαδικασίας στην οποία οι προσφεύγοντες έχουν επαρκή πρόσβαση, για παράδειγμα όσον αφορά την πρόσβαση σε νομική συνδρομή, τη δυνατότητα προσκόμισης στοιχείων που αποδεικνύουν τους λόγους για τους οποίους θα πρέπει να τους αναγνωριστεί δικαίωμα παραμονής ή την πρόσβαση στο δικαστήριο⁽⁵⁸⁹⁾.

6.4.2.1. Αβάσιμες αιτήσεις κατόπιν εξέτασης σε ταχείες διαδικασίες ή διαδικασίες στα σύνορα

Στην υποενότητα 6.4.2 ανωτέρω περιγράφονται διάφορες αποφάσεις κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 46 παράγραφος 6 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), στις οποίες δεν χρειάζεται

⁽⁵⁸³⁾ Συνταγματικό Δικαστήριο (Βέλγιο), απόφαση αριθ. 1/2014, αριθ. πινακίου 5488, της 16ης Ιανουαρίου 2014 (με περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

⁽⁵⁸⁴⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2005, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Mamatkulov και Askarov κατά Τουρκίας*, προσφυγές αριθ. 46827/99 και 46951/99, σκέψη 149.

⁽⁵⁸⁵⁾ ΕΔΔΑ, *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, βλ. υποσημείωση 60, σκέψη 66. βλ. επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, *Muminov κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 42502/06, σκέψη 100. ΕΔΔΑ, *Abdolkhani*, βλ. υποσημείωση 485, σκέψη 108. Στην απόφαση *Čonka*, το ΕΔΔΑ διευκρίνισε τους λόγους για τους οποίους το ενδεχόμενο αναγνώρισης ανασταλτικού αποτελέσματος κατόπιν αιτήματος μπορεί να αποδειχθεί αναποτελεσματικό στην πράξη: «Πρώτον, δεν μπορεί να αποκλειστεί ο κίνδυνος εσφαλμένης απόρριψης του αιτήματος σε ένα σύστημα στο οποίο πρέπει να υποβληθεί αίτημα αναστολής και στο οποίο η αναστολή χορηγείται βάσει διακριτικής ευχέρειας [...]. Στις περιπτώσεις αυτές, η προσφυγή που ασκείται από τον αιτούντα δεν θα είναι αρκούντως αποτελεσματική για τους σκοπούς του άρθρου 13. [...] Δεύτερον, ακόμη και αν ο κίνδυνος σφάλματος είναι στην πράξη αμελητέος [...], είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι οι απαιτήσεις του άρθρου 13, καθώς και άλλων διατάξεων της Σύμβασης, έχουν τη μορφή εγγύησης και όχι απλής δήλωσης προθέσεως ή πρακτικής ρύθμισης. [...]»: ΕΔΔΑ, *Čonka κατά Βελγίου*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψεις 82–83. Παρόμοιο συμπέρασμα διατυπώθηκε στην απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, *M.A. κατά Κύπρου*, προσφυγή αριθ. 41872/10, σκέψεις 136–137.

⁽⁵⁸⁶⁾ ΕΔΔΑ, *Jabari κατά Τουρκίας*, βλ. υποσημείωση 242, σκέψεις 39 και 49–50. βλ. επίσης ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψη 388.

⁽⁵⁸⁷⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2006, *Aoulmi κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 50278/99, σκέψη 104: «Στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβανομένου υπόψη ότι ο προσφεύγων απελάθηκε από τη Γαλλία στην Αλγερία, το επίπεδο προστασίας που ήταν σε θέση να παράσχει το δικαστήριο όσον αφορά τα δικαιώματα που επικαλέστηκε ο προσφεύγων βάσει του άρθρου 3 της Σύμβασης μειώθηκε με μη αναστρέψιμο τρόπο. Επιπλέον, δεδομένου ότι ο δικηγόρος του προσφεύγοντος έχει χάσει κάθε επικοινωνία μαζί του μετά την απέλασή του, η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων προς στήριξη των ισχυρισμών του προσφεύγοντος αποδείχθηκε πιο πολύπλοκη».

⁽⁵⁸⁸⁾ ΕΔΔΑ, *Diallo κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, ό.π., υποσημείωση 485, σκέψεις 44 και 46, και απόφαση της 12ης Απριλίου 2005, *Shamayev και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 36378/02, σκέψεις 310 και 312: «Επιπλέον, το ίδιο το ΕΔΔΑ στερήθηκε τη δυνατότητα να ακούσει τους απελαθέντες προσφεύγοντες προκειμένου να αποσαφηνιστούν το σημείο αυτό και άλλες περιστάσεις της υπόθεσης».

⁽⁵⁸⁹⁾ βλ. ΕΔΔΑ, *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, βλ. υποσημείωση 174, σκέψεις 385–397.

να παρασχεθεί δικαίωμα αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται αποφάσεις με τις οποίες κρίνεται μια αίτηση «προδήλως αβάσιμη, σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες οι αποφάσεις βασίζονται στις περιστάσεις του άρθρου 31 παράγραφος 8 στοιχείο η)».

Ενώ στις υποενότητες 4.1.2 και 4.1.3 ανωτέρω εξετάζονται λεπτομερώς οι ως άνω διαδικασίες, εάν μια απόφαση βασίστηκε «στις περιστάσεις του άρθρου 31 παράγραφος 8 στοιχείο η)», η προσφυγή πρέπει να έχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα και ισχύει ο γενικός κανόνας σχετικά με το δικαίωμα παραμονής του άρθρου 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Το άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο η) καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες «ο αιτών εισήλθε παράνομα στο έδαφος του κράτους μέλους ή παρέτεινε παράνομα τη διαμονή του και, χωρίς σοβαρό λόγο, δεν παρουσιάστηκε στις αρχές ή δεν υπέβαλε αίτηση για διεθνή προστασία το συντομότερο δυνατό, δεδομένων των συνθηκών της εισόδου του». Η διάταξη αυτή αντικατοπτρίζει καταστάσεις οι οποίες εμπίπτουν στο άρθρο 31 της Σύμβασης για τους πρόσφυγες ⁽⁵⁹⁰⁾.

Όσον αφορά τις διαδικασίες στα σύνορα, το άρθρο 43 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να διεξαχθούν διαδικασίες στα σύνορα ή σε ζώνες διέλευσης των κρατών μελών (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. υποενότητα 5.1.3 ανωτέρω). Οι σχετικοί λόγοι αλληλεπικαλύπτονται με τους λόγους των ταχειών διαδικασιών.

Αρχικά είχε προταθεί τα ένδικα μέσα στις περιπτώσεις αυτές να έχουν αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα ⁽⁵⁹¹⁾. Αντ' αυτού, το τελικό κείμενο επιβάλλει να παρέχονται ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις εάν οι αποφάσεις περί διεθνούς προστασίας που λαμβάνονται στα σύνορα δεν έχουν αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 46 παράγραφος 7 που παρατίθεται στην υποενότητα 6.4.2 ανωτέρω σχετικά με τις τροποποιήσεις και εξαιρέσεις.

Εάν δεν προβλέπονται οι εγγυήσεις αυτές, ισχύει ο γενικός κανόνας σχετικά με το δικαίωμα παραμονής του άρθρου 46 παράγραφος 5 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ⁽⁵⁹²⁾, ήτοι «τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμείνουν στο έδαφός τους μέχρι να λήξει η προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή και, σε περίπτωση άσκησης εντός της προθεσμίας του εν λόγω δικαιώματος, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής». Οι εγγυήσεις αυτές αντικατοπτρίζουν το γεγονός ότι αιτούντες των οποίων η ελευθερία κυκλοφορίας είναι περιορισμένη βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση όσον αφορά την πρόσβαση σε αναγκαία νομική συνδρομή και διερμηνεία. Συνιστούν επίσης αναγνώριση του γεγονότος ότι η πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή μπορεί να είναι δυσχερέστερη όταν εφαρμόζονται βραχείες προθεσμίες στη διαδικασία ⁽⁵⁹³⁾.

Τα κράτη μέλη δύνανται επίσης να προβλέπουν αυτεπάγγελτη επανεξέταση των αποφάσεων που λαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 43 (σε διαδικασίες στα σύνορα), χωρίς να απαιτείται η άσκηση προσφυγής από τον ίδιο τον αιτούντα [άρθρο 46 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

⁽⁵⁹⁰⁾ Σύμφωνα με το άρθρο 31 της Σύμβασης της Γενεύης: «Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις εις πρόσφυγας λόγω παρανόμου εισόδου ή διαμονής, εάν ούτοι προερχόμενοι απ' ευθείας εκ χώρας ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών ηπειλείτο, εν τη εννοία του άρθρου 1, εισέρχονται ή ευρίσκονται ήδη επί του εδάφους αυτών άνευ αδείας, υπό την επιφύλαξιν πάντως ότι ούτοι αφ' ενός μεν θα παρουσιαστούν αμελλητί εις τας αρχάς αφ' ετέρου δε θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις περί της παρανόμου αυτών εισόδου ή διαμονής.»

⁽⁵⁹¹⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 294 παράγραφος 6 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. υποσημείωση 521.

⁽⁵⁹²⁾ «Εάν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις των στοιχείων α) και β), εφαρμόζεται η παράγραφος 5.» (άρθρο 46 παράγραφος 7 in fine της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)).

⁽⁵⁹³⁾ Οι αποφάσεις στις διαδικασίες στα σύνορα πρέπει να λαμβάνονται εντός τεσσάρων εβδομάδων, διαφορετικά πρέπει να επιτρέπεται η είσοδος των αιτούντων στο έδαφος του κράτους μέλους. Βλ. άρθρο 43 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

6.4.2.2. Πρώτη χώρα ασύλου ή διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος

Βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 6 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), άλλη μία περίπτωση στην οποία ένα κράτος μέλος δεν χρειάζεται να παρέχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα συνιστούν οι αποφάσεις περί απαραδέκτου βάσει του γεγονότος ότι:

- η διεθνής προστασία έχει χορηγηθεί από άλλο κράτος μέλος [άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]· ή
- μια χώρα που δεν είναι κράτος μέλος θεωρείται πρώτη χώρα ασύλου για τον αιτούντα [άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Περισσότερες λεπτομέρειες παρέχονται στις υποενότητες 5.2.2.2 σχετικά με την έννοια της πρώτης χώρας ασύλου και 5.2.2.1 σχετικά με τη διεθνή προστασία που χορηγήθηκε από άλλο κράτος μέλος. Σε περιπτώσεις στις οποίες το δικαίωμα αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος δεν αναγνωρίζεται με την αιτιολογία ότι οι αιτούντες προέρχονται από πρώτη χώρα ασύλου, πρέπει να παρέχεται «στον αιτούντα η δυνατότητα να αμφισβητήσει την εφαρμογή της έννοιας της πρώτης χώρας ασύλου στη συγκεκριμένη περίπτωση του» [άρθρο 35 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

6.4.2.3. Μεταγενέστερες αιτήσεις

Στην υπόθεση *Amadou Tall*, η οποία αφορούσε το άρθρο 39 της ΟΔΑ που δεν κάλυπτε το δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της έκβασης του ένδικου μέσου, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι σε περίπτωση που ο αιτών υποβάλει μεταγενέστερη αίτηση χωρίς να προσκομίσει νέα στοιχεία ή να προβάλει νέα επιχειρήματα, «θα ήταν δυσανάλογο να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να ανοίγουν νέα πλήρη εξεταστική διαδικασία και, στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν επιλογή μεταξύ διαδικασιών που περιλαμβάνουν εξαιρέσεις ως προς τις εγγυήσεις των οποίων απολαύει κανονικά ο αιτών»⁽⁵⁹⁴⁾.

Στην ΟΔΑ (αναδιατύπωση), οι μεταγενέστερες αιτήσεις αποτελούν άλλη μία κατηγορία περιπτώσεων όπου το ανασταλτικό αποτέλεσμα δεν απαιτείται να παρέχεται αυτομάτως σε περιπτώσεις στις οποίες τα κράτη μέλη θεωρούν αίτηση अपαράδεκτη επειδή «δεν προέκυψαν ή υποβλήθηκαν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα σχετικά με την εξέταση του εάν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί δικαιούχος διεθνούς προστασίας» [άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) και άρθρο 46 παράγραφος 6 στοιχείο β) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Η διαδικασία αντιμετώπισης μεταγενέστερων αιτήσεων επεξηγήθηκε ανωτέρω στις υποενότητες 5.2.2.4 σχετικά με το παραδεκτό και 4.1.3 σχετικά με το δικαίωμα παραμονής στις εν λόγω περιπτώσεις.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος ήδη από το στάδιο της διαδικασίας σε διοικητικό επίπεδο σε περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων που εμπίπτουν στο άρθρο 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)⁽⁵⁹⁵⁾. Στις περιπτώσεις αυτές, ο προσφεύγων πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ζητήσει από το δικαστήριο να του αναγνωρίσει το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος, παρότι η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιτρέπει στα κράτη μέλη να μην αναγνωρίζουν στους αιτούντες αυτούς δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της «έκβασης της διαδικασίας σχετικά με το εάν ο αιτών δύναται ή όχι να παραμείνει στο έδα-

⁽⁵⁹⁴⁾ ΔΕΕ, *Tall*, βλ. υποσημείωση 25. σκέψη 46.

⁽⁵⁹⁵⁾ Βλ. επίσης υποενότητα 4.1.3 ανωτέρω. Ειδικότερα, εάν ο αιτών «α) έχει καταθέσει πρώτη μεταγενέστερη αίτηση, η οποία δεν εξετάζεται περαιτέρω βάσει του άρθρου 40 παράγραφος 5, απλώς για να καθυστερήσει ή να παρεμποδίσει την εκτέλεση απόφασης, η οποία θα οδηγούσε στην άμεση απομάκρυνσή του από το συγκεκριμένο κράτος μέλος· ή β) υποβάλει άλλη μεταγενέστερη αίτηση στο ίδιο κράτος μέλος, μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία η πρώτη μεταγενέστερη αίτηση κρίνεται απάρδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 40 παράγραφος 5, ή μετά την έκδοση τελεσίδικης απόφασης με την οποία απορρίπτεται η εν λόγω αίτηση ως αβάσιμη».

φος» [άρθρο 41 παράγραφος 2 στοιχείο γ), το οποίο εισάγει παρέκκλιση από το άρθρο 46 παράγραφος 6 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Το άρθρο 41 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) ορίζει ότι σε αυτές τις περιπτώσεις «[τ]α κράτη μέλη δύνανται να προβαίνουν σε αυτήν την εξαίρεση, μόνο όταν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους». Επομένως, αυτό θα πρέπει να είναι το τελευταίο στοιχείο που ελέγχεται πριν από την πιθανή επιστροφή του ατόμου.

6.4.2.4. Αποφάσεις άρνησης επανεξέτασης αίτησης κατόπιν σιωπηρής ανάκλησης της αίτησης ή υπαναχώρησης από αυτήν

Τα άτομα των οποίων οι αιτήσεις θεωρούνται ότι ανακλήθηκαν σιωπηρά ή αποτέλεσαν αντικείμενο υπαναχώρησης και σε σχέση με τις οποίες η αποφαινόμενη αρχή αποφάσισε να σταματήσει την εξέταση βάσει του άρθρου 28 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) μπορούν να ζητήσουν την επανεξέταση της υπόθεσής τους. Μπορούν επίσης να υποβάλουν νέα αίτηση η οποία δεν θα θεωρηθεί μεταγενέστερη αίτηση. Ωστόσο, αυτό μπορεί να υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις: χρονικό όριο τουλάχιστον εννέα μηνών μετά το οποίο η υπόθεση του αιτούντος δεν θα μπορεί να επανεξετασθεί ή η νέα αίτηση θα μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μεταγενέστερη αίτηση ή πρόβλεψη ότι η υπόθεση του αιτούντος μπορεί να επανεξετασθεί μόνο μία φορά [βλ. άρθρο 28 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Στην [υποενότητα 4.2.10](#) ανωτέρω εξετάζεται αναλυτικότερα η υπαναχώρηση από αίτηση.

Εάν ο αιτών ζητήσει την επανεξέταση της υπόθεσής του και η αποφαινόμενη αρχή απορρίψει το αίτημα, η προσφυγή κατά της απόφασης μη επανεξέτασης της υπόθεσης δεν απαιτείται να έχει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 6 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) «εάν η εν λόγω απόφαση έχει ως αποτέλεσμα την παύση ισχύος του δικαιώματος παραμονής του αιτούντος στο κράτος μέλος και εφόσον, σε τέτοιες περιπτώσεις, το δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής δεν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο». Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα κράτη μέλη «μεριμνούν ώστε το πρόσωπο αυτό να μην απομακρυνθεί κατά παράβαση της αρχής της μη επαναπροώθησης» ⁽⁵⁹⁶⁾.

6.4.2.5. Ευρωπαϊκές ασφαλείς τρίτες χώρες

Το άρθρο 46 παράγραφος 6 στοιχείο δ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) αφορά περιπτώσεις στις οποίες η απόφαση μη εξέτασης ή μη πλήρους εξέτασης της αίτησης βασίζεται στο γεγονός ότι η χώρα από την οποία ο αιτών επιδιώκει να εισέλθει ή έχει μόλις εισέλθει παράνομα είναι ευρωπαϊκή ασφαλής τρίτη χώρα. Στις περιπτώσεις αυτές, ο αιτών πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την εφαρμογή της έννοιας επειδή οι συνθήκες στη χώρα δεν είναι ασφαλείς όσον αφορά την ιδιαίτερη περίπτωσή του (άρθρο 39 παράγραφος 3) ⁽⁵⁹⁷⁾. Σε περίπτωση που ο αιτών δεν γίνεται εκ νέου δεκτός σε ασφαλή τρίτη χώρα, πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση του αιτούντος σε διαδικασία σύμφωνα με τις βασικές αρχές ή εγγυήσεις που περιγράφονται στο κεφάλαιο II της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). (Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. [ενότητα 5.3](#) ανωτέρω σχετικά με την έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας.)

⁽⁵⁹⁶⁾ Άρθρο 28 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁵⁹⁷⁾ Στην ενότητα 5.3 της παρούσας ανάλυσης διευκρινίζεται ότι το περιεχόμενο της διάταξης αυτής μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση όταν ερμηνεύεται βάσει του άρθρου 39 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), το οποίο προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η εξέταση της [...] ασφάλειας του αιτούντος υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες ευρίσκεται [...] δεν διεξάγεται ή δεν διεξάγεται πλήρως [...]».

Μέρος 7: Σημασία των διαδικασιών που προβλέπονται στην οδηγία για την επιστροφή

Η οδηγία για την επιστροφή «θεσπίζει τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ως γενικές αρχές του κοινοτικού και του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων προστασίας των προσφύγων και των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα» (άρθρο 1) ⁽⁵⁹⁸⁾. Τέθηκε σε ισχύ στις 13 Ιανουαρίου 2009 και έχει μεταφερθεί στην εθνική έννομη τάξη όλων των κρατών μελών που δεσμεύονται από αυτήν (όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πλην του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, καθώς και οι τέσσερις συνδεδεμένες χώρες Σένγκεν: Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία και Ελβετία).

Παρότι η οδηγία για την επιστροφή δεν αποτελεί μέρος του ΚΕΣΑ, συνδέεται στενά με τις πράξεις του ΚΕΣΑ. Η εφαρμογή αποτελεσματικής πολιτικής επιστροφών θεωρείται καθοριστικής σημασίας για την εξασφάλιση δημόσιας στήριξης στο πλαίσιο της νόμιμης μετανάστευσης και του ασύλου ⁽⁵⁹⁹⁾. Ταυτόχρονα, η οδηγία για την επιστροφή αναγνωρίζει ότι είναι νόμιμο τα κράτη μέλη να επιστρέφουν τους παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών μόνον εφόσον «εφαρμόζονται δίκαια και αποτελεσματικά συστήματα ασύλου, τα οποία τηρούν πλήρως την αρχή της μη επαναπροώθησης» (αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας για την επιστροφή). Η οδηγία για την επιστροφή θεσπίζει τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ως γενικές αρχές του ενωσιακού και του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων προστασίας των προσφύγων και των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα (άρθρο 1). Η Επιτροπή δημοσίευσε κοινό *Εγχειρίδιο περί επιστροφής* με σκοπό την παροχή καθοδήγησης στα κράτη μέλη σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για την επιστροφή ⁽⁶⁰⁰⁾.

Στο παρόν μέρος, η οδηγία για την επιστροφή παρουσιάζεται συνοπτικά, στον βαθμό που έχει σημασία για την πρόσβαση στη διαδικασία διεθνούς προστασίας για τα πρόσωπα που υπόκεινται σε διαδικασία επιστροφής (βλ. πίνακα 23 κατωτέρω) ⁽⁶⁰¹⁾. Στο παρόν μέρος δεν εξετάζεται το ζήτημα της κράτησης βάσει της οδηγίας για την επιστροφή.

Πίνακας 23: Διάρθρωση του μέρους 7

Ενότητα 7.1.	Προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή	σ. 165-166
Ενότητα 7.2.	Σύντομη επισκόπηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή	σ. 166-168
Ενότητα 7.3.	Περιπτώσεις στις οποίες η οδηγία για την επιστροφή μπορεί να εφαρμόζεται σε πρόσωπα που αναζητούν διεθνή προστασία ή πρόσωπα που υπόκεινται σε επαναπροώθηση	σ. 168-170

⁽⁵⁹⁸⁾ Οδηγία για την επιστροφή, βλ. υποσημείωση 37.

⁽⁵⁹⁹⁾ Η Επιτροπή δήλωσε ότι «η αξιοπιστία και η ακεραιότητα των πολιτικών στον τομέα της επαναπροώθησης των παρανόμως διαμενόντων προσώπων»: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης σχετικά με την ανάπτυξη μίας κοινής πολιτικής για την παράνομη μετανάστευση, την παράνομη διακίνηση και την εμπορία ανθρώπων, τα εξωτερικά σύνορα και την επαναπροώθηση των παρανόμως διαμενόντων*, COM(2003) 323 της 2ας Ιουνίου 2003.

⁽⁶⁰⁰⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Σύσταση της 1.10.2015 για την καθιέρωση κοινού «εγχειριδίου περί επιστροφής» προς χρήση από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση καθηκόντων που σχετίζονται με την επιστροφή*, C(2015) 6250 final, σ. 72.

⁽⁶⁰¹⁾ Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τη νομολογία του ΔΕΕ και των εθνικών δικαστηρίων και την ερμηνεία εκ μέρους τους της οδηγίας για την επιστροφή είναι διαθέσιμες, π.χ., στον δικτυακό τόπο του έργου Contention (Judicial CONTROL of immigration deTENTION), βλ. ανακεφαλαιωτική έκθεση με τίτλο *The extent of judicial control of pre-removal detention in the EU*, την οποία εκτόνησε το Migration Policy Centre του Robert Schuman Centre for Advanced Studies σε συνεργασία με το Odysseus Network (ULB), 2014.

7.1. Προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή

Το άρθρο 2 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή ορίζει ότι η οδηγία «εφαρμόζεται στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας». Η παράνομη παραμονή ορίζεται στο άρθρο 3 της οδηγίας ως η «παρουσία στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόου τρίτης χώρας που δεν πληροί, ή δεν πληροί πλέον, τις προϋποθέσεις εισόδου, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 του Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν ή τις λοιπές προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος». Η οδηγία για την επιστροφή δεν εφαρμόζεται σε πρόσωπα που απολαύουν του ενωσιακού δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας (άρθρο 2 παράγραφος 3). Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην την εφαρμόσουν:

- σε όσους υπόκεινται σε απαγόρευση εισόδου σύμφωνα με τον Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν [άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο α)],
- σε όσους συλλαμβάνονται ή παρακολουθούνται κατά την παράνομη χερσαία, θαλάσσια ή εναέρια διέλευση των εξωτερικών συνόρων και στους οποίους δεν έχει χορηγηθεί δικαίωμα να παραμείνουν [άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο α)] ⁽⁶⁰²⁾, και
- σε όσους έχει επιβληθεί επιστροφή ως ποινική κύρωση ή υπόκεινται σε διαδικασίες έκδοσης [άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο β)] ⁽⁶⁰³⁾.

Σε σχέση με τους αιτούντες διεθνή προστασία, η αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας για την επιστροφή προβλέπει τα ακόλουθα:

Αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας για την επιστροφή

[Υ]πήκοος τρίτης χώρας ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση για άσυλο σε ένα κράτος μέλος δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι διαμένει παράνομα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους μέχρι να εκδοθεί απόφαση που να απορρίπτει την αίτηση, ή απόφαση που να του/της στερεί το δικαίωμα να διαμείνει ως αιτών άσυλο.

Αυτό συνδέεται στενά με το γεγονός ότι οι αιτούντες διεθνή προστασία δικαιούνται να παραμείνουν στο έδαφος κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (βλ. ενότητες 4.1 και 6.4 ανωτέρω). Επομένως, η οδηγία για την επιστροφή θα πρέπει, καταρχήν, να εφαρμόζεται στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, καθώς και σε εκείνους των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας κρίθηκε τελεσίδικα και απορρίφθηκε και οι οποίοι δεν δικαιούνται πλέον να παραμείνουν στο έδαφος του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους.

Υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν, οι οποίες απορρέουν από το γεγονός ότι δεν απαιτείται να αναγνωρίζεται αυτομάτως δικαίωμα παραμονής εν αναμονή της έκβασης της διαδικασίας τους σε ορισμένους αιτούντες διεθνή προστασία. Οι εξαιρέσεις αυτές απαριθμούνται εξαντλητικά στο άρθρο 9 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα πρόσωπα που υπέβαλαν μεταγενέστερη αίτηση κατά τα

⁽⁶⁰²⁾ Ορισμένοι σχολιαστές ισχυρίζονται ότι η διάταξη αυτή θα πρέπει να ερμηνευτεί από το ΔΕΕ προκειμένου να διαπιστωθεί αν όλες οι περιπτώσεις παράνομης εισόδου μπορούν να εξαίρονται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας βάσει του εν λόγω άρθρου. Υποστηρίζουν ότι η εξαίρεση αυτή δεν θα πρέπει να ισχύει σε περιπτώσεις στις οποίες πρόσωπο που εισήλθε παρανόμως εντοπίστηκε στο έδαφος του κράτους μέλους μακριά από τα σύνορα. Βλ. Peers et al., *The EU Charter of Fundamental Rights. A commentary*, βλ. υποσημείωση 254, σ. 491, όπου επίσης παρουσιάζονται αντικρουόμενες απόψεις.

⁽⁶⁰³⁾ Βλ. υπόθεση *Achughbabian*, στην οποία το ΔΕΕ αποσαφήνισε ότι ποινικές κυρώσεις μπορούν να επιβληθούν μόνον εφόσον εξαντληθεί η διαδικασία επιστροφής, εάν η λήψη αναγκαστικών μέτρων δεν καθιστά εφικτή την απομάκρυνση του μετανάστη και μόνο εφόσον δεν υπάρχει λόγος που δικαιολογεί τη μη επιστροφή. Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2011, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-329/11, *Alexandre Achughbabian κατά Préfet du Val-de-Marne*, EU:C:2011:807, σκέψεις 41, 46, 48 και 49. Βλ. επίσης απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, υπόθεση C-290/14, *Skerdjan Celaj*, EU:C:2015:640, στην οποία οι περιστάσεις διέφεραν, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας είχε ήδη υποβληθεί σε διαδικασία επιστροφής και είχε εισέλθει εκ νέου στο έδαφος του κράτους μέλους παρά την απαγόρευση εισόδου. Στην περίπτωση αυτή, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι μπορεί να επιβληθεί ποινική κύρωση.

προβλεπόμενα στο άρθρο 41 και τα πρόσωπα που πρόκειται να παραδοθούν ή να εκδοθούν σε τρίτη χώρα ή σε διεθνή ποινικά δικαστήρια ⁽⁶⁰⁴⁾. (Βλ. **υποενότητα 4.1.2** ανωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης σε διοικητικό επίπεδο.) Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να εξετάζει αν η επιστροφή ενδέχεται να οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και των ενωσιακών υποχρεώσεων του συγκεκριμένου κράτους μέλους [άρθρο 9 παράγραφος 3 και άρθρο 41 παράγραφος 1 τελευταία περίοδος της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Η οδηγία για την επιστροφή μπορεί να έχει σημασία στην περίπτωση αιτούντων διεθνή προστασία των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε και παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών που αποφασίζουν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας.

7.2. Σύντομη επισκόπηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή

Το άρθρο 5 της οδηγίας για την επιστροφή δίνει έμφαση στις αρχές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη καθ' όλη τη διαδικασία επιστροφής:

- βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού,
- σεβασμός της οικογενειακής ζωής,
- κατάσταση της υγείας του υπηκόου τρίτης χώρας,
- αρχής της μη επαναπροώθησης.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης αντικατοπτρίζεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι η αναβολή της απομάκρυνσης είναι υποχρεωτική σε περιπτώσεις στις οποίες παραβιάζει την αρχή αυτή (άρθρο 9 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή).

Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή θεσπίζει γενικό κανόνα βάσει του οποίου για κάθε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα στο έδαφος κράτους μέλους εκδίδεται απόφαση επιστροφής ⁽⁶⁰⁵⁾. Οι αποκλίσεις από τον εν λόγω κανόνα περιλαμβάνουν περιπτώσεις υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι διαθέτουν έγκυρο τίτλο διαμονής σε άλλο κράτος μέλος (άρθρο 6 παράγραφος 2), ή τους οποίους αναλαμβάνει άλλο κράτος μέλος (άρθρο 6 παράγραφος 3) ⁽⁶⁰⁶⁾, ή για τους οποίους εκκρεμεί διαδικασία ανανέωσης τίτλου διαμονής (άρθρο 6 παράγραφος 5).

Για ολόκληρη τη διαδικασία επιστροφής, η οδηγία για την επιστροφή προβλέπει τη διεξαγωγή επακόλουθων σταδίων. Τα στοιχεία αυτά υπογραμμίστηκαν στην απόφαση *El Dridi* ⁽⁶⁰⁷⁾. Στο αρχικό στάδιο θα πρέπει να παρέχεται στον υπήκοο τρίτης χώρας κάποιο χρονικό διάστημα για να συμμορφωθεί οικειοθελώς προς την απόφαση που επιβάλλει την υποχρέωση επιστροφής

⁽⁶⁰⁴⁾ Παρότι η οδηγία για την επιστροφή δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις έκδοσης ή παράδοσης σε άλλο κράτος μέλος, σε περιπτώσεις έκδοσης σε τρίτη χώρα, η εφαρμογή της οδηγίας για την επιστροφή είναι προαιρετική βάσει του άρθρου 2 παράγραφος 2 στοιχείο β). Βλ. ενότητα 7.1 ανωτέρω σχετικά με το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή.

⁽⁶⁰⁵⁾ Με την απόφαση αυτή, η οποία μπορεί να ληφθεί από διοικητική αρχή ή δικαστήριο υπό μορφή απόφασης ή πράξης, κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή του υπηκόου τρίτης χώρας και επιβάλλεται ή αναφέρεται σε αυτόν υποχρέωση επιστροφής. Άρθρο 3 σημείο 4 της οδηγίας για την επιστροφή.

⁽⁶⁰⁶⁾ Αυτό αφορά διμερείς συμφωνίες ή διευθετήσεις που ισχύουν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της οδηγίας.

⁽⁶⁰⁷⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, υπόθεση C-61/11, *Hassen El Dridi, ή Karim Soufi*, EU:C:2011:268, σκέψεις 36-38.

(απόφαση περί επιστροφής) ⁽⁶⁰⁸⁾, εκτός εάν ειδικές περιστάσεις επιβάλλουν να μην του χορηγηθεί η δυνατότητα αυτή ⁽⁶⁰⁹⁾. Οι ειδικές αυτές περιστάσεις ενδέχεται να οδηγούν στην επιβολή σε αυτόν ορισμένων άλλων υποχρεώσεων ή στον καθορισμό συντομότερης προθεσμίας αναχώρησης από τη χώρα ⁽⁶¹⁰⁾.

Εάν ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής (ή εάν δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης), το κράτος μέλος λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα, κατά τρόπο αναλογικό και με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων ⁽⁶¹¹⁾. Στην υπόθεση *El Dridi* το ΔΕΕ συνοψίζει ότι:

η χρονική σειρά διεξαγωγής των σταδίων της διαδικασίας επιστροφής που καθιερώνει η [οδηγία για την επιστροφή] αντιστοιχεί προς μια διαβάθμιση των μέτρων που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να εκτελεσθεί η απόφαση περί επιστροφής, διαβάθμιση που κυμαίνεται από το μέτρο που αφήνει τη μεγαλύτερη ελευθερία στον ενδιαφερόμενο, ήτοι η χορήγηση προθεσμίας για την οικειοθελή του αναχώρηση, έως μέτρα που περιορίζουν περισσότερο την ελευθερία αυτή, ήτοι η κράτηση σε ειδικές εγκαταστάσεις, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας καθ' όλη τη διάρκεια των σταδίων αυτών ⁽⁶¹²⁾.

Ο σταδιακός χαρακτήρας των διαδικασιών επιστροφής απαγορεύει επίσης στα κράτη μέλη να διαθέτουν εθνικούς κανόνες βάσει των οποίων επιβάλλεται ποινή φυλάκισης σε άτομο το οποίο δεν συμμορφώνεται με μέτρο απομάκρυνσης: τα κράτη οφείλουν, πρωτίστως, να «συνεχίσουν τις προσπάθειές τους προκειμένου να εκτελεσθεί η απόφαση περί επιστροφής» ⁽⁶¹³⁾.

Ορισμένες αποφάσεις περί επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου και απαγορεύουν την είσοδο και την παραμονή στο έδαφος του κράτους μέλους για μέγιστο καθορισμένο χρονικό διάστημα πέντε ετών (άρθρο 11 παράγραφος 1 τελευταία περίοδος) ⁽⁶¹⁴⁾. Αυτό το χρονικό διάστημα μπορεί να είναι μεγαλύτερο μόνο σε περιπτώσεις σοβαρής απειλής για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια (άρθρο 11 παράγραφος 2). Οι διατάξεις σχετικά με τις απαγορεύσεις εισόδου εφαρμόζονται «με την επιφύλαξη του δικαιώματος διεθνούς προστασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο α) της [ΟΕΑΑ] στα κράτη μέλη» (άρθρο 11 παράγραφος 5) ⁽⁶¹⁵⁾. Το *εγχειρίδιο περί επιστροφής* σχολιάζει τη διάταξη αυτή διευκρινίζοντας ότι «οι απαγορεύσεις εισόδου πρέπει να αναστέλλονται (ενόσω εκκρεμούν διαδικασίες ασύλου) ή να ανακαλούνται (εφόσον έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία)» ⁽⁶¹⁶⁾.

⁽⁶⁰⁸⁾ Η απόφαση περί επιστροφής θα προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση, το οποίο μπορεί να κυμαίνεται μεταξύ επτά και τριάντα ημερών (άρθρο 7 παράγραφος 1). Το εν λόγω διάστημα μπορεί να παραταθεί για ορισμένους λόγους φιλευσπλαχνίας, όπως η διάρκεια της παραμονής, η ύπαρξη παιδιών που φοιτούν σε σχολείο ή η ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών (άρθρο 7 παράγραφος 2). Σε περίπτωση που υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, μπορούν να επιβάλλονται στον υπήκοο τρίτης χώρας ορισμένες υποχρεώσεις για το χρονικό διάστημα που προβλέπεται για την οικειοθελή επιστροφή (άρθρο 7 παράγραφος 3). Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι κατά τη διαδικασία επιστροφής «πρέπει να δίνεται προτεραιότητα [...] στην οικειοθελή εκτέλεση της υποχρέωσης που συνεπάγεται η απόφαση περί επιστροφής». Ο.π., σκέψη 26.

⁽⁶⁰⁹⁾ Ο.π., σκέψη 36.

⁽⁶¹⁰⁾ Ο.π., σκέψη 37.

⁽⁶¹¹⁾ Ο.π., σκέψη 38. Αυτό συνδέεται με το άρθρο 8 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη «λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να εκτελέσουν την απόφαση επιστροφής». Σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 4, τυχόν αναγκαστικά μέτρα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως έσχατη λύση, να είναι αναλογικά και οιοσδήποτε χρησιμοποιούμενος καταναγκασμός να μην υπερβαίνει εύλογη ισχύ.

⁽⁶¹²⁾ Ο.π., σκέψη 41.

⁽⁶¹³⁾ Ο.π., σκέψη 58.

⁽⁶¹⁴⁾ Βλ. άρθρο 3 σημείο 6 σχετικά με τον όρο «απαγόρευση εισόδου». Σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας για την επιστροφή, η απόφαση επιστροφής συνοδεύεται από απαγόρευση εισόδου, εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, ή εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής.

⁽⁶¹⁵⁾ Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις σχετικά με το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας και, μόλις χορηγηθεί διεθνής προστασία, οι δικαιούχοι καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας πρέπει να λάβουν άδεια διαμονής, εάν δεν υφίστανται επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης περί του αντιθέτου. Η διάρκεια ισχύος της άδειας διαμονής εξαρτάται από το καθεστώς που χορηγείται. Άρθρο 24 παράγραφοι 1 και 2 της ΟΕΑΑ (αναδιатύπωση).

⁽⁶¹⁶⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Εγχειρίδιο περί επιστροφής*, βλ. υποσημείωση 600, σ. 72.

Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να εκδώσουν χωριστή απόφαση περί απομάκρυνσης, σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν συμμορφώθηκε προς απόφαση περί επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς επιστροφής ή εάν δεν χορηγήθηκε τέτοια προθεσμία (άρθρο 8 παράγραφος 3). Ωστόσο, τα κράτη μπορούν επίσης να θεσπίσουν σύστημα βάσει του οποίου δήλωση παράνομης διαμονής, απόφαση απομάκρυνσης ή απαγόρευση εισόδου αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ίδιας απόφασης (άρθρο 6 παράγραφος 6).

Υπάρχουν ορισμένες περιστάσεις υπό τις οποίες η απομάκρυνση (δηλαδή η εκτέλεση της απόφασης περί επιστροφής) πρέπει να αναβάλλεται. Μία από τις περιστάσεις αυτές αφορά την περίπτωση στην οποία η απομάκρυνση παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)], ενώ μια άλλη σχετίζεται με το ανασταλτικό αποτέλεσμα του ένδικου μέσου που ασκείται κατά της απόφασης περί επιστροφής [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) και άρθρο 13]. Η απομάκρυνση μπορεί να αναβληθεί για εύλογο χρονικό διάστημα σε άλλες περιπτώσεις ανάλογα με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, λαμβανομένων ιδίως υπόψη της φυσικής ή διανοητικής κατάστασης του υπηκόου τρίτης χώρας, τεχνικών λόγων ή της αδυναμίας διαπίστωσης της ταυτότητας (άρθρο 9 παράγραφος 2). Κατά την αναβολή είναι δυνατόν να επιβληθούν στον υπήκοο τρίτης χώρας ορισμένες πρόσθετες υποχρεώσεις, οι οποίες είναι παρεμφερείς με εναλλακτικές δυνατότητες της κράτησης (άρθρο 9 παράγραφος 3). Οι υπήκοοι τρίτων χωρών πρέπει επίσης να λάβουν γραπτή βεβαίωση ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα εκτελεστεί προσωρινά (άρθρο 14 παράγραφος 2). Κατά τη διάρκεια της αναβολής, οι υπήκοοι τρίτων χωρών έχουν τουλάχιστον τα δικαιώματα που ορίζονται στο άρθρο 14 παράγραφος 1: διατήρηση της οικογενειακής ενότητας στο έδαφος του κράτους μέλους, παροχή επείγουσας υγειονομικής περίθαλψης και κάθε απαραίτητης θεραπευτικής αγωγής, πρόσβαση των ανηλίκων στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα και μέριμνα για τις ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων.

Στην οδηγία για την επιστροφή προσδιορίζονται οι περιστάσεις υπό τις οποίες παρανόμως διαμένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν να τεθούν υπό κράτηση, οι σχετικές προϋποθέσεις και η μέγιστη διάρκεια της κράτησης (άρθρο 15) ⁽⁶¹⁷⁾. Η οδηγία προβλέπει διαδικαστικές εγγυήσεις σε σχέση με το περιεχόμενο των αποφάσεων ⁽⁶¹⁸⁾, καθώς και πληροφορίες για τα διαθέσιμα ένδικα μέσα και μετάφραση των βασικών σημείων των αποφάσεων (άρθρο 12). Ωστόσο, επιτρέπει επίσης παρέκκλιση από τις απαιτήσεις αυτές, π.χ. σε σχέση με υπηκόους τρίτων χωρών στους οποίους δεν χορηγήθηκε τίτλος διαμονής μετά την παράνομη είσοδό τους στο έδαφος του κράτους μέλους (άρθρο 12 παράγραφος 3) ⁽⁶¹⁹⁾. Πρέπει να διατίθεται αποτελεσματικό ένδικο μέσο σε σχέση με τις αποφάσεις περί επιστροφής ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή άλλης αρχής η οποία χαρακτηρίζεται από αμεροληψία και ανεξαρτησία. Η εν λόγω αρχή θα πρέπει να «έχει την εξουσία να επανεξετάζει αποφάσεις που αφορούν την επιστροφή [...] συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας προσωρινής αναστολής της επιβολής της εφαρμογής τους, εκτός εάν ισχύει ήδη προσωρινή αναστολή δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας» (άρθρο 13 παράγραφοι 1 και 2). Για το στάδιο της άσκησης ένδικου μέσου, ο υπήκοος τρίτης χώρας θα πρέπει να δύναται να ζητεί νομικές συμβουλές, εκπροσώπηση από δικηγόρο και, εν ανάγκη, γλωσσική συνδρομή, καθώς επίσης δωρεάν νομική αρωγή και/ή εκπροσώπηση (άρθρο 13 παράγραφοι 3 και 4).

⁽⁶¹⁷⁾ ΔΕΕ, απόφαση *El Dridi*, βλ. υποσημείωση 607, σκέψη 40.

⁽⁶¹⁸⁾ Όσον αφορά το δικαίωμα ακρόασης σε διαδικασίες επιστροφής, βλ. ΔΕΕ, *Mukarubega*, βλ. υποσημείωση 143.

⁽⁶¹⁹⁾ Στην περίπτωση αυτή, το κράτος μέλος δεν υποχρεούται να παράσχει γραπτή ή προφορική μετάφραση των κύριων στοιχείων των αποφάσεων επιστροφής σε γλώσσα που κατανοεί ή θεωρείται ευλόγως ότι κατανοεί ο υπήκοος τρίτης χώρας. Αντ' αυτού, μπορεί να διανέμει τυποποιημένα έντυπα σε τουλάχιστον πέντε από τις γλώσσες τις οποίες χρησιμοποιούν συχνότερα οι αντικανονικοί μετανάστες.

7.3. Περιπτώσεις στις οποίες η οδηγία για την επιστροφή μπορεί να εφαρμόζεται σε πρόσωπα που αναζητούν διεθνή προστασία ή πρόσωπα που υπόκεινται σε επαναπροώθηση

7.3.1. Παρανόμως διαμένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών οι οποίοι δεν είναι αιτούντες

Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται πλήρως στη διαδικασία επιστροφής σε σχέση με όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών, ανεξάρτητα από το αν έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας (βλ. άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ). Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να «αναβάλλουν την απομάκρυνση [...] όταν αυτή παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης» (άρθρο 9 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή). Μια περίπτωση στην οποία θα μπορούσε να ανακύψει κίνδυνος επαναπροώθησης σε απόφαση επιστροφής εξετάστηκε στην απόφαση *Abdida*, η οποία αφορούσε υπήκοο τρίτης χώρας που έπασχε από σοβαρή ασθένεια. Βάσει της νομολογίας του ΕΔΔΑ, σε εξαιρετικές περιστάσεις, αυτό μπορεί να εγείρει ανησυχίες στο πλαίσιο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ⁽⁶²⁰⁾.

Το ΔΕΕ από τη δική του πλευρά αποφάνθηκε ότι:

[σ]ε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες η απομάκρυνση υπηκόου τρίτης χώρας πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια προς χώρα στην οποία δεν υπάρχει κατάλληλη θεραπευτική αγωγή προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης, τα κράτη μέλη δεν μπορούν, συμφώνως προς το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, να προβούν στην εν λόγω απομάκρυνση» ⁽⁶²¹⁾.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει κίνδυνος επαναπροώθησης, η οδηγία για την επιστροφή αντιτίθεται σε «εθνική νομοθεσία η οποία δεν προβλέπει ότι η προσφυγή κατά αποφάσεως επιστροφής η εκτέλεση της οποίας ενδέχεται να εκθέσει τον υπήκοο τρίτης χώρας σε σοβαρό κίνδυνο οξείας και μη αναστρέψιμης επιδεινώσεως της υγείας του έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα» ⁽⁶²²⁾.

Στην απόφαση για την υπόθεση *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας*, το ΕΔΔΑ τόνισε ότι το γεγονός ότι υπήκοοι τρίτων χωρών δεν εξέφρασαν ρητό αίτημα για άσυλο δεν απαλλάσσει ένα κράτος μέλος από το να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του σύμφωνα με το άρθρο 3. «[Η]ταν ευθύνη των εθνικών αρχών, που αντιμετώπιζαν μια κατάσταση κατά την οποία παραβιάζονταν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα [των αιτούντων στην πατρίδα τους] να πληροφορηθούν για τη μεταχείριση την οποία θα ελάμβαναν οι προσφεύγοντες μετά την επιστροφή τους [παρά το γεγονός ότι] δεν εξέφρασαν ρητό αίτημα για άσυλο» ⁽⁶²³⁾.

⁽⁶²⁰⁾ ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Μαΐου 2008, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 26565/05, σκέψη 42. Σε πιο πρόσφατη υπόθεση, το τμήμα ευρείας συνθέσεως του ΕΔΔΑ επανεξέτασε τις απαιτήσεις που είχαν τεθεί προηγουμένως και αποφάνθηκε ότι η φράση «όλες άλλως εξαιρετικές περιπτώσεις», «οι οποίες ενδέχεται να εγείρουν προβληματισμό στο πλαίσιο του άρθρου 3, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι παραπέμπει σε καταστάσεις που αφορούν την απομάκρυνση ατόμου που πάσχει από σοβαρή ασθένεια στις οποίες συντρέχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι, παρότι δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο θανάτου, το άτομο αυτό διατρέχει πραγματικό κίνδυνο, λόγω έλλειψης κατάλληλης θεραπείας στη χώρα υποδοχής ή έλλειψης πρόσβασης σε τέτοια θεραπεία, να εκτεθεί σε σοβαρή, ταχεία και μη αναστρέψιμη επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του με αποτέλεσμα έντονη οδύνη ή σημαντική μείωση του προσδόκιμου ζωής του». Βλ. ΕΔΔΑ, *Paposhvili*, βλ. υποσημείωση 181, σκέψη 183.

⁽⁶²¹⁾ ΔΕΕ, *CPAS d'Ottignies-Louvain-La-Neuve κατά Moussa Abdida*, βλ. υποσημείωση 571, σκέψη 48.

⁽⁶²²⁾ Ο.π., σκέψη 53.

⁽⁶²³⁾ ΕΔΔΑ, *Hirsi κατά Ιταλίας*, βλ. υποσημείωση 55, σκέψη 133, βλ. επίσης ανωτέρω στην υποενότητα 2.3.2.3 σχετικά με την ενημέρωση και την παροχή συμβουλών σε κέντρα κράτησης και στα σημεία διέλευσης των συνόρων.

7.3.2. Αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις απορρίφθηκαν

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας διεθνούς προστασίας, οι αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις απορρίφθηκαν είναι πιθανό να εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή. Στην υπόθεση *Amadou Tall*, το ΔΕΕ έκρινε ότι η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιον του αρμόδιου για υποθέσεις διεθνούς προστασίας δικαστηρίου δεν σήμαινε ότι αρνητική απόφαση σχετικά με τη διεθνή προστασία θα οδηγήσει στην απομάκρυνση του υπηκόου τρίτης χώρας στην περίπτωση αυτή, δεδομένου ότι η διαφορά αφορούσε μόνο «τη νομιμότητα αποφάσεως να μην εξετασθεί περαιτέρω μεταγενέστερη αίτηση ασύλου»⁽⁶²⁴⁾. Εάν εκδοθεί εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας απόφαση επιστροφής, ο εν λόγω υπήκοος «θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκήσει κατά της αποφάσεως αυτής το δικαίωμά του πραγματικής προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής»⁽⁶²⁵⁾. Το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση:

σε κάθε περίπτωση, η προσφυγή πρέπει οπωσδήποτε να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα οσάκις ασκείται κατά αποφάσεως επιστροφής, η εκτέλεση της οποίας είναι ικανή να εκθέσει τον οικείο υπήκοο τρίτης χώρας σε σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση, κατά τρόπο που να διασφαλίζεται, έναντι του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας, η τήρηση των απαιτήσεων των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη⁽⁶²⁶⁾.

7.3.3. Πρόσβαση υπηκόων τρίτων χωρών σε διαδικασία διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφής

Η ΟΔΑ (αναδιατύπωση) επιβάλλει να παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας και σε υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που βρίσκονται σε κέντρα κράτησης ή σημεία διέλευσης συνόρων ή ζώνες διέλευσης, οι οποίοι «επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας» [άρθρο 8 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Όλες οι αρχές οι οποίες ενδεχομένως λαμβάνουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας πρέπει «να διαθέτουν τις σχετικές πληροφορίες και οι υπάλληλοί τους να λαμβάνουν το επίπεδο κατάρτισης που απαιτείται για την εκτέλεση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων τους και τις οδηγίες ώστε να ενημερώνονται οι αιτούντες σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο κατάθεσης αιτήσεων διεθνούς προστασίας» [άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)].

Μόλις ένας παράνομα διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, δεν θα πρέπει πλέον «να θεωρείται ότι διαμένει παράνομα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους μέχρι να εκδοθεί απόφαση που να απορρίπτει την αίτηση, ή απόφαση που να του στερεί το δικαίωμα να διαμείνει ως αιτών άσυλο» (αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας για την επιστροφή), εκτός εάν δεν υπάρχει δικαίωμα παραμονής συνδεδεμένο με την εν λόγω αίτηση. Η επιβολή απαγόρευσης εισόδου θα πρέπει να αναστέλλεται τουλάχιστον έως το πέρας της διαδικασίας διεθνούς προστασίας. (Βλ. ενότητα 7.2. ανωτέρω για μια σύντομη επισκόπηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για την επιστροφή.)

⁽⁶²⁴⁾ ΔΕΕ, *Tall*, βλ. υποσημείωση 25, σκέψη 56. Η υπόθεση αφορούσε την ΟΔΑ, στην οποία η ρύθμιση του ανασταλτικού αποτελέσματος στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου επαφίετο στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών.

⁽⁶²⁵⁾ Ο.π., σκέψη 57.

⁽⁶²⁶⁾ Ο.π., σκέψη 58.

Η μοναδική εξαίρεση που προβλέπεται αφορά αιτούντες οι οποίοι δεν έχουν δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους. Στην περίπτωση μεταγενέστερων αιτήσεων ή αιτούντων που υπόκεινται σε έκδοση ή παράδοση σε κράτος μέλος ή σε τρίτη χώρα βάσει του άρθρου 9 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3 και το άρθρο 41 παράγραφος 1 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση), απαιτείται χωριστή εξέταση του κινδύνου επαναπροώθησης ⁽⁶²⁷⁾. Στο πλαίσιο διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα κράτη μέλη πρέπει να αναμένουν την απόφαση του δικαστηρίου όσον αφορά το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος εν αναμονή της έκβασης του ένδικου μέσου (άρθρο 46 παράγραφος 8). [Βλ. επίσης ενότητα 6.4 ανωτέρω σχετικά με το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια των διαδικασιών άσκησης ένδικου μέσου ⁽⁶²⁸⁾].

Ορισμένοι παρανόμως διαμένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών τελούν υπό κράτηση όταν υποβάλλουν αίτηση διεθνούς προστασίας ⁽⁶²⁹⁾. Όσον αφορά τους αιτούντες αυτούς, η εφαρμογή αυστηρών προθεσμιών κατά τη διαδικασία και η έλλειψη νομικής ή γλωσσικής συνδρομής ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να θίγει την πραγματική πρόσβαση στη διαδικασία ή στο δικαστήριο (βλ. νομολογία που παρατίθεται στην ενότητα 6.3 ανωτέρω σχετικά με την πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή). Επομένως, οργανώσεις οι οποίες παρέχουν ενημέρωση και συμβουλές θα πρέπει να έχουν πραγματική πρόσβαση στους αιτούντες στους χώρους στους οποίους περιορίζεται η ελευθερία κυκλοφορίας των αιτούντων [άρθρο 8 παράγραφος 2 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)]. Όσον αφορά τους ασυνόδευτους ανηλίκους, οι εγγυήσεις είναι ακόμη πιο συγκεκριμένες: φορείς οι οποίοι ενεργούν ως εκπρόσωποί τους έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αίτηση εξ ονόματός του ανηλίκου, εάν θεωρούν ότι ο ανήλικος έχει ανάγκη προστασίας κατ' εφαρμογή της ΟΕΑΑ (αναδιατύπωση) [άρθρο 7 παράγραφος 4 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση)] ⁽⁶³⁰⁾.

⁽⁶²⁷⁾ Το άρθρο 41 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο ορίζει τα εξής: «Τα κράτη μέλη δύνανται να προβαίνουν σε αυτήν την εξαίρεση, μόνο όταν η αποφαινόμενη αρχή θεωρεί ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση επαναπροώθηση κατά παράβαση των διεθνών και ενωσιακών υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους.»

⁽⁶²⁸⁾ Η μοναδική εξαίρεση θα είναι εκείνη στην οποία τα κράτη μέλη αποφασίζουν ότι μεταγενέστερη αίτηση δεν παρέχει στον αιτούντα δικαίωμα παραμονής στο έδαφος σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 41 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση). Στην περίπτωση αυτή, επιτρέπεται παρέκκλιση από το άρθρο 46 παράγραφος 8 της ΟΔΑ (αναδιατύπωση) βάσει του άρθρου 41 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της ΟΔΑ (αναδιατύπωση).

⁽⁶²⁹⁾ Σύμφωνα με την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Arslan*, η ΟΔΑ και η ΟΣΥ δεν απαγορεύουν μετά την υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας τη διατήρηση της κράτησης υπηκόου τρίτης χώρας «βάσει διατάξεως του εθνικού δικαίου, αν προκύπτει, κατόπιν κατά περίπτωση εκτιμήσεως του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, ότι η αίτηση υποβλήθηκε με μοναδικό σκοπό να καθυστερήσει ή να ματαιωθεί η εκτέλεση της αποφάσεως περί επιστροφής και ότι είναι αντικειμενικά αναγκαία η διατήρηση του μέτρου της κρατήσεως για να αποτραπεί το ενδεχόμενο να αποφύγει ο ενδιαφερόμενος την επιστροφή του»: ΔΕΕ, απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, υπόθεση C-534/11, *Mehmet Arslan κατά Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie*, EU:C:2013:343, σκέψη 63.

⁽⁶³⁰⁾ Βλ. επίσης υποενότητα 2.3.2.2 ανωτέρω.

Προσάρτημα Α: Πηγές πρωτογενούς δικαίου

1. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1. Πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ενοποιημένη απόδοση όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 2009)] (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 47).

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση [ενοποιημένη απόδοση όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 2009)] (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 13).

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [όπως τροποποιήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007 (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 2009)] (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 391).

Πρωτόκολλο (αριθ. 21) για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 295).

Πρωτόκολλο (αριθ. 22) σχετικά με τη θέση της Δανίας, το οποίο προσαρτάται στη ΣΛΕΕ (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 299).

1.1. Παράγωγο δίκαιο της ΕΕ

1.1.1. Κανονισμοί

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2725/2000 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης του Δουβλίνου (ΕΕ L 316 της 15.12.2000, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 050 της 25.2.2003, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (ΕΕ L 132 της 29.5.2010, σ. 11).

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για σκοπούς επιβολής του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 της Επιτροπής, της 2ας Σεπτεμβρίου 2003, για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 222 της 5.9.2003, σ. 3).

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρώπη για σκοπούς επιβολής του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 31).

Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 118/2014 της Επιτροπής, της 30ής Ιανουαρίου 2014, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1560/2003 για τα μέτρα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 39 της 8.2.2014, σ. 1).

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 1).

1.1.2. Οδηγίες

Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31).

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παράνομως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ L 348 της 24.12.2008, σ. 98).

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 337 της 20.12.2011, σ. 9).

Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 60).

Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 180 της 29.6.2013, σ. 96).

Οδηγία 93/40/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, για την τροποποίηση των οδηγιών 81/851/ΕΟΚ και 81/852/ΕΟΚ περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα κτηνιατρικά φαρμακευτικά προϊόντα (ΕΕ L 214 της 24.8.1993, σ. 31).

Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕ L 31 της 6.2.2003, σ. 18).

Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (ΕΕ L 251 της 3.10.2003, σ. 12).

Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (ΕΕ L 304 της 30.9.2004, σ. 12).

Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΕΕ L 326 της 13.12.2005, σ. 13).

1.1.3. Συμφωνίες

Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος ή στην Ελβετία (ΕΕ L 53 της 27.2.2008, σ. 5).

1.1.4. Αποφάσεις

Απόφαση της Επιτροπής, της 13ης Μαΐου 2009, σχετικά με την επιλογή φορέων εκμετάλλευσης πανευρωπαϊκών συστημάτων που παρέχουν κινητές δορυφορικές υπηρεσίες (ΚΔΥ) (ΕΕ L 149 της 12.6.2009, σ. 65)

2. Διεθνείς συμβάσεις οικουμενικής και περιφερειακής εφαρμογής

2.1. Ηνωμένα Έθνη

Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 189 UNTS 150, 28 Ιουλίου 1951 (έναρξη ισχύος: 22 Απριλίου 1954).

Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, 660 UNTS 195, 7 Μαρτίου 1966 (έναρξη ισχύος: 4 Ιανουαρίου 1969).

Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, 999 UNTS 171, 16 Δεκεμβρίου 1966 (έναρξη ισχύος: 23 Μαρτίου 1976).

Πρωτόκολλο για το καθεστώς των προσφύγων, 606 UNTS 267, 31 Ιανουαρίου 1967 (έναρξη ισχύος: 4 Οκτωβρίου 1967).

Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, 1249 UNTS 13, 18 Δεκεμβρίου 1979 (έναρξη ισχύος: 3 Σεπτεμβρίου 1981).

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, 1577 UNTS 3, 20 Νοεμβρίου 1989 (έναρξη ισχύος: 2 Σεπτεμβρίου 1990).

Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 1465 UNTS 85, 10 Δεκεμβρίου 1984 (έναρξη ισχύος: 26 Ιουνίου 1987).

2.2. Συμβούλιο της Ευρώπης

Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, 213 UNTS 222, ETS No 005, 4 Νοεμβρίου 1950 (έναρξη ισχύος: 3 Σεπτεμβρίου 1953).

Ευρωπαϊκή Συμφωνία για την κατάργηση των θεωρήσεων για τους πρόσφυγες, ETS No 31, 20 Απριλίου 1959 (έναρξη ισχύος: 4 Σεπτεμβρίου 1960).

Ευρωπαϊκή Συμφωνία σχετικά με τη μεταβίβαση ευθύνης για τους πρόσφυγες, ETS No 107, 16 Οκτωβρίου 1980 (έναρξη ισχύος: 1 Δεκεμβρίου 1980).

Έκτο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, ETS No 114, 28 Απριλίου 1983 (έναρξη ισχύος: 1 Μαρτίου 1985).

Δέκατο τρίτο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις, ETS No 187, 3 Μαΐου 2002 (έναρξη ισχύος: 1 Ιουλίου 2013).

3. Νομολογία

3.1. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1.1. Αποφάσεις

Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1976, υπόθεση C-33/76, *Rewe-Zentralfinanz eG και Rewe-Zentral AG κατά Landwirtschaftskammer für das Saarland*, EU:C:1976:188.

Απόφαση της 8ης Απριλίου 1976, υπόθεση 48-75, *Jean Noël Royer*, Ελληνική ειδική έκδοση 1976, 203.

Απόφαση της 5ης Μαρτίου 1980, υπόθεση 98/79, *Josette Pecastaing κατά Βελγικού Δημοσίου*, EU:C:1980:69.

Απόφαση της 23ης Απριλίου 1986, υπόθεση 294/83, *Κόμμα Οικολόγων «Les Verts» κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, EU:C:1986:166, σκέψη 23.

Απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, υπόθεση 222/84, *Marguerite Johnston κατά Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, EU:C:1986:206.

Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1987, υπόθεση 222/86, *Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) κατά Georges Heylens και λοιπών*, EU:C:1987:442.

Απόφαση της 19ης Ιουνίου 1990, υπόθεση C-213/89, *The Queen κατά Secretary of State for Transport, ex parte:Factortame Ltd και λοιπών*, EU:C:1990:257.

Απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-6/90 και C-9/90, *Andrea Francovich και Danila Bonifaci και λοιποί κατά Ιταλικής Δημοκρατίας*, EU:C:1991:428.

- Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-430/93 και C-431/93, *Jeroen van Schijndel και Johannes Nicolaas Cornelis van Veen κατά Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten*, EU:C:1995:441.
- Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, υπόθεση C-312/93, *Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS κατά Βελγικού Δημοσίου*, EU:C:1995:437.
- Απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, υπόθεση C-54/96, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH και Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, EU:C:1997:413.
- Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, υπόθεση C-120/97, *Urjohn Ltd κατά The Licensing Authority established by the Medicines Act 1968 και λοιπών*, EU:C:1999:14.
- Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 1999, υπόθεση C-102/97, *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας*, EU:C:1999:394.
- Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2002, υπόθεση C-476/99, *Lommers κατά Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*, EU:C:2002:183.
- Απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, υπόθεση C-50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, EU:C:2002:462.
- Απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2002, υπόθεση T-13/99, *Pfizer Animal Health SA κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, EU:T:2002:209.
- Απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, υπόθεση C-224/01, *Gerhard Köbler κατά Republik Österreich*, EU:C:2003:513.
- Απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, υπόθεση C-453/00, *Kühne & Heitz NV κατά Productschap voor Pluimvee en Eieren*, EU:C:2004:17.
- Απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-482/01 και C-493/01, *Γιώργος Ορφανόπουλος και λοιποί και Raffaele Oliveri*, EU:C:2004:262.
- Απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2004, υπόθεση C-467/02, *Cetinkaya κατά Land Baden-Württemberg*, EU:C:2004:708.
- Απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2004, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-327/02, *Lili Georgieva Panayotova και λοιποί κατά Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie*, EU:C:2004:718.
- Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2005, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-12/03 P, *Επιτροπή κατά Tetra Laval*, EU:C:2005:87.
- Απόφαση της 31ης Μαΐου 2005, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-53/03, *Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αιτωλίας & Ακαρνανίας (ΣΥΦΑΙΤ) και λοιποί κατά GlaxoSmithKline plc και GlaxoSmithKline AEBE*, EU:C:2005:333.
- Απόφαση της 2ας Ιουνίου 2005, υπόθεση C-136/03, *Georg Dörr κατά Sicherheitsdirektion für das Bundesland Kärnten και Ibrahim Ünal κατά Sicherheitsdirektion für das Bundesland Vorarlberg*, EU:C:2005:340.
- Απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2006, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-503/03, *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Ισπανίας*, EU:C:2006:74.
- Απόφαση της 15ης Ιουνίου 2006, υπόθεση C-28/05, *G.J. Dokter, Maatschap Van den Top και W. Boekhout κατά Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, EU:C:2006:408.
- Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-506/04, *Graham J. Wilson κατά Ordre des avocats du barreau de Luxembourg*, EU:C:2006:587.

- Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, υπόθεση C-432/05, *Unibet (London) Ltd και Unibet (International) Ltd κατά Justitiekanslern*, EU:C:2007:163.
- Απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-222/05 και C-225/05, *J. van der Weerd και λοιποί κατά Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, EU:C:2007:31.
- Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, υπόθεση C-349/07, *Sopropé — Organizações de Calçado Lda κατά Fazenda Pública*, EU:C:2008:746.
- Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, υπόθεση C-438/05, *International Transport Workers' Federation και Finnish Seamen's Union κατά Viking Line ABP, OÜ Viking Line Eesti*, EU:C:2007:772.
- Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2008, υπόθεση C-450/06, *Varec SA κατά Βελγικού Δημοσίου*, EU:C:2008:91.
- Απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, υπόθεση C-268/06, *Impact κατά Minister for Agriculture and Food, Minister for Arts, Sport and Tourism, Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Foreign Affairs, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Transport*, EU:C:2008:223.
- Απόφαση της 6ης Μαΐου 2008, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-133/06, *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, EU:C:2008:257.
- Απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-402/05 P και C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, EU:C:2008:461.
- Απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2009, υπόθεση C-19/08, *Migrationsverket κατά Edgar Petrosian, Nelli Petrosian, Svetlana Petrosian, David Petrosian και Maxime Petrosian*, EU:C:2009:41.
- Απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2009, υπόθεση C-63/08, *Virginie Pontin κατά T-Comalux SA*, EU:C:2009:666.
- Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2009, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-357/09 PPU, *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)*, EU:C:2009:741.
- Απόφαση της 18ης Μαρτίου 2010, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-317/08, C-318/08, C-319/08 και C-320/08, *Rosalba Alassini κατά Telecom Italia SpA, Filomena Califano κατά Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono κατά Telecom Italia SpA, Multiservice Srl κατά Telecom Italia SpA*, EU:C:2010:146.
- Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010, υπόθεση C-246/09, *Susanne Bulicke κατά Deutsche Büro Service GmbH*, EU:C:2010:418.
- Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, υπόθεση C-279/09, *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH κατά Bundesrepublik Deutschland*, EU:C:2010:811.
- Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, υπόθεση C-517/09, *RTL Belgium SA, πρώην TVi SA*, EU:C:2010:821.
- Απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, υπόθεση C-61/11 PPU, *Hassen El Dridi, ή Soufi Karim*, EU:C:2011:268.
- Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011, υπόθεση C-196/09, *Paul Miles και λοιποί κατά Ευρωπαϊκών Σχολείων*, EU:C:2011:388.
- Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2011, υπόθεση C-69/10, *Brahim Samba Diouf κατά Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, EU:C:2011:524.
- Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2011, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-329/11, *Alexandre Achughbalian κατά Préfet du Val-de-Marne*, EU:C:2011:807.

- Απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, υπόθεση C-386/10 P, *Χαλκόρ ΑΕ Επεξεργασίας Μετάλλων κατά Επιτροπής*, EU:C:2011:815.
- Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-411/10 και C-493/10, *N.S. κατά Secretary of State for the Home Department και M.E., A.S.M., M.T., K.P. και E.H. κατά Refugee Applications Commissioner, Minister for Justice, Equality and Law Reform*, EU:C:2011:865.
- Απόφαση της 3ης Μαΐου 2012, υπόθεση C-620/10, *Migrationsverket κατά Nurije Kastrati, Valdrina Kastrati και Valdrin Kastrati*, EU:C:2012:265.
- Απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, υπόθεση C-179/11, *Cimade και Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI) κατά Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*, EU:C:2012:594.
- Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, υπόθεση C-249/11, *Hristo Byankov κατά Glaven sekretar na Ministerstvo na vatreshnite raboti*, EU:C:2012:608.
- Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2012, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-245/11, *K κατά Bundesasylamt*, EU:C:2012:685.
- Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, υπόθεση C-277/11, *M.M. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ιρλανδίας, Attorney General*, EU:C:2012:744.
- Απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2013, υπόθεση C-175/11, *H.I.D. και B.A. κατά Refugee Applications Commissioner, Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ιρλανδίας, Attorney General*, EU:C:2013:45.
- Απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, υπόθεση C-260/11, *The Queen, κατόπιν αίτησης των: David Edwards, Lilian Pallikaropoulos κατά Environment Agency, First Secretary of State, Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs*, EU:C:2013:221.
- Απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, υπόθεση C-528/11, *Zuheyr Frayeh Halaf κατά Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet*, EU:C:2013:342.
- Απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, υπόθεση C-534/11, *Mehmet Arslan κατά Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie*, EU:C:2013:343.
- Απόφαση της 4ης Ιουνίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-300/11, *ZZ κατά Secretary of State for the Home Department*, EU:C:2013:363.
- Απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, υπόθεση C-648/11, *The Queen, κατόπιν αιτήσεως των: MA, BT, DA κατά Secretary of State for the Home Department*, EU:C:2013:367.
- Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, υπόθεση C-93/12, *ET Agrokonsulting-04-Velko Stoyanov κατά Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» — Razplashtatelna agentsia*, ECLI:EU:C:2013:432.
- Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-584/10 P, C-593/10 P και C-595/10 P, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή και λοιποί κατά Yassin Abdullah Kadi*, EU:C:2013:518.
- Απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2013, υπόθεση C-383/13 PPU, *M.G. και N.R.*, EU:C:2013:533.
- Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-583/11 P, *Inuit Tapiriit Kanatami και λοιποί κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, EU:C:2013:625.
- Απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-4/11, *Bundesrepublik Deutschland κατά Kaveh Puid*, EU:C:2013:740.

- Απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-394/12, *Shamso Abdullahi κατά Bundesasylamt*, EU:C:2013:813.
- Απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, υπόθεση C-604/12, *H.N. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, EU:C:2014:302.
- Απόφαση της 12ης Ιουνίου 2014, υπόθεση C-314/13, *Užsienio reikalų ministerija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, κατά Vladimir Peftiev, BelTechExport ZAO, Sport-Pari ZAO, BT Telecommunications PUE*, EU:C:2014:1645.
- Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-141/12 και C-372/12, *Y.S. κατά Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel και Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel κατά M. και S.*, EU:C:2014:2081.
- Απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, υπόθεση C-166/13, *Sophie Mukarubega κατά Préfet de police*, EU:C:2014:2336.
- Απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2014, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-148/13 έως C-150/13, *A, B και C κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, EU:C:2014:2406.
- Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-249/13, *Khaled Boudjlida κατά Préfet des Pyrénées-Atlantiques*, EU:C:2014:2431.
- Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-562/13, *Centre Public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve κατά Moussa Abdida*, EU:C:2014:2453.
- Απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, υπόθεση C-290/14, *Skerdjan Celaj*, EU:C:2015:640.
- Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, υπόθεση C-61/14, *Orizzonte Salute — Studio Infermieristico Associato κατά Azienda Pubblica di Servizi alla persona San Valentino — Città di Levico Terme και λοιπών*, EU:C:2015:655.
- Απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, υπόθεση C-239/14, *Abdoulaye Amadou Tall κατά Centre public d'action sociale de Huy*, EU:C:2015:824.
- Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2016, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-601/15 PPU, *J.N. κατά Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie*, EU:C:2016:84.
- Απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, υπόθεση C-695/15 PPU, *Shiraz Baig Mirza κατά Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, EU:C:2016:188.
- Απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, τμήμα μείζονος συνθέσεως, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-404/15 και C-695/15 PPU, *Pál Aranyosi και Robert Căldăraru*, EU:C:2016:198.
- Απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-63/15, *Mehrdad Ghezelbash κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, EU:C:2016:409.
- Απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, υπόθεση C-47/15, *Sélina Affum κατά Préfet du Pas-de-Calais, Procureur général de la cour d'appel de Douai*, EU:C:2016:408.
- Υπόθεση της 7ης Ιουνίου 2016, τμήμα μείζονος συνθέσεως, υπόθεση C-155/15, *George Karim κατά Migrationsverket*, EU:C:2016:410.
- Απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση C-560/14, *M κατά Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, EU:C:2017:101.
- Απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2017, υπόθεση C-578/16 PPU, *C.K. και λοιποί κατά Republika Slovenija*, EU:C:2017:127.
- Απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, υπόθεση C-638/16 PPU, *X και X κατά État belge*, ECLI:EU:C:2017:173.

Απόφαση της 15ης Μαρτίου 2017, υπόθεση C-528/15, *Al Chodor*, EU:C:2017:213.

Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2017, υπόθεση C-163/17, *Abubacarr Jawo κατά Bundesrepublik Deutschland*, ECLI:EU:C:2019:218.

Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, υπόθεση C-670/16, *Tsegezab Mengesteab κατά Bundesrepublik Deutschland*, EU:C:2017:587.

Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, υπόθεση C-646/16, *Khadija Jafari και Zainab Jafari κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*, EU:C:2017:586.

Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, υπόθεση C-490/16, *A.S. κατά Republika Slovenija*, EU:C:2017:585.

Απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2017, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-643/15 και C-647/15, *Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου*, EU:C:2017:631

Απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2017, υπόθεση C-60/16, *Mohammad Khir Amayry κατά Migrationsverket*, EU:C:2017:675.

3.1.2. Προτάσεις γενικών εισαγγελέων

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Campos Sánchez-Bordona, της 6ης Απριλίου 2017, υπόθεση C-348/16, *Moussa Sacko κατά Commissione Territoriale per il riconoscimento della Protezione internazionale di Milano*, EU:C:2017:591.

Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston, της 20ής Ιουνίου 2017, υπόθεση 670/16, *Tsegezab Mengesteab κατά Bundesrepublik Deutschland*, EU:C:2017:480.

Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Sharpston, της 20ής Ιουλίου 2017, υπόθεση C-201/16, *Majid (γνωστός και ως Madzhdj) Shiri κατά Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*, ECLI:EU:C:2017:579

3.1.3. Διατάξεις

Διάταξη της 14ης Μαΐου 2008, υπόθεση C-109/07, *Jonathan Pilato κατά Jean-Claude Bourgault*, EU:C:2008:274.

Διάταξη της 5ης Απριλίου 2017, υπόθεση C-36/17, *Daher Muse Ahmed κατά Federal Bundesrepublik Deutschland*, ECLI:EU:C:2017:273.

3.1.4. Γνωμοδοτήσεις του ΔΕΕ

Γνωμοδότηση 2/13 του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 2014, EU:C:2014:2454.

Γνωμοδότηση 201/16 του Δικαστηρίου της 20ής Ιουλίου 2017, EU:C:2014:579.

3.1.5. Εκκρεμείς προδικαστικές παραπομπές ενώπιον του ΔΕΕ

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία) στις 18 Νοεμβρίου 2016, υπόθεση πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-585/16.

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία) στις 19 Δεκεμβρίου 2016 – *Nigyar Rauf Kaza Ahmedbekova, Rauf Emin Ogla Ahmedbekov κατά Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite* (υπόθεση C-652/16) στη

διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CN0652&from=EN>.

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Ανώτατο Δικαστήριο (Σλοβακία) στις 6 Μαρτίου 2017, υπόθεση πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-113/17.

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) στις 23 Μαΐου 2017 – *Bashar Ibrahim κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας* (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-297/17, C-318/17) (2017/C 309/26), (2017/C 309/29) στη διεύθυνση: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CN0297&qid=1506034865355&from=EN>.

3.2. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

3.2.1. Αποφάσεις επί του παραδεκτού εκδοθείσες από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1999, *Ould Barar κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 42367/98.

Απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, *Goldstein κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 46636/99.

Απόφαση της 9ης Ιουλίου 2002, *Venkadajalarasarma κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 58510/00.

Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, *Haji Hussein κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 18452/11.

Απόφαση της 7ης Μαΐου 2013, *L.H. και V.S. κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 67429/10.

3.2.2. Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1976, *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 5493/72.

Απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 1979, *Airey κατά Ιρλανδίας*, προσφυγή αριθ. 6289/73.

Απόφαση της 25ης Μαρτίου 1983, *Silver κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75 και 7136/75.

Απόφαση της 27ης Απριλίου 1988, *Boyle και Rice κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 9659/82 και 9658/82.

Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 14038/88.

Απόφαση της 20ής Μαρτίου 1991, *Cruz Varas και λοιποί κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 15576/89.

Απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1991, *Vilvarajah και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 και 13448/87.

Απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 1995, *Schmutzer κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 15523/89.

Απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 22414/93.

Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, *Kaya κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 22729/93.

Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, *Bahaddar κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 25894/94.

Απόφαση της 12ης Μαΐου 2000, *Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 35394/97.

Απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000, *Jabari κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 40035/98.

- Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2000, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Maasiua κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 39652/98.
- Απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2000, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Kudka κατά Πολωνίας*, προσφυγή αριθ. 30210/96.
- Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 45276/99.
- Απόφαση της 4ης Μαΐου 2001, *Hugh Jordan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 24746/94.
- Απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002, *Čonka κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 51564/99.
- Απόφαση της 6ης Μαΐου 2003, *Kleyn και λοιποί κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγές αριθ. 39343/98, 39651/98, 43147/98 και 46664/99.
- Απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2005, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Mamatkulon και Askaron κατά Τουρκίας*, προσφυγές αριθ. 46827/99 και 46951/99.
- Απόφαση της 12ης Απριλίου 2005, *Shamayen και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 36378/02.
- Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2006, *Aoulmi κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 50278/99.
- Απόφαση της 29ης Μαρτίου 2006, *Scordino κατά Ιταλίας* (αριθ. 1), προσφυγή αριθ. 36813/97.
- Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, προσφυγή αριθ. 1948/04.
- Απόφαση της 26ης Απριλίου 2007, *Gebremedhin [Gaberamadhien] κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 25389/05.
- Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, *Sultani κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 45223/05.
- Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Saadi κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 37201/06.
- Απόφαση της 27ης Μαΐου 2008, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *N κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 26565/05.
- Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 25904/07.
- Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, *Muminov κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 42502/06.
- Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2009, *Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 30471/08.
- Απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2010, *Baysakov και λοιποί κατά Ουκρανίας*, προσφυγή αριθ. 54131/08.
- Απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 61498/08.
- Απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, *R.C. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 41827/07.
- Απόφαση της 29ης Ιουλίου 2010, *Mengeshu Kimfe κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 24404/05.
- Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 30696/09.
- Απόφαση της 23ης Ιουνίου 2011, *Diallo κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 20493/07.
- Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8319/07 και 11449/07.

- Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *Omar Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αριθ. 8139/09 2012.
- Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 2012, *I.M. κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 9152/09.
- Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 27765/09.
- Απόφαση της 10ης Απριλίου 2012, *Babar Ahmad και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 και 67354/09.
- Απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2012, *Singh και λοιποί κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 33210/11.
- Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2012, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *De Souza Ribeiro κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 22689/07.
- Απόφαση της 28ης Μαρτίου 2013, *I.K. κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 2964/12.
- Απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, *Mohammed κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 2283/12.
- Απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, *M.A. κατά Κύπρου*, προσφυγή αριθ. 41872/10.
- Απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, *K.K. κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 18913/11.
- Απόφαση της 22ας Απριλίου 2014, *A.C. και λοιποί κατά Ισπανίας*, προσφυγή αριθ. 6528/11.
- Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, *Trabelsi κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 140/10.
- Απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2014, *Tarakhel κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 29217/12.
- Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2016, *M.D. και M.A. κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 58689/12.
- Απόφαση της 23ης Μαρτίου 2016, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *F.G. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 43611/11.
- Απόφαση της 23ης Αυγούστου 2016, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *J.K. κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 59166/12.
- Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Raposhvili κατά Βελγίου*, προσφυγή αριθ. 41738/10.
- Απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, τμήμα ευρείας συνθέσεως, *Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 16483/12.
- Απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2017, *Kebe και λοιποί κατά Ουκρανίας*, προσφυγή αριθ. 12552/12.

3.3. Απόψεις των οργάνων των συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών

- Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 28ης Απριλίου 1997, *Gorki Ernesto Tipia Paez κατά Σουηδίας*, UN Doc CAT/C/18/D/39/1996.
- Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, απόψεις της 21ης Ιουνίου 1999, *MBB κατά Σουηδίας*, UN Doc CAT/C/22/D/104/1998.
- Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απόψεις της 11ης Νοεμβρίου 1993, *Kindler κατά Καναδά*, UN Doc CCPR/C/48/D/470/1991.

3.3.1. Γενικό Δικαστήριο (πρώτο πενταμελές τμήμα)

Γενικό Δικαστήριο της ΕΕ, διατάξεις της 28ης Φεβρουαρίου 2017, υποθέσεις T-192/16, T-193/16 και T-257/16, *NF κατά Ευρωπαϊκού Συμβουλίου*, ECLI:EU:T:2017:128-130.

3.4. Δικαστήρια κρατών μελών της ΕΕ

3.4.1. Αυστρία

Συνταγματικό Δικαστήριο (Verfassungsgerichtshof), απόφαση αριθ. G31/98, G79/98, G82/98, G108/98 της 24ης Ιουνίου 1998.

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2012, αριθ. U2018/11 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2012, αριθ. U 466/11 και U 1836/11.

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2013, αριθ. U1937-1938/2012 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 16ης Ιουνίου 2014, *U2543/2013*, AT:VFGH:2014:U2543.2013.

3.4.2. Βέλγιο

Συνταγματικό Δικαστήριο (Grondwettelijk Hof/Cour Constitutionnelle), απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2014, αριθ. 5488 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2016, *13/2016*, αριθ. 6094 και 6095.

Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών (Raad Voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers), απόφαση της 15ης Μαρτίου 2010, αριθ. 40.136 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, απόφαση της 13ης Μαΐου 2011, αριθ. 61.439 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, απόφαση της 13ης Ιουλίου 2015, αριθ. 149 562.

Συμβούλιο ένδικων διαφορών δικαίου αλλοδαπών, απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2017, αριθ. 182 277.

3.4.3. Τσεχία

Συνταγματικό Δικαστήριο (Ústavní soud České republiky), απόφαση αριθ. 9/2010 ΣΥΛΛ., η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2010.

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 12ης Απριλίου 2016, I.ÚS 425/16.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (Nejvyšší správní soud), απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2010, *MY κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 2 Azs 14/2010-92 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2013, *JJ κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 3 Azs 6/2011-96 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, *DB κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, 4 Azs 13/2013-34 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 24ης Μαΐου 2016, 4 Azs 98/2016 -20.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2016, *MO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, No 5 Azs 195/2016-22.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2017, *JDCV κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, No 2 Azs 222/2016-24.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2017, *OO κατά Υπουργείου Εσωτερικών*, No 5 Azs 229/2016-44.

3.4.4. Γαλλία

Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'Etat), απόφαση της 4ης Μαρτίου 2013, *ELENA και λοιποί*, προσφυγές αριθ. 356490, 356491, 356629.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2013, *La Cimade et M. XXXXXXXX*, προσφυγές αριθ. 349735 και 349736, ECLI:FR:CEASS:2013:349735.20131113.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2014, *Association ELENA και λοιποί, Association FORUM REFUGIES-COSI*, προσφυγές αριθ. 375474 και 375920 C, στο *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, σ. 13-16.

Βλ. Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2015, *OFPRA κατά M. B.*, αριθ. 376783, ECLI:FR:CESSR:2015:376783.20150605.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2015, *OFPRA κατά M. S.*, αριθ. 369021, ECLI:FR:CESSR:2015:369021.20150617.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2016, *Mme B. A.*, αριθ. 393852, ECLI:FR:CECHS:2016:393852.2016101.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2016, *M. A. B.*, αριθ. 388766, ECLI:FR:CECHS:2016:388766.20161130.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 30ής Δεκεμβρίου 2016, *Association ELENA και λοιποί*, προσφυγές αριθ. 395058, 395075, 395133, 395383, ECLI:FR:CECHR:2016:395058.20161230.

3.4.5. Γερμανία

Διοικητικό Δικαστήριο του Aachen (Verwaltungsgericht Aachen), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2015, 8 K 299/15.A.

Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο Βάδης-Βιρτεμβέργης, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, A 6 S 1259/14.

Διοικητικό Δικαστήριο Βερολίνου, απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2016, 33 K 152/15.A.

Διοικητικό Δικαστήριο Trier, απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2014, 2 K 185/14.TR.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht), απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2008, *BVerwG 1 C 17.07*, DE:BVerwG:2008:150108U1C17.07.0,

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2010, *BVerwG 10 C 13.09*, BVerwG:2010:091210U10C13.09.0.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2012, BVerwG 10 C 13.11, BVerwG:2012:040912U10C13.11.0.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2013, υπόθεση 10 C 1.13, DE:BVerwG:2013:050913U10C1.13.0.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 19ης Μαρτίου 2014, 10 B 6/14190314B10B6.14.0, DE:BVerwG:2014:190314B10B6.14.0

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2014, BVerwGE 10 C 7.13, BVerwG:2014:170614U10C7.13.0, σκέψη 26, διατίθεται στην αγγλική γλώσσα στη διεύθυνση: www.bverwg.de.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, υπόθεση 1 C 26.14, DE:BVerwG:2015:170915U1C26.14.0.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2016, BVerwG 1 C 4.16, BVerwG:2016: 141216U1C4.16.0.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 2017, 1 C 17.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C17.16.0· 1 C 18/16.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C18.16.0 και 1 C 20.16, ECLI:DE:BVerwG:2017:230317B1C20.16.0.

Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht), απόφαση της 14ης Μαΐου 1996, 2 BvR 1938/93, BVerfGE 94.

Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 15ης Μαΐου 1996, 2 BvR 1507/93, BVerfGE 94, 115.

Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Bundesgerichtshof), απόφαση της 7ης Ιουλίου 2016, υπόθεση V ZB 21/16, DE:BGH:2016:070716BVZB21.16.0.

Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, V ZB/13/10.

Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht), απόφαση της 1ης Ιουνίου 2017, 1 C 9.17, ECLI:DE:BVerwG:2017:010617U1C9.17.0.

Ανώτερο Διοικητικό Δικαστήριο της Έσσης, απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2016, 3 A 1292/16.

3.4.6. Ελλάδα

Συμβούλιο της Επικρατείας, αποφάσεις αριθ. 2347/2017 (Ολομέλεια) και αριθ. 2348/2017 (Ολομέλεια).

3.4.7. Ιρλανδία

High Court (Ανώτερο Δικαστήριο), απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2011, *LH κατά Minister for Justice and Equality*, [2011] IEHC 406.

High Court, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2011, *JK (Ουγκάντα) κατά Minister for Justice and Equality*, [2011] IEHC 473.

High Court, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, *U κατά Refugee Appeals Tribunal & ors* [2017] IEHC 490.

3.4.8. Ιταλία

Ακυρωτικό Δικαστήριο, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, αριθ. 18493/2011.

3.4.9. Κάτω Χώρες

Συμβούλιο της Επικρατείας (Raad van State), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2016, υπόθεση *201505706/1/V3*, NL:RVS:2016:563.

Συμβούλιο της Επικρατείας, αποφάσεις της 13ης Απριλίου 2016, αριθ. *201506502/1/V2* και αριθ. *201507952/1/V2* (αμφότερες με σύνδεσμο προς την περίληψη της απόφασης στην αγγλική γλώσσα), ECLI:NL:RVS:2016:890 και ECLI:NL:RVS:2016:891.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, *201603036/1/V2*, ECLI:NL:RVS:2016:2474 (βλ. ανεπίσημη μετάφραση της UNHCR).

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2017, αριθ. *201606592/1/V2*, ECLI:NL:RVS:2017:210.

Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, υπόθεση *201608443/1/V3*.

Δικαστήριο της Χάγης, απόφαση της 13ης Ιουνίου 2016, *AWB 16/10406*, ECLI:NL:RBDHA: 2016:6624 (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Πρωτοβάθμιο δικαστήριο του Zwolle, απόφαση της 24ης Μαΐου 2011, *AWB 11/38687* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

3.4.10. Πολωνία

Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο Βαρσοβίας, απόφαση της 13ης Ιουνίου 2012, *V SA/Wa 2332/11*.

Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2011, *II OSK 557/10* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

3.4.11. Σλοβακία

Ανώτατο Δικαστήριο, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012, *MS κατά Υπουργείου Εσωτερικών της Σλοβακικής Δημοκρατίας*, *1Sža/59/2011* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

3.4.12. Σλοβενία

Συνταγματικό Δικαστήριο, απόφαση της 26ης Μαΐου 2005, *Ur — 338/05-11U-I176/05*.

Ανώτατο Δικαστήριο, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2009, *I Ur 63/2011* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

3.4.13. Σουηδία

Εφετείο Μετανάστευσης, απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2011, *UM 2599-11* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Εφετείο Μετανάστευσης, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2012, *UM 9681-10*, *MIG 2012:9* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

Εφετείο Μετανάστευσης, απόφαση της 20ής Αυγούστου 2015, *UM 3266-14* (βλ. περίληψη στην αγγλική γλώσσα στην EDAL).

3.4.14. Ηνωμένο Βασίλειο

Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2014, *R [σχετικά με την αίτηση του EM (Ερυθραία)] κατά Secretary of State for the Home Department* [2014] UKSC 12.

High Court of Justice, Queen’s Bench Division (διοικητικό δικαστήριο), απόφαση της 5ης Αυγούστου 2016, *Ibrahimi & Abasi κατά Secretary of State for the Home Department*, υπόθεση No.CO/5201/2015&CO/5067/2015.

3.5. Δικαστήρια κρατών εκτός της ΕΕ

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο (Bundesverwaltungsgericht/Tribunal administratif fédéral), απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2009, Abt. V, E-533/2009.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 16ης Αυγούστου 2011, *D-2076/2010 (BVGE 2011/35)*.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2013, *D-3349/2013*.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2015, υπόθεση E-6629/2014, *BVGE 2015/4*, E.4.3.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2015, E-641/2015 *BVGE 2015/9*, σκέψη 8.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Bundesgericht/Tribunal fédéral), απόφαση της 2ας Μαΐου 2016, υπόθεση *2C_207/2016*, σκέψη 4.

Ελβετία, Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, απόφαση της 26ης Απριλίου 2017, συνεκδικασθείσες υποθέσεις *2C_1052/2016 και 2C_1053/2016*.

Προσάρτημα Β: Μεθοδολογία

Μεθοδολογία εκπόνησης της παρούσας ανάλυσης

Παρότι επιδιώχθηκε να τηρηθεί, στο μέτρο του δυνατού, η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της σειράς εκδόσεων για την επαγγελματική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών συνολικά, η εκπόνηση της παρούσας ανάλυσης, η οποία καλύπτει ένα από τα τέσσερα θέματα που εξετάζονται στο πλαίσιο της σύμβασης που συνάφθηκε μεταξύ της IARLJ-Eurogre και της EASO για την έκδοση βασικού υλικού κατάρτισης δικαστικών, απαίτησε την υιοθέτηση τροποποιημένης προσέγγισης. Όπως επισημάνθηκε ήδη στην ενότητα για τους συντελεστές (σ. 3), η διαδικασία σύνταξης περιέλαβε δύο κύρια σκέλη: εργασίες σύνταξης από συντακτική ομάδα εμπειρογνομόνων και αναθεώρηση, καθοδήγηση και συνολική εποπτεία των εργασιών της συντακτικής ομάδας από ομάδα επιμέλειας, απαρτιζόμενη αποκλειστικά από δικαστές.

Προπαρασκευαστικό στάδιο

Κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο, η ομάδα επιμέλειας εξέτασε και συμφώνησε, στο πλαίσιο διαβούλευσης με τη συντακτική ομάδα, το αντικείμενο, τη δομή και το περιεχόμενο της ανάλυσης. Στη βάση αυτή, η συντακτική ομάδα κατάρτισε τα ακόλουθα.

1. Προσωρινή βιβλιογραφία των σχετικών πηγών και του υλικού που είναι διαθέσιμα σχετικά με το θέμα.
2. Προσωρινή συλλογή σχετικής με το θέμα νομολογίας.
3. Δείγμα της υπό εξέλιξη εργασίας.
4. Προπαρασκευαστική ενημερωτική έκθεση, η οποία περιλάμβανε την προσωρινή λεπτομερή δομή της ανάλυσης και έκθεση προόδου.

Το υλικό αυτό διαβιβάστηκε στην ομάδα επιμέλειας, η οποία παρείχε στη συντακτική ομάδα τόσο γενική καθοδήγηση όσο και ειδικότερες παρατηρήσεις και σχόλια υπό τη μορφή οδηγιών σχετικά με την περαιτέρω εκπόνηση της δικαστικής ανάλυσης και τη συλλογή νομολογίας.

Στάδιο εργασιών σύνταξης

Η συντακτική ομάδα κατάρτισε σχέδιο της δικαστικής ανάλυσης και προέβη σε συλλογή της νομολογίας, σύμφωνα με το *εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων της EASO*, αντλώντας στοιχεία από έρευνες τεκμηρίωσης και από την ανάλυση της νομοθεσίας, από νομολογία, εκπαιδευτικό υλικό και άλλη σχετική βιβλιογραφία, όπως βιβλία, εκθέσεις, σχόλια, κατευθυντήριες γραμμές και άρθρα από αξιόπιστες πηγές. Υπό τον συντονισμό του επικεφαλής της ομάδας, πραγματοποιήθηκε η ανάθεση της αρχικής σύνταξης ενοτήτων της δικαστικής ανάλυσης και της συλλογής νομολογίας σε μέλη της ομάδας. Ακολούθως, τα εν λόγω προσχέδια εξετάστηκαν από άλλα μέλη της ομάδας, ανταλλάχθηκαν διεξοδικά απόψεις και ακολούθησε ανασύνταξη του κειμένου βάσει των συζητήσεων αυτών.

Το πρώτο σχέδιο που ολοκλήρωσε η συντακτική ομάδα διαβιβάστηκε στην ομάδα επιμέλειας, στην οποία ανατέθηκε ο έλεγχος του σχεδίου με σκοπό να συνδράμει τη συντακτική ομάδα στη βελτίωση της ποιότητάς του. Στο πλαίσιο αυτό, η ομάδα επιμέλειας παρείχε περαιτέρω οδηγίες στη συντακτική ομάδα σχετικά με τη δομή, τη μορφή και το περιεχόμενο της δικαστικής ανάλυσης. Βάσει των οδηγιών

αυτών, η συντακτική ομάδα προέβη σε περαιτέρω τροποποιήσεις και υπέβαλε το δεύτερο σχέδιο στην ομάδα επιμέλειας, η οποία το έλεγξε και διατύπωσε περαιτέρω συστάσεις τροποποίησης.

Εξωτερική διαβούλευση

Η EASO διαβίβασε το σχέδιο δικαστικής ανάλυσης και τη συλλογή της νομολογίας στο δίκτυο δικαστικών της EASO, στη UNHCR και στα μέλη του συμβουλευτικού φόρουμ της EASO, φορείς οι οποίοι κλήθηκαν να εξετάσουν το υλικό και να διατυπώσουν παρατηρήσεις και σχόλια με σκοπό να βοηθηθεί η ομάδα επιμέλειας στην περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του έργου. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής ζητήθηκαν και λήφθηκαν οι παρατηρήσεις ενός δικαστή του ΔΕΕ και ενός δικαστή του ΕΔΔΑ.

Η ομάδα επιμέλειας έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που της υποβλήθηκαν και κατέληξε σε συμπεράσματα σχετικά με τις αναγκαίες επακόλουθες αλλαγές. Η ομάδα εμπειρογνομόνων προέβη σε αναθεωρήσεις υπό την καθοδήγηση και την εποπτεία της ομάδας επιμέλειας, η οποία στη συνέχεια πραγματοποίησε τις τελευταίες τροποποιήσεις.

Προσάρτημα Γ: Επιλεγμένη βιβλιογραφία

1. Επίσημα έγγραφα

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σημείωμα της Προεδρίας της 22ας Μαρτίου 2013*, ST 7695 2013 INIT.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Σκεπτικό του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2013*, ST 8260 2013 REV 2 ADD 1.

EASO, *Country of origin information report, South and Central Somalia: country overview*, Αύγουστος 2014.

EASO, *Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2014.

EASO, *Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, 2016.

EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας: άρθρα 11, 14, 16 και 19 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Commission staff working document accompanying document to the Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the evaluation of the Dublin system — Annex to the communication on the evaluation of the Dublin system {COM(2007) 299 final}*, SEC(2007) 742.

Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα, COM(2008) 820 τελικό της 3ης Δεκεμβρίου 2008.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Commission staff working document accompanying the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing international protection — Impact Assessment*, 21 Οκτωβρίου 2009, SEC(2009) 1376.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Annexes to the Commission staff working document accompanying the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing international protection — Impact Assessment*, 21 Οκτωβρίου 2009, SEC(2009) 1376 (Part II).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Σύσταση της 1.10.2015 για την καθιέρωση κοινού «εγχειριδίου περί επιστροφής» προς χρήση από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση καθηκόντων που σχετίζονται με την επιστροφή*, C(2015) 6250 final.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Infringement Decisions: Implementation of Common European Asylum System; Hungarian Asylum Legislation*, 10 Δεκεμβρίου 2015.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα της Προεδρίας*, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, SN 200/99, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας*, 18 Μαρτίου 2016, δελτίο Τύπου αριθ. 144/16.

2. Εκδόσεις

2.1. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Battjes H., *European asylum law and international law* (Martinus Nijhoff Publishers, 2006).
- Boeles P., den Heijer M., Lodder G. και Wouter, K., *European Migration Law* (Intersentia, 2014).
- Goodwin-Gill G.S. και McAdam J., *The refugee in international law* (3η έκδοση, OUP, 2007).
- Grahl-Madsen A., *The Status of Refugees in International Law* (τόμοι, I & II, A.W. Sitjhoff, 1966 και 1972).
- Hailbronner K. και Thym D. (επιμ.), *EU immigration and asylum law, a commentary* (2η έκδοση, C.H. Beck, Hart & Nomos, 2016).
- Hathaway J.C., *The rights of refugees under international law* (CUP, 2005).
- Hathaway J.C. και Foster M., *The law of refugee status* (2η έκδοση, CUP, 2014).
- Peers S., Moreno-Lax V., Garlick M. και Guild E. (επιμ.), *EU immigration and asylum law (text and commentary): Second Revised Edition. Vol. 3: EU Asylum Law* (2η έκδοση, Brill, 2015).
- Reneman, M., *EU asylum procedures and the right to an effective remedy* (Hart Publishing, 2014).
- Zimmermann, A., *The 1951 Convention relating to the status of refugees — a commentary* (OUP, 2011).

2.2. Δημοσιεύσεις UNHCR

- UNHCR, *Global consultations on international protection/third track: asylum processes (fair and efficient asylum procedures)*, 31 Μαΐου 2001.
- UNHCR, *Fair and efficient asylum procedures: a non-exhaustive overview of applicable international standards*, 2005.
- UNHCR, *The European asylum procedures directive in legal context*, 2006.
- UNHCR, *Improving asylum procedures: comparative analysis and recommendations for law and practice*, Μάρτιος 2010.
- UNHCR, *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και του Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, 1979, επανέκδοση Δεκέμβριος 2011.
- UNHCR, Comments on the European Commission's Amended Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on common procedures for granting and withdrawing international protection status (Recast) *COM(2011) 319 final*, Ιανουάριος 2012.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα που αφορούν την κράτηση των αιτούντων άσυλο και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012.
- UNHCR, *UNHCR recommendations on important aspects of refugee protection in Italy*, 2012.
- UNHCR, *Submission by the United Nations High Commissioner for Refugees For the Office of the High Commissioner for Human Rights' compilation report — Universal Periodic Review:Germany*, 2012.
- UNHCR, Κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα που αφορούν την κράτηση των αιτούντων άσυλο και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012.

UNHCR, *The case law of the European regional courts: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights: refugees, asylum-seekers, and stateless persons*, 2015.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Note on non-refoulement*, 23 Αυγούστου 1977, UN Doc EC/SCP/2.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 8 (XXVIII): Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα*, 12 Οκτωβρίου 1977.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 30 (XXXIV): Το πρόβλημα των προφανώς αβάσιμων ή καταχρηστικών αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα ή της παροχής ασύλου*, 20 Οκτωβρίου 1983.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 41 (XXXVII): Γενικά*, 13 Οκτωβρίου 1986.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 58 (XL): Το πρόβλημα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο που μετακινούνται παράνομα από τη χώρα στην οποία ήδη απολαμβάνουν προστασία σε άλλη χώρα*, 13 Οκτωβρίου 1989.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 64: Γυναίκες πρόσφυγες και διεθνής προστασία*, 5 Οκτωβρίου 1990.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 73: Προστασία προσφύγων και σεξουαλική βία*, 8 Οκτωβρίου 1993.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 77 (XLVI): Διεθνής προστασία*, 20 Οκτωβρίου 1995.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 79 (XLVII): Διεθνής προστασία*, 11 Οκτωβρίου 1996.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 81 (XLVIII): Διεθνής προστασία*, 17 Οκτωβρίου 1997.

Εκτελεστική Επιτροπή UNHCR, *Συμπέρασμα αριθ. 105 (LVII): Conclusion on women and girls at risk*, 6 Οκτωβρίου 2006.

2.3. Όργανα των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, *Γενικό σχόλιο αριθ. 1 σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης στο πλαίσιο του άρθρου 22*, 16 Σεπτεμβρίου 1998, προσαρτάται στο UN Doc A/53/44.

Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα (OHCHR), *Manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment ('Istanbul Protocol')*, 2004, HR/P/PT/8/Rev.1.

Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, *General comment no 12 — the right of the child to be heard*, UN Doc. CRC/C/GC/12, 1. Ιούλιος 2009.

Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, *General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women*, 14 Νοεμβρίου 2014, UN Doc CEDAW/C/GC/32.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *General Comment No 20: Article 7 (Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment)*, 10 Μαρτίου 1992, στο UN Doc HRI/GEN/1/Rev.1.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *General Comment No 31: The nature of the general legal obligation imposed on states parties to the covenant*, 26 Μαΐου 2004, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

2.4. Εκδόσεις ευρωπαϊκών οργανισμών

EASO, *Πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη*, Δεκέμβριος 2013.

EASO, *Country of origin information report, South and Central Somalia: country overview*, Αύγουστος 2014.

EASO, *Άρθρο 15 στοιχείο γ) της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2014.

EASO, *Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, 2016.

EASO, *Τερματισμός διεθνούς προστασίας: άρθρα 11, 14, 16 και 19 της οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2016.

EASO, *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, Αύγουστος 2016, εκπονήθηκε από την IARLJ βάσει σύμβασης με την EASO.

EASO, *Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2016, εκπονήθηκε από την IARLJ βάσει σύμβασης με την EASO.

EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System — A judicial analysis*, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την EASO.

EASO και Frontex, *Πρακτικός οδηγός: Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου*, 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα*, COM(2000) 578 τελικό της 24ης Οκτωβρίου 2000.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας*, COM(2001)0447 τελικό της 30ής Οκτωβρίου 2001 (ΕΕ 304Ε της 30.10.2001, σ. 192) (πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο II).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα*, COM(2002) 326 τελικό της 18ης Ιουνίου 2002.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης σχετικά με την ανάπτυξη μίας κοινής πολιτικής για την παράνομη μετανάστευση, την παράνομη διακίνηση και την εμπορία ανθρώπων, τα εξωτερικά σύνορα και την επαναπροώθηση των παρανόμως διαμενόντων*, COM(2003) 323 της 2ας Ιουνίου 2003.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα*, COM(2008) 820 τελικό της 3ης Δεκεμβρίου 2008.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση)* COM(2008) 820 τελικό της 8ης Δεκεμβρίου 2008 (πρόταση της Επιτροπής Δουβλίνο III).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν*

και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (αναδιατύπωση), COM(2009) 554 τελικό της 21ης Οκτωβρίου 2009.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (Αναδιατύπωση), COM(2011) 319 τελικό της 1ης Ιουνίου 2011.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λεπτομερής επεξήγηση της τροποποιημένης πρότασης που συνοδεύει το έγγραφο Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση), COM(2011) 319 τελικό της 1ης Ιουνίου 2011.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 294 παράγραφος 6 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη θέση του Συμβουλίου για την έγκριση πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και την ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, COM(2013) 411 final της 10ης Ιουνίου 2013.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 όσον αφορά τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων των οποίων κανένα μέλος της οικογένειας, αδελφός ή συγγενής δεν ευρίσκεται νόμιμα σε κράτος μέλος, COM(2014) 382 final.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, Μεταρρύθμιση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και προώθηση των νόμιμων οδών προς την Ευρώπη, COM(2016) 197 final της 6ης Απριλίου 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας διεθνούς προστασίας στην Ένωση και την κατάργηση της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, COM(2016) 467 final της 13ης Ιουλίου 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση), COM(2016) 270 final της 4ης Μαΐου 2016.

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Access to effective remedies: the asylum-seeker perspective*, Σεπτέμβριος 2010.

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης*, 2η έκδοση, 2014.

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights concerning an EU common list of safe countries of origin*, Μάρτιος 2016.

2.5. Δημοσιεύσεις IARJL

IARJL, *Asylum Law*, 1η Διεθνής Δικαστική Διάσκεψη, 1-2 Δεκεμβρίου 1995, Λονδίνο, Ηνωμένο Βασίλειο, 1996.

IARJL, *Refugee and asylum law: assessing the scope for judicial protection*, 2η Παγκόσμια Διάσκεψη, 9-11 Ιανουαρίου 1997, Nijmegen, Κάτω Χώρες, 1997.

- IARLJ, *The realities of refugee determination on the eve of a new millennium: the role of the judiciary/ Les réalités de la détermination du statut de réfugié à l'aube du nouveau millénaire: Rôle du système judiciaire*, 3η Παγκόσμια Διάσκεψη, Οκτώβριος 1998, Οτάβα, Καναδάς 1999.
- IARLJ, *The changing nature of persecution/La nature changeante de la persécution*, 4η Παγκόσμια Διάσκεψη, Οκτώβριος 2000, Βέρνη, Ελβετία, 2001.
- IARLJ, *Forced migration and the advancement of international protection/Migración forzada y el avance de la protección internacional*, 7η Παγκόσμια Διάσκεψη, 6-9 Νοεμβρίου 2006, Πόλη του Μεξικού, Μεξικό, 2006.
- IARLJ, *A Manual for Refugee Law Judges Relating to the European Council Qualification Directive 2004/84/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007.
- IARLJ, *Where to now: charting the future course of international protection*, Πρακτικά της 8ης Παγκόσμιας Διάσκεψης, 28-30 Ιανουαρίου 2009, Κέιπ Τάουν, Νότια Αφρική, 2009.
- IARLJ, *Assessment of credibility in refugee and subsidiary protection claims under the EU Qualification Directive: judicial criteria and standards*, εκπονήθηκε από J. Barnes και A. Mackey, 2013.
- EASO, *Εισαγωγή στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) για τα Δικαστήρια — Δικαστική ανάλυση*, Αύγουστος 2016, εκπονήθηκε από την IARLJ βάσει σύμβασης με την EASO.
- EASO, *Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ) — Δικαστική ανάλυση*, Δεκέμβριος 2016, εκπονήθηκε από την IARLJ βάσει σύμβασης με την EASO.
- EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System — A judicial analysis*, εκπονήθηκε από την IARLJ-Europe βάσει σύμβασης με την EASO.
- Chlebny, J., *Power of the judge vis-a-vis new facts that happened after examination of the claim by the administrative authority*, IALRJ 9η Παγκόσμια Διάσκεψη της IALRJ στο Bled, 2011.
- Dörig, H. *The test applied by the courts on judicial review*, Παγκόσμια Διάσκεψη της IALRJ στο Κέιπ Τάουν, 2009, 226-236.

2.6. Δημοσιεύσεις ΜΚΟ και άλλων

- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), *Comments from the European Council on Refugees and Exiles on the Amended Commission Proposal to recast the Asylum Procedures Directive COM(2011) 139 final*, Σεπτέμβριος 2011.
- ECRE, *Information Note on Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast)*, 2014.
- ECRE και Ολλανδικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, *The Application of the EU Charter of Fundamental Rights to asylum procedural law*, 2014.
- Ευρωπαϊκό δίκτυο δικαστικών συμβουλίων, *Independence and accountability of the judiciary*, 2013-2014.
- Ουγγρική Επιτροπή του Ελσίνκι, *Structural differences and access to country information (COI) at European courts dealing with asylum*, 2011.
- Δικαστική ομάδα για την ενίσχυση της δικαστικής ακεραιότητας, *The Bangalore draft code of judicial conduct 2001*, 2002.
- Ερυθρός Σταυρός/Γραφείο ΕΕ, *Opinion of the National Red Cross Societies of the Member States of the European Union and the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*

on the proposal for a directive on minimum standards for the qualification and status of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted (Qualification Directive) and the proposal for a directive on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing international protection (Asylum Procedures Directive), Μάιος 2010.

2.7. Ακαδημαϊκή βιβλιογραφία

- Blake, N., και Husain, R., *Immigration, asylum and human rights* (OUP, 2003).
- Bobek, M., «Why is there no principle of “procedural autonomy” of the Member States?», στο B. De Witte και H.-W. Michlitz (επιμ.), *The European Court of Justice and the autonomy of the Member States* (Intersentia, 2011), σ. 305-325.
- Cherubini F., *Asylum Law in the European Union* (Routledge, 2014).
- Clayton, G., *Textbook on immigration and asylum law* (2η έκδοση, OUP, 2006).
- Costello, C., «*The Asylum Procedures Directive and the proliferation of safe country practices: deterrence, deflection and the dismantling of international protection?*», EJML (2005) 35-69.
- Costello, C., «*The European Asylum Procedures Directive in Legal Context*», UNHCR New Issues in Refugee Research, Research Paper No 134, 2006.
- Costello, C., και Hancox, E., «The Recast Asylum Procedures Directive 2013/32/EU: Caught between the Stereotypes of the Abusive Asylum Seeker and the Vulnerable Refugee», στο V. Chetail, P. De Bruycker και F. Maiani (επιμ.), *Reforming the Common European Asylum System: The New European Refugee Law* (Brill/Nijhoff, 2016) 375-445.
- Dörig, H. *Germany: The handling of leading asylum cases by national courts*, IJRL (2013) 373-376.
- Duchrow, J., «Sichere Drittstaaten und Asylverfahren — Das Richtlinienumsetzungsgesetz im Lichte der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte», στο R. Hofmann (επιμ.), *Europäisches Flüchtlings- und Einwanderungsrecht: eine kritische Zwischenbilanz* (Nomos Verlagsgesellschaft, 2008) 99-114.
- Filzwieser, Ch., and Sprung, A., «Dublin III-Verordnung, Das Europäische Asylzuständigkeitssystem», *Neuer Wissenschaftlicher Verlag*, 2014.
- Gil-Bazo, M., «The safe-third-country concept in international agreements on refugee protection: assessing state practice», *Netherlands Quarterly of Human Rights* (2015) 42-77.
- Goudappel, F., και Raulus, H., (επιμ.), *The future of asylum in the European Union: problems, proposals and human rights* (Springer, 2011).
- Hailbronner, K., *Immigration and asylum law and policy in the European Union* (Kluwer Law International, 2000).
- Hofmann, R., and Donath, P., «Die Asylverfahrensrichtlinie unter besonderer Berücksichtigung völkerrechtlicher Standards», στο R. Hofmann and T. Löhr (επιμ.), *Europäisches Flüchtlings- und Einwanderungsrecht: eine kritische Zwischenbilanz* (Nomos Verlagsgesellschaft, 2008) 19-46.
- Hofmann, R., και Löhr, T., «Introduction to Chapter V: requirements for refugee determination procedures», στο A. Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention relating to the status of refugees and its 1967 Protocol: a commentary* (OUP, 2010) 1081-1128.
- Hruschka, K., και Maiani, F., Article 2 APD (recast), στο K. Hailbronner και D. Thym (επιμ.), *EU immigration and asylum law — a commentary* (2η έκδοση, C.H. Beck/Hart/Nomos, 2016).

- Hyndman, P., *The 1951 Convention and its implications for procedural questions*, IJRL (1994) 245-252.
- Kälin, W., Caroni, M., και Heim, L., «Article 33», στο A. Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention relating to the status of refugees and its 1967 Protocol — A commentary* (OUP, 2011).
- Kjaergaard, E., *The concept of 'safe third country' in contemporary european refugee law*, IJRL (1994) 649-655.
- Kuijjer, M. *Effective remedies as a fundamental right* (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατάρτισης Δικαστικών, 2014).
- Lambert, H., McAdam, J., και Fullerton, M., *The global reach of european refugee law* (CUP, 2013).
- Lauwaars, R.H., «The application of Community law by national courts *ex officio*» *Fordham International Law Journal* (2007) 1161-1173.
- Lavenex, S., *Safe Third Countries: Extending the EU Asylum and Immigration Policies to Central and Eastern Europe* (CEU Press, 2010).
- Mikolajczyk, B., «Legal aid for applicants for international protection», στο V. Chetail, P. De Bruycker και F. Maiani (επιμ.), *Reforming the Common European Asylum System. The New European Refugee Law* (Brill/Nijhoff, 2016) 446-470.
- Noll, G., «Seeking asylum at embassies: a right to entry under international law?», IJRL (2005) 542-573.
- Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. και Ward, A., (επιμ.), *The EU Charter of Fundamental Rights (A commentary)* (C.H. Beck/Hart/Nomos, 2014).
- Post, D., και Niemann, A., Framing German and European asylum policy: the case of the 'safe-third-country' concept (Dresdner Arbeitspapiere Internationale Beziehungen 14, 2005).
- Potacs, M., «Effet utile als Auslegungsgrundsatz», *Europarecht* (2009) 465 και επ.
- Prechal, S., και Widdershoven, R. J. G. M., «Redefining the Relationship between 'Rewe effectiveness' and effective judicial protection», *Review of European Administrative Law* (2011).
- Prechal, S., «The Court of Justice and Effective Judicial Protection: What Has the Charter Changed?», στο C. Paulussen, T. Takács, V. Lazić και B. Van Rompuy (επιμ.), *Fundamental Rights in International and European Law* (TMC Asser Press, 2016) 143-157.
- Rainey, B., Wicks, E., και Ovey, C., *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (6η έκδοση, OUP, 2014).
- Reneman, M., *Speedy asylum procedures in the EU: striking fair balance between the need to process asylum cases efficiently and the asylum applicant's EU Right to an Effective Remedy*, IJLR (2013) 717-748.
- Safjan, M., *A Union of Effective Judicial Protection* (King's College Λονδίνο, 2014).
- Schasas, W., *The European Convention on Human Rights. A Commentary* (OUP, 2015).
- Spijkerboer, T., «Subsidiarity' and 'arguability': the European Court of Human Rights' case-law on judicial review in asylum cases», IJRL (2009) 48-74.
- Spijkerboer, T., και Arbaoui, Y., «Council Directive 2005/84/EC of 1 December 2005 on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status», στο K. Hailbronner (επιμ.), *EU Immigration and asylum law — commentary* (C.H. Beck/Hart/Nomos, 2010) 1227-1350.
- Staffans, I., *Evidentiary standards of inquisitorial versus adversarial asylum procedures int the light of harmonisation* (European Public Law, 2008).

- Staffans, I., *Judicial protection and the new European asylum regime*, EJML (2010) 273-297.
- Strik, T., «Procedures Directive: An overview», στο K. Zwaan (επιμ.), *The procedures directive: central themes, problem issues, and implementation in selected Member States* (Wolf Legal Publishers, 2008) 7-19.
- Thomas, R. *Administrative justice and asylum appeals: a study of tribunal adjudication* (Hart Publishing, 2011).
- Van Cleynenbreuger, P., «Case C-69/10, Brahim Samba Diouf v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration, Judgment of the Court of Justice (Second Chamber) of 28 July 2011», *Common Market Law Review* (2012) 327-348.
- van Dijk, P., van Hoof, F., van Rijn, A., και Zwaak, L., *Theory and practice of the European Convention on Human Rights* (4η έκδοση, Intersentia, 2006).
- Vedsted-Hansen, J., «Common EU standards on asylum — Optional harmonisation and exclusive procedures?», στο E. Guild και P. Minderhoud (επιμ.), *The First Decade of EU Migration and Asylum Law* (Martinus Nijhoff Publishers, 2012) 255-271.
- Vedsted-Hansen, J., «The asylum procedures and the assessment of asylum requests», στο V. Chetail και C. Bauloz (επιμ.), *Research Handbook on International Law and Migration* (Edward Elgar, 2014) 439-458.
- Vedsted-Hansen, J., «Article 7 (private life, home and communications)», στο S. Peers, T. Hervey, J. Kenner και A. Ward (επιμ.), *The EU Charter of Fundamental Rights. A commentary* (Hart Publishing, 2014) 153-182.
- Vedsted-Hansen, J., «Asylum Procedures Directive 2013/32/EU», στο K. Hailbronner και D. Thym (επιμ.), *EU immigration and asylum law — A commentary* (2η έκδοση, C.H. Beck/Hart/Nomos, 2016) 1284-1380.
- Velluti, S., *Reforming the Common European Asylum System: legislative developments and judicial activism of the european courts* (Springer, 2014).
- Weinzierl, R., *Der Asylkompromiss 1993 auf dem Prüfstand: Gutachten zur Vereinbarkeit der deutschen Regelungen über sichere EU-Staaten und sichere Drittstaaten mit der Europäischen Menschenrechtskonvention, dem EU-Recht und dem deutschen Grundgesetz* (Deutsches Institut für Menschenrechte, 2009).
- Zalar, B., *Constitutionalisation of the Implementing Act of the Procedures Directive*, EJML (2008).
- Zalar, B., *Comments on the Court of Justice of the EU's Developing Case-Law on Asylum* IJRL (2013) 377-381.
- Zieck, M., «Article 35/Article II», στο A. Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention relating to the status of refugees and its 1967 Protocol: a commentary* (OUP, 2011) 1459-1525.
- Zimmermann, A., and Mahler, C., «Article 1 A, para. 2», στο A. Zimmermann (επιμ.), *The 1951 Convention relating to the status of refugees and its 1967 Protocol: a commentary* (OUP, 2011) 281-465.
- Zwaan, K., (επιμ.), *The Procedures Directive: central themes, problem issues, and implementation in selected Member States* (Wolf Legal Publishers, 2008).

Επικοινωνήστε με την ΕΕ

Αυτοπροσώπως

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν εκατοντάδες κέντρα Europe Direct. Μπορείτε να βρείτε τη διεύθυνση του πλησιέστερου σ' εσάς κέντρου στο διαδίκτυο (europa.eu/european-union/contact/meet-us_el).

Τηλεφωνικώς ή γραπτώς

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που απαντά στις ερωτήσεις σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορείτε να επικοινωνήσετε με αυτήν την υπηρεσία:

- καλώντας ατελώς τον αριθμό 00 800 6 7 8 9 10 11 (ορισμένα δίκτυα τηλεφωνίας ενδέχεται να χρεώνουν τις κλήσεις αυτές),
- καλώντας τον αριθμό +32 22999696,
- συμπληρώνοντας το ακόλουθο ηλεκτρονικό έντυπο: europa.eu/european-union/contact/write-to-us_el.

Βρείτε πληροφορίες σχετικά με την ΕΕ

Στο διαδίκτυο

Πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο Europa (europa.eu).

Στις εκδόσεις της ΕΕ

Μπορείτε να δείτε ή να παραγγείλετε εκδόσεις της ΕΕ στη διεύθυνση op.europa.eu/el/publications. Μπορείτε να ζητήσετε πολλαπλά αντίγραφα δωρεάν εκδόσεων επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct ή με το τοπικό σας κέντρο τεκμηρίωσης (europa.eu/european-union/contact/meet-us_el).

Στη νομοθεσία της ΕΕ και σε σχετικά έγγραφα

Για πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του συνόλου της ενωσιακής νομοθεσίας από το 1951 σε όλες τις επίσημες γλώσσες, μεταβείτε στον ιστότοπο EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

Στα ανοιχτά δεδομένα από την ΕΕ

Η πύλη data.europa.eu παρέχει πρόσβαση σε σύνολα ανοιχτών δεδομένων από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ. Τα εν λόγω δεδομένα μπορούν να καταφορτωθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν δωρεάν, τόσο για εμπορικούς όσο και για μη εμπορικούς σκοπούς. Η πύλη παρέχει επίσης πρόσβαση σε πληθώρα συνόλων δεδομένων από τις ευρωπαϊκές χώρες.

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης